CENSURA ORIENTALIS ECCLESIAE DE PRAECIPUIS NOSTRI SAECULI HAERETICORUM DOGMATIBUS; HIEREMIAE...

Hieremias 2.>, Stanislaw Sokolowski

GREGORIO XIII.

PONTIFICI MAXIMO AMPLISSIMO RELIGIONIS CATHOLICAE PROPAGATORI.

I*VRE AC INſtituto belli ſancitum eſt,* GREGORI XIII. *Pontifex Max: vt qui transfugam in aliena caſtra tranſeuntem deprehenderit; illum Imperatori ſuo, aut cuipiam alteri ex Ducibus militiæ ſiſtat, atq; præſentet. Nō diſsimile quid hoc tali tempore in ſpirituali hac noſtra militia deprehēſum, ad ſacroſanctum S*tis*. V. tribunal, eodem iure pro officio meo adfero. Cùm enim ante hoc biennium, vnà cum Sereniſsimo Rege meo, Principe integerrimo, ac Religionis catholicæ ſtudioſiſsimo, principio regni illius, has oras Sarmatiæ noſtræ peragro, atq; perluſtro; Leopolim metropolim Ruſsiæ, emporiū apud nos imprimis nobile veni. Habet hoc ea vrbs ante alias ſingulare, vt cùm reliquarum planè omnium religionū ritus, et cæremonias ex antiquo admiſerit; ab huius tamē ſæculi hæreſibus peculiari*

liari quodam Dei munere penitus ſit libera, illisq́; ſummo ſtudio ac diligentia mirè obſiſtat. Incidi tum fortè ibi in quendam Archimandritam Græcum, hominem nõ indoctũ, nec illiberalem: cum quo, vbi multa de multis, vt fit ſæpè, familiariter contuliſſem; deuenimus tandem in ſermonem de his hæreſibus, ac magiſtris earum, quæ hoc noſtro infelici ſæculo, orbem exercent Chriſtianum. Ac cùm vtrinque eam temporum noſtrorum calamitatem, hominumq́; temeritatem, abundè ita vti par fuit, deploraſſemus; intulit ille, ad Patriarcham item ſuum iſtos ex Germania, non ita multò antè ſcripſiſſe, illiq́; ſumma fidei et confeſſionis ſuæ capita obtuliſſe; ac vt in cõmunionem eius Eccleſiarum reciperentur, ſtudioſè petiiſſe: quos tamen ille tantùm abeſt, vt recipiendos duxerit, vt etiã ſcripto quodã ſuo illa ipſa, quæ tum illi propoſuerant capita, confutarit. Agnoui hoc idem planè quondam Pelagianos, temporibus D. Auguſtini feciſſe, eodemq́; modo ab occidentali Eccleſia ad orientalem nequidquam confugiſſe. Obiicit eã rem his verbis Iuliano Pelagii diſcipulo D. Auguſtinus. Non eſt, inquit, quòd prouoces ad orientales Antiſtites; quia et ipſi vtiq; Chriſtiani ſunt, et vtriuſq; partis terrarum fides iſta vna eſt; quia & fides iſta Chriſtiana eſt; et te certè occidentalis terra genuerat, occidentalis regenerauit Eccleſia. Quid ei quæris inferre, quod in ea non inueniſti; quando in eius membra veniſti? imo quid quæris auferre, quod in ea tu quoque accepiſti? puto tibi eam partem orbis ſufficere debere, in qua primũ Apoſtolorũ dominus voluit glorioſiſſimo martyrio coronari. Cui Eccleſiæ præſidentem beatũ Innocentiũ, ſi au-

dire

dire voluiſſes; iam nunc periculoſam iuuentutẽ tuã Pelagianis laqueis excuſsiſſes. Quid enim potuit vir ita ſanctus Africanis reſpondere conciliis, niſi quod antiquitus Apoſtolica ſedes et Romana cum ceteris tenet perſeueranter Eccleſia? Hæc et alia his ſimilia D. Auguſtinus. Lætabar iam tum, me nouas iſtorum artes, nouũ nocendi ſtudium deprehendiſſe. Et quoniam eodem ipſo tempore, homo ille Græcus Bizantiũ repetebat, petii, vt exemplum ſcripti illius Patriarchæ ſui ad nos mitteret. Quod ille libenter, et promptè ſe facturum obtulit; vt et poſtea amici functus officio fecit. Quod, vbi primùm græcè legi; dici nõ poteſt, quantam ex eius lectione voluptatẽ cepi: ſtatimq́; operam dedi; vt illud quàm diligẽtiſsimè in linguã latinã, pro noſtra tenuitate translatum, publicè noſtris hominibus legendum proponerem. Idq́; plurimas, easq́; iuſtiſsimas ob cauſſas. Primùm vt iſtos homines nihil non contra matrem ſuã molientes, nullamq́; partẽ nocendi relinquentes proderem, eorumq́; artes, clandeſtinaq́; conſilia in lucẽ proferrem, ac detegerẽ. Deinde, vt quantùm eos ipſos huiꝰ ſuæ nouitatis pudeat atq; tædeat; quòd cum nulla Apoſtolica, veteriq́; ſede coniuncti ſint; quod ſucceſsionem nullã demõſtrare poſsint; quod ἀκέφαλοι hoc eſt, membra ſine capite mutila ſint, vel ex hoc ipſorũ facto demonſtrem. Demũ vt quàm ſit vtriuſq; Eccleſiæ, occidentalis, inquam, & orientalis de his rebus, quas iſti ex ſede ſua commouerunt, incredibilis conſenſus, ſumma concordia; vt non eadem tantùm dicamus omnes, ſed iiſdem penè verbis etiã; omnibus clarum fiat. Quò ampliùs conuitiari deſinant, hæc Latina eſſe; ab hoc vel illo Ro-

mano Pontifice profecta: cùm hæc eadem ab his, qui Romanis, vniuerſiſq́ Latinis, inſito quodam odio infenſiſſimi ſunt, non minore ſtudio atque contentione colantur atq́ defendãtur. Simulq́ perſpiciant ſe non ſolùm à Romano Pontifice: ſed ab ipſo terrarum orbe, omnibusq́. Eccleſiis defeciſſe: in eoq́ mentis ſuæ errorem recognoſcant, quòd illud ſe ſub his frigidis ſeptemtrionibus videre, profiteri non erubeſcant; quod vniuerſus occidens et oriens orbis, lõgè antiquiùs et benigniùs ab illo diuino et cæleſti ſole Chriſto Ieſu colluſtratus, hactenus nõ viderit. Demũ ne ampliùs in ſuis cõfirmandis, incautaq́ plebecula decipienda, orientalis Eccleſiæ auctoritate, & teſtimoniis (quod quidem hactenus fecerunt) abutantur; cuius contra ſe tã inſignia referãt teſtimonia. Poſtremò, vt agnoſcant, nuſquã ſibi in orbe Chriſtiano, nuſquã in Eccleſia Catholica locum relictum eſſe; nuſquam cum iſtis moribus, et ſententiis cõſiſtere poſſe. Et quemadmodũ ipſi impiè gremium eius matris, quæ eos genuit, lacteq́ ſuo aluit, ſpreuerunt, ab eoque longè aberrarunt; ita illos viciſſim tanquam proteruos, parentibusq́ inobedientes filios vbique ſperni ac repudiari; vt illud Iſaiæ in eis abundè cõpletum eſſe videatur: Væ qui ſpernis, nonne et ipſe ſperneris? cùm defatigatus, deſieris cõtemnere; tum ipſe contemneris. A caſtris in quæ confugiunt, arcentur: ab illis, quos patronos parabant, accuſantur: eorum, quos ipſi iudices communis cauſſæ conſtituerunt, ſententiis condemnantur: ita, vt vel hoc ſolum tam clarum & illuſtre orientalis Eccleſiæ teſtimonium, et eos, et alios omnes; ſi modo ſecum conſentire velint; ſi veritatem ipſam ex animo

quærant,et non ipſa pertinacia,opinioneq́; ingenii,ac ſtudio nocendi vincantur; ab errore quidem reuocare, ad rectam autem et Catholicam fidem reducere meritò debeat. Nam cùm neque illi neque nos, vt quidem iſti dicunt,communis cauſſæ,propter priuatum cuiuſque in re ſua ſtudium,æqui iudices eſſe poſſimus; detur ſanè rectè hoc ab illis factum eſſe, quòd ad eos iudices prouocarunt, qui neq; cum hac,neq; cum illa parte cõiunguntur. Quòd autẽ eorum iudiciis et ſententiis acquieſcere nolunt,quos ipſi iudices delegerunt;in hac quidem certè parte,iam non cum aliis, ſed ſecum ipſi pugnant; ſuumq́; contumacem, et incurabilem morbum aperiunt:nec tam ſe in hac cauſſa iudices,quàm aſſentatores quæſiuiſſe, abundè docent. His inquam ex cauſſis,hanc ipſam orientalis Eccleſiæ,de eorum confeſſione cenſurã,quam iſti non ſine cauſſa ſuppreſſerunt;ipſe magna ratione in lucẽ proferre volui. Ad te autẽ potiſſimum Beatiſſime Pater, hanc totã cauſſam deferendam æquiſſimũ eſſe putaui. Primùm,quòd in caſtris Dei exercituũ Dux et Imperator ſecundum Ieſum Chriſtum ſis,ad quem omnem cognitionẽ de perfugis pertinere,ſuperiùs diximus. Demum,quòd ante alios omnes, iis ſtudiis,quæ vel ad illuſtrandam,vel exornandã Catholicam religionem ſpectant, mirificè delecteris; quorũ tot gymnaſia,tot ſcholas,tot ſeminaria per orbẽ terrarum vno tẽpore inaudita liberalitate,et incredibili erga exteras nationes charitate,ſimul aperuiſti: vt verè te non nomine tantùm,ſed re ipſa multò magis,illius hominis agricolæ vicarium eſſe demonſtres,qui largè & munificè ſeminat ſemen bonum:ſiue illud cadat ſecus viã,et concul-

cetur ab hominibus, volucresq́; cæli comedant illud: ſiue ſuper petram, et ſtatim areſcat; ſiue inter ſpinas et ſuffocetur; ſiue in terram bonam, et ferat fructum centuplum: illiusq́; patris familias, qui primo mane ad conducendos operarios vineæ ſuæ egreditur, munificeq́; operarios, ac vinitores omni hora in eam cõducit. Quo fit, vt te tã diligente, et aſsiduo agri dominici cultore; flores apparuerint in terra noſtra; vineæ florentes odorẽ dederint ſuum; fruges, quas iam infelix lolium plane obruerat, ita creſcant, vt ipſum lolium vix iam appareat. Deinde quòd hoc idẽ Regem meum velle ſuſpicabar, qui omnia ſua, et ſuorum in hac parte S^ti. V. ſubiecta eſſe expetit; quiq́; item in hac Dei agricultura, nõ ita multis poſt paſsibus, veſtigia S^tis. tuæ ſecutus, et ipſe ſtrenuè torquet aratrum. Quem quidẽ virũ Deus ille immortalis, (cuius prouidentia omni prouidet ſæculo) tanquam alterum Abraham quendam, aut Iob, ex reliquiis illis florentiſsimi quondam Pannonici regni, ſolum ferè, vnà cum pientiſsimo fratre ſuo, ad excitanda iterum in ea gente Catholicæ religionis ſemina, omnipotenti dextera ſua, ab omni labe hæretica, purum, et liberum conſeruauit, nec genu ſuum coram Baal flectere permiſit: quem poſtea de domo, & de cognatione ſua eduxit, in gentemq́; magnam, & regnum eximium, iſtius cõſtantiæ et pietatis cauſſa, creſcere fecit; pulcherrimisq́;, ac quaſi repetitis ex potẽtiſsimis hoſtibus victoriis, ſediq́; Sanct^tis veſtræ inimicis, illuſtrauit, magnificeq́; exornauit; ac in dies magis ac magis nouo rerũ ſucceſſu ornat, & auget. Vt omnibus mortalibus, Regibus item & Principibus ſpecimen detur; eum qui habitat in

adiu-

adiutorio altiſsimi, in protectione Dei cæli non commoueri: & diuites quidem ac potentes ſæpius eſurire, & egere; inquirentes autem dominum, non diminui omni bono. Vltimò quòd te Pontifice, his ipſis ſtudiis Romæ operã dederim, quorũ nunc hunc ipſum exiguum fructum in publicam vtilitatem confero. Et contendi quidem ego ſedulò, vt in hac mea verſione, ab ipſius auctoris verbis, ne latum quidem vnguem, quoad eius fieri poſſet, recederem. Verùm cùm præſens Græcia, multum mutauerit dicendi genus, à priſcaque illa orationis ſinceritate, et ſanitate; compoſitionis item & ſtructuræ veritate, & concinnitate, plurimùm diſceſſerit; cumque hoc ipſum exemplar valdè incorrectè, & inconcinnè deſcriptum ad nos miſſum fuerit: neceſſe item & ipſe habui paucis quibusdam in locis, ad ſententiam magis, quàm ad verba, ipſam interpretationem accommodare; ita tamen, vt omnibus ſententiis integritatem, & religionem ſuam eandemque plane ſimplicitatem, ac vt ita dicam, ruditatem, quantùm poſſem conſeruarem. Reliquum eſt, vt hanc meam liberiorem Stis V. compellationem deprecer; ac ipſius Paternæ & Apoſtolicæ benedictioni, me, ſtudiaque mea humillimè ſubmittam: Deum immortalem precatus, vt quam diutiſsimè publicæ vtilitati Stas tua viuat; ac demum cum gaudio, & exultatione, portans manipulum vberis conſitionis ſuæ, ad principem paſtorem Chriſtum redeat. Cracouiæ, tertio Idus Aprilis. Anno à Natiuitate Domini

M. D. LXXXI.

CENSVRAM iſtam, qua Conſtantinopolitanus Patriarcha ſuum omne de Proteſtantium doctrina iudicium luculenter explicauit, quamque ad eoſdem tranſmiſit, quia nobiſcum ſtatuebamus permagnæ vtilitati futuram Germanis hominibus, de integro hîc, licet haud ita pridem in Polonia & in latinum conuerſam, & typis excuſam, edidimus. Eam ſane illi Proteſtantes ſtudio quodam preſsiſſe videntur, ne ſi vulgaretur, ipſorum opera arguerentur. Nos vero neminem eorum, qui ſectas hodie ſequuntur, tantopere ſtupidum, & à communi ſenſu alienum fore exiſtimamus, qui hac Cenſura euoluta, intellecturus non ſit planiſsimè, nullam ſectarum, quæ Eccleſiæ nomen impudenter ſibi aſſumunt, reperiri, cuius vna ſit de fide doctrina, vnum corpus, vnum caput: vt proinde ſecum, de ipſis prorſus deſerendis, & vna ac ſola Chriſti Eccleſia, extra quam nullus ad vitam ſempiternam eſt aditus, indaganda, toto animo cogitaturus videatur.

Videbant Doctores iſti, partes ſeu factiones ſuorum eouſque laborare diſcordiis, vt nulla ratione vnum quoddam velut corpus poſſent conficere: adeo mutabiles & inconſtantes, vt in annos pæne ſingulos nouarent aliquid, ſeſeque mutuis anathematis inſectarentur. Hinc cum animaduerterent, in diſsidentiũ ſectarum familias, Notas illas Eccleſiæ in Symbolo expreſſas

nequa-

nequaquã conuenire, decreuiſſe videntur huic male cohæréti corpori Caput aliquod eſſe quærendum. Pontificem Romanum, Petri ſucceſſorem agnoſcere noluerunt, vt collectam apud populum & principes viros gratiam auctoritatemq; ne amitterent. Occurrit Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui & Oecumenicum ſe diceret, & ab Eccleſia Romana diſiunctus ac diuerſus eſſet. Itaque fidei ſuæ capita ad illum miſerunt, quæ ſi, quod vehementer & cupiebant, & ſperabant, ille probauiſſet, tum demum vnã Eccleſiam, ex membris nimirum male concordantibus, & illo nõ omnino ſano capite cõflatum iri credebant. Sed eos multũ fefellit opinio. Sic namq; Patriarcha reſpondit, vt cognoſcant Proteſtantes, ſe cum iſta doctrina ſua in Eccleſiæ Græcæ ſocietatem admitti non poſſe.

Nunc mihi cõſidera Lector, quam inſipiens, & inconſultum fuerit hoc conſilium, quo Patriarcham hunc ſuarum ſectarum velut ſocium & caput eſſe cõcupierunt. Id enim conati ſunt, quod effici non poteſt: dum nempe incommutabile Dei conſilium atq; promiſſum commutare ſtuduerunt. Aedificauit enim Chriſtus Eccleſiam ſuam ſupra petram, & portas inferi nihil aduerſus eam valituras promiſit, ac ſoli Petro claues eius, rectionemque ſupremam mandauit. At iſti aliam Eccleſiam machinantur, & altare contra altare cum impio Achaz erigunt. Compellemus igitur eos ijſdem verbis, quibus Optatus Mileuitanus Donatiſtas, his perſimiles allocutus eſt. Negare, inquit, non

poteſtis,in vrbeRoma Petro primò cathedrã Epiſcopalẽ eſſe collatam,in qua ſederit ipſe omnium Apoſtolorũ caput Petrus,vnde & Cephas appellatus eſt,in quo vno cathedræ vnitas ab omnibus ſeruaretur, ne ceteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſq; defenderent: vt iam ſchiſmaticus et peccator eſſet,qui cõtra ſingularem cathedram, alienam collocaret.

Eſto autem, probauerit ille Patriarcha horũ dogmata; ad communionẽ admiſerit; num idcirco vera fuerit & genuinas illas Eccleſiæ notas habuerit? Fieri potuit, vt ex diuerſis Proteſtantiũ ſectis, et qualicunq; Græcorum Eccleſia vnum monſtroſum corpus componeretur, cuius caput quoq; monſtroſum eſſet: attamẽ, vt hoc corpus vera eſſet Eccleſia, tam fieri potuit, quam Chriſtum mentiri,& promiſſa fallere, aut eſſe ipſum caput multorum corporũ, fidei fundamentis,capitibus,ſpiritu,ſacramentis,& moribus inter ſe prorſus pugnantiũ. Quare præclare Cyprianus: Eccleſiam vnam eſſe poſſe, ſcindi aut diuidi non poſſe; quia nimirum quod ab vna Eccleſia diuiſum eſt, Eccleſia non eſt.

Hoc porro non imprudenter tantũ, verùm et malitioſe factũ videri queat, petere ab eo notas Eccleſiæ ſecum communicari, qui eas ipſe non habeat. Scriptum reliquit Antoninus, Græcorũ Eccleſiam vndecies ab Eccleſia Romana deſciuiſſe, & compertum habemus, poſt Antonini tempora nouo ſchiſmate à Romana diſtractá eſſe: vt iam duodecimam hanc, quæ vſque hodie durat, numerare poſsimus. Vna erga eſſe nequit,

quia

quia ſchiſmatica, id eſt, diuiſa ab vna Eccleſia: neque igitur ſancta, quia ſeparata ab ea, in qua ſola eſt vera ſanctitas & iuſtitia: nec Catholica dicetur, quoniam hoc nomen, cum pars Catholicæ non ſit, illi nõ conuenit. Patriarchã Oecumenicum ſe nominat ille quidem : ſed ſi hoc vocabulum ad illas prouincias ſolum referatur, quibus præeſt, ſit ſane per nos Oecumenicus: ſi ad totam Eccleſiam per orbem diffuſam: non fuit, non eſt, non erit Oecumenicus. Quando vlli Patriarchæ Græcorũ, Eccleſiæ occidentis, Affricana Hiſpanica, Gallica, Italica ſubiectę fuerunt? Producatur Canon, quo ſanciatur vt cauſſæ præcipuę Epiſcoporũ ex omnibꝰ Eccleſię prouinciis ad Cõſtantinopolitanũ deferantur: aut vt omnes ex omnibꝰ locis ad ipſum prouocare poſſint: aut vt controuerſiarũ de fide ipſe ſit arbiter; aut ipſe concilia generalia cogat. Quomodo ad extremũ Apoſtolica vocetur illa ſedes cui nec Apoſtolus vllus, nec Apoſtolorum diſcipulus præfuit? quæq; ante Conſtantinũ magnũ inter ſedes Epiſcopales nomen nullum habuit?

Sed finem aliquando præfationi noſtræ imponamus. Tu lector etiam atq; etiam perpende, quæ diſſeruimus, immo hunc librũ diligẽter lege: & cum reputaueris tecum, proprietates illas quatuor, aut nuſquam eſſe, aut in Eccleſia Romana eſſe, ſaluti tuæ fac cõſulas. Vt nuſquã ſint, hoc eſt, vt nulla ſit Eccleſia, hoc fuerit Chriſtum mendacẽ facere: ſi autem Romana eſt, vt vere eſt, tu eam matrem tibi deligas, vt Deum habere patrem, & propitium iudicem inuenire poſſis.

INDEX ET SERIES PRAECIPVORVM CAPITVM LIBRI HVIVS.

SYMBOLVM *Nicænum approbatur: proprius Græcorum error de proceſsione Spiritus S. aſſeritur Cap.* I.
Articuli fidei ſummatim explicantur, & ad vitæ & morum inſtitutionem accommodantur. II.
De peccato originis, baptiſmo, ſacro chryſmate, & eorum qui baptizantur communione. III.
De pœnitentia peccatorumq́; remiſsione. IIII.
De fide & operibus. V.
Neque nimis de gratia Dei præſumendum, neque deſperandum eſſe. VI.
De numero & natura Sacramentorum. VII.
De miniſtris Eccleſiæ & eorum honore. VIII.
De baptiſmo paruulorum. IX.
De cæna Domini, veritateque corporis & ſanguinis Chriſti. X.
De officio confitentis, & eius qui audiendæ confeſsioni præeſt. XI.
De mulctis atque ſatisfactionibus, quas diuus Baſilius τὰ ἐπιτιμία, alii autem Græci τὰς ἱκανοποιΐας, appellare ſolent. XII.
De ſacra Liturgia, hoc eſt, de incruento quod in miſſa fit ſacrificio, cuius opus, finis, vniuerſaque œconomia pulchrè explicatur. XIII.
De ſacris ordinationibus, quas Græci χειροτονίας vocant. XIIII.
Neque preces neque oblationes, neque dies feſtos, neque alia donaria, corrupta vita & moribus miniſtrorum, vitiari. XV.

Omni

Omni magiſtratui à DEO *conſtituto parendum eſſe.* XVI.
De conſummatione mundi. XVII.
De gratia & libero arbitrio. XVIII.
Deum non eſſe auctorem malorum. XIX.
De ſacris traditionibus, & præſertim Monachatu. (XX.
De cultu & veneratione ſanctorum. XXI.
Epilogus de quibuſdam, vt iſti vocant, abuſibus.

CAPITA EARVM RERVM, QVAE IN ANNOTATIONIBVS continentur.

1. CVR ſeptem ſolas ſynodos recipiant moderni Græci, cauſſæ explicantur. folio 7.
2. Quo tẽpore, & loco addita ſit ſacro ſymbolo particula illa, de proceſsione Spiritus ſancti (*Filioq;*) docetur. folio. 15.
3. Quatenus ſymbolo aliquid adiicere liceat. f. 19.
4. Spiritum ſanctum ex patre & filio procedere, totius oriẽtalis Eccleſiæ teſtimonio confirmatur. f. 28.
5. Quomodo ſpiritus ſanctus ex patre & filio procedat, docetur, difficultatesq; explicantur. f. 37.
6. Veteres ritus baptiſmi traduntur. f. 59.
7. Quæ ſit materia cõſecrationis ſacræ Euchariſtiæ, vbi de fermentato & azymo diſputatur. f. 131.
8. De vera forma conſecrationis Euchariſtiæ. f. 139.
9. Quibus nominibus antiquitus ſacra Liturgia deſignabatur. f. 193.
10. Sacra altaria quibus nominibus à Græcis vocantur. f. 196.
11. De primatu Papæ Gennadii Scholarii Patriarchæ Conſtantinopolitani diſceptatio. f. 204.
12. Sacræ Liturgiæ Græci & Latini interpretes. f. 282.
13. De Sanctorum inuocatione. f. 348.
14. De vtriuſque ſpeciei vſu. f. 365.
15. De ſacerdotum cælibatu. f. 391.
16. De vſu ſanguinis & ſuffocati. f. 396.

EPISTOLA THEOLIPTI ARCHIMAN-dritæ, cum qua Conſtantinopoli opus iſtud ad nos huc eſt perlatum.

Τῷ λογιωτάτῳ καὶ αἰδεσιμοτάτῳ κυρίῳ σισικλεῖ τῷ τῆς ἐκκλησίας διδασκάλῳ, καὶ ἐμοὶ φιλτάτῳ, εὐλαβῶς χειρισθεῖναι.

ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εὐπράττειν.

ΟΥκ ἐσιώπησα, ἀλλ᾽ ἔγραψα σοὶ πρότερον, καὶ ἔπεμψα ἐκεῖνο τὸ βιβλίον τὸ κατὰ τῶν λουτέρων, μετὰ τοῦ ἀρμενίου ἱερέως τοῦ ἡλιοπολίτου. περὶ δὲ ἐμοῦ γίνωσκε ὅτι οἰκῶ ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς τὸ πατριαρχεῖον, ἐν ᾧ εἶμαι καὶ ἄλλοτε. ἦν δὲ θέλῃς μαθεῖν, ἕνεκα τῆς ἀφίξεως μοῦ τῆς πρὸς ὑμᾶς, τὰ νῦν οὐ δύναμαι ἐλθεῖν, διὰ τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἀκαταστασίας. ἐὰν δὲ εἰρηνεύσωσιν ἀμφότεροι, θεοῦ εὐδοκοῦντος ἐλεύσομαι. ἔρρωσο φίλτατε ἀνδρῶν.

Τὸν σεβασμιώτατον καὶ εὐγενέστατον κατὰ ἱερώνυμον τὸν πρεσβύτερον, ὡς ἐξ ἐμοῦ πρόσειπε. ὁμοίως καὶ τὸν κατὰ πάντα φίλτατον καὶ ἐνδοξότατον κύριον γεώργιον, τὸν ἡμέτερον ἀδελφόν.

Ἀντιβολῶ σοι κύριε, πέμψον μοι τὰ βιβλία, ἃ εἰς ἐνθύμησιν ἔγραψα σοι καὶ δόσω τὰ χρήματα τῷ κομίζοντι προθύμως. ἦν δὲ ἄλλοτι ζητεῖς ἀπ᾽ ἐντεῦθεν, γράψον μοι καὶ ἀσμένως ὑπηρετήσω.

ERRATA.

Pagina 22. verſ. 6. à fine, lege, vnigenitum. 28. 8. à fine, imprudentes. Ibidem verſu vlt. lege, Cur Spiritus ſanctus non di-

HIEREMIAS MISERICORDIA DIVINA, NOVAE ROMAE ARCHIEPISCOPVS, OECVMENICVS Patriarcha:

Sapientiſsimis, & doctiſsimis viris dominis, IACOBO, Theologiæ Doctori, & MARTINO Cruſio, benè & feliciter agere.

DIV, MVLTVMQVE, *& à vobis deſideratam, & à nobis pleno & integro in vos ſtudio conquiſitam & elaboratam, viri doctiſſimi Germani, in Spiritu ſancto filij mediocritatis noſtræ chariſsimi, Epiſtolam; iam tandem Dei immortalis munere abſolutam, charitati veſtræ mittimus: idq; cum ea, qua par eſt, lætitia, ac ſpiriruali gaudio, paterniq; vultus erga filios hilaritate. Precamur autem Deum Opt. Max. eiuſq; omni parte beatiſsimam matrem; vt vos item vtriuſque hominis, interioris, inquam, & exterioris, perfun-*

dat gaudio. Sin autem in quibuſdam partibus dogmatum pietatis noſtræ, prima ſtatim quaſi fronte, vos non exhilaramus; confidimus tamen, quæ veſtra eſt ſapientia, doctrinæq́ & prudentiæ vbertas; nihil vos rectæ, & ſanæ doctrinæ antelaturos: neque inſtituta & ſanctiones planè nouas, & quaſi ex diametro, cum Euangelica IESV Chriſti Philoſophia pugnātes, complexuros: neq́ in hac, ex alia in aliam, à recta fide alienorum dogmatum, cōmigratione, tempus fruſtra conſumpturos: neque cōſuetas, & præiudicatas opiniones veſtras, cum omni recta ratione pugnātes, (homines enim ſumus omnes; ideo timidæ paruq́ ſecuræ ſunt,
Sap. 4. *iuxta ſapientiſſimi Salomonis dictum, omnes cogitationes ac ſtudia noſtra) potius quàm id, quod verum & ſincerum eſt, ſequuturos: magis autem ipſiſſimæ veritati, ac ſapientiæ Domini noſtri IESV Chriſti; quam diuini eius diſcipuli, atque Apoſtoli, in ſuis canonicis ac ſalutaribus ſcriptis profitentur: quam omnes vniuerſales & particulares ſanctorum Patrū Synodi ſequutæ ſunt: quam vnius ſanctæ Eccleſiæ diuina ſcientia pleni præcones atque Doctores nobis tradunt; omneſq́ in eam, communi con-*

ni concordia & voluntate, clarè conſentiunt; animo & confeſſione adhæſuros. Qui his quidem omnibus, qui eorum præcepta & inſtituta, verbo & opere ſequuntur; certam ſalutem regniq́; cæleſtis hæreditatem, precibus ſuis conciliant: vt iterum illis, qui eorum ſanctis mandatis & inſtitutis non parent, eaq́; temerè tranſgrediuntur; ſupplicium, ac damnationem æternam accerſunt. Si enim volueritis, inquit Scriptura, *& audieritis me; bona terræ comedetis.* Eſa. 1. *Quibus ſanè verbis; mediocritas item noſtra, quæ & ipſa, Christi Domini miſeratione, ſucceſſione quadam, hîc in terris, eius locum tenet; ad amabilem concordiam, & conſenſum cum ea, quæ apud nos eſt IESV Christi Eccleſia, charitatem veſtram cohortatur. quam, ſi verè, & ex animo, non tam verbis, quàm re ipſa, nobiſcum ingreſſi fueritis, dici non poteſt, quantum & in cælo, & in terra, ex ea vtriuſque Eccleſiæ coniunctione, futurum ſit gaudium: quamque ad laudem, et gloriam Domini noſtri IESV Chriſti ceſſurā eſſe, certiſſimam ſpem habemus. Valete.*

Ex omnibus partibus Syntagmatis huius; Epiſtola hæc, vitioſiſſimè deſcripta, ad nos perlata fuit.

MISERATIONE DIVINA, NOVAE ROMAE ARCHIEPISCOPI, OECVMENICI PATRIARCHAE.

Doctrina exhortatoria ad Germanos, conſcripta.

POSTEAQVAM LITteras, à dilectione veſtra, nobis miſſas, ſimulq́; opuſculum, in quo ſumma capita fidei veſtræ continebantur, accepimus, veſtramque charitatem complexi & oſculati ſumus; illud, de quo inter nos conuenit, & in quo item diſcrepamus, ita vti poſtulatis, vobis aperiendum duximus. Charitatis enim officium atq; debitum, Legis, & Prophetarũ adimpletio eſt. perfici autem charitatẽ, certum eſt, non verborum inani ſtrepitu, ſed factis & operibus præclarè illam teſtificantibus. Vt & precioſiſſimæ quæque gemmæ, non inde precium & commendationem ſuam accipiunt, quòd laudantur; ſed quia præſtanti ſua virtute & operatione, illos, qui talia nôrunt, in admirationem ſui rapiũt.

Quam eandem charitatem erga nos, vos item doctiſſimi viri Germani, præ vobis ferentes; quantaque illius gloriatio ſit, rectè ex ſacris Scripturis edocti; hæc veſtra nobiſcum communicare voluiſtis. Quibus nos mutuò reſponſuri, in eo maximè elaborandum putauimus; vt nihil ex priuato noſtro ſenſu diceremus: ſed ea omnia, quæ in medium adferrentur, ex ſanctis & vniuerſalibus ſeptem Synodis; quas item & vos, vt ſcribitis, præclarè facientes, amplectimini & oſculamini: ex ſenſu item ſanctorum Patrum, diuinituſq; nobis traditæ Scripturæ interpretum, quos ſancta & vniuerſalis Ieſu Chriſti vnanimi conſenſu laudat, & approbat Eccleſia, depromamus. Hi enim, quaſi hæc omnia Spiritu ſancto per eos ſpirante, ac in ore illorũ loquẽte, admirabili doctrina, varijs ſignis, & portentis, tanquam lucidiſſima aſtra, orbem terrarum illuſtrârunt: horum doctrina, & inſtitutio, nullo vnquam æuo, nulla temporis diuturnitate, aut commoueri, aut aboleri poterit; vt quæ omnipotenti verbo Domini ſit fundata. Chriſti

1.Timot.3. enim Eccleſia, teſte D. Paulo, columna eſt,
Matth. 16. & firmamentum veritatis: contra quam, ipſe portæ inferni, iuxta diuinã & immortalem Ieſu Chriſti promiſſionem, præualere non poterunt. Etſi enim mali, & peruerſi homines, aliquam eius partem, prauis & alienis dogmatibus, perturbare, & tranſuerſim agere poſſint; ipſa tamen nihilominus ſtabilis, & inconcuſſa, fundata ſuper firmam petram, perpetuò manet: eiuſque veritatis præſidio, cui innititur, & eam in omnibus ſequitur, validè fulcitur. Qui enim ciues & domeſtici Eccleſiæ Dei ſunt; ijdem per omnia veritatem ſequuntur: vt qui veritati nõ adhærent, illi itidem Eccleſiæ Dei membra, nullo modo eſſe poſſunt. Eidem veritati nos item inſiſtentes, præſentem hanc ſanam & incorruptã doctrinam, ad publicam vtilitatem, ac veræ fidei ædificationem inſtituimus: ac pro parte noſtra in medium adferimus: etſi, dum id facimus, multum in ea re, eorum, qui diligunt Dominum, ope, & precibus opus habeamus: quo eius diuina & cæleſti gratia, mens noſtra, in viã dirigatur pacis.

ANNOTATIONES.

QVAS item & vos, vt ſcribitis, &c. *Quàm falſi vtrinq; ſunt: ſi enim vel has ſolas ſeptem Synodos ſequerentur; neque iſtis ſchiſmate, neque illis hæreſi quidquam opus eſſet: cùm in his ſeptem abundè explicatum ſit, quid de quaque re ſentiendum: quid quoque loco habendum ſit. Ideo autem ſeptem ſolas amplectuntur Synodos: quòd cùm antea tacitas ſimultates tantum, cum occidentalibus intus alerent; tum iam poſt ſeptimam Synodum apertos ſe hoſtes Latinorum ſunt profeßi, eoſq; hæreſeos inſimulare non dubitârunt. Primum, quòd iam planè deſperarant fore aliquando, vt Latini incredibili illorum ambitioni, cui ſemper mirè obſtiterunt, eſſent ſubſcripturi: & qua, non ſolùm ſe his ſedibus Patriarchalibus anteferre voluerunt, in quibus illi, qui columnæ inter Apoſtolos dicebantur, conſederunt: Antiochenæ, inquam, Alexandrinæ, & Hieroſolymitanæ; ſed etiam illi, in qua Princeps ipſe Apoſtolorum Petrus conſederat, & qui ex ore ipſo Dominico ſummam Eccleſiæ Dei gubernandæ acceperat. Secundò, quòd Imperatores eorum, propter orientis imperij, ad occidentales Principes, ob hæreſes, rerumq; Chriſtianarum proditionem, præcipua ſummorum Pontificum auctoritate, tranſlationem, quæ circa illa tempora contigerat; nihil eos commune cum occidentalibus habere, nullamq; obedientiam illis præſtare voluerunt, quod tamen à volentibus, & ſponte in omnẽ diſſenſionem effuſis, facilè impetrari potuit. Dein-*

de, ob ſummum odium, maximamq́ inuidiam; quā ex gentis Bulgarorum, ac multorum aliorum Sarmatiæ populorum, ad occidentales Eccleſias, quæ in idem ferè etiam tempus inciderat acceſsione, conceperunt. Demum, quod in conſequentibus Synodis maximè de Saracenorum Imperio comprimendo, Terraq́ ſancta reſtituenda, deliberabatur: cui pio conatui Græci, ob incredibilem, quod contra occidentales ex translato Imperio conceperant odiū, iniquiſsimè aduerſati ſunt; illiq́, quantū potuerūt, obſtiterunt. Poſtremò, quod in quarta Cōſtātinopolitana Synodo, quæ verè & propriè octaua dicitur; & in qua, præter trecentos octoginta ſeptem Epiſcopos Vicarij omnium primarum ſediū, ac ipſe præſens Imperator, adfuerunt; euidentius quaſi, quàm in alijs omnibus declaratum eſt; quā poteſtatem & auctoritatem Romanus Pontifex, in Patriarchas Conſtantinopolitanos, haberet. cùm in ipſa eorundem vrbe Conſtantinopoli, trecentis octuaginta tribus collectis Epiſcopis, Adrianus Romanus Pontifex, Nicolai I. ſucceſſor, per legatos ſuos, reſiſtentibus primum & reclamantibus Imperatoribus: poſtea autē aſſentientibus, & quaſi pœnitentiam agentibus, ipſiuſq́ facti auctoribus: Phocium, ex Magiſtro curiæ, atque militiæ Præfecto, à Michaële Imperatore, Patriarcham Conſtantinopolitanum factum, deiecit: grauiq́ anathemate cum omnibus ſequacibus, percuſsit: ordinationeſq́ eius abrogauit: Ignatium in ſedem ſuam, quam totis duodecim annis integerrimè tutatus eſt, reſtituit:

tuit: vnaq́, qui, & quales, & ex quibus Patriarchæ eligi, & creari deberent, docuit: atque ita vniuerſum Eccleſiæ illius ſtatum & ordinem reſtituit. In eademq́ue Synodo decernitur; omnes quidem honorandos Patriarchas eſſe, præcipuè tamen ſanctiſſimum Papam ſenioris Romæ: nec oportere etiam ſententiam dicere in vniuerſali Synodo, contra ſummos ſeniores Romæ Pontifices. In eadem pulcherrimum illud pij Imperatoris Baſilij exauditur, de Sedis Apoſtolicæ auctoritate, teſtimonium: Neque enim, vt ſacratiſsimus Patriarcha ad proprium regrederetur thronum; Imperij mei opus, vel excogitatio facta eſt: ſed multum antè, ſanctiſsimus & beaſiſsimus Papa Nicolaus, quæ circa illum erat certiſsimè diſcens, ſynodicè decreuit; reddi ei ius proprij throni: & anathema, cum tota ſancta Romanorum Eccleſia, pronunciauit; contra reſiſtentes huiuſmodi conſilio ac ſententiæ. Hoc autem nos olim ſcientes, & pauentes anathematis iudicium; promulgari, obſecundare Synodico iudicio Romanæ Eccleſiæ neceſſarium duximus: & huius rei gratia, reddidimus ei proprium thronum. *Hæcq́ illa eſt cauſſa, cur Græcis tantopere octaua non placeat Synodus. Quanquam & alijs poſtea interfuerunt Synodis, vndecimæ & duodecimæ, Lateranenſi, Florentinæ item, quam illi octauam vocant; & cui Imperator, ipſeq́ Patriarcha, vniuerſæ item Græciæ Patres interfuerunt, eamq́ue manu ſua obſignârunt.*

Sed idem odij & ambitionis æſtus, omnia deinceps euertit ac perturbauit. Earum autem rerum, quas diximus, auctores eam ob cauſſam hoc loco non appellamus; quia nemo tam ex Græcis, quàm ex Latinis eorum ſæculorum hiſtoriam ſcripſit; qui non idem doceat, atque teſtetur: tum ipſius octauæ Synodi acta, hoc idem clarè confirmant.

SYMBO-

SYMBOLVM NICÆNVM APPROBATVR: PROPRIVS GRAECORVM DE PROCESSIONE Spiritus ſancti, error aſſeritur.

CAPVT PRIMVM.

PRIMVM IGITVR caput confeſſionis veſtræ, vniuerſum Chriſtianæ fidei dogma: id autem ſacrũ ſanctæ vniuerſalis Nicænę Synodi complectitur Symbolum; de vna, in tribus perſonis, omnia excedente natura, & ſubſtantia diuina. Quod quidem pręclarè à vobis teneri, ac piè prædicari, libenter confitemur: præter quàm quod Nicæna Synodus, & reliquę cum ea conſentietes, omnes decreuerũt; Spiritum ſanctu

ex ipſo ſolo Patre procedere. Quod quidem ſacra illa & incorrupta fidei Chriſtianæ confeſſio; ſacrum, inquam, Symbolum, hoc ita eſſe, diſertiſſimis verbis explicat; *Spiritum,* ſcilicet *ſanctum, ex ſolo Patre procedere.* Quàm quidem ſententiam, à trecentis decem & octo plenis Deo Patribus, in Nicæna primùm Synodo propoſitã; deinde in Conſtantinopolitana à centum quinquaginta confirmatam: quam reliquæ item vniuerſales quinque Synodi; nihil addentes, nihil detrahentes, verum in idem planè vno Spiritu ſancto conſpirantes; obſignârunt: qua denique tot ſanctiſſimi viri, qui in medijs illis temporibus claruerunt; à ſacris Synodis edocti, confeſſi ſunt: nos item cum illis omnibus, Dei gratia ſequimur, atque cõfitemur. Quem quidem ſenſum præclaræ illius confeſſionis eſſe; ex ipſius Symboli verbis, quod in medium adferimus, facilius quàm aliũdè, perſpici poteſt. *Credo in vnum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, viſibilium omnium, & inuiſibilium. Et in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,*

Filium

Filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia ſecula. Lumen de lumine: Deum verum de Deo vero: genitum, nõ factum: conſubſtantialem Patri: per quem omnia facta ſunt. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, deſcendit de cælis: & incarnatus de Spiritu ſancto, ex Maria virgine: & homo factus eſt. Crucifixus etiam pro nobis, ſub Pontio Pilato, paſſus & ſepultus eſt. Et reſurrexit tertia die, ſecundum ſcripturas. Et aſcendit in cælum, ſedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus eſt cum gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum ſanctum, Dominum & viuificantem: qui ex Patre procedit: qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur: qui locutus eſt per Prophetas. Et vnam ſanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam. Confiteor vnum Baptiſma, in remiſſionẽ peccatorum. Et expecto reſurrectionem mortuorum. Et vitam venturi ſeculi. AMEN.

Atque hic quidem eſt ille veræ, & incorruptæ fidei theſaurus: ab ipſo Spiritu ſancto, ne quid ex eo, aut auferatur, aut aliquid alienum, & adulterinum illi addatur, ſanctè

obſi-

obſignatus. Hęc eſt illa diuina, ſanctiſſima, perfecta, ac vniuerſalis, per orbem terrarum fuſi populi Chriſtiani, teſſera. Hæc eſt illa communis confeſſio, omnium ſanctorum Patrum. Hic eſt certiſſimus vniuerſæ Chriſtianæ fidei limes: quem in pectore noſtro recondentes: quem vtriſque manibus amplectentes: quem vbique magna libertate & alacritate confitentes; veluti quoddam cæleſte, integrum, & incorruptum, nullaque parte contaminatum, ſanctorum, diuinoque nomine afflatorum hominum depoſitum; ad extremum vſque finem vitæ noſtræ conſeruabimus. Quo precibus & interceſſionibus eorum, qui nobis eam fidem expoſuerunt, atque ſanctè conſeruârunt, tanquam mundam hoſtiam, eam pulcherrimam confeſſionem, & nos ipſi ſanctiſſimæ Trinitati offerentes; ab æterna liberemur damnatione, ac ſempiterna in Chriſto cæleſtis regni ipſius poſſeſſione potiamur. Quod vt conſequamur gratia & miſericordia Chriſti noſtri, etiam atque etiam vehementer oramus.

ANNO-

ANNOTATIONES.

NICAENA Synodus. *Nuſquam hoc decreuit Nicæna Synodus, in cuius Symbolo, non plura de Spiritu ſancto pronunciata eſſe, quàm illud,* Et in Spiritum ſanctum, *teſtantur acta eiuſdem Synodi: teſtantur duo grauiſsimi auctores, illiſque temporibus proximi, D. Baſilius, atque Gregorius Nazianzenus. Baſilij verba in Epiſtola quadam ad Eccleſiam Antiochenam, hæc ſunt:* Quoniam verò doctrina de Spiritu ſancto indefinita eſt, quòd nondum comparerent impugnatores Spiritus ſancti; an condemnandi ſint, qui Spiritum ſanctum creatæ, & ſeruilis naturæ dicũt, in ea Synodo nulla facta eſt mentio: nihil enim prorſus creatum eſt in diuina & beata Trinitate. *hæc ille. In Conſtantinopolitana igitur demum ſecunda vniuerſali Synodo, quæ contra Eunomium, Photinum, Macedonium, Conſtantinopolitanum Epiſcopum, qui negabat, Spiritum ſanctum Deum eſſe, eumq; inter creaturas impiè conijciebat, collecta fuit; hoc totum additum eſt:* Et in Spiritum ſanctum, Dominum, & viuificantem: qui ex Patre procedit: qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur: qui locutus eſt per Prophetas. *In Romana autem Synodo, quam in idem tempus frequentiſsimam contra Arrium, Macedonium, Photinum, Apollinarem, Damaſus Romanus Pontifex, Romæ congregauerat: & in qua item Petrus, Alexandrinus Patriarcha, adfuit; hoc ipſum* Filioque, *per quandam Conſtantinopo-*

nopolitanæ Synodi interpretationem, additũ fuit. Cùm enim centum quinquaginta illi Patres, qui item à Damaſo, opera Theodoſij Imperatoris, Conſtantinopolim vocati erant, omnino, cùm propter perſequutionum vim, à quibus necdum, exitioſiſſimè vrgente atque defendente Arrianam & Macedonianam impietatem Conſtantio atque Valente, reſpirarant, tum propter Hæreticorum inſidias, quas illis abſentibus, Eccleſiis illorum ſtruxiſſent, ipſamque itineris longitudinem, & difficultatem Romam ipſi venire non poſſent; eam de Spiritu ſancto confeſſionem, per Euſebium, & Priſcianum Epiſcopos, legatos ad Damaſum, ceteroſque Patres, confirmationis cauſſa, Romam miſerunt: quam per omnia idem ſentientes ſancti illi Patres, vnà cum Damaſo Pontifice, approbarunt: hocq; ſolum, quod dictum erat, qui ex Patre procedit, *per additionem huius particulæ* Filioque, *propter eos hæreticos, qui tum dicebant ſanctum Spiritum per Filium fuiſſe factum, quos ibidem ſancta anathematizat Synodus; & qui itidem Spiritum ſanctum, Filij quidem Filium, Patris autem Nepotem dicebant: ſanctè & piè interpretati ſunt. Ita ex vtriuſque partis orbis terrarum ſententiarum collatione, vna perfecta, de Spiritu ſancto, confeſſio, conſcripta fuit: eum eſſe Spiritum viuificantem, qui ex Patre, Filioque, procedit: qui cum Patre & Filio, ſimul adoratur, & conglorificatur. Qui quidem ſancti Patres, tam illi, qui Conſtantinopoli cum Imperatore, quàm iſti, qui Romæ cum Damaſo congregati*

gregati erant; etſi loco diſtincti fuerunt, re tamen vnum vniuerſale Concilium conſtituebant: cùm & ab eodem, & ſub eodem capite, congregati fuiſſent, & in eodem Spiritu, & eiuſdē Spiritus ſancti cauſſa, ad eoſdem etiam hæreticos damnandos, & conuincendos, collecti eſſent: ex mutuáq; ſententiarum collatione & approbatione, vnum vniuerſale Symbolum ediderunt. Quorum deinceps ſententiam, ſine vlla controuerſia, vniuerſa Eccleſia ſecuta eſt, vſque ad octauam Synodum. Nam tum demum, poſt octauam Synodum, eam, de Spiritus ſancti proceſſione, tragœdiam, recentiores Græci odio & maleuolentia excitârunt. Conſtant hæc omnia primum ex Epiſtola ea, qua orientales Patres reſpondent Damaſo; cauſſam, cur Romam venire non poſſent, explicantes: conſtant item ex eiuſdem Damaſi epiſtola, qua Conſtantinopolitanis reſpondet Patribus, eorumq; decreta approbat: conſtant ex actis vtriuſque Concilij: conſtant ex lib. 9. Tripartitæ hiſtoriæ, cap. 16. conſtant ex Hugone Etteriano, libro tertio, de proceſſione Spiritus ſancti, cap. 16. & alijs multis auctoribus, antiquæ vetuſtatis peritiſſimis, fideq; digniſſimis.

OMNES vniuerſales Synodi obſignarunt, nihil addentes, nihil detrahentes, &c.

DVAE *ſunt partes vniuerſi prætextus, quo Græci iniquiſſimum ſchiſma ſuum, in quæſtione, de Spiritus ſancti proceſſione, velare, ac veluti integumento quodam tegere volunt. Primum, falsò Latinos, contraq; ſanctorum Patrum ſententiam, & iudicium, Spiritum ſanctum ex Patre & Filio proce-*

procedere, opinari. Secundò, quamuis hoc rectè & verè dicatur; non tamen illos, vel hoc, vel aliud quidquam ſacro Symbolo adijcere debuiſſe. Et cùm primum illud manifeſtè ſit falſum, & erroneum, vt paullo pòſt docebimus; poſterius hoc, in quo ſe arcem negocij tenere putant, Canone potiſſimùm Epheſini Concilij ſeptimo, confirmant: cuius illa ſunt verba. HIS igitur recitatis, (*Canones autem Nicæni Concilij tum lecti erant*) conſtituit ſanctum Concilium, vt nemini liceat, aliam fidem, vel proferre, vel conſcribere, vel componere; quàm eam, quæ præſtituta, ac perſcripta eſt à ſanctis Patribus, qui in Nicænorum vrbe, cum auxilio Spiritus ſancti, coacti fuerunt. Qui autem audeant, aliam fidem vel componere, vel producere, vel proferre, volentibus conuerti ad agnitionem veritatis; ſiue ex Gentilitate, ſiue ex Iudaiſmo, ſiue alia quacunque ſecta; vt hi, ſi quidem Epiſcopi, aut Clerici ſint; iſti ab Epiſcopatu, hi à Clero remoueantur, ac prohibeantur: ſin autem laici ſint, vt extrema deteſtatione & execratione percellantur. *hactenus ſancta Synodus Epheſina. Quo quidem Canone docent Græci, poſt duo illa œcumenica Concilia, Nicænum, inquam, atque Conſtantinopolitanum, ita Symbolum, ita fidem Chriſtianam, ab Epheſina Synodo concluſam & obſignatam eſſe, vt illi nihil amplius à quoquam mortalium addi, aut adijci liceat. Quod cùm Latini in huius particulæ adiectione,* Filioque, *ſint auſi, meritò illos ſupradicto anathema-*

themati ſubiacere, ſeq́; iuſtè ab illorum coniunctione & communione diſiunxiſſe. Atque hic eſt ille ſummus Græci ſchiſmatis aries, maximum præſidium. Verùm longè aliam mentem ſacri Canonis eſſe, quàm iſti putant, vel ipſa Canonis verba clarè docent. Primum enim, vbi dicit, Ne quis, aut Epiſcopus, aut Clericus, aut laicus, quidquam adijcere audeat: *proculdubiò ſingulos & priuatos homines; non autem vniuerſum Conciliũ, vel publicam auctoritatem intelligit. quod plenius ipſa Canonis occaſio indicat. Cùm enim poſt Nicænam atque Conſtantinopolitanam Synodum, ſinguli ferè Epiſcopi, in ſuis Diœceſibus, ſua conſcriberent ſymbola: eaq́; populis ſibi ſubiectis proponerent: nec Epiſcopi tantùm, verùm & laici nonnunquam: eaq́;, cùm collectis demum vniuerſalibus Synodis, publicè vnuſquiſque ambitiosè legi, ac recitari in Synodo vellet: & poſteaquam item Theodoti Mopſuenſis Epiſcopi ſymbolum, à Charioſo Preſbytero Philadelphenſi, ſacro etiam Epheſino Concilio oblatum, publiceq́ue lectum eſſet: in eaq́; re plurimum periculi, & confuſionis, moræq́; & ambitionis, ſacra animaduertiſſet ineſſe Synodus: ſtatim poſt eius lectionem hunc tulit Canonem:* NE quis in poſterum, aut Epiſcopus, aut Clericus, aut laicus, ſuum proferat ſymbolum: hocque genere & vnitatem fidei Catholicæ turbet, nouiſque erroribus occaſionem præbeat: & ſacras Synodos impediat: tempuſque fruſtrà extrahat; ſed vt omnes communem fidei, à trecentis

decem & octo ſanctis Patribus, in Nicæna Synodo, formulam conſcriptam, ſequantur, illique adhæreant. *Secundò, cùm idem ſanctus Canon doceat, & ne quis aliam fidem proferat, aut conſcribat, manifeſtè explicat: non illud prohiberi, ne quid Symbolo conueniens & conſentaneum interpretationis cauſſa addatur: ſed ſimpliciter*, ne quis aliam fidem conſcribat; *hoc autem eſt diuerſam, pugnantem, planeq́ contrariam ab illa, quam ſancti tradiderunt Patres. Quomodo hoc noſtro infelici tempore multi exoriuntur nebulones, qui vel Ebionem, vel Cherinthum, vel Arrium quendam ſequuti: Lutherum item, aut Caluinum; aliam fidem componere non erubeſcunt; ſuaq́ ſomnia pro vniuerſali Canone, & regula fidei Chriſtianæ miſeris populis obtrudere non verentur. Tertiò cùm dicit*, componere, producere, proferre, conſcribere: *non excludit interpretari, explanare, illuſtrare: quæ longè diuerſa ſunt, & nonnunquam planè neceſſaria. Non illud igitur ſacer Canon docet; nihil ſimpliciter Symbolo addendum eſſe: ſed hoc potius: nihil priuata auctoritate, nihil priuato ſenſu, pugnans præſertim, & diuerſum, aut contrarium, his, quæ à ſacris Synodis inſtituta ſunt; confeſſioni fidei apponendum eſſe. Quamquam autem ex his ipſis ſacri Canonis verbis hoc ita eſſe clariſſimè demonſtratum eſt: tamen & aliundè hoc idem manifeſtiſſimè doceri poteſt. Niſi enim Symbolo aliquid adijcere liceret; tum contingeret aliquem, vt quod corde creditur ad iuſtitiam, id ore*

ore confiteri ad ſalutem non permitteretur: contrà quàm D. Paulus docet atque præcepit. Deinde ſi amplius, neque illuſtrare, neque amplificare, neque obſcura in fide Chriſtiana explicare poſt Concilium Epheſinum liceret; fruſtrà igitur paulò pòſt contra Eutychen ſexcentorum quadraginta Patrum Chalcedonenſe Concilium conuocatum fuit; fruſtrà & aliæ, quæ poſt conſequutæ ſunt Synodi: quæ non aliam ob cauſſam conuocabantur, quàm, nouis erroribus & hæreſibus exorientibus, illuſtrandæ & explicandæ fidei Chriſtianæ cauſſa; eidemq́; Anathemati ſubiecta erunt Concilia omnia. Verùm, vt propiùs ad id, quod totã cauſſam continet, accedamus. Fuit idem penitus Canon iiſdem ferè verbis, à Nicæna etiam Synodo perſcriptus, qui, quanquã, vt multa alia, nunc in actis eius Synodi non reperiatur; in ea tamen Epiſtola Liberij Papæ, quam ad beatum Athanaſium, Alexandriæ Patriarcham conſcripſit, & quæ ſic incipit: IAM à principio accepimus à beato Petro Principe Apoſtolorum, &c. *his verbis legitur:* PRAEDICTA namque, vti legimus, ſancta decreuit Nicæna Synodus, aliam fidem nulli proferre licere, aut conſcribere, aut componere, aut ſapere, aut aliquid docere, nec aliquid in fide vel intelligere, quod horum Patrum decretis contrarium ſit. Qui verò aliam fidem proferre, aut docere, aut aliud Symbolum tradere illis, qui ad viam veritatis, de quacunque fide, velint conuerti, aut ex Iudaiſmo, aut ex Gentilitate; ſi

Epiſcopus ſit,aut Clericus,priuetur:Epiſcopus ea dignitate, & Clericus clero: ſi verò Monachus,aut Laicus,anathematizetur. *Recognoſcimus eadem verba, eandemque verborum ſententiam Concilij Nicæni; quæ fuerunt Synodi Epheſinæ. Si igitur Canon hic hunc ſenſum habet; vt non liceat quidquam Symbolo addere; vti quidem Græci putant: ſubiectum igitur erit eidem anathemati ipſum, quod paullò pòſt ſequutum eſt generale Conſtantinopolitanum Concilium: ipſeq; adeò magnus ille Theologus Nazianzenus, quem ex ſententia vniuerſæ Synodi, propter eius præſtantem doctrinam, qua tum excellebat; inter omnes Symbolum illud conſcripſiſſe, plurimi cenſent. Multa enim, vltra ea, quæ Nicæno continebantur Symbolo, vel illuſtrandæ, vel explicandæ veritatis cauſſa, in ea Synodo adiecta fuiſſe, multa detracta; non aliundè melius patet, quàm ex vtriuſque Symboli mutua collatione. Et Nicæni quidem Symboli forma hæc eſt:*

CREDIMVS in vnum Deum, Patrem omnipotentem, omnium viſibilium, & inuiſibilium conditorem. Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum, Filium Dei, de Patre natum, vnigetum, id eſt, ex ſubſtantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum; ex Deo vero, genitum, non factum, conſubſtantialem Patri, *hoc eſt, eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ*: per quem omnia facta ſunt, ſiue, quæ in cœlo, ſiue quæ in terra ſunt. Qui propter nos homines,

& propter noſtram ſalutem, deſcendit: & incarnatus, & homo factus, paſſus eſt & reſurrexit tertio die, & aſcendit in cælos, inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum. Eos autem, qui dicunt, erat aliquando, quando non erat: & antequam naſceretur, non erat: & quia ex non extantibus factus eſt; aut ex alia ſubſiſtentia, vel ſubſtantia dicentes eſſe, aut conuertibilem, aut mutabilem Filium Dei; hos anathematizat Catholica & Apoſtolica Eccleſia.

CONSTANTINOPOLItani autem hæc:

CREDIMVS in vnum Deum Patrē omnipotentem, factorē cæli ac terræ, viſibilium omniū & inuiſibiliū. Et in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia ſecula, Deum ex Deo, lumen ex lumine. Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, homouſion Patri, hoc eſt, eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ, per quē omnia facta ſunt. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, deſcendit. Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria virgine, homo factus: crucifixus eſt pro nobis, ſub Pontio Pilato, & ſepultus tertio die reſurrexit, aſcēdit ad cælos, ſedet ad dexteram Patris; iterū vēturus eſt in gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum ſan-

ctum, Dominum & viuificatorem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio coadorandum & conglorificandum: qui locutus eſt per Prophetas. In vnam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam. Confitemur vnum Baptiſma, in remiſsionem peccatorum: expectamus reſurrectionem mortuorum: & vitam futuri ſeculi. AMEN.

VBI *multa detracta, multa addita eſſe; quis non videt? in quibus hoc eſt*, incarnatus de Spiritu ſancto, ex Maria virgine: *& hoc*, & ſepultus: *& hoc*, ſedet ad dexteram Patris: *& hoc*, cuius regni non erit finis: *& alia, quæ ſequuntur, ad finem vſque Symboli. Sed & Epheſina Synodus, eidem ſubiacebit anathemati. Multa ſiquidem & ipſa illuſtrauit, ad fidem Chriſtianam pertinentia: multa addidit: multa interpretata eſt. Et quanquam hæc clariſſima ſint; tamen ſi demonſtrauerimus, eundem Spiritum ſanctum, qui & in Nicæna prius, & poſtea in Epheſina Synodo, eius Canonis auctor fuit, & magiſter; ipſummet eiuſdem interpretem ac enarratorem, in conſequenti Chalcedonenſi Synodo fuiſſe, longeque alium ſenſum eius eſſe docere; nũ amplius quidquã ad eam cauſſam confirmandam deſiderari poterit? In quarta igitur vniuerſali Chalcedonenſi Synodo, cùm Eutiches, qui naturas in Chriſto confundebat, libellum ſacræ Synodo obtuliſſet, neq; quidquam aliud ſe ſentire profeſſus fuiſſet, quàm id, quod in Nicæno Symbolo perſcriptum eſſet; vbi ne verbum quidem*

dem vllum de diſtinctione naturarum poſitũ erat. Indeq́. cùm Patres ipſos cohortatus eſſet, ne aliquid Symbolo contra Epheſinæ Synodi Canonẽ addant; hæc inter cætera dixit: HANC, *inquit*, fidem, memorata hæc anterior ſancta & vniuerſalis Synodus confirmauit, cuius Præſul fuit beatæ & ſanctæ recordationis Pater noſter, & Epiſcopus Cyrillus; eamq́ue definitionem protulit. Qui præter iſta addiderit aliquid, aut inuenerit, aut docuerit; eum damnationibus, quæ tunc ſcriptæ ſunt, ſubiacere: quorum exemplaria in codice deſtinauit mihi memoratus Pater noſter, & Epiſcopus, Cyrillus, quæ & piè in manibus habeo. Subijciens igitur me ipſum ſanctę Synodo; definitionem eius vſque nunc cuſtodiui. *Quæ vbi publicè lecta ſunt; reſponſum eſt Eutichi, à ſanctis Patribus, primùm per Euſebium Epiſcopum Dorithei:* Mentitus es: non eſt definitio talis: non eſt regula hæc præcipiens. *Deinde per Diogenem Epiſcopum Cyſcij:* Doloſe, *inquit*, propoſuit Synodum ſanctorum Patrum; quæ in Nicæa facta eſt. Accepit namque additamenta à ſanctis Patribus; propter peruerſum intellectum Apollinaris, & Valentini, & Macedonij, & qui eis ſimiles ſunt: & additum eſt in Symbolo ſanctorum Patrum; Qui deſcendit, & incarnatus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria virgine. *Hoc idem igitur, & iſti ſibi dictum putent, à ſexcentis quadraginta ſanctiſſimis Patribus, veteriq́ Græcia dignis; eos mentiri,*

tiri, doloſèq́ eodem modo, in allegatione iſtius Canonis agere. Quid enim hac interpretatione clarius? quid iſtis verbis Spiritus ſancti illuſtrius eſſe potuit? Ruit igitur firmamentum Græciæ: detractum eſt velamen malitioſi ſchiſmatis; cùm neque diuerſum quidquam, neq́ priuata auctoritate, Symbolo Latini addiderint; ſed potius ex ſententijs veterum, tam Græcorum, quàm Latinorum Patrum, vt pòſt docebimus, nouis hæreſibus vrgentibus, illud interpretati ſint: cùm in prioribus illis vniuerſalibus Synodis, nondum planè de Spiritu ſancto, totum dogma definitum, aut explicatum fuerit: vti quidem magnum illum Baſilium, in ea, quam ſcribit, ad Eccleſiam Antiochenam, Epiſtola, teſtari, ſuperiùs diximus. Sed & Patres ipſos temporis illius, in primis autem Baſilium, quem Chalcedonenſis Synodus, miniſtrum gratiæ, & eum, qui primus doctrinam de Spiritu ſancto illuſtrauit, appellare ſolet; multa indefinitè, multa minus clarè, de Spiritu ſancto, ac quaſi diſſimulanter dixiſſe, ex quadam Epiſtola Gregorij Nazianzeni perſpicitur: vbi eam querelam, quam Philoſophus quidam contra Baſilium magnum, atque adeò ipſum Gregorium, in quodam conuiuio propoſuerat, his verbis exponit: CETERA quidem laudentur viri illius, ſi ita lubet, nec ipſe quidem contradico: ceterum, quod maximum eſt, non illis concedam. Orthodoxiæ nomine, fruſtrà laudatur Baſilius: fruſtrà Gregorius: ille, quia veritatem ſuis diſputationibus prodit; hic

hic quia tolerantia ſua, proditionis ſocium ſe præbet. Audiui ſiquidem Baſilium magnum, de Patre quidem, & Filio, optimè, ac præſtantiſſimè, atque vt vix quiſquam alius facile queat, differentem: Spiritum autem ſanctum conuellentem, ac deijcientem. *Ac cùm liberam Gregorij confeſſionem, Spiritum ſanctum Deum eſſe confitentis, idem Philoſophus attuliſſet: de Baſilio ibidem ſic inquit:* BASILIVS autem fidei doctrinam obſcurè ſubindicat, ac velut adumbrat, nec veritatem liberè profitetur. *Ac deinde, quæ ipſe Gregorius in Baſilij defenſionem dixerit, paullò pòſt ſubijcit.* QVONIAM, *inquit*, ego in obſcuro poſitus, ac pleriſque incognitus; ſic, vt nec quæ loquar, nec an loquar, fermè homines ſciant; tutò philoſophor: illius autem maior habetur ratio, vtpote & à ſeipſo clarioris, & ab Eccleſia: tum etiam, quia id omne, quod dicit; in publico hominum cœtu dicit: grauiq; hæreticorum bello vrgetur; nudam præſertim à Baſilio vocem arripere quærentiũ, vt eo, (qui ſolus fermè reliquus eſt veritatis fomes, viſque viuifica) vicinis omnibus captis, ac ſubiugatis, ex Eccleſia pulſo, & exturbato; malum iſtud in ciuitate radices agat: atque ab hac Eccleſia non ſecus, atque ex aggere quodam & propugnaculo, terrarum orbem peruaſtet, ac populetur. Præſtare itaque veritatis doctrinam cautius aliquanto, minuſque liberè profiteri, temporiq;, quaſi nebulæ cuidam cedere; quàm eam

eam aperta prædicatione opprimere. *Deinde ipſum alloquitur Baſilium, ab eoq́; petit, vt quantum in doctrina dè Spiritu ſancto ſit progrediendum, quid de ea pronunciandum ipſè putet, ſibi explicet.* TV verò, diuine vir, & ſacroſancte, facito, vt nos doceas, quouſque in diſputatione de Spiritus ſancti diuinitate progredi: quaſq́ue voces vſurpare: & quouſque cautione, certaq́ue diſpenſatione vti debeamus: vt ea, aduerſus eos, qui contradicunt, in promptu habeamus, *Quod idem in eius laudibus, iiſdem ferè verbis prolixiùs docet. Sed hæc quidem hactenus.*

QVOD idem ſanctiſsimi viri, qui medijs illis temporibus vixerunt, confeſsi ſunt.

Cæca eſſe eorum, qui nocere volunt, conſilia, præclarè dixit quidam. Euenit enim plerunque, vt non modò falſa ſe dicere non animaduertant, verùm etiam pugnantia: ac non tantùm cum alijs, ſed etiam ſecum ipſos pugnare. Quod idem in hac cauſſa, Græcis ambitione elatis, eueniſſe video: nam & hoc falſum eſt; veteres Patres ita, vt iſti dicunt, ſentire: & iſti nō magis cum Latinis, quàm cum ipſis Græcis incauti, & prudentes, in hac parte pugnant. Et de Latinis quidem nihil attinet dicere: de Græcis paucis id, quod propoſuimus, demonſtremus. Duo ſunt potiſsima Græciæ lumina, D. Baſilius, atque Gregorius, quos iſti maximè ſuſpiciunt, ac eos ſe in omnibus ſequi profitentur: horum vterque eam proponunt quæſtionem : CVR Spiritus ſanctus non dicatur Filius Dei. *Quod nun-*

nunquam facerent; niſi eundem, quemadmodum à Patre, ſic & à Filio procedere iudicarent. Iuuat ipſius Baſilij hac de re verba audire. Hic igitur libro quinto contra Eunomium, eam in hunc modum proponit quæſtionem. QVARE, *inquit*, & Spiritus ſanctus Filius Filij non dicitur? *Et ſtatim reſpondet: non illud, quod iſti volunt; quod ex Filio non procedat, ex eoq; ſuum eſſe non accipiat, (quod quidem proximè & propriè, ſi ita iudicaſſet, dicendum fuit,) ſed contrarium.* NON, *inquit*, propter hoc, quod non ſit ex Deo per Filium; ſed ne Trinitas exiſtimetur multitudo infinita, filioſque ex filijs, vt ſit in hominibus, ſuſcipere iudicetur. Sed dices, inquit, ſi Dei imago eſt Filius, Filij autem Spiritus ſanctus; quare Filius, Spiritus ſanctus non dicitur? hoc enim fortiſsimo argumento ad ſuam impietatem firmandam abutuntur Eunomiani: aut enim filium, aut creaturam iubes ſuſpicari. Cùm autem Filius non appelletur: propterea creaturam eſſe dicis illum, qui creaturam ſanctificat. *Hæc Baſilius. Quid his verbis clarius eſt? quid hac conſequentia magis perſpicuum? Quid enim neceſſe fuit, D. Baſilio alias cauſſas eius rei quærere; cur Spiritus ſanctus, Filius Filij, non dicatur: & non ſimpliciter, illam, quæ veriſsima, & ſimpliciſsima eſſet, adferre; quod ſcilicet ex Filio ita non procedat, quemadmodum ex Patre Filius generatur; ſi id tantus vir ſenſiſſet? At non dicit hoc, ſed contrarium potius.* SICVT, *inquit*, Filius

lius ſe ad Patrem habet; ſic & Spiritus ad Filium. Propterea, inquit, & Dei quidem Verbum Filius eſt, Filij autem Verbum, Spiritus. *Idem ferè dicit magnus Athanaſius in Epiſtola ad Serapionem:* TALEM, inquit, habet ordinem & naturam Spiritus erga Filium; qualem habet Filius erga Patrem, &c. *Quid hac oratione clariùs? quid explicatiùs, aut quid euidentiùs dici poteſt? Niſi fortè illud à nobis expectat, dum iiſdem quoque verbis,* ex Patre, Filioq́; procedere, *ipſos eorundem orientales Patres vſos fuiſſe, doceamus. Pareamus igitur & in hac parte illis. Audiant primùm diuum Athanaſium Alexandriæ Patriarcham in Dialogo, quem in Synodo Nicæna contra Arrium habuit, ita dicentem:* SI quidem Spiritus ex Patris, Filijq́ue ſubſtantia non eſt: cur Filius, cùm ſanctum Baptiſma ſuis diſcipulis traderet, de eo fecit mentionē, dicens: Euntes in mundum vniuerſū, &c. *Et alio loco:* Ipſe, inquit, Spiritum dat, & quæcunque Spiritus habet, à Verbo habet. *Et ad Serapionem ſcribens:* Spiritus, inquit, à Verbo accipit, iuxta Domini vocem: De meo accipiet, & annunciabit vobis. *Et in illo vniuerſi orbis terrarum iudicio, omnibus ſeculis approbato Symbolo:* Pater, *inquit*, à nullo eſt factus, nec creatus, nec genitus. Filius à Patre ſolo eſt, nō factus, nec creatus, ſed genitus. Spiritus ſanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed ꝓcedens, *Et in ſermone de incarnata diſpenſatione:*

ne: NE credat quis, quod is, quod non habebat, accipiebat: is enim ſupernè demittebat, vt Deus; & infernè ipſe eum ſuſcipiebat, vt homo. ex eo igitur in eum deſcendebat: ex eius Deitate in humanitatem ipſius. Audis? ipſe ſupernè mittebat, vt Deus: & ipſe ipſum infernè ſuſcipiebat, vt homo: & veluti Deus mittebat, veluti homo recipiebat: nam totus erat in terra; nulloque modo à cælo aberat: quippe, cùm in eo omnis Deitatis plenitudo corporaliter reſideret. Cùm ergo carne eſſet circumſcriptus, in Iordane conſpiciebatur: ſed Deitate cùm eſſet incircumſcriptus, paternum ſinum non relinquebat; vnde ex eo in eum deſcendebat. Ideo nihil prodeſt, quod à vobis allatum eſt; imò pro nobis videtur facere, vobiſq; magnum importat detrimentum. *Audiant D. Epiphanium, qui ſic in ſuo Augyroto ſermone inquit*: Spiritus ſanctus ex Patre et Filio, tertius nominatione. *Et rurſus*: Vterque habitat in iuſto homine; Chriſtus et Spiritus eius. Quod ſi Chriſtus ex Patre creditur, Deus ex Deo; Spiritus quoque ex ipſo, vel ex vtroque: quemadmodum ait Chriſtus: Qui ex Patre procedit, et hic ex meo accipiet. *Et iterum*: Sed dicet quiſpiam: Ergo duos Filios eſſe dicimus et quomodo eſt vnigenitus? at quiſnam es tu, qui contradicis Deo? Si enim Filium nominat, qui ex Patre eſt, Spiritum verò ſanctum, qui ex vtroque, &c. *Et rurſus*; Spiritus ſanctus, Spiritus veritatis eſt,

eſt, tertium lumen à Patre & Filio. *Et demum:* Quemadmodum enim nemo nouit Patrem, niſi Filius, nec Filium, niſi Pater; ita dicere audeo, nec Spiritum, niſi Pater & Filius, à quo procedit, & à quo accipit; neque Filium & Patrem, niſi Spiritus ſanctus, qui verè glorificat, qui omnia docet, qui ex Patre & Filio eſt. *Audiant aureum illud os Chryſoſtomum, in expoſitione Symboli Homil. 1. ad Neophitos.* ISTE eſt Spiritus procedens de Patre & Filio, qui diuidit propria bona ſingulis pro vt vult. *Et in alio Sermone:* ITAQVE credendum eſſe dicimus, Spiritum ſanctum Patri & Filio eſſe coæqualem, & procedentem de Patre & Filio. *Ita & alio loco, fonti quidem Patrem, fluuio autem Filium, aquæ verò; quæ inde hauritur, Spiritum ſanctum, teſtimonio vtens Domini, comparat, qui ait: Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei; non ſitiet in æternum. Audiant Gregorium Nazianzenum, qui ſic inquit:* ITEM aliam differentiam intelligimus, vnum nempe propinquum ex primo, ſcilicet, Filium ex Patre; alium autē ex propinquo, Spiritū ſanctum ex Filio. *Audiant iterum illuſtratorem illum doctrinæ de Spiritu ſancto Baſilium, qui in eodem libro tertio contra Eunomium ſic inquit:* FVITNE vnquam homo ſic audax, qui diuinorum dogmatum innouationes induceret? Cur enim neceſſe eſt, ſi dignitate ac ordine tertius eſt Spiritus, natura quoque ipſum tertium eſſe? dignitate namque

ipſum

ipſum ſecundum à Filio, cùm ab ipſo eſſe habeat, & ab ipſo accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa cauſſa dependeat; pietatis ratio tradit: natura verò tertia vti, nec à diuinis Scripturis docti ſumus, nec à dictis poſsibile eſt, conſequenter ratiocinari. Nam quemadmodum Filius ordine quidem à Patre ſecundus eſt: quoniam ab illo & dignitate eſt, quia origo atque cauſſa eſſendi, Pater ipſi eſt: & quoniam per ipſum acceſſus & adductio ad Deum Patrem eſt; natura verò nullo modo ſecundus, quoniam in vtroque vna eſt Deitas; ita videlicet & Spiritus ſanctus: etſi dignitate & ordine ſecundus à Filio eſt; non tamen veriſimiliter alienæ ipſum eſſe naturæ inde conſequetur. *Et in eo capite, quod inſcribitur: Quòd Spiritus diuina natura eſt:* SPIRITVS namque, *inquiens,* viuenti Verbo ad creandum adiunctus, viuens potentia diuina, natura ineffabilis, ex ore ineffabili manifeſtata, ineffabiliter per ſufflationem ad hominem miſſa, & ſecundum corporalem à Chriſto monſtratam figuram, rurſus ab eo per ſufflationẽ reddita: conuenire namq; decet creationi nouam reparationem. Conuenientiam autem figurauit, ſufflans; quòd non eſt alius præter illum, qui à principio ſufflauit; ſed idem, per quem Deus ſufflauit; tum quidem cum anima, nunc verò in animam. *Audiant Cyrillum, non in vno, ſed in multis locis, ac primò in expoſitione Ioelis Prophetæ, ſuper illũ*

locum: Effundam à Spiritu meo, *ſic ait*: IN QVANTVM etenim Deus ex Deo, ſecundum naturam Filius eſt, cùm natus ſit ex Deo & Patre; proprius eius, & in eo, & ex eo, Spiritus eſt: quemadmodum, & de ipſo Deo & Patre intelligitur. Et ex eo eſt, inquit: & ita ex eo; quemadmodum de ipſo Deo & Patre intelligitur; omne dubium quærentibus cauſſam tollens.
Idem rurſus in ſermone ad Theodoſium Imperatorem: Baptizantem, *inquit*, Ieſum in igne & Spiritu ſancto; non alienum baptizantis effudiſſe Spiritum, ſeruiliter & inſtrumentaliter; ſed tanquam Deum ſecundum naturam cum auctoritate ſumma, qui ex eo, & proprius eius eſt.
Et iterum in Theſauris: LEGEM igitur cum ferat Chriſtus, ita condit eam, tanquam in eo, & ex eo, ſit Spiritus eius. *Et rurſus*: NVLLAM igitur naturæ differentiam Filij & Spiritus ſancti Paulus nouit; ſed tanquam ex eo, & in eo, naturaliter ſit, Dominico nomine eum vocat. *Et in expoſitione noni Anathematiſmi*: HOMO factus, *inquit*, vnigenitus Dei Filius, non minus permanſit Deus, omnia habens quæcunque & Pater; præterquàm quòd non ſit Pater: & proprium habens, qui, ex eo, & in eo inſitus eſt Spiritus ſanctus. *Et alio loco*: PROCEDIT quidem Spiritus ſanctus ex Deo Patre, ſecundum verba Saluatoris: non tamen eſt alienus à Filio: omnia namque cum Patre habet. Et hoc ipſemet docuit, dicens de Spiritu ſan-

ſancto: Omnia, quæcunque habet Pater, mea ſunt: ideo dixi vobis: ex meo accipiet,& annunciabit vobis. Nam etſi à Patre procedere Spiritum ſanctum Saluator dixit, non minus tamen eſt etiam Filij. Eſt autem Filij, quemadmodum & Patris. *Et in Epiſtola ad Neſtorium*: ETSI eſt, *inquit*, Spiritus in propria hypoſtaſi, prout Spiritus eſt, non Filius; non tamen ab eo alienus, Profluit enim ex eo, ſicuti ex Deo & Patre. *Et in Sermone ad Theodoſium Imperatorem*: NON ex menſura (*inquit ſecundum Ioannem*) dat Spiritum Filius; ſed ipſe eum ex ſeipſo emittit, quemadmodum & ipſe Pater. Quare beatus Paulus omni in hoc differentia poſtpoſita, nunc quidem Deo & Patri illum attribuit, nunc rurſus Filio. *Et in illis, quæ ad Palladium in forma Dialogi ſcribit*: MVTABILIS verò minimè, *inquit*, eſt Spiritus. Nam ſi mutabilitati ſubiaceret; ipſi diuinæ naturæ ille defectus aſcriberetur: ſiquidem Dei & Patris, nec non & Filij eſt, qui eſſentialiter ex vtroq; ſcilicet ex Patre per Filium, profluit Spiritus. *Item in quinto ad Hermiam, reddens cauſſam, cur Spiritus, Filij dicatur Spiritus*: CVIVSNAM, *inquit*, proprium dicimus eſſe Spiritum ſanctum? Vtrum ſolius Dei & Patris? an etiam Filij? an & diſiunctim vtriuſque & ſimul amborum, tanquam vnum ex Patre per Filium propter identitatem eſſentiæ? *Et in ſeptimo ad Hermiam*: INHABITANTEM enim ſibi, & inſitum

quis haberet eum, qui natura & verè Deus eſt, (de Filio dicens) cùm Spiritū accipiat, qui non alienus & eſſentia diſiunctus ab eo eſt; ſed qui ex eo, & in eo, & eius proprius eſt, & æquè atque ille, Dominus eſt? *Et poſt pauca:* MISIT autem nobis è cælo Paracletum, per quem, & in quo nobiſcum eſt, & in nobis inhabitat: non alienum in nobis affluens; ſed qui eſſentiæ ſuæ, & Patris ſui proprius eſt Spiritus. *Obſignemus rem totam primæ Synodi teſtimonio, quæ dicit,* Spiritum ſanctum ex Patre procedere; proprium autem eſſe Filij, & ab eo ſcaturire. *Vnde manifeſtè conſtat, falsò iſtos dicere, omnes ſanctos Patres diuerſum quid à Latinis ſenſiſſe. Et non minus ab illis, quos duces ſequuntur, quàm à nobis diſsidere, ac æquè ab vtriſque iniquo ſchiſmate diſiunctos eſſe. Cùm inter veteres Græcos & Latinos, nulla ſit in hac parte differentia; præter id, quod Latini quidem ſummam quandam Patris & Filij æqualitatem declarantes, particula,* Ex, *quæ parem quandam, & æqualem vim deſignare ſolet, vtuntur: Græci autem veteres ordinem quendam in diuinis connotare volentes; ſæpius particula,* Per, *magis ad eam rem comparata, vti ſolent, ita vt dicant, Spiritum ſanctum ex Patre per Filium procedere. quo modo Baſilius, Gregorius Niſſenus, Damaſcenus, & alij ſæpius loqui ſolent; vti quidem doctiſsimè, doctiſsimus ipſe, in eo libello, quem hac de re ad Laſcarum conſcripſit, annotauit Beſſarion, quorum vterque patrio*

ſchi-

ſchiſmate damnato, Latinis ſe adiunxerunt. Neque verò, aut veteres Græci, aut ipſi Latini, dum Spiritum ſanctum ex Patre & Filio procedere dicunt, hoc ita intelligunt; vt aut duo principia Spiritus ſancti conſtituant, aut Patris & Filij perſonas confundant, aut aliquam diminutionem perſonarum vel imperfectionem proceſsionis faciant: quæ omnia imperitè & malitioſè noua Græcia nobis obijcit. Quod ita eſſe, vt rectius intelligatur, rem totam paucis, vt eſt, penitiùs explicemus.

Cùm igitur vnaquæque res aut perſona duplicem quodammodo habeat formam & proprietatem: aliam quidem communem cum ceteris eiuſdem naturæ & generis rebus: aliam autem ſibi propriam & immediatam; quæ & perſonam eius conſtituat, & ab alijs eiuſdem generis rebus eam diſtinguat, & ex qua omnia, quæ ſequuntur, promanant: quam, perſonalem, conſtitutiuam, particularem, incommunicabilem, immediatam, principium indiuiduationis Philoſophi appellare ſolent. Vnaquæque item ſimili modò in diuinis perſona, hac vtraque prædita eſt forma & proprietate: quemadmodum Patris quidem perſona, communem habet formam, qua cum Filio & Spiritu ſancto communicat ipſam Deitatem; ſecundum quam vnus eſt cum illis Deus: habet autem & aliam propriam, quæ eius propriam conſtituit perſonam, eamq́ue à Filio & Spiritu ſancto diſcernit; à qua item prima operatio, eaq́; immediata proficiſcitur, quam ceteræ omnes conſequuntur. Et forma qui-

dem eſt, atque proprietas, paternitas ipſa, à qua & nomen & rem ipſam Patris accipit. Prima autem & propria operatio, generatio ipſa: generare ſiquidem prima & immediata eſt operatio Patris. Cùm igitur hæc ſit prima, et immediata, et incōmunicabilis Patris proprietas, eiuſq; perſonæ conſtitutiua: hæcque ipſa prima eius propria operatio, generare, inquam; neceſſe eſt, omnes alias eius conſecutiuas eſſe; non vt accidentia, quod in Deo non eſt; ſed ſecundum naturam, & eſſentialiter. Vt enim prima & immediata cuiuſque operatio, ab eius conſtitutiua forma pendet: ita omnes aliæ operationes hanc ipſam conſequuntur. Cùm igitur Patris prima & immediata ſit operatio generare; ſpirare autem, & reliquæ omnes ſecundæ & immediatæ ſint operationes; neceſſe eſt, per ipſam generandi vim, ſpirandi rationem prouenire. Cùm autem ipſa ſpirandi facultas, Spiritus ſancti ſit productiua; neceſſe erit, Spiritum ſanctum ex Patre per Filium procedere. Vt, quemadmodum generationem vi, & natura ſua, ſpiratio conſequitur; ita Spiritus ſancti productionem ipſam Filij generationem conſequi oportet; ipſumque Spiritum ſanctum, ex Patre & Filio procedere: non tanquam à duobus principijs, ſed tanquam ab vno. Si enim, vt à duabus perſonis proficiſcitur Spiritus ſanctus; ſic à duabus formis diſtinctis, ſecundum quas producitur, promanaret: tum neceſſariò duo eius eſſent principia. Cùm autem à duabus quidem perſonis producitur; for-

ma

ma tamen, qua producitur, vna numero eſt, & omnino indiſtincta. Eſt enim ipſa diuina eſſentia vna, & eadem numero, communis ambobus, vna item ſpiratio, ſecundum quam Spiritus ſanctus producitur; vnum profecto, & non plura eius erunt principia. Neque tamen Patris & Filij perſonæ hac ratione confundentur. Si enim in aliqua forma propria, eorumque perſonæ conſtitutiua, Pater & Filius conueniret, vtpote in paternitate vel filiatione; tum meritò confundi dicerentur: nunc autem manente cuiuſq; ſua conſtitutiua, & incommunicabili proprietate; in ea tantum, quæ communis eſt, & quæ iam conſtitutas ſequitur perſonas, ſpiratione, inquam, ipſa, atq; Spiritus ſancti productione, coniungi dicuntur. Ita nulla ratione eorum perſonæ inter ſe confundentur, etiamſi communiter Spiritum ſanctum ſpirent, atque producant; cùm vnicuique eorum ſua conſtitutiua & propria, incommunicabilis cum altero proprietas permaneat, qua à ſe inuicem diſtinguantur. Neque item ob eam cauſſam minor erit Spiritus ſanctus Filio, quòd ab illo producatur; quia neque Filius ea cauſſa eſt minor Patre, quòd ab eo generatur; neque ideo minor Spiritus ſanctus, quòd nec Patrem, nec Filium producat: quia neque Filius ideo minor Patre, quod Patrem non generet; ſed ſolum Spiritum ſanctum vnà cum Patre producat. Neque item aliqua imperfectio proceſſionis hinc colligitur,

quòd à Patre per Filium Spiritus ſanctus producatur; cùm nullam imperfectionem inde res ſumant, quòd per primas operationes & facultates ſuas, res alias producant atque conſtituant. Neque item illi calumniæ relinquitur locus, cur non potius ex Patre & Spiritu ſancto Filius, quàm Spiritus ſanctus ex Patre & Filio proficiſcatur: potentia ſiquidem generandi præcedit, vti dictum eſt, ſpirandi potentiam; tanquam prima & immediata Patris operatio: ſpirandi verò facultas, cùm Filij generationem ſequatur; neceſſe erit, vt non Filium ex Patre per Spiritum ſanctum, ſed Spiritum ſanctum potius ex Patre per Filium procedere, fateamur. Ex ſe ipſo autem Spiritus ſanctus procedere non dicitur; quod nihil ſui ipſius ſit principium: neque ſpirationem actiuam, quæ ſoli Patri & Filio communis eſt, habere poteſt. Vnaquæque enim diuinarum perſonarum, manens in eo quod eſt, & ſuam proprietatem perſonalem ſeruans, communia adinuicem habet omnia eſſentialia. Eodem modo Spiritus quoq; etſi omnia communia habeat cum Patre & Filio; ſeruet tamen ſuã proprietatem neceſſe eſt: quoniam ſpirare ſeipſum non poteſt, cùm hoc repugnet eius proprietati. Hæc autem omnia digna Deo, ſupra omne tempus, & ad noſtrum intelligendi modum, relatè ſunt accipienda. Et ſic omnia ab his facilè explicantur; qui ſponte errare nolunt, pertinaciq; contentione non vincuntur. Hanc autem, & non aliam Latinorum de Spi-

de Spiritu ſancto ſententiam eſſe ex diuo Auguſtino, quem tanquam Ducem & Principem vniuerſa occidentalis ſequitur Eccleſia, manifeſtum eſt; cuius illa ſunt verba: NON, *inquit*, duo principia Spiritus ſunt, Pater & Filius; ſed vnum eius ambo principium ſunt: *pulcherrimoq; exemplo rem totam explicat*: Quemadmodũ creaturæ non tria principia, ſed vnum, Pater, Filius & Spiritus ſanctus, ipſa Trinitas eſt, vnus Deus. Nam & ſi Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, creaturæ cauſſam credamus; tamen ad Patrem omnia referuntur: quia ab eo habet, & Filius, & Spiritus ſanctus, & ipſum eſſe, & creandi potentiam. Item quod vna & eadem numero potentia creant; cùm Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, ex vna & eadem numero, & communi diuinitate, ſiue diuina eſſentia prodeant: ideo vnus Deus, & Creator eſt omnium. Idem de Spiritus ſancti, ex Patre & Filio proceſsione ſentiendum eſt. Namque vna & eadem ſpirandi potentia, quæ illis communis eſt, Pater & Filius Spiritum ſanctum ſpirant: & cùm à Patre hanc ſpirandi potentiam, vt cetera, Filius per generationem habeat; vnus ſpirator, vna cauſſa, & vnũ principium proceſsionis Spiritus ambo ſunt. *Plura, qui de hac materia legere velit; legat præter Concilium Florentinum, duorum doctiſsimorum, qui illi concilio interfuerunt, Græcorum libros, Beſſarionis, inquam,*

orationem dogmaticam ad Græcos: Gennadij autem Scholarij Patriarchæ Conſtantinopolitani librum defenſionum quinq; capitum; quæ in ſancta & œcumenica Florentina Synodo continentur: quẽ librum nuper ad me Roma miſit Staniſlaus Reſcius, vir elegantiſſimus, Magni quondam Hoſij familiaris: quibus eò maior fides adhiberi debet; quod ex Græcis ipſis orti, contra eoſdem Græcos tam ſtrenuè, pro veritate dimicârunt. Et hæc quidem hactenus.

ARTICV-

ARTICVLI FIDEI SVMMATIM EXPLICANTVR, *ad Vitæq́; & Morum inſtitutionem accommodantur.*

CAPVT SECVNDVM.

IAM VERO AD SEcundum Caput inſtituti veſtri accedentes, quod ipſos Articulos fidei noſtræ recenſet atque enumerat; ita vti rerum ordo poſtulat, illud dicimus: hanc eſſe veram & vnicam Chriſtianam fidem, omnem rationem & intellectum humanum, longè excedentem: vtpotè, quæ ſit vera & ſincera vnius Dei in Trinitate confeſſio, quæ in his ſacri Symboli capitibus, taquam in compendio quodam continetur; totamque rationem fidei noſtræ ob oculos ponit. Quam omnes fideles rectè de religione ſentientes, ac quicunque, modò ſalui eſſe velint; liberè, ac ſine omni cunctatione, profiteri tenen-

tur.

tur. Quæ quidem religionis noſtræ capita, (qui item articuli fidei appellari ſolent) tanquam principia quędam & fundamenta vniuerſæ doctrinę Chriſtianę ſunt, duodecimq́; numerantur; duodenarium ſanctorum Apoſtolorum numerũ repræſentantes. Ex quibus quidem tres ſanctiſſimæ Trinitatis confeſſionẽ continent: ſex verò, Filij Dei, ipſiuſque Verbi Incarnationem totam deniq; ſalutis noſtræ œconomiam explicant: reliqui tres, ea, quæ ad futuram mundi conſummationem pertinẽt, complectuntur.

Primus igitur articulus docet, vnam eſſe diuinam naturam, & non plures: Vnam, poteſtate, principio, omnipotentia, atque dominatione.

Secundus articulus tradit, eam ipſam diuinitatem, tribus, non vna, contineri perſonis; quantumuis ipſa ſubſtantia diuina; vna, & indiuidua ſit, in quibus, hoc quidem eſt ingenitum; aliud autem genitum; illud verò procedens, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, à ſanctis Theologis dicta.

Tertius verò, hanc ipſam Trinitatem vni-

vniuerſorum eſſe opificem; ex nihilo res omnes ad id, vt ſint, producentem, idque ſub certo & definito tempore: tam ea, quæ mente intelliguntur; quàm hæc, quæ ſub ſenſum cadunt, viſibilia ſimul & inuiſibilia omnia.

Quartus autem, propter eam curam & prouidentiam, quam circa nos hic ipſe in Trinitate Deus benignè gerit, æterni Patris beneplacito, cooperante autem Spiritu ſancto; Verbum Dei manens in ſua diuina natura, ab omni alteratione & mutatione remotum, omniſque paſſionis expers, ſineque omni fluxu, atque corruptione; propter nos carnem factum eſſe: plenamque & perfectam noſtram naturam, in vno indiuiduo aſſumpſiſſe.

Quintus autem, Verbum hoc ex incorrupta Virgine natum eſſe: quæ eadem & ante partum, & in partu, & poſt partum, diuina Verbi omnipotentia virgo ſit conſeruata.

Sextus articulus tradit, eundem ſponte & voluntate ſua, propter nos, noſtramque ſalutem, carne paſſum eſſe, crucifi-

xum

xum item & mortuum, nulla in parte diuinitate eius diminutionem aliquam patiente; vt, in quam nulla affectio, nullus cadat interitus.

Septimus docet, hunc eundem Ieſum Chriſtum, ita paſſum, tertia die, vi, & potentia ſua, à mortuis ſurrexiſſe, ſuisq́; diſcipulis ſæpius apparuiſſe.

Octauus, poſt quadraginta dies magnificæ reſuſcitationis ſuæ, videntibus diſcipulis, eundem in cælos gloriosè aſſumptum eſſe, atque ad dexteram Patris conſediſſe; carnem & humanitatem ſuam eiuſdem gloriæ & adorationis declaraſſe; vt, quæ nunquam ab ea diuinitate, à qua ſemel aſſumpta eſt, ſeparetur; ſed perpetuo vnitatis vinculo, cum ea coniuncta ac planè deificata, permanet.

ἀχώριστον καὶ ὁμόθεον.

Nonus, hunc eundem iterum de cælis in terram cum gloria Patris venturum; vt reddat ſempiternam quidem regni ſui hereditatem illis, qui ei ſanctè, & piè, ſeruierunt; impijs autem, & flagitioſis hominibus, perpetuam damnationem.

Decimus, hunc ipſum vniuerſam hu-

ma-

manam naturam à morte excitaturum, animaſque corporibus,in quibus priùs vixerunt,redditurum; in vna & eadem omnes ætate: vt in ijſdem corporibus recipiat vnuſquiſque mercedem,prout in vita geſſerit: ipſaq; corpora ſine omni corruptione perpetuis temporibus duratura.

Vndecimus,eam quæ conſequitur vitam, ſempiternam futuram: vtpote iam vtraque parte noſtra, ab omni interitu vindicata.

Vltimus & duodecimus, hunc eundem Chriſtum tam viuos,quàm mortuos iudicaturum: & impijs quidem ac perfidis æternam damnationem; pijs autem, & his, qui in omnibus præceptis & iuſtificationibus eius ſtrenuè ſeſe exercuerunt, ſempiternam gloriam redditurum.

In quorum Capitum prima quaſi parte,illud docetur; vnum eſſe Deum, vnum eſſe Dominum, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum. Nam & Patrem, Deum confiteri audimus: & Filium item Deum de Deo,Lumen de Lumine dici. Et Spiritum ſanctum, Dominum, appellari ſentimus

mus; totamq; ſanctam Trinitatem, vnius ſubſtantiæ, æqualisque gloriæ eſſe, Patrem, & Filium, cum ſancto Spiritu, æternum, omnipotentem opificem; quod & omnes ſancti Prophetæ vno ore confeſſi ſunt, Deum; inquam, Patrem, Verbum, & Spiritum ſanctum, vnum in Trinitate Deum, vbique celebrantes. Et cæleſtes il-
Iſa.6. læ, & diuinæ mentes, apud Iſaiam, interna illa præpotentis Dei veneratione, vnum canunt, & confitentur Dominum.

Secunda autem pars Symboli illud continet, hunc ipſum Deum trinum in perſonis, vnum autem in Diuinitatis ſuæ natura; Patrem eſſe, Filium, & Spiritum ſanctum. Et Patrem quidem ingenitum eſſe, omnique cauſſa & principio carentem; auctorem autem & principium omnium earum rerum, quæ ex ipſo ſunt, exiſtere: Filium autem genitum, Deum ex Deo: Spiritum verò ſanctum Dominum viuificantem, & ex Patre ſolo procedentem. Vnam item eſſe illorum naturam, vnam gloriam, vnam poteſtatem, vnam adorationem; idque ante omnia ſecula, il-

lis ver-

lis verbis confitemur: *Qui cum Patre & Filio ſimul adoratur & conglorificatur.*

Tertiò verò capite illud demonſtratur, vniuerſam ſanctam Trinitatem eſſe rerum omnium creatricem, atque opificem; quæ ex nihilo ea, quæ ſunt, omnipotēti ſua virtute produxerit. Itaq; & Patrem creatorem cæli & terræ, omniumque aliarum rerum, confitemur. Et Filium item eum eſſe, per quem omnia facta ſunt, agnoſcimus. Et Spiritum ſanctum Dominum, omnia viuificantem, celebramus.

Quarto autem capite, ipſa Incarnatio Filii Dei annunciatur; hoc ipſum ſcilicet Verbum, ex Spiritu ſancto, & Maria virgine, carnem factum eſſe.

Quinto demum, eam ipſam Mariam matrem eius, perpetuam virginem conſeruatam eſſe; ex qua Dei Verbum, carnem noſtram viuam, anima rationis participe, voluntateque ipſa præditam acceperit: purusque, ac ſimplex exiſtens; duplex quodammodo, noſtræ ſalutis cauſſa, fieri voluit vnus ex duabus perfectis naturis, Diuinitate, inquam, & humanitate.

Sextò autem docetur, eundem Chriſtum Deum & hominem,in carne pro nobis crucifixum,paſſum & ſepultum eſſe.

In reliquis autem vltimis Articulis illud continetur, hunc ipſum à mortuis reſurrexiſſe,ac in cęlos aſſumptum eſſe;iterumque de cælis ad iudicandum viuos & mortuos, venturum: futuram item mortuorum reſurrectionem: pœnam & ſuppliciũ ſempiternum: regnum item & præmium eodem modo.

Hæc igitur Capita ſacro continentur Symbolo, non ſolùm ſi Chriſtianæ Philoſophiæ Theoriam ſpectes; verùm etiam,ſi illud ad vitam & mores, æternæque ſalutis conſequutionem, referre velis. Ideo enim propter nos, noſtramque ſalutem, Verbum Dei de cælis deſcendiſſe docet; vt & nos ad formam & exemplum conuerſationis eius, vitam, moreſque noſtros componentes, ſaluemur. Ideo paſſum, ideo mortuum,ideo reſurrexiſſe; vt & nos in ſpem ſalutis erecti & excitati, perfectæ virtutis viam ingrediamur. Ideo ad iudicium viuorum & mortuorum ven-

turum profitemur; vt ad acceptationem, & præparationem aduentus eius, excitemur. Ideo denique, vitæ quidem æternæ certiſſimam ſpem, metum autem æterni ſupplicij, nobis idem Symbolum proponit; vt inter ſpem & metum viuentes, certam operemur ſalutem. Per quæ omnia triplex illa animæ noſtræ facultas, qua omnis eius natura continetur; perfici, ac expurgari ſolet: mens quidem, & rationalis vis; pia æternæ Trinitatis contemplatione atque confeſſione: iræ autem & vindictæ impetus, Incarnationis memoria: appetitus verò, & cupiditas; futuræ reſurrectionis prædicatione: vt in horum deſiderium excitati, promptius curriculum mandatorum Dei decurramus.

Cùm verò ſeptem ſint principales virtutes, quæ ceteras continent omnes; Humilitas, inanis gloriæ contemptus, paupertas, ieiunium, caſtitas, patientia, tolerantia, & æquanimitas. Septem item contraria his vitia; Superbia, vanæ gloriæ ſtudium, amor pecuniæ, gula, proſtituta

pudicitia, ſocordia, iracundia poſtremò; idem ſanctiſſimum fidei noſtræ Symbolum, ad eas quidem virtutes amplectendas nos ſtudiosè cohortatur; à vitiis autem quàm maximè fieri poteſt, deterret. Et ad humilitatem quidem nos excitat tunc, cùm nobis proponit ipſum Dei Verbum, propter nos de cælis deſcendiſſe. Ad contemptum verò inanis gloriæ, tum; cùm Deum exiſtentem, hominem factum eſſe docet. Ad paupertatem autem, ieiunia, caſtitatem, ac reliquas virtutes omnes; cùm hæc omnia noſtra cauſſa, eum in ſe recepiſſe confitetur. Ad tolerantiam item & patientiam; cùm eàdem omnia patientiſſimè illum pertuliſſe, &ad extremum, crucem & mortem noſtra cauſſa ſubiiſſe, nobis proponit. Singulis enim vitæ & conuerſationis ſuæ partibus, ſingulos illicitos animi noſtri motus, Saluator noſter confutat, atque perimit. Humilitàte quidem ſua; ſuperbiam noſtram: vnde incredulitas, ac in Deum blaſphemiæ oriuntur. Deiectione autem ac demiſſione ſua; vanæ gloriæ ſtudium noſtrum: vnde inuidiæ,

cœdes,

cœdes,mentis veſania,profluunt. Paupertate ſua; noſtram auaritiam, quam furta, doli,mendacia, Dei & proximi dilectionis proditio,conſequuntur. Ieiuniis ſuis, gulam noſtram;quam ebrietas, luxus,profuſio, peruerſitas, ac inconditus rerum ſtatus, omniſque praua conſequitur cupiditas. Caſtitate & continentia ſua, noſtram impudentiam, pudoriſq; proſtitutionem; ex qua omnis vitæ impuritas, ac fœditas, ab ipſaque Dei puriſſima & mundiſſima mente aberratio,promanat. Perſeuerantia ſua, noſtram ſocordiam, animorumque inconſtantiam; vnde diffidentia, ingratitudo, mentis tenebræ, animi puſillanimitas oritur. Tolerantia denique & æquanimitate ſua, noſtrum impetum, ac iracundiam, in fraternumq; exitium planè diabolicum furorem, vnde inueteratum odium, inimicitiæ, cœdes, cupiditas vindictæ, triumque primarum & ſummarum virtutũ,Fidei, Spei, & Charitatis peremptio, naſcitur. Quæ quidem virtutes, tanquam tres pulcherrimæ in honorem

ſanctiſſimæ Trinitatis dedicatæ victimæ; eos, qui illas habent plenè & integrè, cum eodem trino, & vno Deo, coniungunt & vniunt, ac quodammodò per gratiam deos nos efficiunt. Quare & nos, fratres chariſſimi omnes, recta in Deum fide, eam partem animæ, quæ rationis eſt particeps, emundemus, atque exornemus: magis autem & aliis communibus virtutibus, fortitudine, inquam, temperantia, iuſtitia, atque prudentia; in quibus reliquæ omnes, tanquam in ſuis primis radicibus continentur: ſanctificantes noſmetipſos: quantumque homini licet, ab omni perturbatione liberi; vitam vniuerſam ad exemplum & imitationem *IESV CHRISTI* componamus; illiuſque veram fidem, eiuſque ſanctiſſimam vitam, vita, moribuſque noſtris repræſentemus: diligamus eum, eiuſque præcepta impleamus: efficiamur templa eius, ac bonus Dei odor, ſanctificati in operibus bonis; vt & immortalis vitæ atque gloriæ, regniique cæleſtis ipſius, perpetuis

tuis

tuis temporibus participes efficiamur: idque non ea ſolùm iuſtitia, quæ operum eſt; ſed multò magis diuina, & cæleſti eius gratia; vt ita demum eius veriſſimis potiamur promiſſis.

DE PECCATO ORIGINIS, BAPTISMO, SACRO Chriſmate,& eorum, qui baptizantur communione.

CAPVT TERTIVM.

TERTIVM CAPVT confeſſionis veſtræ illud docet; omnes homines peccato primi parentis noſtri obligari; quod idem & nos vobiſcum affirmamus. Dicit enim diuinus Pſaltes: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.* Et ipſe Dominus in Euangelio teſtatur: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto; non poteſt introire in regnum Dei.* Non aliam certè ob cauſam, quàm vt primorum parentum noxa, atq; delictum expietur, atque emundetur. Vt autem in hac parte idem ſentimus omnes; ita de regenerationis ſancto Baptiſmate: quod

item

item ſacro confitemur Symbolo: *Confiteor vnum Baptiſma, in remiſſionem peccatorum*: Hoc inter nos & Latinos intereſt, quòd nos quidem eos, qui baptizantur, triplici merſione baptizamus: Latini verò non rectè, vna ſola contenti ſunt. Oportet enim vetuſtiſſimo Eccleſiæ more, tres perſonas in vna Diuinitate hac ipſa trina merſione prædicare, ac profiteri; & ita tres adhibere emerſiones, ac immerſiones; inuocato Patris, & Filij, & Spiritus ſācti nomine. Simul verò eadem terna, eius qui baptizatur, emerſione, & immerſione; illius, qui propter nos carne crucifixus eſt, atque à mortuis reſurrexit, triduanam ſepulturam atque reſurrectionem repræſentari putamus. Illud etiam ſimul profitemur, oportere ſtatim eum, qui baptizatur, diuino iniungi Chriſmate. Ea enim vnctio, atque adeò Chriſma ipſum, ſigillum eſt atque obſignatio Chriſti: noſque ex ipſo in ea vnctione gratiam accipientes, Chriſtiani appellamur: Chriſtique Domini efficimur. Neque enim ille nos ſuo dedignatur nomine; ſiquidem & filios Dei, adoptione

quadam, atque adeò ſecundum gratiam & electionem, deos ipſe nos, vocare non erubeſcit. Vngens autem Sacerdos eum, qui baptizatur, ſic dicit: Sigillum & obſignatio doni Spiritus ſancti, Amen. Vnde magna ratione Baptiſmum, ſacra ſtatim ſequitur Vnctio; neque omnino in aliud differtur, aut reijcitur tempus. Sed & illud conſequens & conſentaneum eſſe videtur, vt huic ipſi, qui baptizatus eſt, pars tremendæ communionis corporis & ſanguinis *DOMINI* impartiatur: hic enim eſt finis & conſummatio omnis myſterij. Vt ſic ab omni errore liberi, ab omni item inquinatione & ſorde peccati mundati, ſacraque vnctione obſignati, & communiti; corporis & ſanguinis eius participes efficiamur, illique ſummè vniamur: vt inambulet, & inhabitet in nobis Chriſtus Dominus; nobiſcumque ſit, omnibus diebus vitæ noſtræ. Quod nobis diuina eius gratia largiatur.

Apud Simeonem Theſſalonicenſem: ex quo hoc totum caput ad verbum deſumptum eſt, pro ἱερεὺς, ἀρχιερεὺς *legitur, magis Sacramento Confirmationis cõſentaneè, quod per ſolos Epiſcopos conferri ſolet: de quo hoc loco inſtitutum eſſe ſermonem, cùm ex re ipſa, tum ex eodem ſermone Theſſalonicenſis, in eodem loco clarius patet.*

ANNO-

ANNOTATIONES.

LATINI verò non rectè vna ſola contenti ſunt. Oportet enim, &c.

NON eundem ſemper in hac cæremonia ſeruauit Dei Eccleſia ritum. Primo enim ſtatim ab initio, ad inculcandum vnum Deum in tribus diſtinctis perſonis; tam neceſſariam eam trinam immerſionem iudicauit, quàm ipſam trinam perſonarum prolationem: extat hac de re 50. Apoſtolicus Canon: SI quis Epiſcopus, aut Presbyter, non trinam merſionem vnius myſterij celebret, ſed ſemel mergat in Baptiſmate, quod dari videtur in Domini morte; deponatur. Non enim dixit nobis Dominus: In morte mea baptizate: ſed, Euntes, docete oẽs gentes; baptizantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. *Docet hoc idẽ Tertullianus:* Chriſtus, *inquit*, nouiſsimè mandauit diſcipulis, vt tingerent in Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctũ; non in vnum: nam nec ſemel, nec ter ad ſingula nomina, in ꝑſonas ſingulas tingimur. *Docet et Baſil. in lib. de Spiritu ſancto:* IAM, *inquit*, ter mergi hominem, vnde eſt traditum? *Quin eò amplius, præceptum Euangelicum hoc fuiſſe, docet Pelagius Papa; vbi inquit:* MVLTI ſunt, qui in nomine ſolummodò Chriſti, vnica merſione ſic aſſerunt baptizare. Euangelicum verò præceptum, ipſo Deo & Domino Saluatore noſtro IESV Chriſto dicente, & tradente, nos admonet; in nomine Trinitatis, trina etiam merſione, ſanctum Baptiſma

ptiſma vnicuique tribuere, dicente Domino: Ite, baptizate omnes gentes; In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. *Itaque inter ceteras cauſſas, cur Eunomiani rebaptizarentur; eam ponit 7. Canon. 1. Conſtantinopolitani Synodi, quòd in vnam demerſionem baptizirentur. Poſtea tamen, vbi exorti ſunt Hæretici illi, qui ſummam Trinitatem, non perſonis tantùm, ſed natura etiam, & ſubſtantia, diſtinctam eſſe docebant; hacque ceremonia, ad ſuum confirmandum errorem, abuti cœpiſſent: primæ Hiſpanicæ & Gallicæ Eccleſiæ, vna merſione, ad indicandum diuinæ naturæ vnitatem, vſæ ſunt. Qua de re conſultus à Leandro Hiſpaniæ Epiſcopo, Gregorius magnus ſic reſpondet:* DE trina verò merſione Baptiſmatis, nihil reſponderi verius poteſt; quàm quod ipſi ſenſiſtis; quia in vna fide nihil efficiat ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diuerſa. Nos autem, quòd tertiò mergimus; triduanæ ſepulturæ Sacramenta ſignamus. Et dum tertiò infans ab aquis educitur, reſurrectio triduani temporis exprimitur. Quod ſi quis, & fortè pro ſummæ Trinitatis veneratione exiſtimet fieri: neque hoc aliquid obſiſtit baptizando, ſemel in aquis mergere: quia tum in tribus perſonis vna ſubſtantia eſt; reprehenſibile eſſe nullatenus poteſt, infantem in Baptiſmate, vel ter, vel ſemel immergere: quando & in tribus merſionibus perſonarum Trinitatis, & in vna, poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari. Sed quod nunc huc uſq;

ab

ab Hæreticis infans in Baptiſmate tertiò mergebatur; fiendũ apud nos eſſe non cenſeo: ne, dum merſiones numerant, Diuinitatem diuidant: dumque quod faciebant, faciunt; ſe morem noſtrum viciſſe glorientur. *Cuius reſponſum poſtea Concilium Toletanum quartum cap. 5. ſecutum, hac de re; in hunc ipſum decreuit modum:* PROPTER vitandum autẽ ſchiſmatis ſcandalum, vel hæretici dogmatis vſum; ſimplam teneamus Baptiſmi merſionem: ne videantur apud nos, qui tertiò mergunt, hęreticorum approbare aſſertionem, dum ſequuntur & morem. Et ne fortè cuiquam ſit dubium, huius ſimpli myſterium Sacramenti; videat in eo mortem & reſurrectionem Chriſti ſignificari. Nam in aquis merſio; quaſi ad infernum deſcẽſio eſt: & rurſus ab aquis emerſio; reſurrectio eſt. Item videat in eo vnitatem Diuinitatis, & Trinitatem perſonarum oſtendi: vnitatẽ; dum ſemel mergimus: Trinitatẽ; dũ in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti baptizamꝰ. *Romana tamen Eccleſia, vt illo tẽpore, ita & nunc trina vtitur merſione: quod non aliunde melius patet, q̃ ex ipſo Romanæ Eccleſiæ Sacerdotali: ex cuius forma, Romæ Sacramenta adminſtrari ſolent; vbi ſic ratio Baptiſmi inſtituitur.* TVNC Sacerdos accipiat puerum diligenter: & baptizet eum ſub trina immerſione, ſanctiſsimam Trinitatem ſemel inuocans: vel effundendo aquam ſuper caput pueri, ſecundum conſuetudinem loci illius,

lius, dicendo: Petre, ego te baptizo, in nomine Patris ✠, & ſemel immergat: & Filij ✠, & ſecundò immergat; & Spiritus ſancti, Amen ✠, & tertiò immergat. Et cùm ſurrexerit de fonte, Sacerdos facit ſignum crucis de chriſmate, in vertice illius, &c. *Quem eundem planè ritum fuiſſe temporibus ſuis, teſtatur his verbis Ambroſius:* INTERROGATVS es: Credis in Deum Patrem omnipotentem? Dixiſti, Credo: & merſiſti, hoc eſt, ſepultus es. Iterum interrogatus es: Credis in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & in crucem eius? Dixiſti, Credo; & merſiſti: ideo & Chriſto es ſepultus; qui enim Chriſto conſepelitur, cum Chriſto reſurget. Tertiò interrogatus es: Credis & in Spiritum ſanctum? Dixiſti, Credo; tertiò merſiſti: vt multiplicem lapſum ſuperioris ætatis, abſolueret trina confeſsio. *Damnant igitur iſti illud, quod ignorant, quod ſchiſmaticorum atq; hæreticorum eſt proprium. Vt autem in hac cæremonia, non eundem ritum ſequuta eſt Eccleſia: ita nec in illo; vtrum mergi, an aſpergi tantum illi, qui baptizantur, debeant. Mergebantur ſæpius: aſpergebantur tamen etiam nonnunquam; vt eo tempore, quo ad mortem ducebatur Diuus Laurentius, quendam, vrceo allato, ab eodem baptizatum eſſe legimus. Quomodo item illi, qui Clinici dicebantur, baptizari ſolebant; qua de re ſic ſcribit D. Cyprianus, lib.4.ca.7.* EXISTIMAMVS, *inquit*, in nullo mutilari & debilitari poſſe beneficia diuina:

Tom.4. lib. 2. de Sacrament. ca. 7.

nec

nec minus aliquid illic poſſe contingere; vbi plena,& tota fide,& dantis & ſumentis accipitur, quod diuinis muneribus hauritur. Neque enim ſic in Sacramento ſalutari, delictorum contagia, vt in lauacro carnali & ſæculari, ſordes cutis,& corporis abluuntur; vt & ſapone,& nitris, & ceteris quoque adiumentis, & dolio,& piſcina opus ſit, quibus ablui & mundari corpuſculum poſsit: aliter pectus credentis abluitur, aliter mens hominis, per fidei merita, mundatur. *Et paullò pòſt*: VNDE, *inquit*, apparet, aſperſionem quoque aquæ, inſtar lauacri ſalutaris obtinere: & quando hæc in Eccleſia fiunt, vbi ſit & dantis & accipientis fides integra; ſtare omnia, & conſummari, ac perfici eos ſalutari aqua, & fide legitima, Chriſti gratiam conſecutos. *Et hæc hactenus. Plura hac de re, qui cognoſcere velit, legat Vvalaphredum, Strabonem libro de Exordiis, & incrementis rerum Eccleſiaſticarum, cap. 26. Claudium de Sanctis decimæ repetitionis, cap. 4.*

SIGILLVM & obſignatio, &c. *Formam hanc verborum Sacramenti Confirmationis, olim fuiſſe teſtatur Canon ſeptimus Concilij primi Conſtantinopolitani*: SIGNATOS, *inquit*, ſiue vnctos, primùm ſancto Chriſmate,& frontem,& oculos,& nares,& os, & aures, & eos ſignantes, dicimus; Signaculum doni Spiritus ſancti. *Non diſsimilis eſt item ea formula, qua nunc in Eccleſia vtimur*: Conſigno te ſigno ſanctæ Crucis, & chri-

& chriſmo te oleo ſalutis: *quam item vetuſtiſsimam eſſe, patet ex D. Ambroſio, de ijs, qui myſterijs inſtituuntur, cap. 7.* SIGNAVIT te Deus Pater: confirmauit te Chriſtus Dominus, & dedit pignus Spiritus in cordibus tuis; ſicut Apoſtolica lectione didiciſtis.

NEQVE omnino in aliud differtur, aut reijcitur tempus, &c. *Fuit hoc quidem in veteri Eccleſia receptum, vt qui baptizarentur, ſiue illi paruuli, ſiue adulti eſſent; ijdem ſimul per ſacrum vnguentum, manuumq́ impoſitionem, confirmarentur, & ſacra Euchariſtia reficerentur: vnoq́ ac eodem planè tempore, tria ſimul in vnum conferebantur Sacramenta; Baptiſmus, Confirmatio, atq́ Euchariſtia. Idq́ue eam ob cauſſam, quòd nullum perfectũ Chriſtianum eſſe iudicabant, qui per manuum impoſitionem Spiritum ſanctum non accepiſſet; neminemq́ue Euchariſtia dignum eſſe putabant, qui non idem confirmatus eſſet: quin, ne inter conſummatos quidẽ Chriſtianos, illi locus erat, qui nondũ ſacro vnguento delinitus eſſet. Patet hoc in primis ex Epiſtola 4. Clementis ad Iulium, & Iulianum, ex illis verbis:* OMNIBVS ergo feſtinandum eſt ſine mora renaſci Deo, & demũ conſignari ab Epiſcopo, id eſt, ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti percipere: quia incertus eſt vniuſcuiuſq; exitus vitæ. Cùm autem regeneratus fuerit per aquam; & poſtmodum ſeptiformi ſpiritus gratia, ab Epiſcopo, vt memoratum eſt, confirmatus; quia aliter perfectus Chriſtianus nequa-

nequaquam eſſe potuit, nec ſedem habere inter perfectos; ſi non neceſsitate, ſed incuria, aut voluntate remanſerit: vt à beato Petro accepimus, & ceteri ſancti Apoſtoli præcipiente Domino docuerunt, &c. *Patet hoc idem ex Tertulliano, in libro de Reſurrectione*: CARO, *inquit*, abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt anima conſecretur: caro ſignatur, vt & anima muniatur: caro, manus impoſitione adumbratur, vt & anima Spiritu illuminetur: caro, corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt & anima de Deo ſaginetur; &c. *vbi tria ſimul Sacramenta coniuncta audis; Ablutionem, manuum Impoſitionem, Corporis atq́ ſanguinis Domini alimentum. Et de præſcriptione Hæreticorum*: Tingit & ipſe quoſdã vtiq; credentes, & fideles ſuos: ſignant & illi in frontibus milites ſuos: celebrant & panis oblationem. *Vbi enim dicit*: IN frontibus ſignant: *clarè oſtendit, non de Baptiſmo, in quo vertex ſignatur; ſed de Cofinrmatione, in qua frons inungi ſolebat, ſe agere. Deinde cùm dicit*, milites ſuos, *alludit ad vſum Confirmationis, qui eſt militem Chriſti roborare. Et in libro de Baptiſmo*: DEHINC, *inquit*, manus imponitur, id eſt, ſtatim poſt Baptiſmũ, &c. *Patet hoc idem ex D. Ambroſio*. SEQVITVR ſpiritale ſignaculum, quod audiſtis hodie legi: quia poſt fontem ſupereſt, vt perfectio fiat, quando ad inuocationem Sacerdotis, Spiritus ſanctus infunditur: Spiritus ſapientiæ & intellectus: ſpiritus conſi- *Lib. 3. de Sacrament. cap. 2.*

lij atque virtutis: Spiritus cognitionis atque pietatis: Spiritus ſancti timoris; ſeptem quaſi virtutes Spiritus. Et omnes quidem virtutes ad Spiritum pertinent; ſed iſtæ quaſi Cardinales, ſunt quaſi principales. Quid enim tam principale, quàm pietas? Quid tam principale, quàm cognitio Dei? Quid tam principale, quàm virtus? Quid tam principale, quàm conſilium Dei? Quid tam principale, quàm timor Dei? Sicut timor ſeculi infirmitas; ita timor Dei, magna eſt fortitudo. Iſtæ ſunt ſeptem virtutes, quando conſignaris. *Vrbanus etiam in Epiſtola prima generaliter docet, omnes fideles poſt Baptiſmum confirmari debere. Quæ res in cauſſa fuit, vt ſæpe veteres Scriptores ita ferè coniungant Sacramentum Confirmationis, cum Sacramento Baptiſmi: vt Sacramentum ſanguinis, cum Sacramento corporis Domini, coniungitur. Inde in vetuſto libello Romani ordinis legitur, Pontificem in die Paſchæ egredi, à fonte in ſacrarium; ibiq́ue ſedere, & expectare, dum infantes, qui baptizati ſunt, veſtiuntur, ac demum per eum confirmentur. Vt autem eum morem venerandæ vetuſtatis, vt qui pro temporibus illis rationem probabilem habuit, præſens Eccleſia non damnat: ita maximè in ſacra communione paruulis conferenda; neque ſequitur, neque neceſſarium eſſe putat. Non ſequitur, partim propter indiſpoſitionem eorum, & periculum irreuerentiæ; cuius rei maximam rationem habendam eſſe diligenter præcepit ipſe*

pſe diuus Paulus. Vt enim ex parte corporis, ſolidioris cibi, propter ætatis teneritatem, capaces paruuli non ſunt, lacteq́ ſolo reficiuntur: ita multò minus huius cibi longè ſolidioris capaces eſſe poſſunt: partim, quòd eſca hæc probatione ſui ipſius opus habeat; diiudicatione item communis menſæ à ſacra & myſtica refectione: tum ipſa memoria, & annunciatione mortis dominicæ, ſine qua omnino ſumi & manducari non debet. Quæ omnia cùm in ætatem paruulorum non cadant, meritò illis Eccleſia ſacram non porrigit communionem. Vt autem his de cauſſis, aliiſque multis, hunc morem ipſa non ſequitur; ita neque ad ſalutem quidem neceſſarium eſſe putat: ſiquidem per Baptiſmi lauacrum regenerati, & Chriſto incorporati, adeptā iam filiorum Dei gratiam, in illa ætate amittere non poſſunt; neque illi ſententiæ eos ſubiectos eſſe: NISI manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. *Impartit ſiquidem ſe & illis Chriſtus Dominus in hac etiam parte, eo modo, qui illi ſoli cognitus eſt: cùm per ætatem commodè ſacramentaliter illo frui non poſſint; tum ſcilicet cum vniuerſa Eccleſia, cuius illi ſunt membra, pro omnibus viuis, & mortuis offert, & manducat hoc Sacramentum. Quod vel ex ſuo Nicolao Cabaſila Græci abundè diſcere poſſunt; qui, vbi modum explicat, quo mortui huius Sacramenti participes efficiuntur, hæc inquit:* ERGO dixerit quiſpiam: ſi quis etiam viuorum, bona quidem, quæ dicta

ſunt,in anima habeat, ad myſteria autem non accedat; habebit illinc nihilo ſecius ſanctificationem? Non quilibet: ſed ſi quis non poteſt corporaliter accedere, ſicut defunctorum animæ; quales fuerunt ij, qui in deſertis errabant montibus, de ſpeluncis, & foraminibus terræ, qui ad altare Sacerdotem nullo modo videre poterant. Eos enim Chriſtus ipſe hac ſanctificatione inuiſibiliter ſanctificabat. Vnde nam poteſt hoc ſciri? quòd vitam in ſe habebant: nō habituri; niſi huius eſſent Sacramenti participes. Ipſe enim Chriſtus dixit: Niſi comederitis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem; non habebitis vitam in vobis. Et vt hoc ſignificaret, multis horum ſanctorum miſit Angelos dona ferentes. Si quis autem, cùm poſſet, ad menſam non acceſſerit; fieri non poteſt, vt, quæ ex eis prouenit, ſanctificationem aſſequatur: non, quòd non acceſsit ſolummodò, ſed, quòd cùm poſſet, non acceſſit. & propterea clarum eſt; quòd bonis, quæ debentur Sacramentis, vacuam habet animam.

Hæc ille.

DE POE-

DE POENITENTIA, PECCATORVMQVE *remiſsione*.

CAPVT IIII.

QVARTVM CAPVT, modum & rationem remiſſionis peccatorũ continet; in quo, illud, omni ſtudio obtinere vultis; per ſolam fidem nos propriè peccatorum remiſſionem conſequi. Catholica autẽ Eccleſia, fidẽ illa quidẽ inprimis requirit; tamen non quamcunque fidem, ſed illam, quæ viua ſit, quæ teſtimonium à bonis habeat operibus. Nam fides ſine operibus, vt inquit Iacobus, mortua eſt. Vnde Magnus ille Baſilius ait: *Neque, inquit, ſuperna gratia in eum, qui ſeriò, & ſtudiosè virtutem complexus non ſit, deſcendere poteſt: ſed vtramque quaſi temperari & conſociari oportet: tam conatum & intentionem humanam; quam ſupernæ eius, quæ ex fide prouenit, gratia*

tiæ præſens auxilium: vt ad perfectum virtutis decus perueniatur. Itaque & ipſa dimittendi peccata poteſtas, non ſimpliciter, neque abſolutè conceſſa eſt; ſed in reſipiſcentis obedientia, & conſenſu cum eo, cui animæ pænitentis cura demandata eſt.
Matth. 18. Qua de re ſic ſcriptum eſt: *Dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram; de omni re quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cælis eſt.* In cuius autem vel qualis peccati remiſſione conſentire debeant; nō eſt, quod rogetur: cùm lex Euangelica, nullum in hac parte peccatorum faciat diſcrimen; ſed omnium munificentiſſimam illis omnibus, qui dignè pænitentiam agunt, promittit veniam. Verè autem & conuenienter pænitere hic dicitur, qui illius affectum induit, qui dixit: *Ini-*
Pſal. 118. *quitatem odio habui, & abominatus ſum.* Et qui illa omnia facit, quæ in Pſal. VI. & in alijs; de bonis operibus explicata ſunt: quique præſtanti ſua virtute, bonorumque operum exercitio, vberius & prolixius omnia peccata & defectus ſuos, Zachæi exemplo, compenſare ſtudet: qui item in
animo

animo conſtanter propoſuit ſuo, purum & immaculatum antę conſpectum Dei ſe conſeruare: otioſum non eſſe: virtutem ſequi; ipſique confeſſioni ſuæ per omnia ſatis facere. . Quæ enim á nobis requiruntur, illa ſunt: Futuræ reſurrectionis fides: venturę retributionis milleque bonorum, quæ ſanctis pręparata ſunt, firma ſpes, & expectatio: vt item Chriſtum Ieſum, verum Deum eſſe credamus: vt vniuerſam Chriſtianam fidem, rectam & ſalutarem eſſe profiteamur. Hęc igitur confiteamur omnes, hęc amplectamur: fidem noſtram bonis operibus repræſentemus. Neque enim ea, quæ noſtra ſunt; iuſtum Dei effugiunt oculum. Quare pro viribus, bonis operibus incumbendum eſt: neque humanę imbecillitatis infirmitas pretexenda; aut in excuſationem ignauię, & inertię adferenda. Expertus enim eſt in omnibus Pontifex noſter, infirmitatem noſtram; ideo & compati poterit, & condonare his, qui peccant. Si igitur peccauimus; ad eius genua, qui ſine omni peccato eſt, per veram pænitentiam atque confeſ-

ſionem, prouoluamur: perfectam ab omni malo abſtinentiam vndique demonſtremus: cum ſumma fiducia, ad portum pænitentiæ recurramus; vt inueniamus miſericordiam, & ea omnia, quæ nobis maximè ſalutaria quærimus. Neque enim eſt vllum peccatum tantum, quod bonitatem & miſericordiam Dei vincere poſſit. In hoc enim magnificentiæ & liberalitatis illius vis conſpicitur: hoc verè regium, Deoque dignum donum eſt; peccata ſontibus condonare, ſi modò pæniteant, ſi tempore opportuno exorēt. Nam in fine mundi, non iam ad largiendum & condonandum; ſed ad iudicium conſurget Dominus. Dum igitur tempus habemus, accedamus ad veræ pænitentiæ remedium: accedamus cum omni ſpe, & fiducia, ad miſericordiam *IESV CHRISTI*: expurgemus conſcientias noſtras, omnemque tergiuerſationem, ac diffidentiam procul ab animis noſtris remoueamus: qui enim cunctatur, qui dubitat, cum fiducia accedere non poteſt; hoc e-
Iſa. 49. 2. Cor. 6. nim dicit Scriptura: *Tempore*, inquit, *accepta-*

ceptabili exaudiui te, & in die ſalutis opem tuli tibi. Relicta ſiquidem eſt nobis, poſt primum ſalutaris lauacri naufragium, pænitentia, quaſi ſecunda ſalutis tabula. Regnemus cupiditatibus noſtris: vera pænitentia & confeſſione expugnemus illas. Reges ſimus potentiores longè his, qui purpura & auro induti, magnificè incedunt: affectus, & cupiditates noſtras, in ordinem ſatellitij mancipemus. Qui enim in peccatis perſiſtunt; illis ſalutis, & veniæ, vt quidem in omnibus ferè ſacræ Scripturæ locis proclamatum, & denunciatum eſt, nulla ſpes relicta eſſe videtur.

DE FIDE, ET OPERIBVS.

CAPVT V.

QVINTVM CAPVT confeſſionis veſtræ; non multum à proximo, quod de pænitentia, atque remiſſione peccatorum, inſtitutum fuit, diuerſum eſt. Docet enim, non per aliqua bona opera, aut ſatisfactiones; ſed per ſolam fidem, Deique gratiam, nos ſaluari. Fides autem Catholica hæc eſt: Tunc vnumquemque ſuorum remiſſionem ſuorum conſequi peccatorum; cùm per veram pænitentiam, fidemque viuam, per bona opera ſeſe prodentem atque commendantem, ad Deum conuerſus fuerit; vti iam ſuperiùs diximus, nec dicere vnquam deſinemus. Dicit enim Scri-
Ioan 8. ptura: *Qui ex Deo eſt, facit mandata Dei.*
Matth. 7. Et rurſum: *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine; intrabit in regnum cælorum:*

rum: ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe introibit in regnum cælorum. Et non auditores, ſed factores legis iuſtificabuntur. Et alio loco: *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis omnia, quæ præcipio vobis.* Quibus ſimilia Magnus ille Baſilius docet: *Recordemur,* inquit, *conditionis, qua nobis cæleſte regnum promiſſum eſt. Dominus enim IESVS Chriſtus aſcendens in montem, ſuæq; ſanctæ doctrinæ quaſi prima fundamenta & principia iaciens; primam illam beatitudinem, promiſſionem habentem regni cæleſtis, orbi denunciat: Beati pauperes Spiritu; quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur: Et ſic deinceps reliquarum virtutum refert labores, & præmia.* Et in alio loco, vltimæ retributionis compellationem, benedictionemque in parabola paſtoris, ſegregantis oues ab hædis, mundo prædicens, inquit: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum, vobis paratum ab origine mundi: eſuriui enim, & dediſtis mihi comedere, &c.* Et alio loco: *Vendite, quæ poſſidetis, & date eleemoſynam: facite vobis ſacculos, qui non veteraſcant; theſaurum*

Rom. 2. *Ioan. 15.* *In proœmio Aſceticorũ, cap. 2.* *Matth. 5.* *Matth. 25.* *Luca 12.*

ſaurum non deficientem in cælis, quo fur non appropiet, neque tinea corrumpat. Hæc quidem & talia opera Scriptura ſacra, docet eſſe: per quæ quis regno cæleſti dignus efficiatur; & ſine quibus impoſſibile ſit, vt regnum cælorum quiſquam ingrediatur. Sic enim apud Matthæum diſcernit clarè
Matth. 5. Dominus: *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra, pluſquàm Scribarum & Phariſæorum; non poteritis ingredi in regnum cælorum.* Et rur-
Matth. 18. ſus: *Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicuti paruuli; non intrabitis in regnum cælorum.*
Ioan. 3. Et apud Ioannem ad Nicodemum: *Niſi quis natus fuerit denuò; non poteſt videre regnum Dei.* Quomodo & illud dixit: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto.* De quibus enim vna eſt ſententia, liquet idem periculum eſſe, ſi alterum illorum prætermittatur. Si enim Dominus dicit,
Matth. 5. vnum iota, aut vnum apicem legis non præteriturum, priuſquam omnia compleantur; quanto magis omnia illa, quæ in lege Euangelij promittuntur, compleri
Matth. 24. neceſſe eſt, ipſo Domino dicente: *Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſ-*

tranſibunt. Vnde Iacobus Apoſtolus, confidenter denunciauit, dicens: *Quicunque autem totam legem ſeruauerit, offenderit autem in vno; factus eſt omnium reus.* Hoc autem ex eo didicit, quod ipſe Dominus, poſt tot diuinas promiſſiones, poſt tot excellentia teſtimonia, poſt tot beatitudines Petro conceſſas; illud tamen vltimò illi comminatus eſt: *Si non lauero te, non habebis partem mecum.* Paullus verò, qui Chriſtum in ſe loquentem habuit, clarè docet, quid ſit illud, quod nos à regno cæleſti excludat: quodque æternę damnationi ſubiiciat: nunc quidem definitè & per partes: *Qui enim talia agunt, morte digni ſunt.* Nunc verò in ipſo genere decernit: *Iniuſti regnum cælorũ non hereditabunt.* Et Dominus ipſe: *Nemo mittẽs manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei.* Ex his igitur & ſimilibus inſtruimur, ſic demum diuinis & æternis promiſſis dignos nos effici; atque certa, & non fallaci ſpe, ea expectare poſſe; ſi illa omnia, quorum merito regni cæleſtis promiſſio facta eſt, & ſine quibus eius gratia denegata eſt,

Iacob. 2.

Ioan. 13.

2. Cor. 13.

Roman. 1.

1. Corint. 6.

Luce 9.

plenè

plenè & legitimè perfecerimus: etſi ab o-
mnibus illis rebus nos cohibuerimus, quæ
eius acquiſitionem impediunt. Oportet
enim certamen hoc placendi Deo, non
modò ab omni malo liberum eſſe; ſed
etiam inoffenſo, ac inculpabili pede, per
vniuerſum mandatorum Dei curriculum
decurrere. Ita D. Paulo, poſt ſummæ illius
& inenarrabilis in nos charitatis, & dile-
ctionis Dei, & Chriſti ipſius commenda-
2.Corint.6. tionem, præcipiente: *Nullam*, inquam, *cui-
quam dantes offenſionem, vt non reprehen-
datur miniſterium noſtrum; ſed in omnibus
exhibentes noſmetipſos tanquam Dei mini-*
Epheſ.5. *ſtros.* Scriptum eſt enim: *Vt exhiberet ſibi
glorioſam Eccleſiam, non habentem macu-
lam, aut rugam, aut quid huiuſmodi; ſed vt ſit
ſancta & immaculata.* Et alia multa in hanc
ſententiam dicuntur, quæ diligens lector,
in omnibus ſacræ Scripturæ partibus, faci-
Roman.6. lè inueniet. Quale eſt & illud Pauli: *Gratia*,
inquit, *Deo, quod fuiſtis quidem ſerui pecca-
ti; obediuiſtis autem ex corde in eam formam
doctrinæ, in qua traditi eſtis.* Vt quemad-
modum cera ſubiecta ſigilli figuræ, cedit,
atque

atque in eandem ipſam ſpeciem exactè formatur; ſic & nos, prælo Euangelicę doctrinæ ſubiicientes noſmetipſos, iuxta eundem Paulum, *ſecundum interiorem hominem*, figuremur: *expoliantes veterem hominem cum actibus ſuis; & induentes nouum, eum, qui renouatur in agnitionem Dei, ſecundum imaginem eius, qui creauit eum. Vt quemadmodum excitatus eſt Chriſtus à mortuis; ſic & nos in nouitate vitæ ambulemus*, vt ea quæ debemus, quęque ea gratia quam accepimus digna ſunt; & nos ipſi ex parte noſtra conferamus, in eoque æterni parentis, in nobis voluntas, ac beneplacitum compleatur. Certamine enim opus eſt, & eo magno & legitimo: ne talem & tantam gratiam, eius, quæ in Chriſto eſt, dilectionis, in vanum accepiſſe videamur. Ad quam quidem rem conſequendam, vel inprimis nobis ſuperno ac cæleſti auxilio opus eſt; quod nos in omnem partem virtutis & honeſti, manu quaſi deducat. Lubricam & præcipitem ingreſſi ſumus viam: multum diuina gratia, ne huc vel illuc declinemus, quaſi amuſſi, atque libra qua-

Roman. 7.
Coloſ. 3.
2. Corint. 6.

quadam nobis opus eſt. Neque omnino, aut præſidio, aut vlli iuſtitiæ, meritiſque noſtris, in tali curſu rectè conficiendo, confidendum nobis eſt; vt in cælum, ſine omni deducamur errore: via enim præſens hæc, vita noſtra eſt; & ideo ſuperna manuductione opus habet. Si enim in vrbem aliquam, vbi antea nunquam fuimus, ingreſſuri, ducem & præmonſtratorem viæ quęrimus: quantò magis in cælum vſque peregrinatione ſuſcepta, ſuperna ope, & auxilio indigebimus? quæ & iter nobis demonſtret; & pedes noſtros, ne vnquam in mortem prolabantur, firmet; & ad portas quaſi ipſas æternæ felicitatis, nos deducat. Multæ enim ſunt in hac via ardui calles, multa diuerticula; & ideo ſuperno fulcimento, cui innitamur, cui adhęreamus, plurimum opus habemus. Et deducere quidem, atque iter monſtrare, diuinę opis eſt: dignos autem nos, vt manu eius regamur, atque gubernemur, exhibere; noſtri eſt ſtudij, noſtri meriti. Si enim impuri & inquinati fuerimus; nequaquam ſanctam eius dexteram prehen-

dere

dere poterimus. Opus igitur eſt ex hac parte omni ſtudio virtutis: opus eſt omni munditia & caſtitate vitæ, vt Dei prehenſione, & adiutorio digni inueniamur. Sed & D. Chryſoſtomus exponens ſecundæ ad Corinthios Epiſtolę illum locum: *Obſecramus, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*, ait: *Charitas*, inquit, *Dei, conſtringit nos, hoc eſt, premit, impellit, vrget*. Ne ergo tempus & opportunitatem prodamus; ſed ea gratia, par ſtudium & diligentiam adferamus; nec repellamus tantum donum. Non enim ſola fides nos Deo reconciliat; ſed eo ampliùs, vitam honeſtam præ nobis ferre oportet: idque quod iuſtum, ac cum omni virtute coniunctum eſt, ſequi. A peccatis enim liberatum, amicumque Dei factum, iterum iiſdem flagitiis contaminari, hoc quidem eſt, in priores inimicitias relabi, ac in vacuum gratiam Dei, iuxta vitę verbum accipere. Non modo enim ea gratia, quam accepimus, ſi impurè, ſi incontinenter viuemus, nihil iuuamur; ſed longè maiorem etiam inde acquirimus damnationē: quòd poſt tantum cognitionis lumen,

 poſt

poſt tantū cæleſte donum, ſcientes & prudentes, in eadē relabamur mala. Quandiu igitur ad calcē non peruenimus: quandiu in vinea Domini operamur: quandiu vndecima non elabitur hora; opus promoueamus: vitam rectam, cum omnique virtute coniunctam, exerceamus; vt æternis illis perfruamur bonis. Si enim nos tum, cùm adhuc omnibus malis onuſti eramus, apprehendit, ab omniq; flagitiorum onere releuauit: quantò magis iam ab his omnibus liberatos, bonaq; noſtra qualiacunque promptè, & ex animo conferentes, non repudiabit? Nam ſi in eodem peccatorum luto herebimus: vel hæc ipſa, incredulitatem in nobis parient. Nam vt defectus fidei, vitæ eſt cauſſa peſſime: ſic item animus, vitiis contaminatus, vbi in profundum malorum venerit, contemnit. Vbi autem omnia contempſerit; ne credere quidem vult amplius: illudque Dauidicum ſemper occinit: *Non videbit Domi-*
Pſal. 93. *nus, nec intelliget Deus Iacob.* Et: *Labia no-*
ſtra à nobis ſunt, & quis noſter eſt Dominus?
Pſal. 11. Ad

Ad extremum autem: *Dicet inſipiens in corde ſuo; non eſt Deus: omnis enim, qui mala facit*, ait Dominus, *odit lucem, & non venit ad lucem*. Quandiu igitur largitatis & munificentię tempus eſt, nemo animum deſpondeat. Tunc autem demum deſperationis tempus erit, vbi thalamus nuptialis claudetur: vbi illi, qui piè & ſanctè vixerunt, Abrahę potientur ſinu. Nunc autem tempus hoc nondum aduenit: necdum enim theatrum ſolutum eſt, necdum ſtadium & curſus confectus: adhuc certamen feruet: nondum præmia certaminis ſublata. Intendamus igitur vires, excitemus ſtudium, curſu opus eſt, & eo vehementi: ipſa enim perfectio quæritur. Eam ergo vitam, quæ ſit optima, complectamur; rectæ fidei, vitam honeſtam, & eam, quæ cum Dei mandatis coniuncta ſit, ſociemus. Si enim quis fidem ſe habere dicit, viuit autem turpiter; hic, vel eam ipſam fidem, & doctrinam ſuam, quā dicit ſe habere, graui contumelia afficit, ac ſtultus puerq́ue meritò habetur. Neque enim conuenit virum, ſemper circa elementa verſari; neq; ſapientem in

Pſal. 13.

Ioan. 3.

ſolis fundamentis iaciendis, omne tempus conſumere; ſed ad reliquas etiam ædificij partes, ſeſe aliquando transferre oportet, ipſamque ſummitatē ac perfectionem, toti ędificio imponere. Si enim ſemper circa elementa verſamur, ſi in ſolis fundamentis conſiſtimus; ſic quidem nihil vnquam proficiemus: ſic plenum ſalutis ædificium conſtruemus nunquam. Neque, ſi vt ſapientes ædificatores, fundamentum ponemus, vt iterum in eo cum D. Paulo ſuperædificemus; ita ne ſapientes quidem iudicabimur vnquam. Si ergo Chriſtum amamus, vti quidem meritò amare debemus; virtutis ingrediamur iter: & ſi in aliquo delinquimus; ipſi ex nobis pœnam ſumamus. Neque gehennam metuamus tantum, quantum illud, ne Deum offendamus, néve ex amico, inimicum nobis faciamus. Hoc enim omni gehenna grauius eſt, quando ille iratus, ſuum benignum à nobis auertit vultum: in quo, quantum inſit mali, pauci recognoſcamus. Si quis, latronem, aut alium quempiam maleficum, ad ſupplicium duci videns, Rex præ-
ſertim

ſertim ipſe, miſericordia & pietate permotus, in redemptionem illius perditi hominis, non vulgare aliquod precium, ſed ex ſe natum vnigenitum filium, quem cariſſimum habeat, vt illius occidatur loco, tradat: neque ſolum eius cauſſa occidi illum patiatur; ſed etiam omne crimen ab ipſo nocente, in filium innocentem transferat; quò illum, qui iam ad vltimum ſupplicium ducebatur, ſeruet, ac ab omni infamia vindicet: Deinde poſt hæc omnia, vbi ad ſummum dignitatis gradum illum euexerit; poſt eam ſalutem, poſt eam gloriam, quæ nulla oratione dignè explicari poteſt, aliqua contumelia, ab illo, in quem tot contulerit beneficia, ille ipſe Rex afficiatur: an non plures mortes hic potius, ſi quidem aliquid mentis ſanæ haberet, eligeret, quàm vt tam ingrati animi criminis obnoxius eſſe videatur? Atqui mutato nomine, de nobis fabula narratur. Hoc igitur nobiſcum & ipſi reputemus: ſummumq; dolorem ob ea flagitia, quibus tam benignum, & clementem Dominum offendimus, corde & animo concipiamus. Neque

ideo, quod tanta toties à nobis iniuria affe-
ctus, ſumma ſua patientia, ac longanimi-
tate nos perfert, animis efferamur: immo
hoc ipſum maximè nos moueat, atque
Matth. 5. terreat. Si enim quis, iuxta Domini præce-
ptum, in dextram maxillam percuſſus,
porrigat & ſiniſtram; plus ſua profectò pa-
tientia, & moderatione, inimicum per-
cellit, quàm ſi ſexcentos illi referat pu-
gnos: aut ſi maledictis quis proſciſſus, non
modò vicem non reddat, ſed etiam homi-
ni inimicò bona precetur; plus certè ho-
minis petulantis impudentiam confun-
dit, quàm ſi multis probris illi vicem retu-
liſſet. Quod ſi in humanis, noſtram inſo-
lentiam, patientia, & tollerantia aliena,
maximè confundit; quantò magis Dei pa-
tientia, & longanimitas, noſtram impro-
bitatem, ac inſolentiam percellere debet;
quantoque magis metuendum eſt, ſi quo-
tidie peccantes, nulla nos ſequitur diuina
vindicta, ſed potius eius benignitas ac hu-
manitas vbique fouet: ne, ea patientia, car-
bones congerantur in caput noſtrum; né-
ve in diem iræ & vltionis, omnis hæc, quæ
nulla

nulla oratione explicari poteſt, reponatur pœna. Hæc nobiſcum rectè expendentes, ante omnia peccata metuamus. In his enim eſt ſumma vltio: in his gehenna: in his infinita mala. Nec metuamus tantùm; ſed omni etiã ſtudio,& diligẽtia fugiamus, Deoque aſſiduè in omnibus placere contendamus. In hoc enim ſitum eſt cæleſte regnum: in hoc vita æterna: in hoc mille bona. Hac enim ratione, eamque ſolam ob cauſſam,& regno cæleſti potiri,& bona futura conſequi poterimus; quibus vtinam, gratia & miſericordia eius, potiamur omnes. Etſi enim prouocat nos ipſe, etſi vult ſaluos fieri omnes; tamen & nos ipſi ſupplices illi ſimus: reconciliemur Deo: neque ab illo reſiliamus vnquam; ſed potius ſpe,&animo toto ad eum erigamur. *Ne*, inquit Paulus, *in vanum gratiam accipiamus.* *Non enim, quia obſecrat*, ait Chryſoſtomus, *non, quia legatos ſupplices mittit; propterea negligentes eſſe debemus: ſed propter illud ipſum, magis etiam contendamus; vt placeamus illi, & ſpiritualem mercem congeramus. Etſi enim ſalutis noſtræ* 2.Corint.6.

princeps cauſſa, gratia eſt; tamen & ille eiuſdem ſalutis auctor efficitur, qui multis præclarè geſtis, multis ſudoribus, eam ſibi comparat, ac quaſi manibus prehendit. Si autem quis vltra hæc, quæ dicta ſunt, hæc ita interpretari velit; ſe non in vacuum gratiam Dei accepiſſe, hoc eſt, nulla ex parte ſe in ea ſpirituali gratia offendiſſe, nulloq; modo illa abuſum eſſe; ne hic quidē planè à vero huius loci ſenſu aberrabit: cùm & illi, qui donum linguarum acceperant, aliquando eo ſe ſuperbius efferentes, vehementer reprehenſi ſunt. Contingit enim ſæpius donis ſpiritualibus, non ita vt par eſt vti. Nos igitur in chariſmatibus, iuxta præceptum
2. Cor. 11. Pauli, irreprehenſibiles ſimus; vt nulla detur offenſio cuiquam, vt non vituperetur miniſterium noſtrum: in laboribus multis, in vigiliis, in ieiuniis, in caſtitate; dumque ſuperſumus, quæ Spiritus ſunt, operemur; omneq; hoc peregrinationis noſtræ reliquum tempus in timore & veritate, in virtute Dei, ſanctè & piè tranſigamus: omnia noſtra, in Deum omnium bonorum auctorem locupletiſſimum, referentes; omnia-

omniaque præclarè geſta, ita vti æquum eſt; & vti decet, illi adſcribentes.

NEQVE NIMIS DE GRATIA DEI PRÆSVMENdum; neque deſperandum eſſe.

CAPVT VI.

SEXTO LOCO DOcetis, oportere quidem Chriſtianum hominem, in bonis operibus ſeſe exercere; neque tamen in illis nimium confidendum eſſe. Dicit enim Dauid: *Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine.* Pſal. 142. Cui reſpondentes illud dicimus: Fidem principalem quidem eſſe, ac fundamenti inſtar: opera autem veluti id, quod natura ſua fidem conſequi debet. Neceſſaria autem ad ſalutem eadem opera eſſe dicimus, propter Domini præceptum; mercedem, æternæque vitæ præmium

mium reportantibus omnibus iis, qui ſe ita, vti oportet, in illis exercuerint. Illa item verè bona opera eſſe iudicamus; quę à vera & recta fide ſeiuncta non ſunt. Dicimus itē, neminem debere in ſolis bonis operibus confidere; aut ex illis ſeſe nimis, more Phariſaico, efferre: ſed etſi omnia fecerimus,
Luc. 17. iuxta tamen præceptum Domini, ſeruos nos inutiles dicere debemus. Omnia ſiquidem nos iuſtitiæ illi, quæ ex Deo eſt, primò & principaliter accepta referre oportet: cùm id, quod nos ipſi conferimus, paruū quid, aut planè, ſi cū diuina munificentia conferatur, nihil ſit. Quod quidem pulchrè à ſancto Chryſoſtomo in hunc explicatur modum: *Ne*, inquit, *otioſos nos in-*
1. Petr. 5. *troducat in regnum cæleſte dixit: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Non igitur de bonis operibus ſuperbè aut magnificè ſe efferre oportet; explere autem illa maximè eſt neceſſarium: ſine enim bonis operibus, ſaluari omnino impoſſibile eſt. Si enim Chriſto Domino
Ioan. 13. (nos illis verbis monenti; *Si hæc*, inquit, *ſcitis, beati eritis, ſi feceritis ea.*) parebimus:
ma-

magnam profectò vtilitatem inde percipiemus. Oportet enim poſt cæleſte donum, ac benigniſſimi parentis munificentiam; noſtra item qualiacunque ſequi bona opera. Nam ſi ſolam infirmitatem noſtram prætex imus, ſi ipſam bonitatem Dei iactamus; ea autem, quæ in nobis ſunt prætermittimus; hac quidem ratione nullam ex ea opinione conſequemur vtilitatem. Quomodo enim Deo nulla ex parte placato; eius, ad curandas peccatorum noſtrorum cicatrices, opem & miſericordiam implorabimus? Audiamus, quæſo, diuum Chryſoſtomum, illa Pſalmi verba interpretantem: De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocẽ meam. Pſal. 129.
Hinc, ait, *duo diſcimus: Primum, non poſſe nos ſimpliciter quidquam à Deo impetrare; niſi ipſa noſtra, primò in medium attulerimus. Primò enim dicit, clamaui; tum demum infert, & exaudiſti me. Secundum autẽ perſeuerantem orationem, lacrymiſq; plenam, ad flectendum cæleſtem Patrem, vt votis noſtris annuat, magnam vim habere. Ne autem dicat quis, peccatorem ſe eſſe, ac ſexcentis inquina-*

quinatum ſordibus; & ideo nec poſſe, nec audere ad Deum accedere, ab eoq́; ſupplex veniam petere, eiuſq́; nomen ſanctiſsimum inuocare: eam excuſationem conſequenti aufert oratione. Si iniquitates, inquit, obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit? Ac ſi diceret: nemo. Non enim quiſquam mortalium poteſt, non, ſi illi exacta totius vitæ geſtorum ratio ſit referenda, ante Deum conſiſtere: non venia, & beneuolentia eius dignus inueniri. Vbi enim miſericordiam ab eius iuſtitia ſeiunxeris, vbi ipſe iuſtus iudex iuſtam in manus ceperit cauſſæ noſtræ lancem, vt in ea pœnas peccatis noſtris debitas reponat; quis erit, qui ſe huic ſententiæ credat? qui eam ſuſtinere poſsit? et qui non potius certum contra ſe expectet decretum, certum interitum? Hæc autē eò dicimus, non quo ignauiæ & ſocordiæ feneſtras aperiamus; ſed eos conſolantes, qui cadunt in deſperationem. Quis enim gloriari poteſt, mundum ſe cor habere? Aut quis poteſt liberè profiteri, ſe abſque peccato eſſe? Nam quid de aliis dicam, ſi vel ipſum Paulum in medium adduxero, & eorum quæ fecit rationem, ſummo iure ab eo popoſcero; non profecto

fecto

fectò poterit ſuſtinere, non tantæ rationi par eſſe. Quid enim poterit dicere? Prophetas legit abundantius ceteris; vt qui legis Patrum diligens eſſet æmulator: ſigna vidit quæ fiebant; neque tamen prius credidit, quàm illa ipſa horrenda viſione in terram deiectus, & proſtratus eſt, voceq́ mirabili cælitus delata, perculſus. Quod priuſquam fieret, tanquam torrens quidem agens, & vertens miſcebat & confundebat omnia. Quid coriphæum illũ Apoſtolici collegij Petrum, poſt innumerabilia quæ vidit miracula, poſt tã amicam & ſolicitã ipſius Chriſti præmonitionem; an non ob triplicẽ illum abnegationis lapſum arguet? Niſi igitur magnus ille iudex miſericordia & pietate ſua potius, q̃ exacta cenſura nobiſcũ examen facere voluerit; nemo certè erit, qui iudicium eius ſuſtinere poſſit: nemo qui debitor non remaneat. Vnde Paulus dicebat: Nihil mihi conſcius ſum, neque tamen in eo iuſtificatus ſum. Et Propheta: Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit? Neque fruſtrà aut ſuperfluè, bis idem repetit verbum, Domine; ſed ex ſumma quadam admiratione, & ſtupore immenſæ eius clementiæ, infinitæ

Actor. 22. Matth. 26. 1. Cor. 4. Pſal. 129.

finitæ maieſtatis, vaſtiq́ pelagi bonitatis eius. Sciebat enim rectè, ſciebat, quàm in multis offendimus omnes, & quod etiam ea, quæ nobis parua delicta videntur, apud illius iuſtum tribunal, magnam mereantur pœnam. Quoniam, inquit, apud te propitiatio eſt, hoc eſt, non in noſtris rectè factis, ſed in tua bonitate ſitum eſt, vt tantam effugiamus damnationem: niſi enim tuæ benignæ pietatis participes facti fuerimus; noſtræ certè vires & merita, nunquam à tua futura ira nos eripere poterunt. Quamuis enim nunc par ſit miſericordia & iuſtitia tua, ac vtroque ex æquo abundes; tamen illa magis, quàm hac, vti ſoles. Hoc enim ipſe profiteris: Ego ſum, qui deleo iniquitates, id eſt, hoc eſt meum proprium, hoc meæ bonitatis peculiare opus. Sis quantumuis iuſtus, abundes meritis; nunquam tamen illa, niſi cum mea miſericordia & humanitate coniungantur, erunt tanti; vt te ab æterna damnatione vindicare poſſint. Et alio loco: Ego ſuffero vos: verè enim apud Dominum miſericordia; vera apud eum eſt propitiatio; ideo in accipienda ratione eſt munificus, & liberalis. Propter nomen tuum, inquit, ſuſti-

Pſal. 129. Iſaiæ 43. Pſal. 129.

*ſuſtinui te Domine: quaſi diceret: Propter no-
men tuum plenum humanitatis & pietatis,
expectaui ſalutem & redemptionem meam:
nam ſi ad mea reſpexiſſem; iam olim deſperaſ-
ſem; iam olim omnem fiduciam abieciſſem:
nunc autem legi tuæ adhærens, & mandata
tua implens, meliorem concipio ſpem. Tu enim
dixiſti: Quantum diſtat cælum à terra, tan-* Eſa. 55.
*tum conſilia mea à conſiliis veſtris diſtincta
ſunt; & viæ meæ à viis veſtris remotæ. Et ite-
rum: Secundum altitudinem cæli à terra, con-* Pſal. 102.
*firmauit Dominus miſericordiam ſuam, ſuper
timentes ipſum: hoc eſt, non eos tantum ſerua-
ui, qui ſe rectè geſſerunt; ſed peccatoribus
etiam peperci, ac inter eorum quotidiana de-
licta, meam in eos diuinam curam, illorumq́;
gubernationem, magnificè oſtendi. Et apud* Ezech. 36.
*Ezechielem dicit: Non propter vos ego facio;
ſed propter nomen meum, ne profanetur in-
ter gentes. Nos enim, inquit Propheta, non
ſumus digni, vt ſeruemur; neque nobis virtus
noſtra magnam ſpem pollicetur: propter au-
tem ipſum nomen tuum, optatam expectaui-
mus ſalutem. Hæcq́; vnica nobis, eaq́; certiſſi-
ma, relicta eſt ſalutis & incolumitatis ſpes; &*

quaſi

quaſi ſacra anchora: ſi pœnitebimus; Dei pietatẽ & humanitatem nos conſecuturos. Si enim
Iſa. 1. *audieritis, inquit Scriptura; bona terræ comedetis, ſanctaq; promiſſa, hereditate adire poteritis. Neq; omnino deſperandũ eſt, neq; unquã animo concidendum; ſi ſexcentæ ſint minæ, ſi ſexcenti terrores, qui nos in deſperationẽ adducere velint; certiſſimamq; mortem nobis ob oculos ponant: omnia enim ſummo illi Parenti ſunt facilia & expedita; ac ea, quæ hominibus plerumque impoſſibilia eſſe videntur, ab eo facillimè explicantur. Apud eũ enim eſt fons vitæ & redẽptionis, pelagus ſalutis, perpetuò ſcaturiens, inexhauſtuſq; benignitatis theſaurus. Vbi enim eſt miſericordia; illic eſt etiam redemptio. Nec ſimpliciter redemptio; ſed multa, & copioſa; ſed ipſum immenſum clementiæ pelagus. Etſi ergo ſimus à peccatis proditi; non tamen oportet animo concidere, nec deſperare. In eo enim tribunali, in quo vera pietas & benignitas præſidet, non omnia exactè computantur; non omnia ad rationem reuocantur; iudice, propter magnam ſuam miſericordiam, & ad parcendum facilitatem, multa prætermittente, multa condonante.*

donante. Huiuſcemodi enim eſt Deus: nempe qui aſſiduè miſeretur, ſemper condonat: miſericors enim, & miſerator eſt; & qui omnibus pœnitentibus, ac pro viribus ſuis in bonis operibus ſe exercentibus, præſentem confert ſalutem. Cùm igitur talis & tantus ſit, ac vbique diffuſa eſt clementiæ eius magnitudo, apudq; eum vera eſt miſericordia, copioſa redemptio; clarum eſt eum populum ſuum ſeruaturum, nec vnquam æterna damnatione puniturum. Conferamus igitur, cum omni ſtudio ac prudentia, ea, quæ noſtra ſunt; & ille viciſsim perbenignè & munificè, ſua in nos impendet, vtpotè cuius eſt immenſa miſericordia, ineffabilis bonitas. Vera enim ſapientia eſt, vita laudabilis, in oculiſque Dei caſta, & munda ſeſeque humilians & deiiciens. Illi autem qui ſine omni pœnitentia in peccatis perſiſtunt: qui terram ventremq; ſolũ aſpiciunt: qui in fœdo voluptatum volutantur cœno: qui cælum aſpiciunt nunquam: qui miſericordiam Dei non quærunt, ægri ſunt: cumque grauiſsimè infirmentur, ne hoc quidem perſentiunt; ſed omnino ſanos

ſe eſſe putant. Cùm melius ſit,in quouis fœdiſsimo volutari luto; quàm cœno peccatorum inuolui: nam illi quidem facilè lauari poſſunt; his autem, qui ſe peccatis in eum modum contaminant, niſi eam fœditatem,nō hac ſenſibili aqua, ſed multi laboris & temporis pænitentia, multis lacrymis, multo ſudore, & ſimilibus ſpiritualibus expiationibus emundent; certiſſimum eſt propoſitum exitium. Quam quidem nos veram pænitentiam, atque ſatisfactionem eſſe putamus; & non eam, vt dicitis, quæ peccata pecunia redimat. Nam qui ſe tali quæſtu contaminat, hic quidem diuinam iram grauiſsimè prouocat; ſexcentas in ſe congerit calamitates, iuſtamque Dei vindictam effugiet nunquam. Peccata autem talis quomodo remittet? cùm eius praua intentio,quæſtum potiùs,quàm peccatoris ſalutem, ſibi proponat? Nam illæ quidem ſordes, quæ corpus extra inquinant, facilè delentur; hæ verò,quæ intus animo concipiuntur, vix,
Matth.15. & cum magno labore,eluuntur. *Ex corde enim prodeunt*, ait Dominus, *cogitatio-*

nes

nes prauæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ, & ſimilia. Quare & Propheta ſupplex Deum rogat: *Cor mundum crea in me Deus.* Et alius nos hortatur: *Munda à malitia cor tuum ò Hieruſalem.* Quo ipſo loco, quid noſtrum, quid item Dei ſit, nobis præclarè innuitur. Et alio loco: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Emundemur igitur, quantum vires & facultas noſtra patitur, menſque noſtra capit. Qua autem ratione, docet idem Dominus: *Lauamini, mundi eſtote: auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis; & ne efficiamini ſimiles ſepulcris dealbatis, vt in oculis tantum hominum mundi & innoxii ſitis: ſed ita auferte, tanquam Deum arbitrum & inſpectorem rerum omnium veſtrarum habeatis. Quieſcite peruersè agere, diſcite bene facere. Si fuerint peccata veſtra vt coccinum; quaſi nix dealbabuntur.* Vides primum opus eſſe, vt ipſi lauemus nos; & tunc demum à Deo dealbamur. Nemo autem, etſi in profundum peccatorum deuenerit, deſperare debet: non, ſi in habitum & naturam

Pſal. 50.

Ieremiæ 4.

Matth. 5.

Iſaiæ 1.

Matth. 23.

ipſam vitia tranſierint; nondum tamen planè animo concidendum eſt: eam enim ob cauſſam, eorum colorum exemplis vtitur, qui non ſola ſuperficie tenus hærent; ſed penitus totam rem ingrediuntur: tamē in contrariam etiam conſtitutionem tranſire poſſe docet. Si fuerint, inquit, vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus; veluti lana alba efficientur. Non aliud talibus exemplis docere; quàm præclarum nobis benè ſperandi argumentum adferre volens. Contendamus igitur quantum poſſumus omnes, mundi ſimus, bona opera complectamur: neque feſtucam alterius; ſed noſtram trabem, ex oculis noſtris eiicere curemus. Sic enim demum gratia & miſericordia Dei futurorum bonorum participes dignè effici poterimus: ſpeſque noſtra, nos non confundet. Magna enim bonorum operum, magna pænitentiæ vis eſt. Siquidem ita fœdè contaminatos, ſic puros & nitentes, per hæc ipſa nos Deus efficit. Neque tamen dum bona opera laudamus, id agimus, vt ex his efferamur,

Iſaie 1.

aut

aut totam fiduciam in illis reponamus; multum enim in hac parte peccaremus: ſed ita ea coli volumus, vt quæ fidem natura ſua conſequantur; vt quæ ad ſalutem planè neceſſaria ſunt, & ad quæ iuxta cuiuſque vires exercenda, omnes præcepto Dei obligantur. Si enim illi qui in nomine *IESV* dæmonia eiecerunt, prophetarunt, quòd tamen vitam huic fidei reſpondentem non habuerunt, à Domino reiiciuntur; quantò magis ſi negligentes fuerimus, eadem illa vox nobis item metuenda erit: *Non noui vos.* Credamus igitur rectè ad laudem & gloriam eius: ſed & viuamus honeſtè; hocque idem ad eandem laudem & gloriam eius referamus; cùm alterũ ſine altero nullo modo quidquam prodeſſe poſſit, obeſſe autem quàm plurimum. Si enim rectè de ipſo ſentientes, honeſte iuxta eius præcepta non viuimus; tum hac demum ratione duplici cõtumelia illum afficimus, quòd cùm eum dominum & magiſtrum eſſe recognoſcamus, contemnamus tamen; nec eius horrendum tribunal exhorreſcamus. Nam ſi Matth. 7.

Græci, & hi, qui foris ſunt, impurè viuunt; hoc quidem mirum non eſt, neque tanta animaduerſione dignum: eos autem qui Chriſto nomina ſua dederunt, qui tantis myſteriis conſignati ſunt, tantæque gloriæ participes facti, improbè & turpiter viuere; hoc verò omnium eſt indigniſſimum, hoc non ferendum, hoc nulla venia aut miſericordia dignum. Sin verò vti quidam putant, ſummæ illi, & quæ omni menſura caret, miſericordiæ Dei confidimus, ſolaque gratia Dei, ipſi ſtupidi & ingrati, ſaluari ſperamus; hoc quidem nullo vnquam pacto fiet; neque ea præſumptio nobis aliquid vtilitatis adferet. Vel noſtra ſaltem comparemus, etiamſi nihil ſit noſtrum, quod planè perfectum ſit: confert tamen aliquid, mentemque ac ſententiam noſtram, qualis ſit, indicat; quòd grati, quòd Dei præceptis parentes ſumus, quòd ea, quæ recta, & honeſta ſunt, ſequimur; ne veluti ſtupidi quidam, & ſenſus expertes, ignaui & otioſi, in paradiſum transferamur. Quod certè nunquam, niſi prius noſtros qualeſcunque conatus, cum Dei gratia

Græcè ſic. καὶ ἄλλως συγκρινόμεθα τὰ παρ' ἡμῶν, εἰ καὶ ὡς τῶν τελέων φθάσοι, οὐδὲν ἐστί.

tia coniunxerimus, conſequi poterimus. Vbi enim peccatis adhæremus; ſtulti & amentes meritò cenſemur: vt qui illis rebus adhæreamus, quæ non modo nos iuuare nihil poſſunt; ſed ne ipſum eſſe ſuum habent, nihilque penitus ſunt, quæque omninò fugere & odiſſe debebamus; vt potè, quæ & Deum nobis offenſum reddunt, & nos ipſos longiſſimè ab eo remouent. Quotieſque nobis peccandum eſt, cogitemus primùm, menteque concipiamus, tremendum, & ineffabile illud Chriſti tribunal; vbi in alto & ſublimi ſolio, ipſe iuſtus iudex conſidebit; aſſiſtet autem illi vniuerſa creatura, gloriam & maieſtatem eius reuerita; ob eam, quæ illi omnium dictorum & factorum reddenda erit, rationem.

πλὴν σὺντελοῦσι, καὶ τὴν γνώμην δεικνύουσιν ἡμῶν. ὅτι ἐυχάριστοι & cæt.

Statuat igitur ſagax lector, de loci ſententia, quod vult: mihi nihil certi in mentem venit.

Baſilius in Pſal. 33.

DE NVMERO ET NATVRA SACRAMENTORUM.

CAPVT VII.

SEPTIMVM CAPVT Confeſsionis veſtræ illud docet, vnam ſanctam Eccleſiam Catholicam vos ſequi. Sacra item Eccleſiæ Sacramenta, cæremonias demum, & ſacrificia, ritè, & legitimè adminiſtrare. Ad quod illud dicimus; præclarè nobis ſanctos tradidiſſe Patres; vnam Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam totius populi Chriſtiani Eccleſiam eſſe, eorum hominum, qui ea omnia, quæ legibus antiquis perſcripta ſunt, à ſacriſque Canonibus definita, ab ipſo denique Spiritu Dei per Sanctos Patres ſancita, & firmata, piè & ſanctè ſeruant & tuentur. In ea item ipſa Catholica & Orthodoxa Eccleſia ſeptem diuina Sacramenta eſſe; baptiſmum ſcilicet, ſacri

cri vnguenti vnctionem,ſacram commu-nionem,ordinem, matrimonium, pœni-tentiam,& extremæ vnctionis oleũ. Nam cùm dona Spiritus ſancti teſte Iſaia,ſeptem ſint; ſeptem item Sacramenta,quæ ab eodem Spiritu ſancto vim efficiendi habent, ſint oportet. Non plura autem nec pauciora eſſe; vel ipſa plena rei partitio demonſtrat. Omne enim Sacramentum,vel ad generationem & propagationem hominum refertur; & tales ſunt illæ,quæ in Domino ſuſcipiuntur nuptiæ: vel ad conſequendam æternam ſalutem; & talis eſt ſacerdotalis ordo, & ea, quæ per ipſos ſacerdotes,vel in ipſis ſacerdotibus efficiuntur: quæ vel omnibus inſeruiunt, & communia ſunt; & talis eſt baptiſmus,cõfirmatio, extrema vnctio,communio item ſacra:vel quibuſdam tantùm; talis autem eſt,in cõſecratis quidem Deo ſacer ordo, ipſaque conſecratio; vti in laicis diximus eſſe nuptias: in his autem qui poſt baptiſmum delinquunt, pænitentia,ac extrema ſacro oleo perunctio: quæ veluti medicinæ quædam lapſis poſt peccatum ſunt relictæ; vt

vel ipſam remiſſionem peccatorum conferant, vel reliquias earum ſordium, quæ per pænitentiam expurgatæ non ſunt, emundent. Sacramenta autem hæc dicuntur; quòd in ſenſibilibus ſignis & ſymbolis, ſpirituales & arcanos contineant effectus. Quæ quidem omnia Sacramenta, ſacra ſanciuntur Scriptura, certamque ac definitam materiam, & formam, efficientem item, aut potiùs dicam, inſtrumentalem habẽt cauſſam. Vti baptiſmi quidem materia eſt aqua; forma autem, verba ſacerdotis illa: Baptizetur ſeruus Dei, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: inſtrumentalis autem cauſſa, ſacerdos eſt: niſi quid aliud præceps neceſſitas expoſcat; nam & tum ab alio, quàm à ſacerdote collatus baptiſmus, vim ſuam retinet. Similiter autem & in aliis omnibus, certam itidem materiam & formam, inſtrumentalemq; cauſſam, ſimiliaq; omnia inuenire licet: Baptiſmus igitur, nos per Spiritum ſanctum regenerat. Nam cùm mundam illam & impaſſibilem generationem noſtram vitio primi parentis noſtri, perdiderimus,

Vniuerſa hæc deſcriptio Sacramentorum,

rimus, in iniquitatibusque noſtris conci- piamur, iuxta magni Regis querelam, & in peccatis conceperit vnumquenque no- ſtrum mater noſtra; datum eſt lauacrum diuinum, ad eluendas eas maculas, quod eas emundet & expurget ſordes, ſacer in- quam baptiſmus. Sacrum porrò chriſma; ſiue confirmatio; primum illud ſigillum imprimit, ipſamq́; imaginem diuinam in nobis renouat; roburq́; animæ auget; quæ omnia inobedientia primi noſtri paren- tis, vel perdita, vel labefactata in nobis fue- runt. Quare ipſius Spiritus ſancti nobis cō- fert virtutem; eiuſq́; bono odore nos pro- lixè perfundit: eſtque Chriſti nota atq; ſi- gillum. Sacra verò communio, nos cum Chriſto iungit: per eamq́; veri corporis, & ſanguinis eius participes efficimur. Et vt per illam lethalem eſcā, omnes mortui ſu- mus, ipſoq́; paradiſo exuti; & ab omni di- uina cōſuetudine excluſi; ita per corporis & ſanguinis I*ESV* Chriſti ſpirituale alimē- tum, vitæ item æternæ reſtituimur; & cor- ruptionem quidem deponentes, cum ipſo immortali Deo cōiungimur, qui propter

ſumpta eſt ex libro Simonis Theſſalonicenſis de ſeptem Eccleſiæ Sacramentis, ex Capite primo.

Pſal. 50.

nos

nos carne noſtra mortalis fieri voluit. Sacer autem ordo, ea poteſtate & facultate nos donat; qua eſt ipſe præditus, qui fecit & creauit nos. Cùm enim nihil earum rerum quæ ſunt, ſine ipſo eſſe poſſit, ea cauſſa in mundum venit, vt nos ad benè beatéque viuendum deducat; eam ipſam vim & facultatem, quam propter nos ſuſcepit, & in noſtra exercuit natura, nobis item in ſacerdotali reliquit ordine; per quem omnia nobis conficiuntur ſacra, & ſine quo nihil ſacrum, nihil Deo dignum eſſe poteſt. Et quemadmodum à principio omnium rerum, quæ ſub aſpectum cadunt, nos dominos & principes conſtituit; ita nunc longè excellentiùs per ſacerdotium, ipſoſque Sacerdotes, principes nos & præſides eſſe voluit: cæli enim ipſius claues Apoſtolis, illiſque omnibus, qui perpetua ſucceſſione in eorum loca ſuffici debebãt, credidit. Nuptiæ verò condeſcenſionis cuiuſdam & indulgentiæ diuinæ, hîc in hac mortali vita eſſe videntur, ob liberorum ſuſceptionem; donec vniuerſitas hæc cúm ſua corruptione conſiſtat. Neque enim voluit

voluit Deus, vt more belluarum, ex fluxu & ſordibus homo concipiatur; verùm cùm ſponte in mortem prolapſus eſſet, permiſit Deus, vt more reliquorum animantium, ſucceſſionem ſuam propaget: vt vel hinc ſaltem cognoſcat, in quem ſtatum, per inobedientiam parentum ſuorũ coniectus ſit; donec reſuſcitet nos, ac priori immortalitati reſtituat, ille qui natura ſua immortalis, propter nos mortuus eſt & reſurrexit. Propterea & ipſe benedixit nuptiis, vt non ſine cæleſti benedictione, ortus noſtri initia & principia iaciantur. Pænitentia verò correctionem, & reſtaurationem à lapſu efficit. Quandoquidem poſt ſacrum Baptiſma, nulla iam alia curatio ſupereſt, quæ ſit purè gratuita, & ex dono, ſine certaminibus, ſine laboribus noſtris, præter eam, quæ fit per conuerſionẽ, per lacrymas eorumq; delictorum, quibus Deum offendimus plenam detectionẽ, ac per ipſam peccatorum fugam. In quo ſolo remedio & curatione, remiſſionis peccatorum nobis relictum eſt donum. Vnde & monachatus ipſe eorũ, qui ita vt dignum

eſt,

eſt,ea vocatione vtuntur,profluxit: qui nihil aliud eſt, quàm veræ pænitentiæ profeſſio,pignus atque arrabo. Sacrum verò oleum, ſiue vltima vnctio, nobis diuinitus tradita,& ipſa eſt diuinum Sacramentum, atque cæremonia,diuinę nobis miſericordiæ typum repræſentans: quæ in redemptionem & ſanctificationē illis,qui à peccatis conuertuntur conferri ſolet; propterea que & ipſa remiſſionem peccatorum præbet, & ex multis infirmitatibus nos ſubleuat,eoſq́;,qui illa dignè vtuntur, ſanctificat. Et hæc quidem omnia ſalutis noſtræ remedia, ipſe I*ESVS* Chriſtus Deus & dominus noſter nobis tradidit, & ſancti eius Apoſtoli. Nam cùm ex duplici natura conſtemus, anima, inquam, & corpore; dupliciter item hæc remedia nobis tradita ſunt:vti reuera & ipſe *IESVS* Chriſtus,duplex quodammodo noſtra cauſſa fieri voluit, Deus, inquam, & homo; quatenus inuiſibili quidem gratia Spiritus ſancti, inuiſibili modo ſpiritualiter animas noſtras ſanctificet; rebus autem ſenſibilibus,aqua inquam,oleo,panę & vino, & ceteris ſimilibus,

libus, ſpiritu Dei ſanctificatis, emundentur, & ſanctificentur corpora omnium noſtrum: vt ſic omni ex parte nos ſaluet, ad eamque perfectionē, in qua nos olim creauerat, iterum reſtituat. Quo item modo aliquādo à mortuis excitabit, vt vnuſquiſque recipiat, prout geſſit in corpore ſuo. Et de Sacramentis quidem, quid vnumquodque ſit, quantumq; ad ſalutem cōferat, hactenus à nobis dictum ſit. Vnde autem ſingula principium acceperint; nunc paucis exponamus. Matrimonium igitur inprimis ab ipſo Deo, omnium rerum omnipotente auctore, ab initio conſtitutum, ſancitumq; eſt, tùm, cùm in paradiſo Adamum cum Eua coniunxit. Pòſt verò, vbi mundo ſalus apparuit, ab ipſo Chriſto I*E*-*S V* confirmatum; partim, dum primo miraculo, conuerſæ aquæ in vinum, honeſtatur, partim dum Moſaica lex, quæ dato libro repudii, vxorem dimittere permittebat, in ea parte clarè perficitur, illudque docetur, à principio ſic non fuiſſe; ſed propter duritiam cordis eorū, qui legem acceperant, id conceſſum eſſe. Et illis item verbis;

Deut. 24.
Matth. 19.

verbis; Quos Deus coniunxit, hominem
Hebr. 13. ſeparare non debere. Sed & Apoſtolus: Ho-
Epheſ. 5. norabile connubium in omnibus, & thorum immaculatum eſſe docuit, magnumque Sacramentum inter Chriſtum & Eccleſiam eſſe pronunciauit. Sic à principio quidem creationis Sacramentum hoc inſtitutum eſt. In nouo autem, ità vti dictum eſt, teſtamento confirmatum. Sacer autem ordo, vt interim illud, quod ante datam legem fuit, vmbratile ſacerdotium, propter traditionis obſcuritatem prætermittatur; ab ipſo vniuerſitatis Domino, in Moyſe & Aarone clariſſimè, vnà cum ipſo vero Dei cultu inſtitutum fuit; ipſi legali cultui, per omnia reſpondens. Illi autem, qui in lege gratiæ hoc tali honore digni habiti ſunt; primùm quidem ad eam rem ab ipſo Dei filio, vti quidem ipſa teſtatur ſacra ſcriptura, delecti ſunt, qui in hunc modum ſuos compellat diſcipulos: *Non vos, ait, me elegiſtis, ſed ego elegi vos de mundo.* Deinde verò in ipſo Pentecoſtes die; deſcendente ſuper illos Spiritu ſancto, eoſque Sacerdotes & Pontifices creante, perficiuntur

ficiuntur atque conſecrantur: qui ipſi poſtea eos omnes, qui eorum ſucceſſores futuri erant, per manuum impoſitionem conſecrarunt, tantique doni participes effecerunt. Sacrum verò nouæ legis Baptiſma, vt alia illa veteris legis baptiſmata, quæ vmbram tantum futurorum bonorum, non rem ipſam habebant, prætermittamus; tam facto, quàm verbo nobis ab ipſo Domino traditum eſt. Facto quidem & exemplo tùm, cùm in Iordane *Matth. 3.* baptizari voluit: verbo autem tùm, cùm ſuper omnes cælos aſcenſurus, duodecim illos præſtantiſſimos viros, in orbem vniuerſum cum ea legatione miſit: *Euntes,* *Matth. 28.* *docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Sacræ porrò vnctionis Sacramentum, etſi quidem verbis ſacræ ſcripturæ non explicetur; ab ipſis tamen Chriſti Dei diſcipulis nobis traditum eſſe certum eſt: ſacer ſiquidem Dionyſius, diuinorum myſteriorum princeps, hoc ita eſſe, proculdubio à D. Paulo inſtructus, in ſacris ſuis ſcriptis nobis tradidit. Quem virũ, meritò primo

loco poſt ſanctos Apoſtolos, ſacra venera-tur Eccleſia. Sanctiſſimum autem inter omnia ſacra arcana, communionis ſacra-mentum; typicè quidem, & in figura, omnibus illis deſignabatur legalibus ſacrificiis; verè autem, & re ipſa, à Domino ad mortem pro nobis ituro, ante illam ipſam veſperam, quo legitimum Paſcha cum ſuis manducauit myſtis, traditum eſt. Tum enim iuxta ritum à Moyſe perſcriptum, cæna facta, nouum nobis tradidit ſacrificium; panem frangens, ac inter eos qui menſæ aſsidebant diuidens, propriamque carnem appellans; ſimiliterque calicem, plenum vino, aqua mixto & temperato, illudque miſtum, verum & proprium ſanguinem ſuum reipſa eſſe denūcians, illisq; porrigens; ac ita eos in ſui memoriā facere perpetuis temporibus præcipiens: illud ſcientes, quod quotieſcunque hoc ipſum facturi eſſent; toties Domini & Magiſtri ſui mortem annunciaturi erant. Sacrum verò pænitentiæ ſacramentum, typicè quidem, & in figura in illis omnibus ſacrificiis, quæ in lege Moyſes pro

peccato

peccato offerri iuſſerat, adumbratum fuit;
verè autem, & perfectè, ab ipſo Domino
tùm inſtitutum, cùm eam ipſam pote-
ſtatem remittendi peccata ſuis tradidit di-
ſcipulis dicens: *Quorum remiſeritis pecca-* Ioan. 20.
ta, remittentur illis: quorum retinueritis,
retenta ſunt. Et præcipuè Petro excellenti Matth. 16.
quodammodo, promittens ſe illi daturũ
claues regni cæleſtis, vt quæcunque liga-
uerit ſuper terram, ligata ſint & in cælo; &
quæcunque ſoluerit ſuper terram, ſoluta
eſſent & in cælis: Cum enim Petrus in- Matth. 18.
terrogaſſet, ſeptiéſne an pluries, fratri
peccanti delicta condonaret? reſpondit
Dominus; Non ſepties, ſed ſeptuagies ſe-
pties; imò toties, quoties peccauerit, con-
donandum illi eſſe. Extremam autem
vnctionem, etſi conſentaneum eſt ab a-
liis quoque Apoſtolis profectam eſſe; ma-
nifeſtiſsimè tamen à ſancto Iacobo, in
eius catholica Epiſtola traditur: *Triſtatur* Iacob. 5.
aliquis veſtrum, oret; æquo animo eſt, pſal-
lat: Infirmatur quis in vobis, inducat Pres-
byteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngen-
tes eum oleo in nomine Domini: & oratio

fidei ſaluabit infirmum,& alleuabit eum Dominus: et ſi in peccatis ſit,remittentur ei. Et hæc quidem ille ſic ordinauit: indeq; vſque ad noſtra tempora hæc, ita, vti ab illo inſtituta ſunt,à nobis ſanctè, & integrè ſeruantur. Hæc igitur ſunt Eccleſiæ Dei Sacramenta; totque numero, hocque modo & ratione,quo dictum eſt, nobis tradita: quibus,qui dignè perficiuntur, participes fiunt diuinorum ac cæleſtiũ donorũ. Scire autem nos oportet,omnium eorum ſacramentorum principem quaſi, & omnia conficientem, ſanctiſſimam & glorioſam mortem domini noſtri I*ESV* Chriſti cauſſam eſſe; ex qua, & per quam, in omnes qui modo eius participes efficiuntur, vniuerſa hæc dona,& gratiæ promanant, atque profluunt. Quo autem modo & ratione id fiat; alterius negotii & inſtituti potius eſt,quàm præſentis,quod longè alium ſcopum, & finem habet explicare.

DE MI-

DE MINISTRIS ECCLESIÆ, ET EORVM honore.

CAPVT VIII.

OCTAVVM CAPVT Confeſſionis veſtræ teſtatur; Quamuis Eccleſia Dei ſit congregatio fidelium atque ſanctorum; nihilominùs ſacramenta, etſi à prauis, & hypocritis adminiſtrentur miniſtris, ea non vitiari, neque quidquam illis, qui per illa ſanctificantur, propter miniſtrorũ prauitatem, iuxta Euangelicum dictum, decedere: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi &c.* Matth. 23. Dicimus igitur & nos, etiam per improbos, & indignos miniſtros, ſacramenta rectè confici; ipſos tamen miniſtros, nihil illis iuuari; imò maximo inde damno affici. Eos tamen, qui per manus eorũ, ita ſacramenta accipiunt; eandem nihilominùs vtilitatem percipe-

re, ac eodem planè modo ſanctificari. Dei enim gratia eſt, quæ etiam per indignos miniſtros operatur, & quæ ipſa perficit ſacramenta omnia. Quare & eos ipſos miniſtros, qualeſcunque illi ſint, colendos eſſe docemus; ne prætextu hypocrytarū (fuit enim & Iudas inter Apoſtolos) eos, qui probi & honeſti ſunt, contemnamus. Exponens enim D. Chryſoſtomus Epiſtolam ad Timot. ſic inquit: *Qui honorat, inquit, ſacerdotem; Deum quoque honorat: qui verò ſacerdotem ſpernit; ad id ſenſim prolabitur, vt in Deum ipſum aliquando contumelioſus euadat. Qui vos, inquit, ſuſcipit, me ſuſcipit: Et qui vos ſpernit, me ſpernit. Et ſacerdotes, ait ſcriptura, eius in honore habete.* Hinc Iudæi Deum ſpernere didicerunt, quia Moyſen contempſerunt, quia lapidibus illum impetebant. Nam qui piè ſacerdoti afficitur; longè maiore pietate Deum reuerebitur. Etſi enim malus fuerit ſacerdos quiſpiam, attendit Deus, quòd ſui gratia illum etiam, qui dignus honore non eſt, obſequiis foues; ipſeque tibi præmia exſoluet. Si enim qui Prophetam in nomine Pro-

Eccleſ. 7.

ne Prophetæ ſuſcipit, mercedem Prophe- *Matth. 10.*
tæ accipiet; profectò & qui cedit, & ob-
temperat ſacerdoti, eumque propter do-
minum honorat; & ipſe à Domino bene-
dicetur, mercedeque ſua non deſtituetur.
*Super cathedram, inquit, Moyſi ſederunt Scri-
bæ & Phariſæi: Omnia ergò quæcunque dixe-
rint vobis facere, facite; ſecundum autem
opera eorum ne faciatis.* An ignoras quid ſit
ſacerdos? *Angelus vtique Domini eſt,* *Malach. 2.*
non ex ſe ipſo loquitur: ſi deſpicis, non
illum deſpicis; ſed Deum qui illum ordi-
nauit. Sed vnde, inquies, conſtat, Deum
fuiſſe illius ordinationis auctorem? Niſi
enim tu hanc habeas fidem & opinionem,
ſpes tua inanis facta eſt: Nam ſi nihil per il-
lum operatur Deus; neque lauacrum ha-
bes, neque myſteriorum particeps es, ne-
que benedictionibus frueris. Non ergo
Chriſtianus es. Quid ergò? Deus omnes
ordinat, æquè dignos & indignos? Non o-
mnes quidē ille ordinat, per omnes tamē
ipſe operatur, ſalutē populi moliens, non
illorum intuens merita. Nam ſi per Aſinæ
os, ſi per Balaam ſceleſtū hominē, populi *Num. 22. & 24.*

cauſſa loquutus eſt; multò magis loquitur per ſacerdotem, plebis ſuæ gratia. Quid enim non agit Deus ſalutis noſtræ cauſſa? quid non loquitur? per quem non operatur? Si enim per Iudam operatus eſt, & per
Matth. 7. Prophetas, quibus dicturus eſt, *Non noui vos: diſcedite à me, qui operamini iniquitatem*; ſi igitur, vel hi etiam Dæmones in nomine eius eiecerunt, nō magis per Sacerdotes diuino miniſterio famulantes operabitur? Namque ſi præpoſitorum vitas diſcutere pergimus; ipſi quoque doctores noſtros ordinare debemus: peruerſoq; ordine naturali, quæ ſupra ſunt, infra conſtituentur, vt ſuperiùs pedes, inferiùs
1. Corin. 4. verò ſit caput. Audi quid Paulus dicat: *Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut*
Roman. 14. *ab humano die.* Et iterum. *Tu, quid iudicas fratrem tuum?* Si fratrem iudicare non expedit; quantò minùs magiſtrum? Nam ſi quidem hoc ſtatuit Deus, benè facis, peccaſque ni facias: ſin verò contraria præcepit; noli præſumere: neque ea coneris, quæ ſuper te ſunt: neque limites tibi poſitos
Nume. 16. tranſilias. Inſurrexerunt aduerſus Aaron,
poſt

poſt vi tuli formatam effigiem, Chore, Dathan, & Abiron. Quid ergo? nonne illi periêre? Quilibet quæ ad ſe pertinent, ſolicitè curet. Nam ſi quidem fidei dogma peruertat, etiam ſi angelus ſit, obaudire noli: ſin verò recta docet; noli vitæ, ſed verbis intendere. Habes Paulum verbis te, operibusque ad id, quod rectè & honeſtè eſt, informantem. Non diſtribuit pauperibus, inquies; non benè diſpenſat Eccleſiæ res. Vnde id tibi conſtat? Noli illum damnare, antequam diſcas: reatum caue; plurima quippe ex ſimplici ſuſpicione iudicantur. Imitare Deum tuum, audi ipſum dicentem: *Deſcendens videbo, ſi ſecundum clamorem ſuum conſumantur, an non; vt rectè ſciam.* Quod etſi didiciſti, & examinaſti, & vidiſti; expecta iudicium; noli præripere Chriſti iudicis ordinem: illius eſt munus iſta diſcutere, non tuum: tu ſeruus vltimus, non dominus es: ouis ipſe es, paſtorem noli curioſè diſcutere, ne eius quoq; criminis reus tenearis, quod illum accuſare præſumis. Et quomodo, inquies, id mihi dicit, quod ipſe non facit? Non tibi Geneſ. 18.

 ipſe

ipſe dicit. Nam ſi illi obtemperas; mercede priuaris: Chriſtus hæc admonet. Plus aliquid dicam. Ne Paulo quidem obedire oportet, ſi quid dixerit propriũ, ſi quid *Roman.14* humanum; ſed Apoſtolo Chriſtum in ſe loquentem circumferenti. Non igitur mutuo iudicemus nos: ſua quiſque rectè diſcutiat, vitamque diiudicet ſuam. At debet ille, inquies, melior eſſe, quàm ego. Cur, te obſecro? Quia ſacerdos eſt. Et quid non habet ille amplius, quàm tu? non labores? non pericula? non angores? non ærumnas? Furatur, inquies, & ſacrilegus eſt. Vnde hoc noſti ò homo? cur teipſum per præcipitia impellis? ſunt verba iſta plena arrogantiæ: nempe ſi quis dixerit, ille purpuram habet: quamuis id ſcias, aures obſtrue. Quid ergo hoc in loco periculum minimè neceſſarium ſuſcipis? Non carent reatu hæc verba. Audi quid dixerit Chri- *Matth. 12.* ſtus: Dico autem vobis, quòd omne verbum otioſum, quodcunque loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii. Cur te ipſum quouis arbitraris eſſe meliorem? cur non ingemiſcis magis, ac

gis,ac pectus tundis, atque in humum reſpicis, imitando Publicanum? Etſi enim melior ſis; hac fœda exiſtimatione tua, cuncta perdidiſti. Melior es; tace,vt perſiſtas eſſe melior: quòd ſi loquaris, omnia exinaniſti. Tuam igitur & non alienam examina vitam. Tu de ſacerdote dicis: Non ſum, ſicut iſte ſacrilegus; & non omnia prorſus amittes? Iſta neceſſariò dicere, ac plurimis verbis proſequi cogor,non ſacerdotum tantùm gratia,ſed veſtri: nam vereor ne hac elatione, virtus exhauriatur veſtra; in iudiciumque decidatis.Audi denique quid dicat admonens Paulus: *Opus autem ſuum probet vnuſquiſq; & tunc in ſemetipſo tantū habebit gloriam, & non in altero.* Nam,dic oro, ſi ſaucius proficiſcaris ad medicū; num omiſſa cura vulneris tui ſtudiosè medicū percunctaris, vulnus ille habeat,nec ne? Nunquid enim ſi ſacerdos malus ſit; inde ſolatium capiet ſubditus? nihil minus. Cæterum,dabit ille quidem ſcelerum ſuorum debitas pœnas, dabis etiam & tu tuorum criminum pœnas. Cuius ergo rei gratia, inquies, præſidet? cur

Lucæ 18.

Galat. 6.

cur præpoſitus eſt? Ne, quæſo, doctores noſtros maledictis impetamus, vti ne noſmet potiùs lædamus. Noſtra, vt dixi, omnia diſcutiamus, & neminem penitùs maledicemus. Reuereamur diem illam, qua illuminati ab illis ſumus. Patrem qui habet, etſi mille patiatur incommoda; omnia patris reuerentia conteget. *Noli enim, inquit, gloriari in ignominia patris tui; neque enim tibi tam gloria, quàm probrum eſt. Etſi ſenſum amiſerit, veniam habe.* Longè hæc magis in patre ſpirituali dicenda ſunt: Reuerere illum quòd tibi diebus ſingulis diuina miniſtrat: ſcripturas relegi facit tui gratia: exornat domum: propter te vigilat: propter te vota perſoluit: pro te Deum precaturus adſtat: tui cauſſa preces exſoluit. At malus ille eſt: & hoc ad te quid? Nunquid enim qui malus non eſt, ipſe tibi magna iſta & diuina largitur? Abſit. Fides enim tua ad omnia valet; neque tibi iuſtus quiſpiam proderit; niſi ipſe fidelis ſis: neque nocebit malus; ſi fueris ipſe fidelis. Per vaccas in arca operatus eſt Deus, cùm populum ſaluare vellet.

Eccleſ. 3.

Num

Num enim ſacerdotis vita, num virtus tantum cõferre potuiſſent? Non poſſunt, quæ Deus ipſe largitur, velut ſacerdotali virtute perfici: omnia quippe diuinæ ſunt gratiæ: Symbolum iſte tantummodo implet. Intuere quantùm inter I*ESVM* & Ioannem intereſt: Et audi dicentem Ioannem: *Ego opus habeo à te baptizari, & tu venis ad me.* Sed tamen, cùm tantum intereſt; deſcendit Spiritus, quem nõ habebat Ioannes, neque Ioannes ipſum deſcendere fecit. Cur ergò iſtud fit? Vt ſcias ſacerdotem ſymbolum implere tantummodo; Deum autem omnia operari, Deum omnia perficere. Sacra ipſa oblatio, ſiue illam Petrus, ſiue Paulus, ſiue cuiuſuis meriti Sacerdos offerat; eadem eſt, quam dedit Chriſtus ipſe diſcipulis ſuis; quamque Sacerdotes modò quoque conficiunt. Nihil habet iſta, quàm illa, minus. Cur id? Quia non hanc ſanctificant homines, ſed Chriſtus; qui illam antè ſacrauerat. Et hoc igitur Chriſti corpus, & illud eſt. Qui autem hoc illo minus aliquid habere putat, ignorat Chriſtum eſſe, qui nunc etiam adeſt,

atque

atque operatur. Hæc igitur ſcientes (neque enim abſque certa ratione hæc omnia dicta ſunt, ſed vt ſententiam veſtram ſenſumque corrigamus, cautioresque in poſterum faciamus) omni ſtudio & diligentia conſeruate. Nam ſi ſemper audimus, & nunquã audita perficimus; nihil ex his quæ dicuntur emolumenti percipimus. Attendamus ergo nobis ipſis quæſo diligenter; & quæ dicta ſunt, magno ſtudio implere curemus. Deleamus ea, quæ praua à nobis dicuntur, ex cordibus noſtris, ea autem quę recta ſunt, in conſcientiis noſtris imprimamus, horum perpetuò memores. Ea quæ vera & honeſta ſunt, iuxta ſanctorum Patrum, tam ſcriptam, quàm non ſcriptam traditionem, perficiamus, ac iugiter ſanctæ Trinitati gloriam referamus; quam decet laus & gloria in ſempiterna ſæcula ſæculorum. Amen.

Totum hoc Caput ex D. Chryſoſtomi Homil. 2. in Cap. 1. 2. Epiſtolæ ad Timotheum, eſt deſumptum.

DE BAPTISMO PARVVLORVM.

CAPVT IX.

NONVM CAPVT Confeſsionis veſtræ docet, infantes baptizandos eſſe, neque tempus maturioris ætatis expectandum; quod & nos eodem modo, ne diuturna dilatio aliquid adferat periculi, facere ſolemus. Hæc autem non alia ratione à nobis fiunt, quàm ea quæ ſuperiùs capite ſecundo defenſionis noſtræ declarata eſt: Niſi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non ingredietur in regnum cælorum. *Ioann. 3.* Non tantùm autem baptizamus infantes, ſed etiam cœnæ dominicæ, ita vti dictum eſt, participes facimus. Docet enim magnus Baſilius, eos, qui ex Spiritu ſancto regenerati ſunt, ſpirituali etiam alimento opus habere. Et ipſe Dominus grauiter interminatus

Ioan. 6. natus eſt: Niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis ſanguinem ipſius, non ingrediemini in regnum Dei. Neceſſarium igitur omnibus ad ſalutem vtrumque Sacramentum eſſe putamus, Baptiſmum, inquam, & ſacram communionem.

DE COENA DOMINI, VERITATEQVÆ croporis & ſanguinis Chriſti.

CAPVT X.

DECIMVM CAPVT de cœna domini decernit, non quidem prolixiore illo & fuſiore tractationis modo, ſed hoc ipſo, vt ita dicam, claro & compendioſo: multa enim in hac parte de vobis referuntur; quæ nobis nullo pacto probari poſsũt. Eccleſiæ

Eccleſiæ igitur ſanctæ illud iudicium eſt. In ſacra cœna, poſt conſecrationem & benedictionem; panem in illud ipſum corpus *IESV* Chriſti, vinum autem in illum ſanguinem, virtute Spiritus ſancti traſire, ac immutari; pane fermentato exiſtente, vt verus ſit panis, & non azymo. *Dominus enim ea nocte qua tradebatur, accipiens panem, & gratias agens, fregit & dixit: Accipite & comedite*; hoc eſt, non azyma, aut figura corporis mei: ſed, *Hoc eſt ipſum corpus meum, & ſanguis meus.* Neque verò aut tunc, cùm illis porrigebatur, ea caro, quam ipſe Dominus gerebat, in cibum dabatur Apoſtolis; aut ſanguis in potum; aut nunc in diuina myſteriorum adminiſtratione; tanquã corpus illud ſurſum tranſlatum de cælo iterum deſcendat, (blaſphemum enim hoc eſt:) ſed & tunc, & nunc, transformatis & tranſmutatis, gratia & inuocatione Spiritus ſancti, qui omne hoc perficit & conſummat Sacramentum, ſpeciebus, per diuinas & ſacras preces, dominicaque verba; ipſo quidem pane, in verum corpus Domini, vino autem in ve-

1 Corin. 11.

Μεταποιουμένου καὶ μεταβαλλομένου.

verum ſanguinem tranſeunte, & immutato. *Panis enim quem ego dabo vobis*, dicit Dominus, *Caro mea eſt*, eos qui credunt ſanctificans, atque ſanctos efficiens. Vt quemadmodum ipſe Dominus partem recipiens noſtræ mortalis maſſæ, Theanthropos, hoc eſt, dominicus homo factus eſt, noſtrique corporis & ſanguinis particeps; ſic & nos, corporis, & ſanguinis eius participes facti; poſitione quadam, & eius gratia, dii quodammodo efficimur. Non igitur amplius, aut figura, aut azyma eſt ille panis dominici corporis, qui à Sacerdote conſecratur, ſanctéque tractatur; ſed illud ipſum verum corpus Chriſti, ſub ſpeciebus fermentati panis contentum; ipſo domino, vt iam ſuperiùs magis in parte à nobis explicatum eſt clariſſimè, atq; apertiſſimè, multis in locis id ita eſſe affirmante. Quod idem; vt & illud, quod de proceſſione Spiritus ſancti à nobis ſuperiùs dictum eſt; & alia item quædam his ſimilia, à nobis prolixius in magis proprio loco explicabuntur tum, cùm ſcilicet ad illam orationem veſtram reſpondebitur,

Ioann. 6.

quæ

quæ dicit: Vos in omnibus cum Latinis conſentire: differentiam autem inter vos, & illos, tantùm de quibuſdã abuſibus eſſe.

ANNOTATIONES.

PANE fermentato exiſtente, vt ſit verus panis &c. *Putant moderni Græci, Azyma panem non eſſe; & ideo nullo modo Sacramentum corporis & ſanguinis domini, in illo confici poſſe: vel ſi ſit; non tamen in eo Chriſtum Dominum Sacramentum hoc inſtituiſſe: indeq́ Latinos per exprobrationem Azymitas appellant, vt & ipſi viciſsim dicti ſunt fermentarii. Primum igitur illud planè falſum eſt, Azyma panem non eſſe; cùm ipſa ſacra ſcriptura ſæpiùs panem appellet: Exodi* 12. Et azymos panes cum lacte: & ſubcinericios panes azymos. Et 29. Tolle panes azymos. Nume. 6. Caniſtrum quoque panum azymorum. Ioſuæ 5. Et azymos panes. Iudic. 6. Tolle carnes & azymos panes. Luc. 24. Et cognouerunt eum in fractione panis; *quod diebus azymorum factum fuit.* &c. *Poſterius autem illud; Chriſtum Dominum in extrema cœna azymis non eſſe vſum, ſed fermentato pane, inde demonſtrare volunt; quòd non in die Paſchæ, ſed potius ante eum ipſum diem, cœnam hanc, Dominus cum diſcipulis ſuis manducârit: idq́ quatuor locis Scripturæ confirmare nituntur. Primum Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. Vbi in concilio Iudæorum, illud decernitur, ne in die feſto propter*

tumultum populi, Chriſtus Dominus comprehendatur: atqui eo ipſo die, quo comprehenſus eſt, cænam hanc peregit. Ergo hoc tempus, dies feſtus Paſchæ, iuxta id quod decretum erat non fuit. Secundò Ioannis 13. vbi dicit Euangeliſta: Ante diem feſtum Paſchæ, ſciens IESVS, *quia venit hora eius &c. Tertio Ioan. 16. Ipſi autem non intrauerunt in prætorium, ne contaminarentur, vt comederent Paſcha. Quarto 19. eiusdem Ioannis: Iudæi autem quia paraſceue erat &c. Hinc igitur colligunt Chriſtum Dominum non in die Paſchæ, ſed potius ante eum diem ſuum celebraſſe Paſcha; & ideò azymis non eſſe vſum, ſed potius fermentato pane. Sed & hoc totum falſum eſt. Scribunt enim vniuerſi tres Euangeliſtæ: Prima autem die azymorum, acceſſerunt diſcipuli ad* IESVM, *dicentes, vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? addit Lucas 22. capite, quando neceſſe erat immolari Paſcha. Si igitur primo die azymorum acceſſerunt ad eum diſcipuli, vt parent illi Paſcha; neceſſe fuit tum vſos fuiſſe Iudæos azymis, à quibus dies ille primus azymorum dicebatur. Et ſi eodem die neceſſe fuit immolari Paſcha, vt duo dicunt Euangeliſtæ; certè tum Paſcha fuiſſe, nullo modo negari poteſt. Quod cum aliquando contra Græcos propoſitum fuiſſet; illique tam euidentibus teſtimoniis reſpondere non poſſent; tanta vis eſt contentionis & pertinaciæ, vt tres reliquos Euangeliſtas erraſſe potius dicere mallent, ab ipſoq; Ioanne correctos eſſe; quàm vt id,*

quod

quod verum eſſet, faterentur. Cùm igitur tres Euangeliſtæ, ita vti dictum eſt, clariſſimis & diſertiſſimis verbis teſtentur, primum illum diem azymorum extitiſſe, & neceſſe tum fuiſſe celebrari Paſcha: ipſe profectò trium Euangeliſtarum in vna re conſenſus docet, aliquid aliud in illis Euangelii verbis ſubeſſe, quæ Græci adferunt, præter id quod ſonare videntur. Et in illo quidem loco non eſt magna difficultas, vbi docent in concilio Scribarum concluſum fuiſſe; ne Chriſtus Dominus in die feſto caperetur. Neque enim illud docet Euangeliſta, hoc penitùs definitum, & concluſum fuiſſe; ſed tantum in concilio propoſitum. Tunc congregati ſunt, inquit, principes Sacerdotum, & ſeniores populi in atrium principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas; & concilium fecerunt, vt IESVM *dolo tenerent & occiderent. Dicebant autem: Non in die feſto &c. Sed detur ſanè illos ita tùm conſtituiſſe, atque decreuiſſe; cùm tamen res arbitrii eorum non fuerit, ſed illius potius qui oblatus eſt, quia ipſe voluit, & quando voluit. Et quemadmodum nõ tùm occiſus eſt, quando illi concupierunt, nec eo modo, quo illi voluerunt; ita etiam ne tunc quidem comprehenſus erat, cùm illi ſtatuerant; ſed tunc cùm ipſe voluit, vt quidam noſtri ſæculi doctiſſimus vir annotauit: vt vel eo ipſo demonſtraretur, non iſtorum arbitrio, rem totam geſtam eſſe; ſed æterni patris ordinatione, ipſiusq́ filii charitate, qui animam, quam nemo ab illo auferre potuit, ipſe, quando, &*

do, & quomodo voluit, pro nobis poſuit. Paraſceue autem illud, propter quod Iudæi non ingreſſi ſunt prætorium. neque paßi ſunt pendere corpora ad veſperum crucifixorum, quale fuerit, ipſe explicat Euangeliſta; non ſimpliciter primæ diei azymorum, quæ erat 14. Luna, aut ipſius Paſchæ, ſed magnæ diei Sabbati. Sic enim ſeipſum interpretatur Euangeliſta: Iudæi ergo quoniam Paraſceue erat, vt nō remanerent in cruce corpora Sabbato; erat enim magnus ille dies Sabbati, rogauerunt Pilatum &c. Vbi non dicit, magnus dies Paſchæ, ſed magnus dies Sabbati. Qui quidem dies, in totis illis octo diebus Paſchæ, atque azymorum, celeberrimus propter concurſum duarum ſolennitatum, Sabbati, inquam, & Paſchæ habebatur: & quem Iudæi maiore etiam ſolennitate aliquando celebrabant, quàm ipſum primum diem azymorum: & quem eundem per excellentiam Paſcha nonnunquam appellare ſolebant. Quomodo item & ille locus Ioannis intelligi poteſt, cùm dicit: Ante diem feſtum Paſchæ: vt intelligatur ea dies, quam poſtea magnum diem Sabbati appellat; cùm præſertim dicit, nō ante diem Paſchæ, ſed ante diem feſtum Paſchæ: illum enim ſolum ex octo illis diebus, ita vti dictum eſt, propter magnam ſolennitatem, per excellentiam, diem feſtū Paſchæ appellabant: quod clarè ſimilis locus eiuſdem Ioan. cap. 12. indicat. IESVS autem ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniam. Quanquam etiam ita locus ille intelligi poteſt, quomodo communiter intelli-

intelligitur; vt ante diem feſtum Paſchæ intelligatur: hoc eſt, priuſquam veſpera ipſa adueniſſet, à qua Iudæi diem feſtum Paſchæ ex lege Domini inchoare ſolebant. Cuius totius rei, nullũ locupletiorem auctorẽ habere poſſunt; quàm ipſum Græciæ principem Chryſoſtomum, cuius iſta verba ſunt in cap. 26. ſuper Matthæum: VNDE, inquit, liquidò patet, cupiditate interficiendi Chriſtũ præuaricatos fuiſſe, ac alia die Paſcha comediſſe. Non enim Chriſtus tempus Paſchæ tranſgreſſus eſt; ſed illi audaciſsimi homines, & mille tranſgredientes legis præcepta. *Quibus ita explicatis, clarum eſt ipſo primo die azymorũ, quando neceſſe fuit immolare Paſcha, Chriſtum Dominum, iuxta trium Euangeliſtarũ teſtimonium, ſuum itẽ celebraſſe Paſcha; nouumq́; & incruentum agnũ æterno patri eodem veſpere obtuliſſe; & ideò azymis & non fermento vſum eſſe. Verùm, ſiue Chriſtus Dominus in ipſo die Paſchæ manducauerit Paſcha, ſiue ante diem feſtum Paſchæ, vt iſti volunt; hoc tamen negare nõ poſſunt, Chriſtũ manducaſſe Paſcha, ipſumq́; agnum Paſchalem, qui ſæpius Paſcha dicitur. Sic enim dicunt ipſi diſcipuli:* VBI vis paremus tibi Paſcha? *ſic ipſe Dominus:* Magiſter apud te vult mãducare Paſcha. & deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum. *Quod ſi ita eſt, Paſcha iuxta legem Dei, Exod. 12. Deut. 16. abſq; azymis nõ comedebatur: Ergo et Chriſtus Dominus, cùm mãducaret Paſcha, azymis ſecundum legem Dei veſcebatur. Hocq́;*

ita fuiſſe princeps ille Græcorum docet Chryſoſtomus, cuius illa verba ſupra Matthæum ſunt: Dominus demonſtrauit, quòd à principio circumciſionis ſuæ, vſque ad diem Paſchæ extremum, non erat contrarius diuinæ legi. *Non indoctas igitur fabulas, ſed veritatem ipſam, Chriſtiq́; inſtitutionem, ac exemplum, ſacra Romana Eccleſia ſecuta, cuius fides nunquam deficere debuit; in azymo pane ſacrum hoc conficit Sacramentum: quam rem vtpotè à diuina ſapientia profectam, pulcherrimè demum, ac veriſsimè ſunt conſecutæ cõuenientiæ; partim, vt deſignetur corpus illud & ſanguinẽ ſine vlla peccati aut virilis ſeminis commixtione conceptum, taleq́; à Domino ſuſceptũ eſſe; partim, vt & illi inſtruantur, qui ad eam menſam accedunt, vt & ipſi cum omni puritate mentis & corporis, purgati ab omni vetuſtate & corruptione peccati; non in fermento veteri neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis, eam carnẽ manducent, & eum bibant ſanguinem: partim etiam, vt oſtendatur cibũ hunc viæ & peregrinationis, nõ patriæ eſſe, qualis ille panis azymus fuit. Neque illud obſtat, in quo frigidè exaggerando, nimius eſt Simeon Theſſalonicenſis, ne Iudaizare videamur. Nam ſi ipſe Dominus primus auctor & inſtitutor huius Sacramenti, nihil metuebat; ne in hac parte Iudaizare videretur, cùm in azymo pane, ita vti demonſtratum eſt, hoc inſtituebat Sacramentum; certè multò minus nobis metuendum eſt, cùm in* hac

hac parte dominum & magiſtrum noſtrum ſequamur. Quod ſi omnes ritus veteris legis nobis ſunt fugiẽdi, eam ob cauſſam, nè Iudaizare videamur; tùm imprimis ipſum ſacrum Paſcha nobis repudiandum erit, quo ritu & cæremonia nihil magis eſt Iudaicum. Sed quemadmodum in Paſchatis celebratione, ideò non Iudaizamus, quia longè alio fine & intentione Paſcha noſtrum celebramus, quàm ipſi Iudæi celebrabant; ſic item in ipſo panis azymi vſu, nequaquam Iudæos ſequimur, cùm id aliò fine & ſcopo, quàm ipſi Iudæi facere ſolebant, facimus. Quanquam autem his tantis rationibus nitatur Latina Eccleſia, ea tamen moderatione in hac parte vtitur, vt contrarium vſum non damnet; modo in amore & charitate atque obedientia, à Græcis, ex eorum recepto ritu, obſeruetur. Quinimò, & ipſum ſatis conuenienti ratione inſtitutum eſſe docet; ad ſignificandam ſcilicet, quòd verbum patris indutum eſt carne, quam in ſuam quodammodo conuertit naturam; ſicut fermentum mixtum farinæ, eam immutat in ſuam naturam. Et quod maximum eſt, ipſa eadem Latina Eccleſia, ad deteſtationem Nazaræorum, qui legalia Euangelio miſcebant, tantiſper, dum res tulit, & dum ſcandalum remotum eſt, eodem ritu aliquo tempore vſa eſt. Ad extremumq́; decreuit, tam in azymo pane, quàm in fermentato triticeo pane, corpus Chriſti veraciter confici; ſacerdotesq́; in altero illorum ipſum domini corpus conficere debere, vnumquenque ſcilicet, iuxta ſuæ

Eccleſiæ, ſiue occidentalis, ſiue orientalis conſuetudinem. Iſti autem culicem ſemper colant, camelum autem deglutiunt, nouaſque cauſſas diſſidiorum ſemper quærunt. Sed de fermento hactenus: qui plura hac de re cognoſcere velit; legat ex Græcis quidem Simonem Theſſalonicenſem de Sacramentis 2. cap. Ex Latinis autem Innocentium lib. 3. cap. 4. de Sacrificio Miſſæ. Leonem nonum in Epiſtola ad Imperatorem Conſtantinopolitanum. D. Anſelmum in ſeparato de ea re libello. D. Thomam, Parte 3. Q. 9. A. 4. Abulenſem in ſuo defenſorio, Parte 2. Turrecrematam in apparatu, ſuper decreto vnionis Græcorum. Ante omnes autem præcipuè Gennadii Scholarii Patriachæ Conſtantinopolitani caput ſecundũ defenſionis V. capitum ſanctæ œcumenicæ Synodi Florentinæ, quod vel totum caput hoc loco adſcriberemus, niſi metueremus, ne ſcriptum hoc vltra modũ excreſceret.

EA caro quam ipſi Dominus &c. *Modum, quo corpus Chriſti ſub ſpeciebus ſit panis; & ſanguis ſub ſpeciebus vini contineatur, explicat. Quod ſcilicet, non per loci mutationem, vt omnes illi, qui vbiquitiſtæ appellantur, erroneè ſentiunt; ſed per ipſam tranſmutationem, atq; tranſubſtantiationem, modo ſoli Deo, eiuſq; ſanctiſſimo Spiritui cognito. Nemo enim nouit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis; neque ea quæ ſunt Dei, niſi ſpiritus Dei.*

GRATIA & inuocatione Spiritus ſancti, &c. *Pro quo impetrando, pulcherrimæ illæ poſtu-*

lationes

lationes à vetuſtiſſimis Liturgiarum ſcriptoribus compoſitæ ſunt. A D. Iacobo quidem & Clemente illa: ROGAMVS igitur, vt mittas Spiritum ſanctum tuum, ſuper hoc ſacrificium, qui efficiat hũc panem corpus Chriſti tui; & quod in hoc calice eſt, ſanguinem Chriſti tui. *Et iterum à D. Iacobo, illa*: ROGAMVS, inquit, vt Spiritus ſanctus adueniens, ſancta, bona, atque glorioſa eius præſentia ſanctificet; & faciat hũc quidem panem corpus ſancti Chriſti tui, & calicem hunc pretioſum ſanguinem Chriſti tui. *A Baſilio verò*: Rogamus, inquit, vt veniat Spiritus ſanctus tuus ſuper nos, & ſuper hæc propoſita munera; & benedicat ea, ſanctificet, & faciat hunc quidẽ panem, ipſum pretioſum corpus, & vinũ pretioſum ſanguinem domini, & Dei, & Saluatoris noſtri IESV Chriſti, qui effuſus eſt prò mundi vita. *A Chryſoſtomo verò in eum modum*: Emitte, ait, ſpiritum tuum; & fac hunc panẽ pretioſum corpus Chriſti tui: quod verò in hoc calice eſt, pretioſum ſanguinem Chriſti tui; tranſmutans ea Spiritu tuo ſancto.

SACRIS ad Deum precibus. &c. *Arbitrantur plerią; ex Græcis, non ſolis verbis domini pretioſum corpus & ſanguinem* IESV *Chriſti confici; ſed aliis item ſacris ad Deum precibus, gratiarum item actionibus, iubilationibus, confeſſionibus, poſtulationibus. Ex quibus qui ita ſentiunt, vt forma quidem & natura ipſius conſecrationis, in verbis Domini conſtituta ſit; reliquæ autem*

autem preces & poſtulationes, ornatus cuiuſdam & decoris cauſſa, tum ipſius ſanctorum IESV *Chriſti verborum planioris interpretationis & enarrationis adhibeatur: vt illud in tot precationibus, per ſeparatam Patris & Filii, & Spiritus ſancti inuocationem, deſignetur; totam ſimul ſanctam Trinitatem, ad tanti myſterii omnipotentem productionem, ſimul, & quaſi in eodem inſtanti conuenire: iſti præclarè de hac tota re iudicant. Tum ſi eaſdem illas orationes, ad noſtram potiùs, quàm donorum ſanctificationem, ac in myſticum* IESV *Chriſti corpus conuerſionem, ita referri arbitrantur; vt etſi omnes illæ aliæ preces & poſtulationes abſint, quas tamen à principio paucas fuiſſe certum eſt, ſi modò ipſa* IESV *Chriſti verba, non ſimpliciter, nec hiſtoricè referantur, ſed cum deuotione, & intentione Sacerdotis, tanquam potentis regis edictum & mandatum ex perſona ipſius regis, à præcone, eius ſacerdote proferantur; plenam & perfectam conſecrationem fieri: vt item, ſi ceteræ omnes orationes & poſtulationes adſint, verba autem illa Domini deſint; nullo modo tantum confici myſterium. Et hoc ipſum veriſſimè dicunt. Illa enim omnia, quæ antecedunt, & ſequuntur; quaſi apparatus quidam, & expoſitio eorum verborum ſunt: quæ ſi in vno inſtanti poſſent cũ verbis Chriſti proferri; nihil eſſet conuenientiùs. Sed, cùm propter humanam imbecillitatem ſimul pronunciari non poſſunt; alia quidem antecedant, alia conſequantur oportet:*

non

non tam ſua quidem natura, cùm vnum hoc ſolum ſit indiuiſum opus, vna actio; quàm ipſa neceßitate, & noſtra infirmitate ita poſtulante. Qui inquam ex Græcis, aut Latinis, ita ſentiunt; illi profectò præclarè & verißimè de tota ſacræ Liturgiæ œconomia ſtatuunt. Nam & in Baptiſmo ſimiliter illa ſola dominica verba, etſi cetera abſint: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: vel, Baptizetur ſeruus Chriſti &c. regenerant & ſanctificant, nouamq́ faciunt creaturam: cetera tamen rectè & conuenienter, vel ad myſterii explicationem, vel ad miniſtrorum ſanctificationem, vel ad maiorem dignitatem & ornamentum referuntur. In qua quidem ſententia D. eſſe Iacobum, Clementem, Baſilium, Chryſoſtomum, & omnes alios, rectè de tota natura huius Sacramenti iudicantes, clarißimè eorum docent Liturgiæ; atque adeò ipſum Nicolaum Cabaſilam, cuius hac de re libet hoc loco adſcribere iudicium. Cùm venerandam illam cœnam narrauit; & quomodo ipſam ante paſsionem dedit ſanctis ſuis diſcipulis: & quod accepit calicem: & quod accepit panem: & actis gratiis ſanctificauit: & quòd dixit ea, per quæ ſignificauit myſteriũ: & cùm ea ipſa verba dixit; deinde procedit, & orat, & ſupplicat, diuinas illas voces ipſius vnigeniti ſeruatoris noſtri, etiam in donis propoſitis applicans; vt ſuſcepto eius ſanctiſsimo & omnipotente Spiritu, conuertatur quidem panis, in ipſum pretioſum

& ſan-

& ſanctum eius corpus. Hæc quùm orauit, & dixit: vniuerſum ſacrificium peractum, & perfectum eſt: & dona ſunt ſanctificata, & hoſtia integra, & perfecta effecta eſt: & magna hoſtia & victima, quæ pro mundo mactata eſt, ſupra ſacram menſam ſita cernitur: panis enim non amplius figura dominici corporis, neque donũ ferens imaginem veri doni, neq; ferens aliquam deſcriptionem ipſius ſeruatoris paſsionum, tanquam in tabula: ſed ipſum verum donum, ipſum ſanctiſsimum corpus Domini; quod omnia illa verè ſuſcepit, probra, contumelias, vibices; quod crucifixum, quod interfectum, quod ſub Pontio Pilato pulchrum teſtimonium confeſſum eſt; quod colaphis appetitum, contumeliis affectum, ſputa paſſum eſt, & fel guſtauit: ſimiliter & vinum ipſe ſanguis, qui exiliit occiſo corpore, hoc corpus & ſanguis, qui ex Spiritu ſancto conſtitutus eſt, natus ex Maria virgine: qui ſepultus eſt: qui reſurrexit tertio die: qui aſcendit in cælos, & ſedet ad dexteram patris. *Hæc Cabaſila. Si qui autem ſunt, qui ita ſentiunt, vt non ipſis verbis domini; ſed orationibus & poſtulationibus quibuſdam, hoc tale myſterium confici exiſtiment; vel ſaltem verbis illis præpotentibus Chriſti Dei optimi maximi, orationes & poſtulationes cooperari, ac aliquid virium & poteſtatis addere; hi cùm omnipotentis verbi Dei detrahant poteſtati, pluſque humanæ deuotioni, quàm diuinæ virtuti*

tribuant,

tribuant, hominemque Deo anteferant: non tantùm vehementer errant; ſed etiam graui impietate, & blaſphemia ſeſe obligant. In qua ſententia Marcus ille Epheſinus fuiſſe videtur, pertinaciæ, & ambitionis Nouæ Græciæ vnicus vindex, paris cauſſæ ſimilis patronus. Verùm hac de re, qui plura cognoſcere velit; legat Nicolaum Cabaſilam cap. 27. 28. & 29. in Liturgiæ expoſitione. Legat item eundem Epheſinum, in ſeparato de ea re opuſculo. Legat ampliſsimum Beſſarionem in lib. de Sacramento Euchariſtiæ; quibus ſcilicet verbis corpus Chriſti conficitur, veriſsimè & luculentiſsimè rem eam totam explicantem.

DE OF-

DE OFFICIO CONFITENTIS, ET EIVS, QVI audiendæ confeſſioni præeſt.

CAPVT XI.

VNDECIMVM CAPUT, remiſſionem peccatorum, ei qui confitetur, ab eo qui ſit œconomus, & adminiſter eorum myſteriorum; conferri debere enunciat: illud tamen excipit, vt omnia peccata recenſeantur, aut per ſingulas ſpecies enumerentur, non eſſe neceſſarium. Scriptum enim eſt: *Peccata quis intelligit?* Cui capiti reſpondentes dicimus. Primum quidem hunc ipſum talem œconomum & diſpenſatorem, non aliũ, quàm ſpiritualem medicum, omni ſpirituali doctrina, ad eam rem perfectè inſtructum, & informatum, eſſe debere. Deinde, eum qui confitetur, tùm demũ perfectam peccatorum

Pſal. 18.

catorum ſuorum conſequi curationem; ſi peccata omnia, omneſque eorum partes, quantùm animus illis ſufficit, & quantùm meminiſſe poteſt, cum contrito & humiliato corde recenſuerit, atq; confeſſus fuerit, feceritque ea omnia, quæ maximè illis peccatis, quæ admiſit, aduerſantur: ſcilicet, vt arrogātiam; humilitate corrigat: turpis lucri ſtudium; eius, quod iniuſtè quæſiuit, reſtitutione, ac proprię ſubſtantię amplius in pauperes erogatione; in aliiſque eodem modo, iuxta canones nobis perſcriptos, ac à ſanctis Patribus traditos. Quæ quidem omnia gratis & propter Deum, non autem propter aliquam lucri & quæſtus ſpem, & expectationem, adminiſtrari debēt. Cùm hac re, nihil ſit fœdius; hacq; ſatisfactione, nihil Deo magis ingratum, & odioſum eſſe poſſit. Illorum enim ſpiritualiū, qui lucri cauſſa cauponantur potiùs, quàm adminiſtrant diuina Sacramenta, ex ipſaq; ſacra doctrina diteſcunt; aliena item in ſe recipiunt peccata, aliaq; eius generis faciunt; reprehenſibile eſt miniſterium: ideoque nunquam tales diuinum effugient iudi-

cium, æternumque exitium conſequentur. Noſque eos homines, qui in his deprehenduntur, grauiter ſpiritualibus animaduerſionibus caſtigamus, ac publico decreto, ab omni ſpirituali dignitate remouemus. Neque enim pecunia, aut muneribus, ſpiritualia liceri debent, neque his talibus ſatisfactionibus peccata redimi; ſed eius, qui confeſſus eſt, ita vt diximus, contrito & humiliato corde, contrariorumq; ſtudiorum exercitio, ac perfecta ab omni malo fuga & abſtinentia. Quæ autem, vel per obliuionem, vel animi pudorem confiteri prætermiſerint; precamur pium & miſericordem Deum, vt & hæc ipſa ſimul cum ceteris illis condonare velit: confidimusque eos talium etiam à Deo veniam conſecuturos. Quæ quidem omnia, hisq; ſimilia, magnus ille ſpiritu Baſilius docet: Omne, inquit, delictum apud eum, qui præſidet referre oportet; malitia namque ſilentio tecta, occultus ac ſub cute latens morbus eſt.

Hæc ex Aſceticis Baſilij ſum. Remedia autem & curationes, iuxta medicorum artem & exemplum, ſunt illis,

lis, qui curantur, adhibenda; vt non tam ægris medicus infenſus ſit, quàm cum morbis ipſis pugnet, prauiſque affectibus occurrat, ac veluti ex aduerſo pugnet; aſperioremque & duriorem, ſi ita opus ſit, animę morbis nonnunquam adhibeat viuendi rationem, vt vanæ quidem gloriæ ſtudium; per intenſionem eorum exercitiorum, quæ humilitatem pariunt, curet: ſomni & quietis immoderationem; diuturnis in oratione vigiliis: corporis ſegnitiem; laboris ſedulitate: gulam, & ingluuiem; inedia; & ſimilia, eodem modo. Illius autem, qui curatur, munus erit, in meliorem partem omnia interpretari, neque correctiones, atq; iniunctas pœnas, tyrannidem eſſe putare; ſed potius tanquam ſalutare remedium, ab ardenti ſalutis ſuæ ſtudio profectũ, magna pietate amplecti. Turpe enim eſt eos qui corpore infirmantur, tantum medicis fidei habere; vt ſiue incidant illi, ſiue vrant, ſiue amariſſima quæque remedia propinent; eos tamen pro benefactoribus ſuis reputent: nos autem erga animarum noſtrarum medicos, ἐπιτιμία.

vbi per laborioſam curandi rationem ſalutem noſtram ſtudioſè procurant; non ſaltem eodem modo affectos eſſe. Illi autē, qui obiurgat, diligenter prouidendū erit, ne eodem modo cum piis, & ex animo pænitentibus agat; & cum illis, qui nihil curant, planeque indifferentes ſunt; etiam ſi nonnunquam in eadem vtrique incidant peccata. Pius enim & timoratus homo, cùm Deum timeat, certat ac luctatur, vt Deo placeat, eiusq́; voluntati obtemperat; in ipſoque conatu, ob aliquam nonnunquam non prouiſam circumſtantiam, caſu, ac contra ſuam voluntatem offendit, atque labitur. Ille autem, qui contemnit ac indifferens eſt, cùm nullam, neq; ſui, neq; Dei habeat rationem, nullumq́; inter turpe & honeſtum diſcrimē ponat; in primis, & maximis delinquit rebus, duosq́; lethaliſſimos patitur morbos: aut enim Deum contemnit, aut illum eſſe penitus negat: quas duas potiſſimas in animis noſtris cauſſas, & radices omnis peccati eſſe, teſtis eſt Scriptura. Nunc quidem, *dixit impius, vt peccet in ſemetipſo: Non eſt timor Dei ante oculos*

Hæc ex contractarum regularum Baſilij. cap. 81.

ἀδιάφορος.

Pſal. 13.

oculos illius. Nunc verò, *dixit inſipiens in* *Ibidem.*
*corde ſuo;non eſt Deus.*Itaque vel Deum negligit,atque ideo peccat; vel illum penitus eſſe negat:& hac ratione in ſtudiis ſuis corrumpitur, etſi nonnunquam ore Deum confiteri videatur. *Deum,* inquit ſcriptura, *Titum 1.*
verbis ſe noſſe confitentur,factis autē negant. Quod cùm ita ſit, increpationum quoq;, atque mulctarum, non eundem eſſe debere modum,omnes exiſtimare debēt. Amplius autem ſcire oportet, eam gratiam, quam gratìs ipſi accepimus,gratìs quoque impendendam eſſe: neq; inde vllam mercedem,ad quæſtum & voluptatem noſtrā, inſtituendam eſſe. Sic enim præcipit Dominus: *Infirmos curate,mortuos ſuſcitate,le-* *Matth. 10.*
proſos mundate, dæmones eiicite: gratìs accepiſtis,gratìs date. Et D.Paulus: *Neq; enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſi-* *1.Theſſ.2.*
cut ſcitis:neque in occaſione auaritiæ,Deus teſtis eſt: nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis,neque ab aliis;cùm poſſemus vobis oneri eſſe, vt Chriſti Apoſtoli: ſed facti ſumus paruuli in medio veſtrum, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos. Ita deſiderantes vos,

 cupidè

cupidè volebamus tradere vobis, non ſolùm Euangelium Dei, ſed etiam animas noſtras; quoniam chariſſimi nobis facti eſtis.

DE MVLCTIS ATQVE SATISFACTIONIBVS,

quas D. Baſilius τὰ ἐπιτίμια, alij autem Græci τὰς ἱκανοποιΐας, appellare ſolent.

CAPVT XII.

DVODECIMVM CAput Confeſſionis veſtræ docet; eos, qui poſt Baptiſmum in peccata prolabuntur, remiſſionē peccatorum tum conſequi, vbi conuerſionē, & pænitentiam ſuam ad Deum contrito corde, & ſana fide teſtati fuerint. Nos verò in hac quoque parte vobis reſpondentes, illud dicimus; hæc quidem à vobis ve-
Matth. 18. rè dici. Ipſe enim præcepit Dominus, dimittere peccata, non ſepties, ſed ſeptuage-

ſies ſepties; certo, & definito vtens numero, ad incertum, & indefinitum deſignandum. Et alio loco: *Quod ad me veniet, non eiiciam foràs.* Quod autem omnes planè Canonicas ſatisfactiones, peccatorumque expiationes penitùs reiicitis; de eo ita ſtatuimus. Si quidem ſatisfactiones iſtæ, tanquam quædam curationes, & remedia morborum, à ſpiritualibus viris adhibentur, nulla habita ratione quæſtus, aut priuatæ vtilitatis; contra ſuperbos, auaros, guloſos, intemperatos, inuidos, iracundos, ignauos, ac contra alios omnes, qui ſe variis contaminarunt flagitiis: tum hæc ipſa remedia eſſe, plurimumque valere, ac magnam vtilitatem adferre dicimus: vti quidem ante nos ſancti, & Deo pleni Patres, eos, qui conuertuntur, quique reſipiſcunt, canonicè expiari præcipiunt. Si autem ſatisfactiones iſtæ ad lucrum, & quæſtum eorum, qui eas iniungunt referũtur tantùm; nec rectum ſalutaremque finem reſpiciũnt, neque ad eam rationem, quam ſingulis peccatis curandis ſancti diffinierunt ac perſcripſerunt Patres: tum & nos Ioann. 6.

tales ſatisfactiones reiicimus; maleque & fruſtra eas adhiberi putamus, planeq; cum illis pugnamus. Neque tamẽ quemquam abſoluimus, niſi primo iuſtas pœnas & caſtigationes illi pro peccatis admiſſis iniungamus: idque plurimas ob cauſſas.

Primùm, vt per ſpontè & voluntate ſuſceptas afflictiones, ab eis pœnis, quæ illis ipſis inuitis aliquando ſubeundæ eſſent, liberentur. Nulla enim res eſt, quæ Deum magis nobis placatum & propitium reddat; quàm ſpontè & liberè ſuſcepta diſciplina, atque correctio. Vnde & Gregorius dicit; *Lacrymarum, miſericordiam & pietatem mercedem eſſe.*

Deinde, vt hæc ipſa voluntate ſuſcepta afflictio, fontem & radicem omnis mali, ardentem ſcilicet voluptatis cupiditatem, ex carne noſtra euellat, ac planè extirpet. Contrariis enim morbis, contraria remedia adhibenda eſſe nouimus.

Tertiò, vt ipſa correctio, ſit velut frenũ, & retinaculum quoddam, & quaſi animæ compes, ne iterum in eadem, vel deteriora prolabatur mala.

Quartò,

Quartò, vt labori & duriori vitæ, per hec exercitia aſſueſcamus. Laborioſa enim res eſt virtus; & ideo ſtudio & multo laboris exercitio opus eſt.

Vltimò, quo nobis & aliis omnibus perſuadeamus, nos peccatum, verè, & ex animo odiſſe. Hæc tamen omnia tum prætermittimus, vbi debitũ mortis, animæ exitũ vrget; ſummum & primum remedium remiſſionis peccatorum ſtatuentes, verum, & cõſtans pœnitentis nõ relabendi in peccatum propoſitum, ab eoque auerſionem perfectam. Remittimus autem, poteſtate eius, qui dixit: *Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, &c.* Vbi ſimul & pœnam illis benignè à clementiſſimo parente cõdonari piè credimus. Cuius rei, tanquam pignus quoddam, & certam arram; ſacræ & diuinæ Euchariſtiæ donum eis tribuimus. Et pænitere quidem verè, & ex animo, in voluntate ſitum eſt peccatoris, implere autem, vel non implere impoſitam ſatisfactionem, in ipſo Dei ſitum eſt iudicio. Et ideo nonnunquam regia planè ſola ſua immenſa humanitate, & munifi- Ioan. 20.

autem preces & poſtulationes, ornatus cuiuſdam & decoris cauſſa, tum ipſius ſanctorum IESV *Chriſti verborum planioris interpretationis & enarrationis adhibeātur: vt illud in tot precationibus, per ſeparatam Patris & Filii, & Spiritus ſancti inuocationem, deſignetur; totam ſimul ſanctam Trinitatem, ad tanti myſterii omnipotentem productionem, ſimul, & quaſi in eodem inſtanti conuenire: iſti præclarè de hac tota re iudicant. Tum ſi eaſdem illas orationes, ad noſtram potiùs, quàm donorum ſanctificationem, ac in myſticum* IESV *Chriſti corpus conuerſionem, ita referri arbitrantur; vt etſi omnes illæ aliæ preces & poſtulationes abſint, quas tamen à principio paucas fuiſſe certum eſt, ſi modò ipſa* IESV *Chriſti verba, non ſimpliciter, nec hiſtoricè referantur, ſed cum deuotione, & intentione Sacerdotis, tanquam potentis regis edictum & mandatum ex perſona ipſius regis, à præcone, eius ſacerdote proferantur; plenam & perfectam conſecrationem fieri: vt item, ſi ceteræ omnes orationes & poſtulationes adſint, verba autem illa Domini deſint; nullo modo tantum confici myſterium. Et hoc ipſum veriſsimè dicunt. Illa enim omnia, quæ antecedunt, & ſequuntur; quaſi apparatus quidam, & expoſitio eorum verborum ſunt: quæ ſi in vno inſtanti poſſent cū verbis Chriſti proferri; nihil eſſet conuenientiùs. Sed, cùm propter humanam imbecillitatem ſimul pronunciari non poſſunt; alia quidem antecedant, alia conſequantur oportet:*

non

non tam ſua quidem natura, cùm vnum hoc ſolum ſit indiuiſum opus, vna actio; quàm ipſa neceßitate, & noſtra infirmitate ita poſtulante. Qui inquam ex Græcis, aut Latinis, ita ſentiunt; illi profectò præclarè & veriſsimè de tota ſacræ Liturgiæ œconomia ſtatuunt. Nam & in Baptiſmo ſimiliter illa ſola dominica verba, etſi cetera abſint: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: vel, Baptizetur ſeruus Chriſti &c. regenerant & ſanctificant, nouamq́ faciunt creaturam: cetera tamen rectè & conuenienter, vel ad myſterii explicationem, vel ad miniſtrorum ſanctificationem, vel ad maiorem dignitatem & ornamentum referuntur. In qua quidem ſententia D. eſſe Iacobum, Clementem, Baſilium, Chryſoſtomum, & omnes alios, rectè de tota natura huius Sacramenti iudicantes, clarißimè eorum docent Liturgiæ; atque adeò ipſum Nicolaum Cabaſilam; cuius hac de re libet hoc loco adſcribere iudicium. Cùm venerandam illam cœnam narrauit; & quomodo ipſam ante paſsionem dedit ſanctis ſuis diſcipulis: & quod accepit calicem: & quod accepit panem: & actis gratiis ſanctificauit: & quòd dixit ea, per quæ ſignificauit myſteriũ: & cùm ea ipſa verba dixit; deinde procedit, & orat, & ſupplicat, diuinas illas voces ipſius vnigeniti ſeruatoris noſtri, etiam in donis propoſitis applicans; vt ſuſcepto eius ſanctiſsimo & omnipotente Spiritu, conuertatur quidem panis, in ipſum pretioſum & ſan-

& ſanctum eius córpus. Hæc quùm orauit, & dixit: vniuerſum ſacrificium peractum, & perfectum eſt: & dona ſunt ſanctificata, & hoſtia integra, & perfecta effecta eſt: & magna hoſtia & victima, quæ pro mundo mactata eſt, ſupra ſacram menſam ſita cernitur: panis enim non amplius figura dominici corporis, neque donũ ferens imaginem veri doni, neq; ferens aliquam deſcriptionem ipſius ſeruatoris paſsionum, tanquam in tabula: ſed ipſum verum donum, ipſum ſanctiſsimum corpus Domini; quod omnia illa verè ſuſcepit, probra, contumelias, vibices; quod crucifixum, quod interfectum, quod ſub Pontio Pilato pulchrum teſtimonium confeſſum eſt; quod colaphis appetitum, contumeliis affectum, ſputa paſſum eſt, & fel guſtauit: ſimiliter & vinum ipſe ſanguis, qui exiliit occiſo corpore, hoc corpus & ſanguis, qui ex Spiritu ſancto conſtitutus eſt, natus ex Maria virgine: qui ſepultus eſt: qui reſurrexit tertio die: qui aſcendit in cælos, & ſedet ad dexteram patris. *Hæc Cabaſila. Si qui autem ſunt, qui ita ſentiunt, vt non ipſis verbis domini; ſed orationibus & poſtulationibus quibuſdam, hoc tale myſterium confici exiſtiment; vel ſaltem verbis illis præpotentibus Chriſti Dei optimi maximi, orationes & poſtulationes cooperari, ac aliquid virium & poteſtatis addere; hi cùm omnipotentis verbi Dei detrahant poteſtati, plusque humanæ deuotioni, quàm diuinæ virtuti tribuant,*

tribuant, hominemque Deo anteferant: non tantùm vehementer errant; ſed etiam graui impietate, & blaſphemia ſeſe obligant. In qua ſententia Marcus ille Epheſinus fuiſſe videtur, pertinaciæ, & ambitionis Nouæ Græciæ vnicus vindex, paris cauſſæ ſimilis patronus. Verùm hac de re, qui plura cognoſcere velit; legat Nicolaum Cabaſilam cap. 27. 28. & 29. in Liturgiæ expoſitione. Legat item eundem Epheſinum, in ſeparato de ea re opuſculo. Legat ampliſsimum Beſſarionem in lib. de Sacramento Euchariſtiæ; quibus ſcilicet verbis corpus Chriſti conficitur, veriſsimè & luculentiſsimè rem eam totam explicantem.

DE OFFICIO CONFITENTIS, ET EIVS, QVI audiendæ confeßioni præeſt.

CAPVT XI.

VNDECIMVM CAput, remiſſionem peccatorum, ei qui confitetur, ab eo qui ſit œconomus, & adminiſter eorum myſteriorum; conferri debere enunciat: illud tamen excipit, vt omnia peccata recenſeantur, aut per ſingulas ſpecies enumerentur, non eſſe neceſſarium. Scriptum enim eſt: *Peccata quis intelligit?* Cui capiti reſpondentes dicimus. Primum quidem hunc ipſum talem œconomum & diſpenſatorem, non aliũ, quàm ſpiritualem medicum, omni ſpirituali doctrina, ad eam rem perfectè inſtructum, & informatum, eſſe debere. Deinde, eum qui confitetur, tùm demũ perfectam peccatorum

* *Pſal.* 18.

catorum ſuorum conſequi curationem; ſi peccata omnia, omneſque eorum partes, quantùm animus illis ſufficit, & quantùm meminiſſe poteſt, cum contrito & humiliato corde recenſuerit, atq; confeſſus fuerit, feceritque ea omnia, quæ maximè illis peccatis, quæ admiſit, aduerſantur: ſcilicet, vt arrogãtiam; humilitate corrigat: turpis lucri ſtudium; eius, quod iniuſtè quæſiuit, reſtitutione, ac propriȩ ſubſtantiȩ amplius in pauperes erogatione; in aliiſque eodem modo, iuxta canones nobis perſcriptos, ac à ſanctis Patribus traditos. Quæ quidem omnia gratìs & propter Deum, non autem propter aliquam lucri & quæſtus ſpem, & expectationem, adminiſtrari debẽt. Cùm hac re, nihil ſit fœdius; hacq; ſatisfactione, nihil Deo magis ingratum, & odioſum eſſe poſſit. Illorum enim ſpiritualiũ, qui lucri cauſſa cauponantur potiùs, quàm adminiſtrant diuina Sacramenta, ex ipſaq; ſacra doctrina diteſcunt; aliena item in ſe recipiunt peccata, aliaq; eius generis faciunt; reprehenſibile eſt miniſterium: ideoque nunquam tales diuinum effugient iudi-

cium, æternumque exitium conſequentur. Noſque eos homines, qui in his deprehenduntur, grauiter ſpiritualibus animaduerſionibus caſtigamus, ac publico decreto, ab omni ſpirituali dignitate remouemus. Neque enim pecunia, aut muneribus, ſpiritualia liceri debent, neque his talibus ſatisfactionibus peccata redimi; ſed eius, qui confeſſus eſt, ita vt diximus, contrito & humiliato corde, contrariorumq; ſtudiorum exercitio, ac perfecta ab omni malo fuga & abſtinentia. Quæ autem, vel per obliuionem, vel animi pudorem confiteri prætermiſerint; precamur pium & miſericordem Deum, vt & hæc ipſa ſimul cum ceteris illis condonare velit: confidimuſque eos talium etiam à Deo veniam conſecuturos. Quæ quidem omnia, hisq; ſimilia, magnus ille ſpiritu Baſilius docet: Omne, inquit, delictum apud eum, qui præſidet referre oportet; malitia namque ſilentio tecta, occultus ac ſub cute latens morbus eſt.

Hæc ex Aſceticis Baſilij ad verbum.

Remedia autem & curationes, iuxta medicorum artem & exemplum, ſunt illis,

lis, qui curantur, adhibenda; vt non tam ægris medicus infenſus ſit, quàm cum morbis ipſis pugnet, prauiſque affectibus occurrat, ac veluti ex aduerſo pugnet; aſperioremque & duriorem, ſi ita opus ſit, animę morbis nonnunquam adhibeat viuendi rationem, vt vanæ quidem gloriæ ſtudium; per intenſionem eorum exercitiorum, quæ humilitatem pariunt, curet: ſomni & quietis immoderationem; diuturnis in oratione vigiliis: corporis ſegnitiem; laboris ſedulitate: gulam, & ingluuiem; inedia; & ſimilia, eodem modo. Illius autem, qui curatur, munus erit; in meliorem partem omnia interpretari, neque correctiones, atq; iniunctas pœnas, tyrannidem eſſe putare; ſed potius tanquam ſalutare remedium, ab ardenti ſalutis ſuæ ſtudio profectũ, magna pietate amplecti. Turpe enim eſt eos qui corpore infirmantur, tantum medicis fidei habere; vt ſiue incidant illi, ſiue vrant, ſiue amariſſima quæque remedia propinent; eos tamen pro benefactoribus ſuis reputent: nos autem erga animarum noſtrarum medicos, ἐπιτιμία.

vbi per laborioſam curandi rationem ſa-
lutem noſtram ſtudiosè procurant; non
Hec ex contractarum regularum Baſilij. cap. 81. ſaltem eodem modo affectos eſſe. Illi autẽ, qui obiurgat, diligenter prouidendũ erit, ne eodem modo cum piis, & ex animo pænitentibus agat; & cum illis, qui nihil curant, planeque indifferentes ſunt; etiam ſi nonnunquam in eadem vtrique incidant peccata. Pius enim & timoratus homo, cùm Deum timeat, certat ac luctatur, vt Deo placeat, eiusq́; voluntati obtemperat; in ipſoque conatu, ob aliquam nonnunquam non prouiſam circumſtantiam, caſu, ac contra ſuam voluntatem offendit,
ἀδιάφορος. atque labitur. Ille autem, qui contemnit ac indifferens eſt, cùm nullam, neq; ſui, neq; Dei habeat rationem, nullumq́; inter turpe & honeſtum diſcrimẽ ponat; in primis, & maximis delinquit rebus, duosq́; lethaliſſimos patitur morbos: aut enim Deum contemnit, aut illum eſſe penitus negat: quas duas potiſſimas in animis noſtris cauſſas, & radices omnis peccati eſſe, teſtis
Pſal. 13. eſt Scriptura. Nunc quidem, *dixit impius, vt peccet in ſemetipſo: Non eſt timor Dei ante oculos*

oculos illius. Nunc verò, *dixit inſipiens in* *Ibidem.*
corde ſuo;non eſt Deus. Itaque vel Deum negligit, atque ideo peccat; vel illum penitus eſſe negat: & hac ratione in ſtudiis ſuis corrumpitur, etſi nonnunquam ore Deum confiteri videatur. *Deum,* inquit ſcriptura, *Titum 1.*
verbis ſe noſſe confitentur, factis autē negant. Quod cùm ita ſit, increpationum quoq;, atque mulctarum, non eundem eſſe debere modum, omnes exiſtimare debēt. Amplius autem ſcire oportet, eam gratiam, quam gratìs ipſi accepimus, gratìs quoque impendendam eſſe: neq; inde vllam mercedem, ad quæſtum & voluptatem noſtrā, inſtituendam eſſe. Sic enim præcipit Dominus: *Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, le-* *Matth. 10.*
proſos mundate, dæmones eiicite: gratìs accepiſtis, gratìs date. Et D. Paulus: *Neq; enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſi-* *1. Theſſ. 2.*
cut ſcitis: neque in occaſione auaritiæ, Deus teſtis eſt: nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis; cùm poſſemus vobis oneri eſſe, vt Chriſti Apoſtoli: ſed facti ſumus paruuli in medio veſtrum, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos. Ita deſiderantes vos,

cupidè volebamus tradere vobis, non ſolùm Euangelium Dei, ſed etiam animas noſtras; quoniam chariſſimi nobis facti eſtis.

DE MVLCTIS ATQVE SATISFACTIONIBVS,

quas D. Baſilius τὰ ἐπιτίμια, alij autem Græci τὰς ἱκανοποιΐας, appellare ſolent.

CAPVT XII.

DVODECIMVM CAput Confeſſionis veſtræ docet; eos, qui poſt Baptiſmum in peccata prolabuntur, remiſſionē peccatorum tum conſequi, vbi conuerſionē, & pænitentiam ſuam ad Deum contrito corde, & ſana fide teſtati fuerint. Nos verò in hac quoque parte vobis reſpondentes, illud dicimus; hæc quidem à vobis ve-
Matth. 18. rè dici. Ipſe enim præcepit Dominus, dimittere peccata, non ſepties, ſed ſeptuageſies

ſies ſepties; certo, & definito vtens numero, ad incertum, & indefinitum deſignandum. Et alio loco: *Quod ad me veniet, non eiiciam foràs.* Quod autem omnes planè Canonicas ſatisfactiones, peccatorumque expiationes penitùs reiicitis; de eo ita ſtatuimus. Si quidem ſatisfactiones iſtæ, tanquam quædam curationes, & remedia morborum, à ſpiritualibus viris adhibentur, nulla habita ratione quæſtus, aut priuatæ vtilitatis; contra ſuperbos, auaros, guloſos, intemperatos, inuidos, iracundos, ignauos, ac contra alios omnes, qui ſe variis contaminarunt flagitiis: tum hæc ipſa remedia eſſe, plurimumque valere, ac magnam vtilitatem adferre dicimus: vti quidem ante nos ſancti, & Deo pleni Patres, eos, qui conuertuntur, quique reſipiſcunt, canonicè expiari præcipiunt. Si autem ſatisfactiones iſtæ ad lucrum, & quæſtum eorum, qui eas iniungunt referũtur tantùm; nec rectum ſalutaremque finem reſpiciũt, neque ad eam rationem, quam ſingulis peccatis curandis ſancti diffinierunt ac perſcripſerunt Patres: tum & nos Ioann. 6.

tales ſatisfactiones reiicimus; maleque & fruſtra eas adhiberi putamus, planeq; cum illis pugnamus. Neque tamẽ quemquam abſoluimus, niſi primo iuſtas pœnas & caſtigationes illi pro peccatis admiſſis iniungamus: idque plurimas ob cauſſas.

Primùm, vt per ſpontè & voluntate ſuſceptas afflictiones, ab eis pœnis, quæ illis ipſis inuitis aliquando ſubeundæ eſſent, liberentur. Nulla enim res eſt, quæ Deum magis nobis placatum & propitium reddat; quàm ſpontè & liberè ſuſcepta diſciplina, atque correctio. Vnde & Gregorius dicit; *Lacrymarum, miſericordiam & pietatem mercedem eſſe.*

Deinde, vt hæc ipſa voluntate ſuſcepta afflictio, fontem & radicem omnis mali, ardentem ſcilicet voluptatis cupiditatem, ex carne noſtra euellat, ac planè extirpet. Contrariis enim morbis, contraria remedia adhibenda eſſe nouimus.

Tertiò, vt ipſa correctio, ſit velut frenũ, & retinaculum quoddam, & quaſi animæ compes, ne iterum in eadem, vel deteriora prolabatur mala.

Quartò,

Quartò, vt labori & duriori vitæ, per hęc exercitia aſſueſcamus. Laborioſa enim res eſt virtus; & ideo ſtudio & multo laboris exercitio opus eſt.

Vltimò, quo nobis & aliis omnibus perſuadeamus, nos peccatum, verè, & ex animo odiſſe. Hæc tamen omnia tum prætermittimus, vbi debitũ mortis, animæ exitũ vrget; ſummum & primum remedium remiſſionis peccatorum ſtatuentes, verum, & cõſtans pœnitentis nõ relabendi in peccatum propoſitum, ab eoque auerſionem perfectam. Remittimus autem, poteſtate eius, qui dixit: *Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, &c.* Ioan. 20. Vbi ſimul & pœnam illis benignè à clementiſſimo parente cõdonari piè credimus. Cuius rei, tanquam pignus quoddam, & certam arram; ſacræ & diuinæ Euchariſtiæ donum eis tribuimus. Et pænitere quidem verè, & ex animo, in voluntate ſitum eſt peccatoris, implere autem, vel non implere impoſitam ſatisfactionem, in ipſo Dei ſitum eſt iudicio. Et ideo nonnunquam regia planè ſola ſua immenſa humanitate, & munifi-

centia, remiſſionem nobis confert peccatorum. Quod quidem latroni illi in cruce pendenti, ac ſolam ſui memoriam in paradiſo fieri petenti, contigiſſe legimus. Si tamen amplius paſcat quis eſurientes, potet ſitientes, ac reliqua miſericordiæ opera, quæ aliquando ipſe iudex in medium proferet, & quæ ſacrum explicat Euangelium, exercuerit; hic non ſolùm remiſſionem conſequitur peccatorum, ſed etiam ab omni pœna liberabitur. Ex omnibus enim virtutibus, maximè neceſſaria eſt Eleemoſyna. Qui enim vel docuerit ſaltem (docent ſancti Patres,) alterũ, proximi miſereri; hic ipſe centuplum ex ſua præſtanti cohortatione, & doctrina, his ipſis, quos docet, in egentes largè conferentibus, referet fructum; paremq; ferè cum illis, qui conferunt, ipſe recipiet mercedem. Nam vel ſermones & cogitationes omnes noſtras, ad vtilitatẽ proximi referre dignum eſt. Vt enim obſonium ſine ſale; ita ſermo ſine veritate: &, vt opera ſine fide, principiũ & inchoatio ſunt, absque fine; ſic virtus ſine eleemoſyna mortua eſt. Vt enim nullum

lum animal vno ſolo pede graditur: neque vlla auis, vna ſola penna volat: neque vlla nauis, vno tantũ latere, aut tranſtro nauigat: neque vlla domus, vno ſolo pariete clauditur; ita neque ex his, qui ad certam ſalutem vocati ſunt, ſaluari quiſquam poterit; qui eleemoſynam cum reliquis virtutibus, quas exercet, non coniunxerit. Ipſa enim ſola prætermiſſa, damnat ſua abſentia; impenſa autem, ſaluat, ſua ad alias virtutes adiectione. Vt enim, ſi quis Deum amicum habet, facilè & ceteros omnes Sanctos amicos ſibi comparare poterit; ſic omnis ille, qui in eleemoſynis erogandis munificus eſt; facilè alias item virtutes, propter eius neceſſarium cum illis nexum & cohærentiam, acquiret: quanquam non contrà. Neque verò quiſpiam hoc loco in excuſationem adferat eos, qui in montibus atque ſpeluncis viuentes perfecti ſunt; tanquam ſine omni eleemoſyna Deo placeant: ſiquidem & iſti omnibus rebus inter pauperes diſtributis primum; ſic demùm illos, qui in vita ſuperſunt, in mediis tumultibus reliquerunt. Age verò,

vel

vel ex ipſo communi ſenſu atque ratione, vtilitatem facilitatemq; eleemoſynæ, poſſeſſionumque abdicationis, quæſtum denique ipſum perpendamus. Dic enim mihi, ſi cui menſario mille auri libras deberes, nec ſoluendo eſſes; hic autem miſertus tui, eam tibi proponat conditionem; ſi hoc ſolum quod reliquum domi tuæ haberes, illi dederis, cetera ſe tibi ſtatim benignè condonaturum: tu autem in depoſito tuo ſolos, vt ita dicã, tres teruncios habeas; an non & hos illi cum omni alacritate preferres? Si item in hoſtili terra captiuus eſſes, ſique tibi ferro & compedibus vndique vincto, perpetua ſeruiendi in vltima miſeria neceſſitas incumberet, ac deinde pòſt proclamaretur, te liberũ futurum, ſi modò ea, quæ tibi ſuperfluunt, egentibus diſtribuas; an non illa etiam, quæ tibi eſſent multum neceſſaria, libenter impenderes? Adhæc, ſi venalis hæc mundi habitabilis pars eſſet, tantoque precio æſtimaretur, quanti conſtant omnia tua bona; num non vniuerſa tua libenter conuaſares, modò huius habitabilis terræ dominus

nus efficiaris? extremoque damno iudicares te affectum, ſi fortè ab eo mercatu, tantoque lucro excideres? Iam verò, ſi quis tibi decrepita iam ætate, in vltima paupertate morituro, ſubitò, abſq; omni tuò labore, iuuenem te facturum, optimè ſanum, immortalem etiam, ac ditiſſimum polliceretur, ſi vnam ſolam aliquam ex tuis poſſeſſionibus, conſeruis tuis largiaris; an non illud totum ſtatim in illos largiſſimè profunderes? Si autem omnium hominum pauperrimus eſſes; Rexque aliquis Regem te paullò pòſt immortalem facturum polliceretur, ſi vnum ſolum præceptum eius diligenter ſeruaueris; an non omni ſtudio in eam rem incumberes, vt illud præceptum omni ex parte, nulla in re diminutum conſerues? Si quis item, ex mundi huius principibus, ſexcenta in tuum vſum ſua conferret bona; vnum autem ſolum ex his bonis, quæ tibi contulerit, à te fortè iterum repetat, idque non ſua, ſed tua cauſſâ, ob tuique amoris erga ſe probationem; ἐνδοκι-
nónne quod petit, ſtatim libens reſtitueres? Quid ſi pro tuis plurimis exceſſibus, μασια.

iudex

dex quiſpiam, præſentem mortis turpiſſimæ, atque extremæ infamiæ ſententiam, hodie in te ſit laturus; pòſt autem, centeſimam partem bonorum tuorum, Senatui atque populo, ad redemptionem vitæ & honoris tui, te conferre iubeat: an non libenter vel dimidia parte bonorum tuorũ te priuares, ac redimeres? Age, ſi quis in vno oculi momento, tibi omnem beatorum quietem demonſtret; omnes item pœnas eorum, qui damnati ſunt; & ab his quidem liberationem, illorum autẽ vſum & fruitionem tibi polliceatur; petat autem eo nomine à te, neſcio quid exiguum: num non omnia tua libenter illi dares? Atqui hęc omnia, ſine omni controuerſia, ſolam nobis poſſe præſtare eleemoſynam, ne mireris: qui enim amat pauperes, & miſeretur eorum cauſſa Dei; hic, & omnium debitorum ſuorum remiſſionem conſequetur, & à dura diaboli ſeruitute liberabitur; & vniuerſum quaſi perexiguo precio ſibi comparabit mundum; & planè renouabitur iuuentus eius, immortaliſque permanebit. Obtinebit item regnum cæleſte:

ſte: & tanquam ſeruus bonus, & fidelis, omnia bona domini ſui hereditabit: illaque perbeata inuitatione, *Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum vobis paratum ab origine mundi*, dignè reuera ditabitur: ab omnique liberatus pœna, omnium bonorum ſempiterna fruitione potietur. Quare mea quidem ſententia, non cõmittendum eſt nobis, vt præſens hæc vita demanibus noſtris elabatur: ſed quàm diu ſuperſtites ſumus; quotidie de menſa noſtra, de panibus noſtris, de omni acceſſione rerum noſtrarum, de veſtimentis & redditibus noſtris, aliquid indigentibus impartiendum eſt. Qui enim miſeretur pauperum; hic feneratur Domino; quinimmò magis omni ex parte theſaurizat, atq; conuehit in horreum cæleſte. Theſauros colligis corporis? collige & animę: prouide non ſolùm aliis, ſed etiam tibi: habe rationem non tantùm prę́ſentis temporis, ſed etiam futuri. Ideo bos agricola, diutius à nobis fouetur; quod non ſibi tantùm, ſed & nobis laboret: porcus ſtatim mactatur; quòd ſibi tantum, ventrique ſuo ſeruiat:

Matth. 25.

Prouer. 19.

Apis

Apis vtilis & fructuoſa; quia aliorum mellificat cauſſa: Scarabæus inutilis; quia ſeipſum lautè curat. Quin in hoc potiùs Dei gratiam recognoſcas, illique immortales gratias agas; quòd te dare potius, quàm ab aliis petere dignatus eſt: quòd locupletem, & fixas ſedes habentem potiùs; quàm vagum, & mendicum: liberum & gaudentem; quàm ſeruum & mœrentem: ſanum ac aliis mutuantem; quàm ægrum & debitorem, benigna ſua miſericordia eſſe voluerit. Cogita quanti te redimere iuſtum eſſet, ne triſtiſſimam ſimul, & iuſtiſſimam
Matth. 25. ſententiã iudicis audias: *Diſcede à me ſerue nequam, & ignaue*. Et illam: *Auferte ab illo talentum.* Et illam: *Vinctis pedibus eius, &*
Matth. 7. *manibus.* Et illam: *Diſcedite à me omnes, qui operamini iniquitatem; non noui vos.* Quantà itẽ pecunia illud compararet libẽter quis,
Matth 25. vt illam vocem audiat: *Venite benedicti Patris mei.* Et illam: *Serue bone & fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. Recumbe cum*
Matth. 8. *Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cælorum?* Hæc igitur & alia rectè apud ſe quiſquam repu-

reputans; propter liberalem & munificam largitatem, in hac quidem vita exaltabitur;in futura autem ęternam gloriam & ſalutem à Deo immortali conſequetur. Eleemoſynā autē illam eſſe exiſtimamus, non ſi vnius tantum aut ſemel miſerearis; ſed omnium,ſed ſemper, ſed omni modo. Et huius quidem tanquam cognati, illius verò tanquam amici, alterius vt vicini, alterius veluti tibi ante cogniti: huius autem vt hominis ſolùm; vel hoc enim, hominem eſſe, magnam miſericordiæ vim habet. Et alium quidem ſola propenſione animi, alium benignis & humanis moribus,alium oratione,alium re ipſa iuues,atque exhilares. Et hunc quidem cibo reficias,illum potu: hunc veſtias;alium domo excipias:humanitate alium,honore alium præueni; aliiſque modis omnibus,quibus poteris,ſingulis,cum quibus viuis,bene facere non deſinas; Ducem in omnes liberalitatis & munificentiæ partes, I*ESVM CHRISTVM* imitatus; qui, quem tandem modum te beneficiis afficiendi prætermiſit? Aut quid facere tui cauſſa potuit,

L quod

quod non fecerit munificentiſſimè? vt ſic & regno eius cæleſti dignus efficiaris. Sic igitur quis in eleemoſynæ diſtributione ſe gerens: de omnibusque benemerendi, eleemoſynam occaſionem accipiens, ac tanquam medicinam & regulam ſanandorum peccati vulnerum adhibens ſpiritualiter, Deoque dignè, non autem quæſtus & vtilitatis cauſſa; facilè ſuorum lapſuum remiſſionem conſequetur, ac veram eorum curationem reperiet. Non ſolùm autem pietatis ſtudia, ac reliqua Deo chara opera, viuos iuuant; ſed & illis, qui in peccatorum ſuorum confeſſione ex hac vita exceſſerunt, plurimum vtilitatis adferunt. Quamuis enim magna ſit diuina ſeueritas; longè tamen maior eſt eius pietas: & horrendæ quidem ſunt comminationes; inperueſtigabilis tamen eius humanitas: plena trepidationis contra ſontes decreta; ineffabile tamen miſericordiæ pelagus. Vnde diuinæ ſcientiæ Princeps Dionyſius Areopagita docet: *Preces*, inquit, *noſtræ ſupremi numinis miſericordia & benignitate opus habent; vt Deus miſericors, quidquid*

quid per humanam fragilitatem peccatũ eſt, illi qui mortuus eſt, condonare velit, ipſumq́; collocet in luce & regione viuentium, in ſinu Abrahæ, Iſaac, & Iacob: non animaduertente, neque imputante bonitate diuinæ humanitatis, eas, quæ illis ex humana infirmitate adhæſerunt maculas: Quandoquidem nemo, vt ſacra teſtatur Scriptura, mundus eſt à ſordibus. Sed & Gregorius in Epitaphio Cæſarij fratris, viuorum pia opera mortuis prodeſſe, eodem modo docet: *Auditum eſt,* inquit, *memorabile præconium: ac luctus matris, ob præclarum, ſanctumq́; promiſſum, exhauritur; quo omnes filij facultates, eius nomine, in pauperes & funerale munus daturum ſe recepit; ita, vt eis nihil ſit relictum, qui eiuſmodi bona ſpe, atque expectatione deuorauerant.* Et paullò ſuperiùs: *Atque hæc à nobis, & alia quidem perſoluimus, alia verò perſoluturi ſumus; anniuerſarios honores & commemorationes offerentes: hoc autem eſt, iuſta, quæ pro illis, qui ex vita exceſſerunt, à viuis ſuſcipi ac obiri ſolent.* Sed & diuus Chryſoſtomus ad Philippēſes ſcribens, inquit: *Gentiles quidem ſimul, ea quæ mortuo-*

rum ſunt, vna cum illis exurunt; quantò magis te fidelem & Chriſtianum decet, ſimul cum mortuo, ea, quæ eius fuerant, per manus pauperum in cælum tranſmittere? non vt hæc ſimul cum corporibus illorum, in cineres redigantur; ſed vt magis illorum augeatur præmium & gloria: vt, ſi peccator fuit, hac ratione peccata eius expientur: ſi autem iuſtus, vt augmentum quoddam fiat præmij, atque mercedis. Et alio loco: *Cogitemus ea, quibus eos, qui ex hac vita decedunt, iuuemus: feramus illis conuenientem opem; eleemoſynam dico, atque ſacras oblationes. Hæc enim illos multùm iuuant, multùm reficiunt. Qui autem hæc facit, non ſolùm illis prodeſt, ſed etiam ſuæ plurimùm commodat animæ.* Et item: *Ne*, inquit, *negligas, quamdiu in hac vita es ſuperſtes, ea omnia, quæ ad animam tuam ſpectant, rectè diſponere, vel in ipſo fine vitæ tuæ. Manda tuis, poſt mortem tuam tranſmittere tua poſt te, opémque tibi bonis operibus ferre, eleemoſynis, inquam, atque ſacrificiis: His enim Redemptorem tuum placare, tibíque reconciliare poteris. Accepta ſiquidem hæc illi ſunt, & grata. Scribe inte-*

in teſtameto, vltimáque rerum tuarum legatione, cum filiis & cognatis tuis Chriſtum heredem: contineat eadem pagina, iudicis tui nomen, quæ liberorum. Neque item obliuiſcaris pauperum, pro quibus ego apud te ſponſor, & certus ſum promiſſor. Neque tamen cùm hæc dicimus, illud ſpectamus; vt aliquam vel occaſionem, vel excuſationem, atque prætextum demus cuiquam, cùm in hac vita eſt, eleemoſynis Deum non placandi; hoc enim abſurdum eſt: verùm & viuos & morituros egentium recordari, eorumque rationem habere, vti dictum eſt, pium & ſalutare ducimus, preceſque iuſtorum multùm efficaces eſſe docemus. Nam & Gregorius magnus Pontifex Romanus, cui ad altare Dei miniſtranti cælitùs diuinum aſtitiſſe Angelum legimus; ſanctis ſuis precibus Traiani Imperatoris animam ſeruaſſe dicitur; & ſancta Tecla prima Martyr, ſuam Phalconelam: aliaque multa his ſimilia, in ſacris eccleſiaſticis hiſtoriis facilè quiſque reperiet. Quibus de rebus, qui plura cognoſcere velit; leget librum Diui Dama-

ſceni, de his qui in Chriſti fide dormierunt; indeque facilè diſcet, opera pietatis ac ſacras Liturgias, quæ pro mortuis inſtituuntur, magnam vim habere, illiſque plurimum prodeſſe.

ANNOTATIONES.

AVDITVM eſt, inquit, &c. *Scribit pro his bonis, ab aula & auaro fiſco iam quaſi direptis, ad Sophronium præfectum Gregorius; vbi his laudibus ornat hunc eundẽ fratrem ſuum*: ERAT quondam non obſcuri nominis tuus quoque Cæſarius, immò, niſi me fraternus amor fallit, perquàm ampli & ſplendidi: eruditionis laude illuſtris: ſingulari morum probitate commendabilis: amicorum etiam copia clarus; quorum primum te, tuamque nobilitatem eſſe, tum ipſe credebat, tum nobis perſuadebat.

DE SA-

DE SACRA LITVRGIA, HOC EST, DE INCRVENTO, quod in Miſſa ſit, ſacrificio: cuius opus, finis, vniuerſaq́; œconomia, pleniſſimè explicantur.

CAPVT XIII.

TERTIODECIMO loco docetis, vſum diuinorum myſteriorum, nō ſolùm eò comparatum eſſe, vt ſint Symbola quædam & characteres, atque notæ, quibus populus Chriſtianus, ab his, qui foris ſunt, diſtinguatur; ſed multò etiam magis, vt ſigna ſint & teſtimonia amoris & beneuolentiæ erga nos diuinæ. Nos verò eam totam rem ſic explicamus, hocque noſtrum eſt in ea parte iudicium. Dominum

noſtrum I*ESVM* C*HRISTVM* vniuerſa ſalutis noſtræ in hoc mundo œconomia completa, priusquàm ad patrem ſuum, vnde venerat, reuerteretur; in memoriam & commendationem ſuæ magnificæ erga nos miſericordiæ, eiusque, quam noſtri cauſſa ſuſceperat, humilitatis, ſacram Hierurgiam, & quæ in ea continentur ſacra myſteria, nobis reliquiſſe: primumque, vt dicitur, ſacrum Hierarcham Diuum Iacobum, qui frater Domini vocabatur, ordinaſſe. Si igitur, inquit magnus ille in diuinis Dionyſius, ipſorum Sanctorum preces, vel in hac etiam vita, an non (id eſt, multo magis) poſt mortem in fidelibus iuuandis efficaces ſunt; quanto longè maiorem ipſa ſacra myſteria, ſacraque ſacrificia nobis adferunt vtilitatem? Quanta enim ex omni ſacrificio, quod Deo piè & purè offertur, promanet vtilitas; quantumque tremenda hæc arcana, atque ſacrificia, ad placandum Deum, peccatis noſtris offenſum, valeant; Deus ipſe, primus ante omnes, iam ab ipſo mundi initio, multis modis, diuinæque opera-

ἀδελφόθεον.

perationis ſuæ argumentis demonſtrauit. Iuſtus ſiquidem ille Noë, poſt vniuerſale illud diluuium, vt in poſtremum omne tempus, infirmitati & fragilitati humanæ iratum reconciliaret, ac placatum redderet Deum, (vt pulchrè magnus eam rem explicat Cyrillus) vbi primùm de arca egreſſus eſt, ſacrificium obtulit Deo; maieſtatem illius precatus, ne iterum vna ſententia in totum ſæuiat humanum genus, qua denuò exitiali diluuio vniuerſi abſorberentur mortales. Cuius voto placatus, & annuens benigniſſimus Deus, reſpōdit: *Nequaquam vltra maledicam terræ, propter opera hominum. Senſus enim & cogitatio humani cordis, in malū prona ſunt ab adoleſcentia ſua.* Si igitur ſacrificium Noë, nihil aliud quàm vmbram & figuram quandam in ſe continens, tantum momenti ad placandum vniuerſo generi humano Deum habuit; quanto magis vnigenitus Dei Filius, pro nobis ſacrificium & oblationem offerens, reconciliabit nos æterno ſuo Parenti, tum, cùm integra & plena ſpe, ac fiducia, ad eius ſacra accedimus myſteria?

Nam eos, qui ſine fide hæc ſacra tractant, indeque vel remiſſionem peccatorum, vel ſalutarem aliquam vtilitatem referre ſe poſſe arbitrantur; multum errare, vel ipſi putamus: cùm quidquid ex fide non eſt, peccatum ſit. Illos verò, qui ita affecti ſunt, vt ipſum quidem opus & effectum ſacræ ſanctorum myſteriorum celebrationis eſſe putent; donorum ſcilicet in diuinum corpus & ſanguinem mutationem: finem autem; eorum qui rectè & firmiter credunt per ea ſanctificationem, ac peccatorum remiſſionem, regniq́ue cæleſtis acquiſitionem hereditariam, hisq́ue ſimilia, credunt; hos quidem beatos & felices eſſe prædicamus. Vt autem res ipſa, & opus, finisq́ue tanti myſterij, hic & talis eſt; ita reliqua omnia, quæ fiunt in eadem ſacra Hierurgia præparationem & conſummationem quandam tanti operis eſſe putamus: vtpotè preces, pſalmodias, ſacrarum literarum lectionem, & omnia illa, quæ vel ante donorum ſanctificationem, vel poſt ſanctificationem, ſacroſanctè dicuntur & fiunt. Quamuis enim omnia ea,

quæ

quæ ſancta, & ſalutaria ſunt, gratis, & ſponte ſua nobis conferat benigniſſimus Deus: nihilque nos ipſi ad eam rem planè de noſtro conferamus: eaque omnia, quæ in his myſteriis accipimus; mera ſint Dei dona, & gratiæ: vt tamen ad ea recipienda & conſeruanda, apti & idonei ſimus; à nobis neceſſariò poſtulat: neque alio modo nobis eam ſanctificationem impartit; niſi prius ſanctè & ritè ad ea recipienda nos diſpoſuerimus. Ita ille baptizat, ita vngit, ita conuiuio excipit, ſacræque menſæ participes facit. Hoc autem ſignificauit in parabola ſeminis: Exiuit, inquit, qui ſeminat ſemen bonum, non vt terram aret, aut agrum vertat; ſed vt aratam, & ſubactam conſeminet. Tota enim aratio & ſubactio; totus ad recipiendum diuinæ gratiæ ſemen apparatus, in nobis poſitus eſt, à nobisque proficiſci debet. Cùm igitur maximè neceſſarium fuit, ad percipienda hæc myſteria, rectè inſtructos & præparatos nos accedere, oportebat certè talem item apparatum & acceſſum, in tota diuini ſacrificii œconomia,

atque

atque ſtructura ineſſe; vti quidem & ineſt. Hocque illud eſt, quod ſibi volunt, & quò referuntur hæ ipſæ tam multiplices & variæ cæremoniæ; ſacræ, inquam, preces, pſalmi, & quidquid aliud in hoc myſterio ſacroſanctè fit, aut dicitur. Sanctificant enim nos hæc omnia, atque diſponunt: partim quidem, vt hæc cæleſtia dona rectè percipiamus; partim, vt eam ſanctificationem, quæ hæc conſequitur, conſeruemus, perpetuoque apud nos retineamus. Dupliciter autem hæc omnia nos ſanctificant, atque diſponunt. Vno quidem modo, quo ab ipſis precibus iuuamur, & pſalmis & lectionibus: nam & orationis fructus eſt, mentem ad Deum alleuare, remiſſionemque peccatorum impetrare. Et ſacra pſalmodia ſimiliter Deum nobis reddit propitium; & quod illinc dependet, momentum ſiue auxilium attra-
Pſal. 49. hit: *Immola*, inquit, *Deo, ſacrificium laudis; eripiam te, & glorificabis me*. Sacræ verò Scripturæ lectio, diuinam annunciat bonitatem, humanitatemque; iuſtum deinde & æquum eius iudicium, & eius metum

in

in animos noſtros immittit, & dilectionem in eum accendit; & ita ad eius ſeruanda mandata, multam promptitudinem, & animi alacritatem adfert. His autem omnibus, & Sacerdotis & populi, dici non poteſt, quantò pulchrior, quantò diuinior efficitur animus; & ad ſuſceptionem, & ad conſeruationem tantorum donorum, multò aptior, in vtriſque redditur: qui quidem eſt proprius ſacri ſacrificij finis. Priuatim autem & peculiariter Sacerdotem, vt non indignè ad ſacrificium peragendum accedat, præparant: quod quidem, vt dictum eſt, myſterij celebrandi proprium eſt opus. Et proinde hoc ipſum in multis precum locis ſitum eſt, hocque ipſe Sacerdos precatur, ne indignus videatur, propoſitis donis; ſed vt puris, mundiſque manibus, lingua, & animo, tanto myſterio deſeruiat. Et hic quidem primus modus eſt, per quem ad ea peragenda myſteria, qui ex ipſa vi, & efficentia eorum verborum, quæ dicuntur vel canuntur proficiſcitur, adiuuamur. Alius autem modus eſt, quo, & per hæc ipſa, & præterea per

per omnia alia, quæ in ſacro perficiuntur ſacrificio, ſanctificamur. Qua parte, ſcilicet his omnibus, videmus *CHRISTVM* figuratum, eaque omnia, quæ ille noſtra cauſſa ſponte, vel geſſit, vel pertulit. Singulis enim ſacræ Hierurgiæ partibus, ſiue ſacris lectionibus, ſiue pſalmodiis, ſiue omnibus aliis, quæ toto tempore ſacrificij adminiſtrantur, nihil aliud fit; quàm vniuerſa Saluatoris noſtri, redemptionis noſtræ cauſſa, ſuſcepta œconomia repræſentatur: ita, vt quæ in tota ea ſalutis noſtrę adminiſtratione prima fuerunt; primis item ſacræ operationis partibus deſignentur: quæ verò ſecundo loco facta ſunt; per ea, quæ item ſecundo loco repræſentantur: vltima verò illis, quæ poſtremo loco exercentur; ita vt illis omnibus, qui hæc diligentiùs examinare vellent, liceat omnes ſalutis ſuæ partes, in tota ſacra Hierurgia, tanquam oculis ſubiectas intueri. Ipſa enim ſacrorum donorum conſecratio, ipſum ſacrificium; mortem Domini annunciat: eius item prępotentem à mortuis reſurrectionem, ac in cælos glorioſam

aſcen-

aſcenſionem: quoniam precioſa hæc dona, in ipſum dominicum corpus, & ſanguinem, mutantur; quod hæc omnia ſuſcepit; quod crucifixum eſt, reſurrexit, & ad cælos aſcendit. Ea autem quæ ante ſacrificium dicuntur, & fiunt; deſignant illa omnia, quæ ante mortem fuerunt: aduentum ſcilicet in carnem eius, oſtenſionem & perfectam manifeſtationem. Ea verò, quæ confecta conſecratione, & oblatione peraguntur; ſancta & vera Patris ęterni, vt ipſe inquit *DOMINVS*, promiſſa repręſentant: Spiritus, inquam, ſancti in Apoſtolos deſcenſum: gentium ad Deum Apoſtolica prędicatione conuerſionē, & communionem: ita, vt nihil aliud ſit vniuerſa ſacra Myſtagogia, niſi vna quædam perfecta imago vnius quaſi corporis politię, ac omnium rerum geſtarum Chriſti Saluatoris noſtri: omneſque eius partes, ab initio vſque ad finem, mirabili ad inuicem contextu, & ordine, oculis, & aſpectibus humanis ſubiiciens. Illi ſiquidem Pſalmi, qui quaſi in veſtibulo, atque ingreſſu myſterij canuntur; & ante hos, ea, quę in dono-

Luc. 24. *Actor. 1.*

donorum propoſitione fiunt,& dicuntur; prima tempora œconomiæ ſignificant. Ea verò, quæ pòſt conſequuntur, ſacræ ſcilicet Scripturę lectio, ea cauſſa recitantur; vt per hæc, & ad ſtudium, cultumque virtutis prouocemur, atque inungamur: & vt Deum nobis propitium reddamus: vtque ea, quæ Chriſti œconomiam ſignificant audiamus. Et partim quidem hymnis hæc ipſa Deum perſonant, & ad virtutem nos cohortantur, eoſque qui canunt, ſanctificant: partim autem talia ab Eclеſia ita electa & diſpoſita ſunt, vt ſufficiant ad ſignificandam Chriſti peregrinationem & politiam. Fiunt igitur ea omnia, quæ in ſacra Liturgia peraguntur, vt quidem ipſa forma, & figura ordinis, & totius ſacræ Hierurgię declarat, atque continet, inſtituti vſus gratia. Significant autem etiam aliquid ex operibus, vel paſſionibus Chriſti; quemadmodum prima introductio Euangelij ad altare: oblatio item pretioſorum donorum. Fit enim vtrumque primùm, vſus ipſius, & neceſſitatis cauſſa. Nam & Euangelium, ideo primùm

mum adfertur; vt legatur: dona deinde; vt ſacrificium exactè perficiatur; vtrumque tamen ſignificat Seruatoris oſtenſionem atque apparitionem: primum quidem illud, incipientis manifeſtari obſcuram, & imperfectam: hoc verò poſtremum vltimam illam & perfectiſſimam. Vt autem hæc, quę dicta ſunt, principium & medium ſalutis noſtræ declarant; ita finem & conſummationem operis vniuerſi, illa omnia, quę in ipſa donorum oblatione perficiuntur, deſignant. Vti quidem primus ex omnibus Diuus Iacobus, ille, qui frater Domini dicebatur, ab ipſo Chriſto Domino inſtructus, nobis tradidit: vt quidem & plurimi ſanctorum Patrum Canones teſtantur: & eccleſiaſticæ hiſtoriæ docent: & veritas ipſa, vſusque apud nos perpetuus confirmat. Pòſt verò magnus Baſilius eodem modo, quod & ipſa forma eius Liturgiæ, quam nobis perſcripſit, docet; & diuinæ preces, quas item nobis tradidit, abundè repræſentant. Sed & Chryſoſtomus in hanc Seruatoris œconomiam omnia docet referri; vt nobis ipſorum contempla-

tio ante oculos poſita, animas quoque ſanctificet, & ita ad capiendá ſacra dona reddat idoneas. Et quemadmodum tùm, cùm ſemel in ara crucis ea ipſa hoſtia oblata eſt, orbem erexit vniuerſum; ſic & nunc conſiderata, mentes noſtras efficit diuinas. Quanquam, quod magis eſt, ne tùm quidem, cùm in cruce pendebat, aliquid vtilitatis attuliſſet; niſi conſiderata, & credita fuiſſet: cuius item cauſſa & prædicata eſt; & vt crederetur, ipſe Deus innumerabilia machinatus eſt. Neq; enim alia ratione poſſet, quod ſuũ eſt facere, aut aliquem ſeruare; ſi eos, quos curare & ſeruare debuit, quod fuerit, latuiſſet. Sed tùm quidem, cùm noſtræ ſalutis cauſſa ſuſcepta fuit, apoſtolica prædicatione publicata; reuerentiã erga Chriſtum, fidem & dilectionem, in animis gratorum hominum efficiebat: nunc autem ab his, qui iam crediderunt, in his ipſis diuinis myſteriis ſtudioſè conſpecta; beatas has affectiones, non quidem denuò inſerit, verùm iam inſertas conſeruat, & renouat, & auget: & in fide quidem firmiores; in pietate au-

tem

tèm & charitate ardentiores, & feruentiores nos facit. Nam ſi ea, quæ in nobis non fuerint, vt ſint, effecit; hæc eadem multò facilius ſeruare, cuſtodire, atque renouare poterit. Quibus autem virtutibus ornatum, ad ea ſacra myſteria accedere ſit neceſſe; & ſine quibus ea aſpicere ſit impium ac nefarium, illa ſunt; religio, fides, ardensque in Deum charitas. Eamque ob cauſſam oportebat contemplationem, quæ nobis poſſet hæc inſerere, in ſacrificij conſtitutione ſignificari; vt non mente ſolùm, ſed etiam quodammodo oculis ipſis videremus; ſummè, inquam, diuitis Chriſti paupertatem; eius, qui ſua maieſtate complet omnia, in aliena terra hoſpitia & peregrinationes; eius, qui eſt benedictus, contumelias, & opprobria, impaſſibilis paſſionem; & quantùm ipſe odio habitus: quantùm nos dilexerit: tantusque cùm eſſet, quantùm ſeipſum humiliauerit: & quid paſſus, quidue agens, hanc tantam præſtantem, & admirandam in conſpectu noſtro præparauerit menſam; vt ita ſalutis nouitatem admirantes,

multitudineq; miſericordiarum eius ſtu-
pore perculſi, reuereamur eum, qui ſic no-
ſtri miſertus eſt, qui tantam nobis attulit
ſalutem: illi nos, animasque noſtras cre-
damus: illi vitam noſtram commende-
mus: igne item ardentis dilectionis corda
noſtra erga illum accendamus. Vbi enim
tales fuerimus; tum demùm poterimus, &
ſecurè, & familiariter, in tantorum myſte-
riorum igne verſari. Neque enim ſufficit
ad hoc, vt tunc tales ſimus, ea, quæ Chriſti
ſunt aliquando didiciſſe, & ea ſcire; ſed ne-
ceſſe eſt etiam tunc mentis oculos illic fi-
gere, & ea actu contemplari, omni alia co-
gitatione tali tempore ex animo reiecta; ſi
modo velimus ad eam ſanctificationem,
quæ ex his donis prouenit, vti iam dixi-
mus, animum noſtrum aptum, & accom-
modatum reddere. Non enim ipſis ſolis
verbis oportet veram pietatem metiri; ſed
magis rebus & operibus ipſis. Sub aſpe-
ctum enim, vt ita dicam, hoc ipſum ſacrifi-
cium omnia deducit, ipſamque contem-
plationem animis noſtris infert: vt ſic eui-
dentius nobis per oculos impreſſa imagi-
natio,

natio, penitus non det locũ obliuioni eius menſæ; ſicque pleni diuinis cogitationibus, participes efficiamur ſacrorum myſteriorum; ſanctificationem ſanctificationi addentes,& à gloria in gloriam ſubleuati. Et hic quidem eſt ſenſus, hæc mens, quaſi in compendio oculis noſtris ſubiecta, totius Chriſtiani ſacrificij. Habent tamen deinceps ſingulæ partes, peculiares ſuas contemplationes, & rationes: vt ipſarum precum harmonia: ipſum opus ſacrum: ipſa viuorum & mortuorum ſanctificatio. Ante autem omnia, per totam myſterij celebrationem apparet Saluatoris noſtri ſuſceptæ carnis œconomia. Cur enim non ſtatim in altari proponuntur ſacra? Quia offerebantur quidem Deo ſacrificia ab antiquis; partim ratione carentium animalium cedes, partim vaſa aurea & argentea: corpus autem Chriſti, etiam vtraque habere videtur. Nam & ipſum in honorem, & gloriam Dei Patris mactatum eſt; dedicatum autem ab initio Deo. Et donum erat ipſi; quia primogenitus. Dona enim hæc Deo offeruntur, tanquam pri-

mitiæ vitæ : & quod mutatur panis in ipſum corpus *CHRISTI*; vnde & abſcinditur & ſeparatur ab his, quæ ſunt eiuſdem generis: & ſectio quædam tantùm, & non totus offertur panis: (paſſionemque & mortem *DOMINI* in eo imprimit.) Et quamdiu quidem panis hic in propoſitione ſitus eſt, panis ſolùm purus & ſimplex eſt, ad miniſterium Dei tantùm dicatus. Pòſt verò, panis ille verus, qui de cælo deſcendit, efficitur; verbique ipſa veritate, verè & realiter immutatur. Et hæc quidem, in eum ſenſum recuperatæ ſalutis noſtræ accepta, talia ſunt. Si verò rationabiliter, atque ad mores & vitam relatè, hæc referre atque interpretari voluerimus; mille linguis opus eſſet: neq; tamen rem totam pro ſua dignitate explicare poſſemus. Iuſſit enim ipſe *DOMINVS*, vt hæc in memoriam eius peragantur, ne ingrati & immemores ſimus. Illa enim eſt, vel in humanis prima, & ſumma beneficij, ab eo, qui illud accipit, benefactori recompenſatio; ſi illius ſit memor, earumque rerum, per quas beneficio affectus eſt. Huius autem conſer-

ſeruandæ memoriæ, homines multas rationes excogitârunt; ſepulchra, inquam, ſtatuas, columnas, dies feſtos & celebres, publica demum certamina. Quarum rerum omnium finis eſt vnus; ne præſtantes viri, eorumquè erga nos merita, vlla vetuſtate, quæ rerum omnium edax eſt, conſumerentur. Vt autem in illis ſtatuis, quas præſtantibus viris pro rebus præclarè geſtis, erigimus, victorias, quarum beneficio ſeruati ſumus, vel inſcribere, vel depingere ſolêmus; ita in his ipſis diuinitùs nobis traditis, & relictis donis; mortem illam ſacram, cuius beneficio ſeruati ſumus, in cuius virtute omnes inimicos noſtros deiecimus, effingimus planeque imprimimus. Neque verò rudem aliquam, & mortuam formã, & imaginem in eis inſcriptam habemus, quod in ceteris fit; ſed illud ipſum viuum corpus & ſanguinem victoris & Seruatoris noſtri *IESV CHRISTI*, ſacris ad Deum precibus, gratiarum item actionibus, iubilationibus, confeſſionibus, poſtulationibus confectum atq; conſecratum. Petimus autem ab illo primum pacem,

& ſalutem animabus noſtris. Magna enim vtilitas eſt diuinæ pacis: vel potiùs; magna huius virtutis in omnes partes neceſſitas. Cuius enim animus multis perturbationibus, tanquam fluctibus iactatur, atque fluctuat; illum poſſibile non eſt quietè cum Deo coniungi, ac conuenire poſſe. Quemadmodum enim pax, multa, vnum quodammodo reddit; ita perturbatio, vnũ, multa efficit. Non pacem autẽ in hoc loco tantùm petimus; ſed etiam ſalutem animabus noſtris: ſic enim ipſe Chriſtus

Matth.6. præcepit; primum quærere regnum Dei, vt ſic omnia adiiciantur nobis. Regnum autem Dei nihil aliud eſt; quàm certa quedam ſalus animarum noſtrarum. Sed vt Chriſti ipſius veri capitis; ita & Eccleſiæ corporis eius, in his myſteriis forma quædam & repræſentatio conſpicitur; non tanquam in ſignis tantùm, ſed tanquam in corde membra, & in arboris radice ra-

Ioan.15. mus: & ſicut dicit Dominus; tanquam in vite palmites inſunt. Non enim eſt hic ſolùm nominis communio, vel analogiæ ſimilitudo; ſed res eadem. Etenim corporis

Chriſti

Chriſti & ſanguinis myſteria, quæ participantur, in humanum corpus non mutantur; ſed ipſum in illa mutatur, vincentibus illis, quæ ſunt præſtantiora. Nam etiam ferrum cum igne habens conſuetudinem, fit ignis; non autem dat igni, vt ſit ferrum: & quemadmodum ferrum inflammatum, non ferrum, ſed ignem apertè videmus, ferri proprietatibus ab igne omnibus abſumptis; ita etiam Chriſti Eccleſiam, ſi quis videre potuerit, eo ipſo, quod ei vnita eſt, & eſt eius carnis particeps; nihil profectò aliud eam eſſe videret, quàm ipſum verum I*ESV* C*HRISTI* corpus. In huncque ipſum modum dicit Paulus: *Vos eſtis corpus Chriſti, & membra ex membris eius.* 1. Cor. 12. Non eius tantùm in nos curam, & prouidentiam, aut inſtructionem, & admonitionem; item noſtram in eum ſubiectionem, ſignificare volens; illum quidem caput, nos autem corpus appellauit: (qua ratione item & nos quoſdam cognatos, amicorum membra, exuperantia quadam orationis vtentes vocamus;) ſed illud ipſum ſignificans, quod

dicebat, fideles ſcilicet, per hunc ſanguinem viuentes in Chriſto vitam, & verè ab ipſo capite dependentes, hoc corpore indutos eſſe. Fit autem in ipſa ſacra Hierurgia, Sanctorum item memoria, tùm, cùm ipſa proponuntur dona, & tùm, cùm offertur ſacrificium. Donum enim eſt reuera, ſacrumque donarium, rationaliſque victima, hoc tantum myſterium. Quam excellenti quodam modo perficimus, recordantes eorum, quæ pro nobis facta ſunt, crucis, & aliorum, quæ Chriſtus pro nobis ſuſtinuit. Et alio item modo memoriam perbeatæ Matris illius facientes, multa in eius laudem & gloriam dicentes: ad interceſſionem quoque Sanctorum omnium, exorantes, offerentes, rationalem ex illius donis & datis illi ipſi cultum offerimus; hymnis & benedictionibus ſuam maieſtatem laudantes. Sicque ipſa oblatio perficitur inuiſibile ſacrificium: fitque ſpecierum mutatio, in ipſum corpus & ſanguinem IESV CHRISTI, diuina operante gratia inuiſibiliter; myſticis precibus hæc talia dona mutantibus. Vocatur autem potiſſimùm

Rom. 6.

ἀνάθημα.

mùm Euchariſtiæ nomine hoc ipſum ſacrificium, atque rationalis cultus: hoc quidem ob eam cauſſam, quòd nullum inducit factum; ſed ſolùm vtens verbis ſacramentalibus, hanc Deo offert oblationem, mutationemq; diuini corporis & ſanguinis efficit: illud verò ab eo, quod eſt ampliùs, quodque primò & præcipuè ſpectat, atque operatur, gratiarum, inquam, actione. Longè enim plures, gratias agendi occaſiones habemus; quàm ſupplicãdi. Multò enim plura accipimus, quàm ea ſunt quibus opus habemus: omnia enim penè, quod quidẽ ad Deũ attinebat, accepimus; qui nihil reliqui fecit, quod nobis nõ dederit. Sed hæc quidem aſſequendi nondum tẽpus aduenit; in quo genere eſt corporũ immortalitas, & cæleſte regnum: alia verò iam conſecuti, non retinemus; eiuſcemodi eſt remiſſio peccatorum, aliaque bona, quæ per Sacramenta nobis ſuppeditantur. Et fontes quidem primi ſacrorum Miſſæ myſteriorum iſti fuerunt; Chriſtus Deus noſter, ipſe primus & ſummus Pontifex; & qui ab eo quaſi immediatè profluxerunt,

ipſi

ipſi inſpectores, & miniſtri eius ſancti Apoſtoli; qui facti ſunt tanquam ex fonte flumina, lætificantia ciuitatem Dei; qui iuxta præceptum Domini ea, quæ in aures audierunt, in tectis & ſupra domos prædicare debuerunt: & impletum eſt, quod diuinus Dauid prædixit: *Non ſunt ſermones neque loquelæ, quibus non audiantur voces eorum.* Collectio igitur vniuerſarum cæremoniarum ſacræ Hierurgiæ, facta eſt primùm à Diuo Iacobo Apoſtolo, fratre Domini, Hieroſolymitano Epiſcopo; vt quidem teſtatur XXXII. Canon Concilij in Trulo habiti, his verbis: *Nam & Iacobus Chriſti Domini noſtri ſecundùm carnem frater, cui Hieroſolymitanæ Eccleſiæ thronus primùm eſt creditus: & Diuus Baſilius Cæſareæ Archiepiſcopus, cuius gloria omnem terrarum orbem peruaſit; myſtico nobis inſcriptis tradito ſacrificio, ita tradendum in ſacro myſterio, ex aqua & vino ſacrum poculum ediderunt, vt quidem in ſacra peragitur Liturgia.* Inueniuntur tamen & ſignificationes quædam, per monumenta eccleſiaſtica ſparſim, & ipſum Diuum Marcum Euangeli-

geliſtam, ſuæ item Eccleſiæ, ſacræ & myſticæ oblationis hierurgicas cæremonias ſimiliter compoſuiſſe. Siue autem eam ob cauſſam, quod vtriusque Apoſtoli volumina fuerint deprauata: (quemadmodum poſterioribus temporibus, ipſius Clementis conſtitutiones itidem,) ſiue ob prolixiorem rerum ſacrarum expoſitionem, medica quadam ratione, à ſancto patre noſtro magno Baſilio breuiùs, & conciſiùs ordinata ſunt; deinde ab ipſo Diuo Chryſoſtomo: certò non conſtat. Hoc vnum certò ſcimus, quòd à maioribus noſtris duo Tomi nobis relicti leguntur, hàctenusque extant, ex quibus ſacram celebramus Liturgiam; ipſius, inquam, magni Baſilij, atque ſancti patris noſtri Ioannis Chryſoſtomi, vno Spiritu ſancto vterque conſcriptus, vniusque & eiusdem tràditionis: præter id, quòd ſancti Baſilij ſuperat, & plenior eſt verbis: diuus autem Chryſoſtomus, compendioſiùs & conciſiùs loquitur. Ex his igitur ſacris libris, ad hanc vsque diem myſticum offerimus ſacrificiũ: ita vt magnæ quidem quadrageſimæ,

mæ, ſacri Paſchatis, Dominicis diebus, & quibuſdam aliis, magni Baſilij Liturgiam legamus; atque ex illa ſacrum oblationis myſterium perficimus: in aliis autem diebus, Diuum ſequamur Chryſoſtomum. Cùm igitur hæc, quæ apud nos eſt Dei Eccleſia, princeps ſit aliarum Eccleſiarum; in omnique cognitione, & gratia Dei familiam ducat, ac incontaminata quadam ſinceritate glorietur ſplēdore Apoſtolicarum & Patriarum traditionum, ac non ita pridem primas partes orthodoxæ veritatis retulerit, ac in caput ſit conſtituta; æquum eſt vniuerſam Chriſtianorũ rempublicam atque Eccleſiam, ſic, & non alio modo, diuina myſteria, ſacramque Liturgiam, ſanctè celebrare, vt & ipſa celebrat.

εἰ ἀναγκαῖόν που δέ μοι μετὰ τῶν χρονίων ἔθει ἢ καὶ ἱερουργεῖν μετὰ τοῦ νόμου Ἰακώβου ἢ

Quòd ſi neceſſitas aliquo in loco poſtulet, vt vetuſta conſuetudine Liturgia peragatur: nimirum, vel ſecundùm diui Iacobi inſtitutum, vel diui Marci fortaſſe, his quæ pietatis & compendij ſunt conſeruatis; in laudem Dei præpotentis, libera ab omni rerum mundi huius impedimentis conſideratione & diſcretione adhibita, ſacra

cra nobis peragenda eſt Liturgia. Ita,vt τοῦ μάρκου
primò & principaliter ſanctificationem, τυχόντα
ex ea diuinorum donorum communio- διὰ εὐσε-
ne, conſequamur: vt in ipſam ſubſtan- βείας καὶ
tiam animæ noſtræ, per ipſum corpus κεφα-
noſtrum tranſeat. Hoc enim ſignificans λαιώδους
beatus Paulus ait: *Qui adhæret*, inquit, φυλα-
DOMINO; vnus eſt Spiritus, vtpote, κτήριον.
quòd in anima primò & præcipuè hęc v- 1. Cor. 6.
nio, & coniunctio conſiſtat. Ibi enim propriè homo, ibi ſanctificatio, quę vel ex virtutibus humano etiam ſtudio partis proficiſcitur, conſiſtit: inde etiam ipſum peccatum: ibi itidem ea curatione, quę ex donis promanat, homo curatur: corpori enim omnia ex anima aduenĩũt. Et quemadmo
dum à malis cogitationibus, quę ex corde Matth. 15.
exeunt, inquinatur; ita etiam inde eſt ei ſanctificatio, ſiue ea quę à virtute, ſiue quæ à Sacramentis, ſed longè excellentiùs, longè meliùs, longè perfectiùs prouenit. Duobus enim modis diuina hæc Hierurgia, & ſacrum hoc myſteriũ nos ſanctificat. Vno quidem modo, ipſa meditatione, eò, quòd offeruntur dona, ſiue ipſo oblationis actu,

eos qui offerunt ſanctificant, & eos, pro quibus offeruntur, Deumque illis propitium reddunt. Alio autem modo, ſacra ipſa participatione & communione; quia
Ioan.6. nobis verus cibus & potus, vt dicit Dominus, fiunt. Ex quibus quidē modis, primus ille communis eſt viuis atque defunctis, etenim pro vtriſque offertur ſacrificium. Secundus autem modus ſolis viuentibus proprius eſt, cùm mortui amplius; nec comedere, nec bibere omnino poſſint. Quid igitur dicet aliquis? Proptereáne, nec ſanctificantur hac ſanctificatione, quæ prouenit ex participatione, & deteriori ſunt in hac parte conditione mortui, ipſis viuentibus? Minimè. Nam & his ſiquidem Chriſtus ſe communicat, eo modo quo ipſe nouit: qui item, vt vobis clariùs innoteſcat, vt & cetera alia multa ad hanc rem pertinentia; ex ipſa interpretatione ſacræ Liturgiæ, & hoc & alia multa diſcere poteritis.

ANNO-

ANNOTATIONES.

TERTIODECIMO loco docetis, &c. *Sumptū eſt hoc totū ferè Caput ex Nicolai Cabaſilæ, viri imprimis pij, & longè doctiſsimi, libro de diuino altaris ſacrificio; ex quo eodem in locis quibuſdam corrigi & illuſtrari poteſt.*

SACRAM Hierurgiam, &c. *Non vno, nec eodem nomine, hoc loco Græci, vt & tota vetuſtas, ſacrificium altaris ornant, atque explicant. Nunc enim communiſsimo, eoque vſitatiſsimo* λειτουργίας *nomine vtuntur, quam Strabo* δημοσίαν ὑπηρεσίαν, *hoc eſt, publicum muneris miniſterium, & functionem interpretatur: quomodo Iſocrates dicere ſolebat: Magiſtratuum functiones* λειτουργίας. *non* ἐργασίας, *hoc eſt, miniſteria; non quæſtus faciendi artes eſſe. In re ſacra, primus hoc vocabulo vſus eſt diuinus Lucas* ἐπλήσθησαν ἡμέραι τῆς λειτουργίας *completi ſunt dies miniſterij eius, hoc eſt, ſacrificij, quod in vice ſua obibat Zacharias. Et in actis:* λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ καὶ νηστευόντων, *quod Eraſmus interpretatur, cùm illi ſacrificauerunt Domino et ieiunârunt: quo deinceps vocabulo, omnes alij conſequentes ſcriptores in hoc myſterio ſunt vſi. Nunc* ἱερουργίαν, *hoc eſt, ſacram operationem vocant, quo nomine diuus Ignatius, Apoſtolicis temporibus proximus, vti ſolet. Nunc* μυσταγωγίας, *quaſi ſummi myſterij nomine vtuntur: quo nomine Gregorius Nazianzenus delectatur. Nunc* τελετῆς, *id*

eſt, ſummæ cæremoniæ, quomodo Sineſius τελετὴν ἀπόῤῥητον. *hoc eſt, arcanum myſterium, hoc ſacrum appellauit. Inde Lucianus eam ob cauſſam Saluatorem noſtrum cruci affixum eſſe dicit, quod nouam in Paleſtina* τελετὴν, *hoc eſt, ritum & ſacrificium conſtituerit. Hinc Chriſtũ* τελετάρχην *primum tanti myſterij conditorem, magnus Dionyſius appellare: ipſum autem ſacrificium* τελετὴν τελετῶν, *quaſi cæremoniam cæremoniarum, abſolutiſſimumque ritum, & Sacramentum nominare ſolet. Vocant item* προσφορὰν, *hoc eſt, oblationẽ: quo nomine, & ſi ipſa dona aliquando & munera, quæ vel ad conficiendum hoc ſacrificium, vel ad miniſtrorum victum conferri ſolebant, appellantur, quæ propriè à veteribus* καρποφορίαι *dicebantur; ſæpius tamen ipſam rem ſacram deſignant, quomodo ipſum concilium Nicænum vtitur:* NEQVE, *inquit,* regula, neque conſuetudo tradidit; vt hi qui offerendi ſacrificiũ non habent poteſtatem; his, qui offerunt, corpus Chriſti porrigant: *vbi verbo* προσφέρειν, *Patres illius Concilij vtuntur. Sic ipſi Apoſtoli Canone 3. & 7.* ἁγίαν προσφορὰν *appellare ſolent. Sic Ignatius: Non licet ſine Epiſcopo, neque baptizare, neque* προσφέρειν, *id eſt offerre. Vocant item hoc idem myſterium nunc quidem ſimpliciter* θυσίαν, *quomodo ipſi Apoſtoli Canone 3. quomodo Ignatius* οὔτε θυσίαν προσκομίζειν οὔτε δοχὴν ἐπιτελεῖν, *id eſt, neque ſacrificium immo-*

immolare, neque cœnam celebrare; ſacrificiũ ſimul & communionem complexus, quod vtrumq́ Latini Miſſæ nomine appellare ſolent. Quomodo item & D. Lucas nomine δοχῆς vſus eſt. Nunc verò cum additione, quomodo Nazianzenus ἀναίμακτον θυσίαν, hoc eſt, incruentum ſacrificium. Iuſtinus προσφερομένην θυσίαν, id eſt, quod offertur ſacrificium, appellat: ἱερὸν item, καὶ φρικῶδες μυστήριον, quomodo ſæpius Chryſoſtomus; ἀγάπην, id eſt, dilectionem, quomodo Tertullianus, & alij plurimi; σύναξιν, εὐχαριστίαν, collectionem atq́ gratiarum actionem vt paßim omnes appellant. Iuſtinianus προσκομιδὴν oblationem in Nouellis nominat, ſed & hæc hactenus.

ILLI ſiquidem Pſalmi, qui quaſi. &c. *Fruſtatim hæc ex Cabaſila proiiciuntur potius quàm continuantur; proinde libet totum locum Cabaſilæ apponere:* QVAE autem poſt Pſalmos, ſacrarum literarum lectiones, & alia, id quod ſequitur. Nam etſi dicatur alius eſſe vſus lectionum & pſalmodiarum; ea enim adſumpta eſſe, vt ſcilicet ad virtutem nos vngant, & vt Deum propitium reddant; nihil tamen prohibet, quò minus & hoc, & illud poſsint, & eadem, & fideles ad virtutem inducant, & Chriſti œconomiam & diſpenſationem in carne ſignificent. Quemadmodum enim veſtes, indumenti quidem vſum implent, & corpus tegunt: eò autem, quòd tales vel tales ſunt, nonnunquã & artificium, & vitam, & dignitatem eorũ, qui induti

ſunt ſignificant; ita etiam in ſe habet in his. Quia enim diuinæ Scripturæ, & verba diuinitùs inſpirata, & hymnos Dei comprehendunt, & ad virtutem adhortantur, eos qui legunt & canunt ſanctificant. Quia auté talia electa ſunt, & ita ſunt ordinata, & aliam habent poteſtatem, & ſufficiũt ad ſignificandam Chriſti peregrinationem, & eius inſtitutionem. Neque enim ea ſolùm quæ coluntur, & leguntur; ſed ea etiam, quæ in celebrando peraguntur, eodem modo ſe habent. Fit enim vnumquodq; præſentis vſus gratia: ſignificat autem etiam aliquid ex operibus, vel actionibus, vel paſsionibus Chriſti.

CVR enim non ſtatim in altari proponunnuntur, &c.

DVO ſunt intrà ἅγιον βῆμα, id eſt, ſanctum tabernaculum in orientali Eccleſia, Altaria: vnũ maius in medio θυσιαστήριον, quod variis nominibus appellant; Sacram menſam, Sancta ſanctorum, Cathedram, Locum Dei, Requiem, Propitiatorium, magni ſacrificij officinam, Chriſti monumentum, & eius gloriæ tabernaculum; totque item vocabulis ab antiquiſsimis Patribus inſignitur: ex quibus colligere licet, quàm magnificè illi ſenſerunt de eo ſacrificio, quod in hoc peragitur altari; longè ſecius, quàm noſtri profani iſti rerum diuinarum inquinatores. Eſt & aliud minus altare, in quò Sacerdos ſacra præparat; quod protheſis dicitur, quaſi propoſitio, quòd panis conſecrandus in eo primùm ponitur.

Quia

QVIA offerebantur quidem primò Deo ſacrificia. *Integer locus et ſententia Cabaſilæ hæc eſt:* Initium autem ducamus ab eorũ, quæ in propoſitione fiunt & dicuntur, contemplatione, & ipſa eorum allatione, donorumq́ue oblatione. Cur enim non ſtatim ad altare ducuntur, & ſacrificantur; ſed primum tanquã dona Deo dedicantur? Quia offerebantur quidem Deo ſacrificia ab antiquis, ratione carentiũ animaliũ cœdes, & ſanguis. Offerebantur autem etiã dona; quemadmodum vaſa aurea, vel argentea. Corpus autẽ Chriſti etiam vtraq; habere videtur. Etenim ſacrificium quidem poſterius extitit; quando pro gloria Patris eſt interfectus: dedicatus autem erat, & oblatus Deo, ab initio: & donũ erat ipſi precioſum, & tanquã adſumptũ; vt noſtri generis primitiæ, & propter legẽ, quòd erat primogenitus. Ea de cauſſa, ea, quæ nunc offeruntur, per quæ corpus illud ſignificatur, non ſtatim ad altare ducuntur, & ſacrificantur; ſed hoc quidem fit poſtea: prius autem Deo dedicantur; & dona precioſa Deo, & fiunt, & vocantur. Ita fecit Chriſtus. Quando enim panem & vinum manibus acceptum oſtendit Deo & Patri; tanquam dona, ea Deo offerens, & dedicans, oſtendit. Et vnde nam hoc conſtabit? Ex eo, quòd Eccleſia hoc facit, & ea dona vocat. Non enim id faceret, niſi Chriſtum hoc feciſſe ſciret. Audiuit enim ipſum iubentem: Hoc facite; & non diſsimiliter eũ eſt imitata.

IVSSIT enim ipſe Dominus, vt hæc in memoriã eius peragantur, &c. *Rem totam ſic explicat Cabaſila.* SED quanam de cauſſa hæc iuſsit? & ad aliquid reſpiciens, hanc recordationem à nobis exegit? Ne ingrati & immemores eſſemus. Eſt enim benefactoribus ab iis, qui beneficio affecti ſunt, quædam gratiæ relatio; eorum meminiſſe, & eorum, per quæ beneficio affecti ſunt. Huius autem conſeruandæ memoriæ, homines multas rationes excogitârunt; ſepulchra, ſtatuas, columnas, dies feſtos & celebres, certamina; quorum omnium vnum eſt inſtitutum, non ſinere, vt viri præclari & præſtanti virtute, obliuioni mandentur. Tale eſt etiam, quod dicit Seruator: Alij quidem alia obliuionis quærunt remedia; vt recordentur eorum, qui ipſos beneficio affecerunt; vos autem in meam recordationem hoc facite: & quemadmodum ciuitates, fortium virorum, per quos victoriam aſſecutæ ſunt, vel qui eis ſalutem attulerunt, aut res earum rectè geſſerunt, columnis inſcribunt; ita etiam in his donis nos mortem Domini adſcribimus, in qua, vniuerſa ſita fuit aduerſus malignum victoria. Et per ſtatuas quidem, ciuitates ſolum habent figuram corporis benefactorum: nos autem ab hac oblatione non habemus figuram corporis; ſed ipſum corpus eius, qui ſe geſsit fortiſsimè. Hoc ipſum etiam antiquis conſtituit, vt in figura facerent id, quod nunc eſt in rerum veritate.

veritate. Id enim erat Paſcha: & agni occiſio in memoriam reuocat cœdis illius ouis & ſanguinis, qui ſeruauit Hebræis in Aegypto primogenita. Et hæc quidem eſt ratio recordationis.

SED & Chriſti ipſius veri capitis, &c. *Tractat hæc in hunc modum Cabaſila*: SIGNIFICATVR autem Eccleſia in myſteriis, nō tanquam in ſignis, ſed tanquam in corde membra, & in arboris radice ramus; & ſicut dixit Dominus, tanquam in vite palmites. Non enim eſt hic ſolùm nominis communio, vel analogiæ ſimilitudo; ſed res eadem. Etenim corpus Chriſti & ſanguis, myſteria: ſed Eccleſiæ hæc ſunt cibus, & verus potus: & eorum particeps effecta, non ea mutat in corpus humanum, veluti aliquem alium cibum; ſed ipſa in illa mutatur, vincentibus iis, quæ ſunt præſtantiora. Nam etiam ferrum cum igne habens conſuetudinem, fit ignis; non autem dat igni, vt ſit ferrū: & quemadmodum ferrum inflammatum, nō ferrum, ſed ignem apertè videmus, ferri proprietatibus omnino ab igne deletis; ita etiam Chriſti Eccleſiam, ſi quis videre potuerit, eo ipſo, quod ei vnita eſt, & eſt eius carnis particeps; nihil aliud videbit, quàm ipſum corpus Domini. Propter hanc rationem: Vos eſtis corpus Chriſti, inquit Paulus, & membra ex parte. Non enim Chriſti in nos curam & proüidentiam, inſtructionemq; & admonitionem, & noſtrâ in eum

ſubiectionem ſignificare volens, illum quidem caput, nos autem membra appellauit, ſicut & nos cognatorum vel amicorum membra vocamus, hyperbole vtētes; ſed illud ipſum ſignificans, quod dicebat, fideles ſcilicet iam per hunc ſanguinem viuentes in Chriſto vitam, & verè ab illo capite dependentes, & hoc corpore indutos. Propterea non eſt à ratione alienum, hîc Eccleſiam per myſteria ſignificari.

Sicq; ipſa oblatio perficitur inuiſibile ſacrificium, &c. *Clarius hæc idem Cabaſila in hunc modum tractat:* De ipſo autem ſacrificio, operæpretiũ eſt illud quærere. Quia enim non figura ſacrificij, neq; ſanguinis imago; ſed verè eſt mactatio & ſacrificium; quæramus, quid eſt quod ſacrificatur? panis, an corpus Domini? videlicet, quando dona ſacrificātur, prius quàm ſunt ſanctificata, an poſtea? Etſi panis quidem eſt, quod ſacrificatur; primùm quidem, quodnam fuerit panis ſacrificium? Deinde, non eſt hoc nobis myſteriũ, videre panem mactatum; ſed agnum Dei, qui ſua morte tollit peccata mundi. Sin autem ipſum Dominicum corpus ſacrificatur; hoc certè ne fieri quidem poteſt. Non enim amplius occidi vel percuti poteſt; cùm iam ab interitu, & corruptione alienum & immortale effectum ſit. Quod ſi fieri poſſet, vt adhuc aliquid tale pateretur: oportet eſſe & qui crucifigerent, & omnia alia conuenire, quæ illud ſacrificium effecerunt: ſiquidem nõ figura

ma-

mactationis, ſed vera mactatio eſſe ponitur. Deinde, quomodo Chriſtus ſemel eſt mortuus, & ſuſcitatus non amplius moritur: & ſemel paſſus eſt in conſummatione ſeculi: & ſemel dicitur oblatus, vt multorum peccata auferret? Si enim in vnaquaque myſterij celebratione ipſe ſacrificatur; quotidie moritur. Quid ad hæc ergo dicendum eſt? Sacrificium, neque antequã panis ſanctificetur, neque poſtquam eſt ſanctificatus, peragitur; ſed eo ipſo tempore, quo ſanctificatur. Sic enim neceſſe eſt omnia, quæ de eo creduntur, conſeruari, & nihil omnino excidere. Quænam autem ea ſunt? Sacrificium hoc, non eſſe imaginem, & figuram ſacrificij; ſed verum ſacrificium: nõ eſſe panem, id, quod ſacrificatur; ſed ipſum Chriſti corpus; & præterea vnum eſſe agni ſacrificium, & quod ſemel factum eſt. Et primùm videamus, an non figura, ſed re ipſa ſacrificium ſit myſterij celebratio. Quòd enim eſt ouis ſacrificium, quæ ab eo, quod non eſt omnino occiſum, in occiſum fit mutatio; hoc etiam hic fit: panis enim, qui eſt inſacrificatus, mutatur tunc in id, quod eſt ſacrificatum. Mutatur enim à pane non mactato, in ipſum corpus Chriſti, quod verè mactatum eſt. Vnde quemadmodum in oue mutatio, verè ſacrificium operatur: ita iam hîc propter hanc mutationem, id quod peragitur, verum eſt ſacrificium. Mutatur enim non in figuram; ſed in rẽ mactationis, in ipſum corpus

Chriſti, quod ſacrificatũ eſt. Sed, ſi panis quidẽ manens fuiſſet ſacrificatus; panis eſſet, qui mactationẽ ſuſcepit: & fuiſſet mactatio tunc panis ſacrificium. Quoniam autem vtraque mutata ſunt; & inſacrificatum, & panis: & factus eſt pro inſacrificato quidẽ ſacrificatus, pro pane autẽ corpus Chriſti; propterea mactatio illa, non in pane, ſed tanquam in ſubiecto cõſiderata, corpore Chriſti; non panis, ſed agni Dei ſacrificiũ, & eſt, & dicitur. Clarum eſt autem, quod his poſitis, nihil neceſſe eſt, multas fieri oblationes corporis Domini. Quia enim fit hoc ſacrificium, agno non tunc occiſo, ſed pane mutato in agnum occiſum; clarum eſt, quod fit quidem mutatio, ſed non tunc fit occiſio: & ſic id, quod mutatur quidem, multa, & mutatio ſæpè: id autem, in quod mutatur, nihil prohibet vnum & idem eſſe, ſicut vnum corpus, ita etiá occiſionẽ corporis vnam. Et hæc quidẽ de his.

PRINCEPS ſit aliarum Eccleſiarum, &c. *Qui fuerunt ab antiquo principes Apoſtolorum, & quaſi columnæ, quæ item principes Eccleſiæ; ex Paulo, Actiſq́ Apoſtolorum, clarum eſt. Clarum item ex Concilij Nicæni, quod iſti ſe in omnibus ſequi dicunt, Canone 6. & 7. & 39. in cuius Synodi Patrum Catalogo, & ſubſcriptionibus, ne nomen quidem Bizantini Epiſcopi reperitur. Clara item ſunt Conſtantinopolitanorum Patriarcharum ad Damaſum, Leonem I. Gregoriũ item I. & ceteros Pontifices, iſtius primatus cauſſa, nequidquam*

facta

facta poſtulata. Clara illorum verè Apoſtolica reſponſa. Verùm noua nobilitas ſemper in recenſendis titulis, & ſtemmatibus, multum eſt odioſa; quantoq; minus illis abundat, tanto illa magis iactat, & oſtentat. Illudq; maximè in Græcis nunc apparet, ambitionis tale vitium eſſe, quod vltimũ ſapientem deſerat: nam & illos olim iam omnia planè deſeruerunt: faſtus tamen quidam, & ambitio in illis adhuc apparet. Non habere autem illos vllam legitimam cauſſam, cur ſibi hunc vindicent primatum; vel Canon, quem pro ea ambitione in Conſtantinopolitano Concilio ipſi tulerunt, abundè indicat, qui talis eſt: CONSTANtinopolitanæ ciuitatis Epiſcopum, habere oportet primatus honorem poſt Romanum Epiſcopum, propterea, quòd ſit noua Roma. *Si ergo ideò primatum obtinere debet, quia noua Roma eſt; cur igitur veteri ſe anteferunt? Verùm nos hac de re non plura dicemus; ſed potius Patriarcham Patriarchæ opponemus, totumq; tractatum Gennadij Scholarij Patriarchæ Conſtantinopolitani de iſto principatu, quo maiorem fidem res habeat, vt & iſtorum & aliorum oculi confodiantur, huic loco apponemus.*

GENNA-

GENNADII SCHOLARII PATRIARCHAE CONSTANTINOPOLITANI

deſenſio de Primatu Papæ.

SECTIO I.

ECCE NVNC QVINTVM *& vltimum decreti caput, accedit, vt ſuam reſponſionem accipiat, quemadmodum et præcedentia. Ergo quia laborem explicandi, quæ mihi de quatuor primis capitibus viderentur, non defugi, nequaquam decet hoc, aut ſilentio inuoluere, aut debita reſponſione fraudare. Æquum eſt igitur omni adhibito ſtudio, & de hoc capite, quæ dici poſſunt afferre, ne & ipſum debita ſibi careat portione; immò & alijs adiungatur, ſacrorum Patrum & Doctorum diuinis & theologicis teſtimoniis communitum, vt cumulatè, quod polliciti ſumus, præſtemus. Quidnam verò hoc eſt? Eccleſiæ caput, Papæ primatus, quemadmodum ſacræ Synodi decretum apertè clamat.* PRAETEREA decernimus, Apoſtolicam ſedem & Romanum Pontificem invniuerſum orbem primatum obtinere, eundemq; eſſe beati Petri Principis Apoſtolorum ſucceſſorem, & ipſius Chriſti in terris vicarium, patrem, & magiſtrum omnium Chriſtia-

ſtianorum. *Hoc profectò, neſcio quomodo quis*
inficiari poſſit; cùm apertiſſimè Chriſtus & omnes
Doctores, manifeſtiùs quam ſi vel tonitruum per-
ſonaret, hoc ipſum vociferentur. Chriſtus ergo an-
te ſuæ paſſionis tempus, ad Philippi Cæſaream per-
gens, interrogauit diſcipulos ſuos, dicens: QVEM *Matth.* 16.
me dicunt homines eſſe Filium hominis? *ani-*
maduerte exquiſitum theologici ſermonis ſenſum:
nam quando de communibus hominum ſententijs
percontatur, Apoſtoli occupant reſponſionem, di-
centes per ſingulos: QVIDAM Ioannem Ba-
ptiſtam, alij dicunt Heliam, alij Hieremiam,
alij vnum ex Prophetis. *Quando verò de illorum*
ſententia explicanda interrogat; & quam exiſti-
mationem de eo haberent, cùm diceret: VOS au-
tem quem me eſſe dicitis? *tunc nemo Apoſtolo-*
rum locutus eſt, quia ipſi aliorum præſides erant;
Petrus autem ijs, & toti orbi terrarum præſidebat:
& ij quidem tanquam præſides aliorum, aliorum
ſententiam explicabant. At cùm Petrus Apoſto-
lorum præſes eſſet, pro illis affert reſponſionem; il-
li enim primatum, velut eiuſdem ſcholæ ſocij, de-
tulerunt: vnde & audacter Chriſto reſpon-
det: Magiſter interrogas, quem te dicimus eſ-
ſe? Tu es Chriſtus Filius Dei viui. *Conſidera ma-*
gnificam Petri confeſſionem, ideo & ſaluator ad
eum: BEATVS es Simon Bariona: quia caro &
ſanguis non reuelauit tibi; *non humana ſapien-*
tia hoc te docuit, neque ab hominibus didiciſti; ſed
Pater meus, qui in cælis eſt, *hanc tibi admirabilē*

theolo-

theologiam reuelauit, pater igitur meus te docuit. Ego autem tibi dico, quòd tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portę inferi non pręualebunt aduerſus eam. *Neque hic ſubſtitit, immo progrediens dicit:* Et dabo tibi claues regni cælorum: & quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cælis; & quæcunq; ſolueris ſuper terram, erũt ſoluta & in cælis. *Quis ergo ſe Chriſtianum profeſſus hæc abnegabit? niſi fortè Chriſtianiſmum exuere velit.*

SECTIO II. *SED quid huic obiiciunt: qui id oppugnant? ad omnes hoc dixit Chriſtus, vbi dicit:* Accipite

Ioan. 20. Spiritum ſanctum, quorũ remiſeritis peccata, remittentur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt. *Et alibi:* Ecce dedi vobis poteſtatem

Luc. 10. calcandi ſupra ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper

Marc. 16. omnem virtutem inimici. *Et rurſus:* Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium

Matth. 18. omni creaturæ. *Et alibi:* Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis. *Hæc & nos confitemur, dicimuſque, quòd in commune hos conſtituit magiſtros orbis terrarum, & omnibus gratiam tribuit peccata dimittendi; quoniam vſque ad orbis terminos ipſos deſtinauit. Neceſſe enim erat eos habere poteſtatem baptizandi, docendi, prædicandi, & omnibus gentibus dicendi, quæ opus eſſet. Cæterum erat vtile, vel potiùs neceſſarium, hos caput habere; vt inter*

inter eos eſſet ordo, & caput: ne ſine capite aberrarent; vnde confuſio magis oriretur, quàm vnio: ex quo diſſolutio & ordinis perturbatio eſſet conſecuta: quia vbi non eſt ordo, ibi diſſolutio; nam ordinis perturbatio, diſſolutiònis principium. Gregorius cognomento Theologus, id confirmat: nam mundanos principatus videmus perturbari, diſcindi, atque aboleri, quando inter ſe iuncti non ſunt: quoniam ſi duo de primatu regna decertent; vtrumque extinguitur: hoc & Saluator dixit: OMNE, *inquit*, regnum in ſeipſum diuiſum, deſolabitur, *igitur in cōmune ad omnes hoc Chriſtus dixit; (nemo negabit hoc:) ſed ſeorſum Petro:* Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, *& reliqua, ne oriretur inter eos diuiſio, vt diximus, ac perturbatio. Si ergo ea vera ſunt, quòd mundanæ poteſtates, quando diſiunctæ ſunt, intereunt, & dilabuntur; quomodo Chriſtus debuit Eccleſiam ſuam omittere ſine capite? vt confuſio ſequeretur, & ex confuſione deſtrueretur. Sed vti ſupra omnem ordinem poſitus: & vti exiſtens is, qui ordinem conſtituit, voluit & ordine ſuam ſocietatem, videlicet Eccleſiaſticam, contineri: & vt ipſe in terris erat caput,* DOMINVS, *& magiſter diſcipulorum, & pater, & paſtor; ſic cùm decreuiſſet ad paternum thronum aſcendere, Petrum præfectum ipſis conſtituit, patrem & magiſtrum: & vt vno verbo dicam, ſuum vicarium & ſucceſſorem. Oſtendit autem & alibi ante ſuam paſſionem, ſe principatū*

Lucæ 11.

& pri-

Luc. 22. *& primatum Petro tradidiſſe, vbi dicit*, PETRE, ſæpius expetiuit ſatanas vos, vt cribraret ſicut triticum; ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua:& tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. *Audis hoc, ego rogaui pro te. & illud: Tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos? quid tibi videtur; ſcilicet confirmare frares? niſi eũ eſſe illorum principẽ, & eos confirmare. Et alibi idem oſtendit, dicens*: SIMON vade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle;&aperiens os eius, inuenies ſtaterem, illum ſumens da pro me,& te:*ex eo cognouerunt diſcipuli, Petrum ipſis principem præfeciſſe. Hæc Chriſtus ipſe, antequam pateretur, enunciauit, vt dictum eſt. Poſt reſurrectionem autem (vt Ioanni tonitrui filio videtur, qui ſcripſit Euangelium) Petrus intuens in iucundiſſimum Domini vultum, inquit: Domine, quid placet tibi, vt ego faciam? Ieſus interrogauit hunc ter*, Petre amas me, *& in vnaquaque interrogatione, paſtorem illis deſignauit, dicens*: paſce oues meas, paſce agnos meos. *Qui terna interrogatione contriſtatus, ait vbertim flens*, DOMINE, tu ſcis omnia, tu ſcis, quia amo te. *cuius Dominus triplici interrogatione, voluit triplici abnegationi mederi. Poſtea terræ conſtituit ipſum paſtorem, & magiſtrum: idque multis oſtendemus rationibus & teſtibus; præcipuè verò Ioannes Damaſci oculus, in vita Barlaam & Ioſaphat Indorum, teſtatur ita dicens*: AVFVGIT hoſtis

Matth. 17.

Ioan. 21.

Marc. 3.

hoſtis diabolus, ob Petri pænitentiam, pudore ſuffuſus: at ille rurſus princeps electus erat, veluti terræ magiſter. *Id & ſapiens Leo imperator in exapoſtilariis dicit*: Partim quidem poſt diuinam reſurrectionem, ter, Petre amas me, interrogans Dominus, ſuarum ouium conſtituit paſtorem: partim verò Simoni oueis tradidit ad paſcendum; vt charitatem mutuam rependeret, requirens ab eo curam paſcendi: & ideo dixit: Petre ſi amas me, paſce agnos meos. Petrus verò intelligens, quod magnum eſt primatus, & multæ virtutis egens; videnſque Ioannem, quem valde Chriſtus diligebat, qui ſequebatur, ait: Hic autem quid? quaſi vero dicens, me domine & magiſter deſignas caput diſcipulorum; hunc autem à te dilectum, quid iubes eſſe? qui & petiit ab eo ſedere à dextris ſuis; & antequam peteret, curauit à matre id fieri, vt vel à dextris, vel à ſiniſtris collocaret ipſum, in gloria ſaluatoris. *Ex quibus apertè colligitur hic cathedræ primatus. Quòd ſi de cæleſti cathedra, doctores hoc intellexerunt; tamen & hoc pacto poſſumus interpretari. Sed ne cui occaſio præberetur exponendi, quod de omnibus dixit diſcipulis; quæcunque ſolueritis & quæcunque ligaueritis: reſpondet Dominus, velut eum increpans*: Petre, ſi eum volo manere, donec rurſus veniam, quid ad te? tu ſequere me. *Nam ſequere, nihil aliud oſtendit; niſi ſequere me hoc baculo paſtorali: ac veluti quando ego vobiſcum*

Ioan. 21.

Matth. 20.

eram, cuſtodiebam vos, cum pater eſſem veſter, caput, & magiſter; ſic & tu ſis pro me, & ſequere me in hoc principatu, docens, & confirmans fratres tuos. te enim in terra eſſe volo pro me. Ideóq; manet vſque ad hanc diem, & manebit Petrus Chriſtum ſequendo, per ſucceſſores ſuos, vt in orationis progreſſu declarabitur. Ex his ſaluator ſuam mētem oſtendit, vt dictum eſt, antequam pateretur, & poſt reſurrectionem.

SECTIO III.

Cæterum ſancti patres, & acta œcumenicorum conciliorū, manifeſtiſſimè idem comprobant. Quid igitur iure aduerſus hæc poteſtis afferre? niſi fortè id, quod à multis audio prædicari; quod hi vitam Petri non viuunt: nam ille pauper; hi verò ſunt diuites: & aliud vitæ genus nunc Papa ducit, quàm Petrus: quomodo eſt ergo ſucceſſor eius? Duo animaduerto hîc reprehendi, quæ omitti non poſſunt. Primum, quod ille pauper erat, hic diues. Secundum, aliud genus vitæ viuebat ille, aliud hic. Ad primum quidem illis ſic reſpondendum eſt: ſcilicet, quod opes, & ea, quæ poſſidet, non ipſe ſibi comparauit, neq; per vim ab aliquo extorſit; ſed ante multas ætates & annos; non tantum ante ſchiſma, & diuiſionem Eccleſiarum, ſed paullò poſt Chriſti aſſumptionem in cælum, & ante ſanctam magnam & primam ſynodum magnus Conſtantinus Imperator inuictus, Silueſtro ſanctiſſimo, ſummoq; pontifici, largitus eſt: quemadmodū in edicto cōtinetur, et in ſacris Canonū libris inuenitur. At et nos id ad verbū apponemus, ne aliud videa-

videamur afferre, quàm propria eius verba ſonãt.

Æquum eſſe iudicauimus, vnà cum omnibus ſatrapis noſtris, & vniuerſo ſenatu, optimatibus, & cuncto populo, imperio Romanæ gloriæ ſubiacenti; vt ſicut ſanctus Petrus, vicarius ex perſona filii Dei eſt conſtitutus in terris; ita & Epiſcopi ſucceſſores principis Apoſtolorũ, ampliorem principatus poteſtatem, quàm regnum gloriæ noſtræ habet, obtineant. Hoc & à nobis, & à noſtro conceſſum eſt imperio. Et volumus ipſum principem Apoſtolorum, & ſucceſſores ipſius, ex eius perſona, primos apud Deum eſſe patres & defenſores. Et ſicut noſtra Imperialis poteſtas in terris colitur & honoratur; ita eius ſanctam Romanam Eccleſiam veneranter honorari decernimus: et amplius, quàm noſtrum imperium, terrenumq́ thronum, ſedem ſacratiſſimam beati Petri glorioſè exaltari. Sancimus etiam, vt principatum teneat, tam ſuper quatuor ſedes, Alexandrinam, Antiochenam, Hieroſolymitanam, Conſtantinopolitanam: quàm etiam ſuper omnes in vniuerſo orbe terrarum eccleſias Dei. Et pontifex, qui per tempora ipſius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ exſtiterit, celſior, et princeps cunctis ſacerdotibus totius mundi exſiſtat: & eius iudicio, quæ ad cultum Dei, vel fidem Chriſtianorum, vel ſtabilitatem procuranda fuerint, diſponantur. Æquum eſt enim, vt ibi diuina lex obtineat apicem & primatum; vbi ſanctus legislator CHRISTVS IESVS *ſaluator noſter, miſſo beato Petro, iuſſit cathedram tenere:*

Decretum inuicti Imperatoris, et Magni Conſtantini, ad ſanctiſſimũ Silueſtrum, Romanum Papam.

& vbi crucis patibulum paſſus eſt, & beatæ mortis calicem bibit; veſtigiis inhærendo, ſui noſtriq; magiſtri: & ibi gentes capita inclinare, propter confeſſionem nominis Chriſti; vbi eorum magiſter beatus Paulus protenſa ceruice, propter Chriſtum, coronam martyrii ſuſcepit: & vt vſque ad mundi conſummationem ibi quærant magiſtrum; vbi ſanctorum ſuorum reliquiæ conquieſcunt: & ibi proni, & in terram procidentes cæleſtis regis Dei, & ſaluatoris noſtri IESV *Chriſti miniſteriis inſeruiamus; vbi ſeruiuimus illi ſuperbo regi. Tradimus igitur ipſis ſanctis Apoſtolis, beatis Petro & Paulo, & poſt hos beato Silueſtro, & omnibus ſucceſſoribus eius, qui vſque ad conſummationem mundi aſcenſuri ſunt ad ſedem beati Petri, ab hoc die, palatium imperii noſtri Lateranenſe; quod omnibus mundi palatiis præfertur, & ſupereminet: deinde diadema ſiue coronam capitis noſtri, ſimulque & lorum, nec non & ſuperhumerale, quod imperiale aſſolet circundare collum; verum etiam chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta, ſeu etiam dignitatem imperialem præſidentium equitũ: conferentes ei etiam imperialia ſceptra, ſimulque cuncta ſigna, & banda, & reliqua ornamenta imperialis culminis, & gloriam poteſtatis noſtræ. Viris etiam diuerſi ordinis, reuerendiß. Clericis, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſeruientibus, illud culmen ſingularis potentiæ, & præcellentiæ habere ſancimus; cuius ampliſsimus noſter ſenatus videtur glo-*

*tur gloria adornari, id eſt, patricios, & conſules effici; nec non & ceteris dignitatibus imperialibus eos promulgamus decorari. Et ſicut imperialis eſt decorata militia; ita clerum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ adornari decernimus. Et quemadmodum imperialis potentia diuerſis officiis cubiculariorum, nec non & hoſtiariorum, atque omnium excubitorum; ita & ſanctam Romanam Eccleſiam decorari volumus. Et vt ampliſsimè pontificale decus præfulgeat, decernimus; vt clerici eiuſdem Romanæ Eccleſiæ linteaminibus, id eſt, candidiſsimo colore decoratos equos equitent: & ſicut noſter ſenatus calceamentis vtitur, ſiue ſandaliis albo ex linteamine; ita & cæleſtia ſicut terrena ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiam tribuimus, & concedimus beato Silueſtro, Epiſcopo Papæ Romanæ vrbis, & ſucceſſoribus eius beatis Epiſcopis, ad honorem & gloriam Dei, & ſaluatoris noſtri I*ESV *Chriſti, & magnæ Apoſtolicæ Eccleſiæ: vt ſi quis ſenator proprio conſilio clericare voluerit, & in religioſorum numero clericorum connumerari in magna & Apoſtolica Eccleſia; nullus ex omnibus præſumat impedire. Præterea decernimus, vt ipſe religioſiſsimus pater Silueſter magnus Epiſcopus, & eius ſucceſſores omnes Epiſcopi, ferant diadema, ſiue coronam, quam ex capite noſtro ipſi tradidimus ex auro puriſsimo, & precioſis margaritis, vt ipſi ad ornatum capitis vtantur ad laudem Dei, & honorem ſanctorum Apoſtolorum. Ipſe verò*

beatus Papa Silueſter, ſub corona, ſiue papalithria, quam habebat, ad gloriam Dei & ſancti Petri, noluit ferre coronam ex auro & margaritis; & ideo quia ipſe noluit ex auro coronam, nos ſplendidiſſimum lorum, quod ſignificat ſanctam reſurrectionem, capiti ſancto eius noſtris manibus impoſuimus: & tenentes frenum equi ipſius, pro reuerentia beati Petri, ſtratoris officium illi exhibuimus: ſtatuentes eodem loro, omnes eius ſucceſſores ſingulariter vti in proceſſionibus, ad imitationem imperii noſtri. Vnde, vt pontificalis apex non vileſcat, ſed magis quàm terreni imperii dignitas, gloria, & potentia decoretur; ecce tam palatium noſtrum, vt prædiximus, quàm Romanam vrbem, & omnes Italiæ, ſiue occidentalium regionum prouincias, loca, ciuitates, caſtra, beatiſſimo pontifici & patri noſtro, & vniuerſali Papæ Silueſtro tradidimus, atque reliquimus ipſi, & ſucceſſoribus eius poteſtatem, & robur firmum imperialis iuſſionis. Et per hoc diuinum iuſſum, et pragmaticum conſtitutum, ſanctis patribus Romanæ Eccleſiæ in perpetuum decernimus permanenda. Vnde congruum perſpeximus, noſtrum imperium, & regni poteſtatem, ad orientales tranſferri regiones; & in Byzantiæ prouinciæ optimo loco, nomini noſtro ciuitatem ædificari, & noſtrum illic imperium conſtitui: quoniam vbi principatus ſacerdotum, & Chriſtianæ religionis caput, ab imperatore cæleſti conſtitutum eſt; iuſtum non eſt, vt illic imperator terrenus habeat poteſtatem.

Huius

Huius verò imperialis decreti paginam propriis manibus roborantes, ſuper venerandas reliquias ſancti Apoſtoli, & principis Petri poſuimus; & ibi iurauimus hæc omnia inconcuſſa ſeruare, et ſucceſſores noſtros Imperatores, in archiuiis noſtris hæc cuſtodire, tradidimus patri noſtro, ſancto, & vniuerſali Epiſcopo, & Papæ, & per eum omnibus ſucceſſoribus eius Epiſcopis, domino & ſaluatore noſtro Ieſu Chriſto annuẽte, iubemꝰ omnia quæ ſupra ſcripta ſunt, firmiter in ſæcula obſeruari.

SECTIO IIII.

Vides, quo pacto inuictus imperator, magnus dico Conſtantinus is fuit, qui elargitus eſt, quæ nunc ab Eccleſia poßidentur: quodq́ neque per vim accepit, neque alicui extorſit; & quòd cuncta ad honorem & gloriam cæleſtis regis terrenus conſecrauit? quodq́ omni reuerentia & pietate adhibita liberalißimè Eccleſiæ donauit? Ea accepit Silueſter duas potißimum ob cauſſas: vnam quidem propter fidei feruorem, & imperatoris propoſitum, ne eius animi pietatem ſcandalizaret, ſi munus reieciſſet: alteram, vt Eccleſiæ reuerentiam apud omnes excitaret, quæ egeſtate premebatur, & perſecutionem patiebatur, & contemnebatur ab impiis tyrannis & imperatoribus, qui Conſtantinum præceſſerant. Adhæc, vt terrena poteſtate frueretur; quoniam complures habebat aduerſarios, & tunc, & in præſentia habet, ſpirituales & mundanos. Qui mentem habet, intelligat: nam in egeſtate conſtituta, denuo fuiſſet exagitata, vt ſub

Conſtantino euenit; & ſæuior conſecuta eſſet perſecutio, quàm tūc ſub quibuſdam, qui palàm quidem Chriſtianiſmum profitebantur, clàm verò Græcam religionem amplectebantur: negantes penitus Chriſti in carne præſentiam, ſæpiusq́ tentantes eam imminuere, & ad nihilum redigere. Tertiam quoque reſponſionem meritò adiungemus: quòd primi admirabiles ſummi pontifices multò antè prouiderunt, & omnium primus beatus Silueſter; ſcilicet, quòd in extremis diebus apud homines fides imminuenda foret, nec eundem feruorem & reuerentiam habitura, quam iam inde à principio obtinebat inops & egens Chriſti Eccleſia: quodq́ habentes præualituri forent, non habentes autem pro nihilo futuros: propterea decreuerunt, vt aliquid haberet ad ſumptus faciendos Eccleſia, ne ab vllo contemneretur. Quicunque enim Romanam Eccleſiam conſpexerint, vt ipſe conſpexi, qualemq́ue reuerentiam terræ reges & principes eò ſe conferentes ipſi exhibent; ij profectò mecum teſtabuntur, me vera dicere: nam ſi inops eſſet; in nullo prorſus honore haberetur apud eos, qui inani gloria tantum permouentur, & per vim coli volunt. Quid ergo? ideo non eſt Eccleſia? & hac de cauſſa non debemus obedientiam, & honorem ei præſtare, quòd opulenta eſt, & poteſtatem magnam habet? abſit tanta abſurditas: nam & Chriſtummet inſimulabimus, qui mendicus natus eſt, & mendicitatem exercuit, & inopiam prædicauit: poſtea docuit ſe eſſe terræ regem ſempiter-

ſempiternum. Et rurſus; data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Et iterum; quando veniet filius hominis in poteſtate ſua. Num dices hæc vera non eſſe? minimè profectò, minimè. Itaque Eccleſiæ contigit, vt ſponſo eius Chriſto, ſcilicet inopem eſſe genitam ex infructuoſa Iudæorum ſynagoga; paulatim verò effectam diuitem, ex aqua videlicet & ſpiritu; nunc autem opulentam, magnamq́ potentiam conſecutam. Ad ſecundum, quòd ſummi pontifices in præſentia, Petri vitam non viuunt, reſpondendum, quanquam aſperum alicui dictu videbitur: ſi præſidem, fratres, Romanæ ſedis incuſatis; cur non & incuſatis orientis pontifices, qui veterum pontificum & Apoſtolorum vitam non viuunt? hoc eſt, Alexandrinum, qui non viuit ſicuti Marcus: Antiochenum, ſicut Ignatius, cognomine Deifer: Hieroſolymitanum, ſicut Iacobus, qui fuit Domini frater: Conſtantinopolitanum, ſicut Andreas protocletus: ſed Romanum tantùm reprehendere vultis? Quanam id de cauſſa? quia Latinus & barbam radit, atq; quarta feria & paraſceue oleum ac piſces comedit. Hæc igitur ſunt, quæ carpere ſcitis: auaritiam, ebrietatem, inſcitiam, neſcitis carpere. Si peccatores, vt vos arbitramini, ſunt Romani pontifices; quid ad vos? non noſtrum eſt diſquirere, & damnare noſtros principes, propheta apertè clamante: Principi populi tui non maledices, ſed nec inſurgere aduerſus paſtorem ouibus licet: audimus enim dicentem Dominum: Super cathedram

Matt. 28.
Matth. 13.

dram Moyſis ſederunt ſcribæ & phariſæi: omnia quæcunque dixerint vobis facere, facite: ſecundum verò opera eorum nolite facere. *quoniam poterant & illi Domino reſpondere; non tenemur pontificibus obedire, quamuis in Moſis cathedra ſedeant, quia ſunt peccatores: at id non dixerunt: ſciebant enim, quòd in cathedrá Moſis ſedere; oſtendit eos poteſtatem Moſis habere, quanquam eſſent peccatores, & Moſis vitam non viuerent, quòd prophetæ & ſancti non erant, ſicuti Moyſes. Ita et hi beati Petri ſedem regūt, poteſtatemq́ illius habent: ac veluti principatum gerentes, & domini, iubent; nos verò ſubiicimur. Sin autem vitam Petri nō viuunt; in villicationis die rationem verbo reddent: at nos pro illis non reddemus: quod enim eis nos debemus; agimus: & obedientiam pro virili exhibemus: beatum Gregorium audite dicentem:* Oues, paſtores nolite paſcere, neque vltra fines veſtros inſurgere: ſatis eſt vobis ſi bene paſcamini.

SECTIO V. *Sed vt penitus os vobis obſtruam, oſtendere vobis ex teſtimonio ſanctorum doctorum Eccleſiæ incipiamus: quòd Romana Eccleſia alias antecellat, & monarchiam obtineat, tanquam inter ceteras potior, atq; excelſior. Inquit Anacletus:* Sacroſancta Romana, & Apoſtolica Eccleſia, non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo domino & ſaluatore noſtro Primatū obtinuit, ſicut beato Petro Apoſtolo dixit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram

ædificabo

ædificabo Eccleſiam meam, quam beatiſsimi Apoſtoli, Petrus, & Paulus, ſuo martyrio conſecrârunt. *D. Marcellus ita ſcribit*: ROGAmus vos, vt non aliud doceatis & ſentiatis; quàm quod à beato Petro, & reliquis Apoſtolis, & patribus accepiſtis: ipſe enim eſt caput totius Eccleſiæ; cui ait Dominus: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: eius enim ſedes, primitùs apud vos fuit: quæ poſtea iubente Domino Romam translata eſt; cui adminiculâte gratia diuina hodierna præſidemus die. *Item Leo Papa ait*: CVM beatiſsimus Petrus Apoſtolus à Domino acceperit principatũ, & Romana Eccleſia in eius remaneat inſtitutis; nefas eſt credere, quòd ſanctus Epiſcopus, diſcipulus illius, Marcus, qui Alexandrinam primus gubernauit Eccleſiam, aliis regulis et traditionibus ſua decreta firmauerit: cùm ſine dubio de eodem fonte gratiæ, vnus ſpiritus diſcipuli fuerit & magiſtri: nec aliud ordinatus tradere potuit, quàm quod ab ordinatore ſuſcepit. *Præterea, hoc decreto Cõſtantini cõfirmatur, quod in Canonicis cõſtitutionibus legitur, in quo præter alia multa & hoc habetur*: Decernẽtes ſancimus, vt ſacroſancta Romana Eccleſia principatũ teneat, tàm ſuper quatuor ſedes Alexandrinã, Antiochenã, Hieroſolymitanã, Cõſtantinopolitanã; quàm etiã ſuper omnes in vniuerſo orbe terrarũ Eccleſias Dei: *ex quo colligere poſſumus, eũ Romanã Eccleſiam*

veluti

veluti principem omnibus præponere; cui non ſolùm Antiochiæ Eccleſia, verùm etiam Conſtantinopolitana, & reliquæ, commendantur. Gregorius Dialogus ita dicit: CONSTANtinopolitana Eccleſia ſedi Apoſtolicæ ſubiecta eſt. *Item ex Synodo Conſtantinopolitana*: CONSTANtinopolitanæ, inquit, ciuitatis Epiſcopum habere oportet primatus honorem, poſt Romanum Epiſcopum. *Ad hæc Anacletus dicit*: ROMANA ſedes primatu, Dei gratia exornatur; quæ à Domino, non ab alio eum cepit: & ſicut cardine oſtium regitur; ſic huius Apoſtolicæ ſanctæ ſedis auctoritate omnes Eccleſiæ Domino diſponente reguntur. *Item Calliſtus dicit*: NON decet à capite membra diſcedere: ſed iuxta ſcripturæ teſtimonium, omnia membra caput ſequantur: nulli verò dubium eſt, quod Apoſtolica ſedes, mater ſit omnium Eccleſiarum; à cuius regulis, nullatenus nos conuenit deuiare. *Item Gregorius apertè dicit*: NVLLI fas eſt, vel velle, vel poſſe tranſgredi Apoſtolicæ ſedis præcepta, nec noſtræ diſpoſitionis miniſterium. Sit ergo ruinæ ſuæ dolore proſtratus, quiſquis Apoſtolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter ſacerdotes habeat; ſed exors fiat à ſancto myſterio. *Item Cyprianus ſanctiſſimus dicit*. QVICVNque Petri cathedram, in qua Eccleſia fundatur, dereliquerit; in ea vlterius eſſe non audeat. *Item Nicolaus ſummus Pontifex ita ſcribit*: ROMA-

NAM

NAM Eccleſiam ſolus Chriſtus fundauit, & ſupra petram fidei mox naſcentis erexit; qui beato Petro, æternæ vitæ clauigero, terreni ſimul & cæleſtis imperii iura commiſit. Non ergo quælibet terrena ſapientia; ſed illud verbum, quo conſtitutum eſt cælum & terra, per quod denique omnia condita ſunt elementa, Romanam fundauit Eccleſiam. Illius certè priuilegio fungitur, cuius auctoritate fulcitur. Vnde non dubium eſt, quia quiſquis cuilibet Eccleſiæ ius ſuum detrahit, iniuſtitiam facit: qui autem Romanæ Eccleſiæ priuilegium ab ipſo ſummo omnium Eccleſiarum capite traditum, auferre conatur; hic procul dubio in hæreſim labitur: & cum ille vocetur iniuſtus, hic eſt dicendus hæreticus; fidem quippe violat, qui aduerſus eam agit, quæ eſt mater fidei. *Item Pelagius addit*: TVRPISſimum eſſe ſchiſma, quodque homines eodem ab alienigenis poteſtatibus conterentur, & canonicæ ſcripturæ auctoritas, & antiquorum canonum veritas docet. Qui igitur ab Eccleſiaſtica ſede ſcinditur; in ſchiſmate ipſum eſſe nemo ambigit: quodque aduerſus Romanam & œcumenicam Eccleſiam conatur menſam erigere: & vt ſchiſmaticum eſt Romanam Eccleſiam pro capite non habere; ſic & hæreticum iura eius auferre: apertum eſt enim, quòd quicunque ab vnitate fidei, vel ſocietate Petri Apoſtoli quolibet modo ſemetipſos ſeparauerint; tales nec

vinculis

vinculis peccatorum abſolui, nec ianuam poſſunt regni cæleſtis ingredi. *Et hæc quidem occidentales patres doctores ſine tergiuerſatione ſic vti vides, & apertè pronunciant. Secundum hos, orientales doctores in teſtes adducemus; eosq́ inter ſe conſentire manifeſtiſsimè comprobabimus.*

SECTIO VI.

Et primus Damaſci præclarum lumen accedat: hic enim in oratione in Domini transfigurationem à ſe conſcripta, cuius principium eſt. EIA feſtum diem celebremus, ô Deo cara ſocietas, *poſt alia multa; ſic de propoſita quæſtione diſſerit.* VT homo quidem interrogationem proponit: vt verò Deus, latenter oſtendit, qui proximè ſecuturus eſt: quem ſua præcognitione prædeſtinauit dignum Eccleſiæ præſidem; hunc tanquam Deus inſpirat, & per eum loquitur. Qualis autem eſt interrogatio? quem me dicitis eſſe? at Petrus ardēti incenſus zelo, & ſancto actus ſpiritu, reſpondit: Tu es Chriſtus filius Dei viui. ô beatum os: ô labia feliciſsima. & paullò poſt; hæc eſt fides recta, & inconcuſſa; ſuper quam, vt ſuper petram, Eccleſia eſt firmata, ex qua dignè cognomen accepiſti: hanc portæ inferi, hęreticorum ora, dæmonum machinamenta incurſionibus vexabunt; at non præualebunt: armis oppugnabunt, at nō vaſtabunt: tela infantium ſunt, & erunt eorum vulnera: langueſcent illorū linguæ, et in ipſos cōuertentur: ſibi ipſi perniciem ſtruit, qui ſe opponit veritati: hanc

hanc ipſe ſuo redemit ſanguine; tibi verò vt fidiſsimo ſeruo, in manus tradit: hanc incõcuſſam & mergi neſciam, tuis precibus ſerua; quia nunquã ſubuertetur, nunquã vaſtabitur, ſecura fiducia Chriſtus dixit, à quo cælum firmatũ eſt, terra fundata, & manet inconcuſſa; nam verbo cæli firmati ſunt. Et paullò poſt, Chriſtũ deprecare, qui te regni clauigerum prædicauit: qui peccata ligare, & ſoluere eſt elargitus. Et poſt alia quædã rurſus dicit: Sed cur Petrũ, Ioannem, & Iacobum aſſumpſit? Petrum, vt verè oſtenderet teſtimoniũ à patre teſtificatũ; verbaq; à ſe dicta comprobaret, quemadmodũ pater cæleſtis ei reuelauit: & vt eum, qui princeps futurus erat, & totius Eccleſiæ clauũ ſuſcepturus. *Animaduertis quòd Petro, vt præſidi, & totius Eccleſiæ principatum obtinenti, clauum tradidit? profectò ſurdo aſpidi, & aureis obſtruenti ſunt ſimiles, qui neque audire volunt, nec videre. Nimirum inquiunt: at Petro tantum hoc datum eſt, ſed non eius ſucceſſoribus. Hoc, vt à fatuis prolatum verbum, omniſque ſenſus expertibus, ſilentio præterire oportebat; quoniam nulla planè indiget reſponſione. Sed in gratiam eorum, qui volunt eos ſtrenuè propellere; id ipſum vt omnis inſcitiæ refertum refellamus: alioquin, ſi id conceſſerimus, catholicam fidem ſubuertemus, & Chriſtum falſum prædicaſſe dicemus, & alia infinita abſurda inde ſequentur: ſi Chriſti fides vſque ad Petrum & ceteros Apoſtolos perdura-*

perdurauit; poſtea vero non: ſi Petro tantùm & Apoſtolis tradita eſt, at non eius ſucceſſoribus. O ſtultitiam nimis apertam, ô mentem peruerſam: quomodo Synodi ſunt conſtitutæ in Eccleſiæ ſubſidium? quomodo canones ſynodales inſtituti ſunt; ſi poteſtatem non habuerunt? quomodo magnus Conſtantinus obedientiam Silueſtro exhibuit in omnibus, tanquam Petro? vt antea ex eius decreto ſcriptum eſt: quomodo Romanorum Imperator Alexandro Papæ, inclinata ceruice, collum eius pedi ſubmiſit, cùm diceret: ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem? At ille reſpondit: non tibi, ſed Petro obedientiam exhibeo: & pontifex, & mihi & Petro. Quomodo igitur non erubeſcitis, hæc pronunciando? quomodo hæritici à ſummo pontifice fuiſſent expulſi, à ſacriſq; conciliis; ſi vſque ad Apoſtolos Eccleſia valuiſſet, poſtea verò non? quomodo hæc non dixerunt, qui per temporum vices, hoſtes & inimici Eccleſiæ Dei exſtiterunt? hæretici nimirum. Illi enim ab œcumenica Eccleſia pulſi, & exagitati, hoc dicere non audebant: vos verò hæc afferentes, illorum defenſionem ſuſcipere videmini. Oportet igitur, Arium, Macedonium, Neſtorium, Dioſcorum, Seuerum, ceteroſq; impii illius cœtus hæreticos, reſurgere; gratiaſque vobis reddere, & obnoxios eſſe: quia, quòd illis ne in mentem vnquã venit; vos eorum ſuſcepta defenſione aſſertis. Sed quod multæ et infinitæ abſurditates hinc orientur, & cæcis eſt manifeſtum, ideoque ſatis de his. Aſſere-

Afferemus etiam alia teſtimonia, & ſententias ſanctorum Doctorum Eccleſiæ, apertè comprobantium propoſitam à nobis quæſtionem; quòd Pontifex Romanus, totius Eccleſiæ caput eſt, & magiſter: & ipſi tantùm datum eſt iudicare, & de fide inquirere, & ordinare totum orbem terrarum, atque hæreticos ſedibus pellere, & orthodoxos reſtituere. Ac primùm vobis ſententiam latam contra ſacrum Chryſoſtomum in hoc teſtem adducemus; qua iniuſtè damnatus eſt ab iis, qui Conſtantinopolitanas res gerebant, & exſilio mulctatus. Cuius rei Innocentius Papa certior factus, Imperatorem cum vxore, ceteriſque ſacerdotibus & paſtoribus, excommunicationi ſubiecit; ea conditione, niſi Chryſoſtomum in ſuam ſedem reuocaret. Nam de Chryſoſtomo lata ſententia, & in gratiam Eudoxiæ damnato; in Cucuſſum Armeniæ oppidum, acerbo exſilio ablegarunt: quam is, ad Innocentium, ſanctiſsimum Romanum pontificem detulit: non enim habebant aliò, quò confugerent orientales pontifices; niſi ad Romanũ pontificem, cùm iniuriis afficerentur: dictum Domini ad Petrum in memoriam reuocantes: ET tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos: *Quamobrem D. Innocentius, ſacri Ioannis acceptis literis, Conſtantinopolim ſcribit, vt Ioannem in ſuam ſedem reſtituant. Quibus dicto non parentibus, ac Ioanne vita functo; iterum ad Arcadium, & Eudoxiam Imperatores, literas ſcribit, huius exempli.* SECTIO VII.

P *Vox*

Epiſtola Innocentii Papæ.

Vox ſanguinis Ioannnis fratris mei ad Deum clamat aduerſum te ô Imperator; vt olim iuſti Abel, contra fratricidam Cain; ſed omni ratione vindicabitur. Neque id commiſiſti tantùm, verùmetiam pacis tempore, perſecutionem magnam in Eccleſiam Dei, & ſanctos eius inſtituiſti: magnum terræ Doctorem, è ſua ſede indemnatũ pellendo; Chriſtùm etiam vnà cum eo inſectatus: neque verò vicem eius doleo; quia is hereditatem accepit cum ſanctis Apoſtolis in Dei ſaluatoris noſtri IESV *Chriſti regno: quanquam non ferenda eſt ea iactura; ſed animo angor, primùm reputans ſalutem animarum veſtrarum: poſtea ob eos, qui illo deſtituuntur, & eſuriunt ſuæ ſapientiſsimæ doctrinæ præceptis, ac monitis imbui: neque ſolùm Conſtantinopolitana ciuitas detrimentũ ſenſit eius mellifluæ linguæ; ſed & omnis occidentalis plaga eſt viduata, eo amiſſo diuino viro, vnius mulierculæ ſuaſu, quæ hanc voluit excitari tragœdiam. Verumtamen huius mundi vltionem ea non effugiet, & æternam poſtea paucis diebus interiectis, ſentiet decedendo: quamùis enim B. Ioannes hanc vitã reliquerit, fidem tuendo, & fluctuantes confirmando; in ſempiterna tamen ſæcula inexhauſtam gloriam, atque immortalem eſt conſecutus. Ad hæc, noua Dalila Eudoxia ſenſim erroris nouacula te abradens, aduerſus ſemet maledictionem comparauit, ex ore multorum vinciendo onus peccatorum graue, atque intolerandum: hoc præterea adiuncto proximè perpetratis facino-*

facinoribus. Ideo ego peccator, & minimus, vt cui ſedes eſt credita magni Petri Apoſtoli; interdico tibi, & illi, participatione intemeratorum myſteriorum Chriſti Dei noſtri. Præterea, qualemcunque epiſcopum, vel clericum in ordinibus conſtitutum ſanctæ Dei Eccleſiæ, qui auſus fuerit auxilium præbere, & communicare vobiſcum, ex quo tempore legeritis præſens vinculum, deponi iubeo. Quòd ſi vos, vt poteſtatē habentes, alicui vim inferetis, et transgreſſi fueritis canones vobis traditos à ſaluatore per ſanctos Apoſtolos; ſcitote, quòd non ad paruum vobis imputabitur peccatū, in tremenda die iudicii, quando non poterit vlla dignitas mundana prodeſſe, & quæ latent, in omnium conſpectum aſpicienda effundentur. Arſacium verò, quem vos in ſedem Epiſcopalem pro magno Ioanne induxiſtis, poſt mortem etiam deponimus, cum omnibus eiuſdem ſectæ Epiſcopis, atque ſociis: indignus enim eſt, tanquam adulter Epiſcopatus: nam omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cæleſtis, eradicabitur, nec nomē illius in ſacris voluminibus inſcribatur. Theophili depoſitioni addimus excommunicationem, anathematizationem, & plenam à Chriſtianiſmo ſeparationem.

Animaduertis ex hoc loco auctoritatem illius diuinæ ſedis, quòd non ſolùm viuentem depoſuit Arſaciū, verùm etiam defunctū? Arſacium dicit, quem in ſedē Ioannis induxiſtis, & defunctum deponimus: quod idem eſt, ac ſi dixiſſet, nolumus eum

 pontifi-

pontificum in libro inſcribi, in futuro iudicio, nam in eo facilè iubemus Ioannem aureum Conſtantinopolitanum pontificem eſſe, nunc & in futurum; Arſacium nullo pacto. At Theophili Alexandrini depoſitione (eò quòd in ſynodo Theſſalonicæ coacta, in Eudoxiæ gratiam, curauit vt damnaretur, & in exſilium pelleretur Chryſoſtomus) non fuit contentus diuinus hic ſummus pōtifex; quanquam ſynodalis erat ea depoſitio, coramque legatis. Adiecit excommunicationem (ô malùm) & plenam à chriſtianiſmo ſeparationem: ô rem admirabilem. eum, qui ſemel baptizatus eſt in nomine ſanctæ Trinitatis, & in Chriſtianorum albo inſcriptus; hic de libro delet, & exuit Chriſtianiſmo. Hoc liquidò oſtendit poteſtatem, quam habet ea diuina ſedes. Si ergo vt vos creditis, Petro tantùm tradita eſt, non eius ſucceſſoribus; quonam pacto Theophilus, Arſacius, Arcadius, Eudoxia, & ceteri, à Romano pontifice depoſiti, & damnati, non reſponderunt: tuas reprehenſiones non æſtimamus; quòd Petro tantùm, non tibi datum eſt id. at id quidem non potuerunt, nec dicere auſi ſunt: imo veniam erratorum ab eo petierunt. Sed hoc planè ſufficit, vt arbitror, ad comprobandum Petri, & reliquorum Apoſtolorum ſucceſſores, eandem poteſtatem obtinere, neque minorem horum ſucceſſores.

SECTIO VIII. *Nunc ad alias probationes & indubitata teſtimonia accedemus, quòd is, & non alius, caput eſt plenitu-*

plenitudinis Eccleſiæ, ex Epiſtola Imperatoris Iuſtiniani, ad Epiphanium Conſtantinopolis Patriarcham, in ſancta ſynodo Truli ab ipſo coacta: cuius principium:

Imperator Iuſtinianus Auguſtus. Cùm recta, et inculpata religio, quā profitetur & prædicat ſancta Dei catholica et Apoſtolica Eccleſia, nullo modo innouationē admittat: nos, doctrinam ſanctorū Apoſtolorum, & eorum, qui poſt illos in ſanctis Dei Eccleſiis verſati ſunt, ſequentes; æquum eſſe exiſtimauimus, notam, & teſtatam omnibus ſpem, quæ in nobis eſt relinquere; & cetera eiuſdem Epiſtolæ, in qua apertè perſpicitur fides, & confeſſio ipſius erga catholicam Eccleſiam.

Poſtea in ſequenti alia Epiſtola, cuius principium, Idem Imperator Epiphanio ſanctiſſimo, & beatiſſimo Archiepiſcopo huius regiæ vrbis, & œcumenico Patriarchæ, hæc ſcribit.

Cùm tuam ſanctitatem ſcire velimus omnia, quæ ad Eccleſiaſticum ſtatum pertinent; neceſſarium eſſe duximus, hac Epiſtola eidem ſignificare, & per eam eidem aperire, quæ innouata ſunt, quæ & eandem ſcire confidimus. Nam cùm hîc quoſdam alienos à ſancta catholica, & Apoſtolica Eccleſia inuenerimus, ſectantes errorem impiorum Neſtorii & Eutychetis, & eorum blaſphemiis vti; diuinum promulgauimus edictum, quod & tua ſanctitas nouit, quo hæreticorum inſaniam confutauimus: cùm nihil penitus immutauerimus, vel mutemus, vel tranſgrediamur Eccleſiaſtici

ſtatus,qui hucuſq; Deo fauente perdurat, vt tuæ notum eſt beatitudini: ſed per omnia ſeruamus ſtatum vnionis ſanctiſsimarum Eccleſiarum,quæ cum ſanctiſsimo Papa, & Patriarcha veteris Romæ tranſacta eſt; ad quē his conſentanea conſcripſimus: nunquam enim feremus, quin omnia ad ſtatum Eccleſiaſticum pertinentia, ad illius beatitudinem, vti ad caput ſanctiſsimorum Dei ſacerdotum, deferantur. Et quia quoties in his partibus hæretici exorti ſunt, ſententia & iudicio illius venerandæ ſedis, ſunt repreſſi; licet & nobis dicere ſic, & concludere: quòd omnes,qui volunt & habent ipſum pro capite,ſancti ſunt, & veri Dei ſacerdotes, & ſerui fideles: qui verò nolunt, neq; habent eum pro capite,non ſunt Dei ſacerdotes.Ita enim ſacra illa ſynodus decreuit,cùm dicit, vt capiti omnium ſanctiſsimorum ſacerdotū Dei.

Quod verò iudicium omne Eccleſiæ Dei in eo ſitum ſit, audi: quòd quoties in his partibus, orientalibus ſcilicet, hæretici exorti ſunt, iudicio & ſententia eius ſunt repreſſi: quare qui eum non ſequuntur, ſchiſmatici ſunt, & in hæreſim delabuntur. Ideo cuncta quæ agunt adulterina ſunt, & inutilia. Huius rei teſtis eſt ſancta Synodus Carthaginenſis, ex Epiſtola, quam ſancta Synodus Carthaginenſis, & magnus Cyprianus, ad Iouianum dedit,cuius eſt principium: Cùm in vnum conueniſſemus dilecti fratres, inquit, cùm ſit vnum baptiſma, vnus Spiritus ſanctus, vna Eccleſia, vnione fundata ſuper Petrum Apoſtolum,

iam

iam inde à principio, vt Chriſtus Dominus noſter dixit; propterea omnia, quæ ab ipſis ſcilicet ſchiſmaticis, et hæreticis aguntur; falſa, ſtulta, inania et adulterina ſunt. Audis quod adulterina & inania vocat; quæ præter iuſsionem eius ſunt geſta? ſic cum ab omni parte fides exagitaretur, inde præſidium parabatur. Anaſtaſius ſancti Maximi diſcipulus inquit: Cùm fides concordiſsimè ab omnibus exagitaretur, niſi ſpeciali gratia opem tulerit, qui ſemper ſuccurrit, ſemine religionis apud veterem Romam nobis relicto, ad confirmandam promiſsionem mentiri neſciam, quæ facta eſt principi Apoſtolorum. *Quænam eſt promiſsio, quæ facta eſt principi? ſi noſti, illud eſt*: ego oraui pro te, vt non deficiat fides tua: *& illud*; confirma fratres tuos: *& illud*; portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. *Ex diſputatione ſancti Maximi, cum Theodoſio quodam Cæſareæ Epiſcopo. Theodoſius.* EXCIPE vocem, neque ſcruteris illius ſenſum. *Maximus.* NOVAS profecto & ab Eccleſia alienas de vocibus inducitis leges: ſi ſecundùm vos non opus eſt ſcripturarum & patrum voces ſcrutari; totam ſcripturam abiicimus, veterem, & nouam. Audiui enim Dauid dicentem: Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius: in toto corde exquirent eum. & iterum: mirabilia teſtimonia tua; ideo ſcrutata eſt ea anima mea. & dominus in Euangeliis: Scrutamini, inquit, ſcripturas. Certior ergo

Pſal. 118.

Ioann. 5.

fiat dominus meus, quia non feram excipere vocem ſine ſenſu, qui in ea latet, ne fiam manifeſtè Iudæus. *Theodoſius*: SI quid dixerint patres, dico & id ſcriptura facio; duas naturas duas voluntates, duas operationes: ingredere nobiſcum adiungere, & vnio fiet. *Maximus*: Domine, non audeo hac de re à vobis capere aſſenſionem, cùm ſim ſimplex monachus: ſed quoniam pupugit vos Deus, vt exciperetis ſanctorũ patrum voces, vt Canon docet, Romam de hac re ſcribite, vel Imperator, vel Patriarcha, vel Synodus, quæ ibi eſt. & poſt alia; neque vitabit Imperator, vel Patriarcha, imitari Dei humilitatem, inter ſeſeque concorditer conſtituere, ſynodali petitione ad Romanum Pontificem tranſmiſſa: & omnino, ſi reperiatur ratio Eccleſiaſtica, quæ id concedat ob rectam fidei confeſsionem, conuenite ſuper hoc inter vos.

SECTIO IX.

Vides tu, qui non vis Petri ſucceſſores eandem cum Petro poteſtatem habere; quomodo non alius ex Patriarchis poteſt de fide diſquirere & ordinare tantum niſi Romanus Papa? quo pacto hæc audetis dicere, & impudenter blaſphemare? nam hæc de vobis ſolùm audire exhorreſco; nedum aſſerere; ſcilicet, quòd Chriſti fides vſq; ad Petrum permanſit; poſt Petrum, & vſque ad hanc diem non permanſit: vos verò qua ratione id dicatis. quod totum eſt blaſphemia, mirum eſt: quoniam ſi hoc conceſſerimus; tota fides dilabitur, & perit.

O tuam

O tuam patientiam Chriſte Rex: quomodo tuam fidem, et Eccleſiam tuam permiſiſti Petro tantùm, at non eius ſucceſſoribus? quomodo hucuſque adminiſtrata eſt? quomodo ſumus baptizati? quomodo ſynodi conſtitutæ? quomodo hæretici eiecti? quomodo Eccleſia illuſtrata eſt, capite ſublato? quomodo Eccleſia hucuſque perduraſſet, (dicam fortaſſe audacius) niſi omnino caput habuiſſet, & poteſtatem, & vnum paſtorem, & regem? ſecundum Euangelicam vocem; vnum ouile eius, & vnus paſtor: multis capitibus res non eget: vbi Ioan. 10. *paſtores vni non ſubiiciuntur, deſtruunt magis, quàm conſtruunt: & ſubuertunt propè potius, quàm dirigunt. Quomodo ſaluator ait;* ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad ſæ- Matt. 28. culi conſummationem? *non enim vſque ad ſæculi conſummationem in hac vita Petrus manſurus erat: quare per hoc verbum manere, hic in præſenti ſæculo declaratur Chriſtum manere, vnà cũ ſucceſſoribus Petri, ceteriſq; Apoſtolis. Legite & ſcitote, & attente audite; quòd qui hoc dicunt, catholicam fidem & œcumenicas ſynodos euertunt; omniaque quæ ſancti tradiderunt & docuerunt, inania, & ſtulta efficiunt. Legite acta ſynodalia, & percipite ex iis Eccleſiæ caput, ac Petri monarchiam; quoniam & in eius ſucceſſoribus manet. An neſcitis, Epheſinam ſynodum, latronis more, à Dioſcoro Patriarcha Alexandrino conuocatam, & à Iuuenali Hieroſolymitano, & ab aliis eiuſdem ſectæ Epiſcopis, contra veram fi-*

dem Flauiani Conſtantinopolitani Patriarchæ, ſanctiſsimum Leonem Papam, illum diuinum ſolum eam diſieciſſe, & anathemati ſuppoſuiſſe? Epiſtolamq́ miſiſſe ad Chalcedonenſem ſanctam Synodum perferendam; qua accepta, illam ſanctam Synodum orthodoxæ fidei columnam eam vocaſſe? & ſecundum eam de propoſita quæſtione iudicaſſe: Epiſcopoſq́ acclamaſſe: æterna Leonis memoria: vt Leo credit, ita nos credimus: vt Leo docet, ita nos prædicamus? *Ac dum ſynodus celebraretur, Eutychianiſtas monachos à Marciano Imperatore petiiſſe, vt ſynodus diſiiceretur, & ſymbolum Nicænum ſufficeret: nihilq́ue præterea quæreretur; ab eisq́ue ſanctam ſynodum poſtulaſſe, vt Epiſtolæ ſanctiſsimi Leonis ſubſcriberent, ac non obtemperantes, vt hæreticos condemnaſſe? Vides & audis, quòd œcumenica ſancta ſynodus ſexcentorum triginta patrum, nil egit aliud, quàm quod ſanctiſsimus* Leo *Papa docuit ſolus? quodque hæretici diſiicere ſynodum conati, ſynodus poſtulauit, vt vel Leonis Epiſtolæ ſuſcriberent, vel anathemate ferirentur; cui non parentes anathematizati ſunt? Quomodo igitur vſque ad Petrum manſit, poſtea non? nam Leo quingentos propè annos à Petro vixit. Quomodo Athanaſius ad Iulium, Chryſoſtomus ad Innocentium, Ignatius tertius ad Nicolaum, Theodoretus ad Leonem, Maximus ad Martinum, & ceteri orientis ſacerdotes eiecti, ac ſuis ſedibus pulſi, vel ipſi venientes confugerunt, vel literas dantes ſigni-*

gnifi-

gnificauerunt; vnde literis acceptis ſuas ſedes receperunt; niſi ij ſummũ pontificem ac Petri ſucceſſorem agnouiſſent, vt qui poterat eis eſſe præſidio? quomodo reges & principes inſpectis Papæ literis tacuiſſent, ac illis permiſiſſent ſuas recipere ſedes, quibus expulſi ſunt; ſi Petri tantùm poteſtas fuiſſet, at non eius ſucceſſorum? Satis igitur, vt arbitror, oſtenſum eſt: quòd non ſolùm ad Petrum tantum, verùm etiã ad eius ſucceſſores eadem poteſtas extenditur, vſq; ad huius ſæculi cõſummationem.

Oſtendetur præterea, quod ſine illius aſſenſu, non poteſt œcumenica ſynodus, vel omnino vocari ſynodus, vel auctoritatem habere; quod in multis quidem aliis licet intueri, vt in præcedentibus expoſuimus, & in ſequentibus exponemus. Præcipuè verò in vita ſancti Stephani iunioris, de quo Metaphraſtes diligẽter ſcribit vigeſima tertia die Nouembris, vbi D. Stephanus ab hæreticis accuſatus, quòd eorum ſe non ſubijceret ſynodo, quam antea condiderunt contra venerandas & ſanctas imagines, cùm eum ſubſcribere decreto cogerent ab ipſis promulgato: legite mihi, inquit, veſtrum decretum: *cœperuntq; dicere,* Decretũ ſanctæ & œcumenicę ſextæ ſynodi. Ne progrediaris vlteriùs, ſacer Stephanus magna voce clamauit: Quomodo ſanctã vocare audetis veſtram ſynodum, quæ ſancta profanauit? ipſa enim in ſuis actis conſtituit, nõ vocare Apoſtolos et martyres ſanctos. Sed quo pergis? ad ædẽ Apoſtolorũ, SECTIO X.

ad templum Georgii martyris. Vnde venis? ab æde quadraginta martyrum. Propterea, *dicit diuinus vir*, quomodo veſtram ſynagogam ſanctam vocare audetis; cùm ea ſancta violarit; neque vult ſanctos vocare ſanctos? O magnam inſcitiam. Apoſtolos Dei & ſaluatoris noſtri IESV Chriſti non vultis vocare ſanctos; & veſtrum ſatellitium aduerſus Eccleſiam coactum vocatis ſanctum. quo pacto œcumenica appellabitur vnquam, in qua Romanus præſes non præfuit? ſine cuius aſſenſu non poſſumus res Eccleſiaſticas ordinare? *Intelligis œcumenicam ſynodum non poſſe vocari, niſi Romanus Pontifex eam conſtituat: ac ſine eo impoßibile eſſe res Eccleſiaſticas ordinari? quomodo ergo vos hæc non percipitis? quoniam peritos videre, atque audire non vultis. Et ideo, quia ſemel cor veſtrum falſa credulitate imbutum eſt; non poteſtis audire veritatem, vel cernere. Maximus præterea ab hæreticis exagitatus, veterem Romam ſe contulit, vbi Martinum ſanctißimum Papam nactus eſt; quem die decimatertia Martii & noſtra Eccleſia pro ſancto colit: quanam de cauſſa? quia illum Eccleſiæ caput eſſe agnoſcebat, eò confugit: ex eo loco Epiſtolam conſcribit ad Marinum Cypri preſbyterum; cuius principium.* DIVINA lege ſecundum Deum locupletatus pater venerande. *ſubdit paullò poſt*, ex ſynodalibus actis Martini ſanctiſsimi Papæ noſtri. *de quo nunquã ſcripſiſſet, vt de ſanctißimo Papa, niſi dominum totius Eccleſiæ*

Eccleſiæ cognuiſſet: eaq́, de cauſſa rogauit, vt ſynodum ſuorum Epiſcoporũ cogeret, & impii dogmatis auctores anathematizaret, qui vnam tantùm voluntatem in Chriſto eſſe conuitiabantur: hoc in ſynaxario apud ſanctum Maximum ſcriptũ eſt; legat quilibet die decimatertia Auguſti. Si ergo vt vos arbitramini, is non eſt, qui poſsit ordinare, inquirere, confirmare, dirigere, adminiſtrare Eccleſiam Dei, vt gubernator dirigit nauim; quomodo hæc geſta ſunt? & alia multa his ſimilia; quæ propter ſermonis prolixitatem omittimus: nam ſi de iis voluerimus dicere, in illis exponendis tempus nobis deerit. Quomodo, cùm ipſos excommunicationi ſubieciſſet, qui ab eo anathematizati ſunt, non contradixerunt, quanquam eſſent Epiſcopi, Patriarchæ, Archiepiſcopi; ſed tanquam patri obtemperantes paruerunt? nunc verò, & qui neque ante pedes poſita cernunt, contradicunt: quos ego Eccleſiæ aduerſarios, hoſtes, & inimicos eſſe iudico; & conſpiratores aduerſus Apoſtolicos & ſynodales canones, qui rectè docuerunt nos Eccleſiæ ſubiici oportere. Nam ſtatim à principio CXXXIII. *Iuſtiniani nouella*: Sancimus, inquit, ſecundum ſanctorum decreta, ſanctiſsimum veteris Romæ Papam, primum eſſe omnium ſacerdotum. Conſtantinopolitanum verò ſecundum locum obtinere poſt Apoſtolicam ſedem. *Præterea quintus Canon Sardicenſis ſynodi, eodem modo eadem ſcribit: etiam Anaſtaſius ſancti Maximi diſcipulus; poſt hiſtoriam*

hiſtoriam ſancti Maximi, poſt quædã alia, inquit: Ad hęc et Martini Papę ſanctiſsimi, et capitis Apoſtolici et martyris, totius Eccleſiæ occidentalis principis. *Item magnus Gregorius Theologus, in Epitaphio in magnũ Baſilium, inquit, quod eius ætatis Papa duos Epiſcopos miſit, Luciferum, & Euſebiũ, ad Eccleſiam Cæſareæ Cappadociæ pacificandam. quomodo in orientem miſiſſet ad Eccleſias componendas; niſi princeps & gubernator fuiſſet totius orbis terrarum? Præterea Anatolius Conſtantinopolitanus Patriarcha à Dioſcoro hæretico eſt electus. Sanctiſsimus verò Leo Papa, in Epiſtola ad Marcianum Imperatorem poſt alia multa ait:* ELECTIonem Anatolii Patriarchæ, nulla habita quæſtione, omiſimus; eò, quòd orthodoxæ fidei ſe adiunxit. *Ecce ex hoc deprehenditur: quod ſi Anatolius Dioſcori hæreſim ſequutus eſſet, ab eo vtique fuiſſet iudicatus: nec valetis contradicere: nam is erat Conſtantinopolitanus Patriarcha: & ſi huius iudex; ergo & ceterorum, Alexandrini, Antiocheni, Hieroſolymitani: itaque omnium iudex. Agapetus Papa præterea ipſemet Conſtantinopolim eſt profectus, vbi Anthimum Trapezuntium, qui erat Conſtantinopolitanus Patriarcha, ſed hæreticus, ſede deiecit; in locumq́ eius ſanctiſsimum Menam ſuffecit. Vnde hoc? niſi quod in omneis obtinet imperium: & quia iam inde ab initio id Apoſtolo Petro à Deo tributum eſt, & ſucceſſoribus eius. Proclus præterea de Romani Pontificis aſſenſu, in*

ſedem

ſedem Patriarchalem euectus eſt, ſecundum Zonaram. Ecce oſtenſum eſt Romanum Pontificem de Anthimo Conſtantinopolitano iudicaſſe. Leo ſanctiſſimus Dioſcorum Alexandrinum, & Iuuenalem Hieroſolymitanum condemnauit; &, vt de hæreticis, iudicium tulit. Felix ſanctiſſimus Petrum Antiochenum depoſuit, & anathemati ſubiecit. Quamobrem, cùm Romanus ſit ſummus Pontifex, in omneis Patriarchales ſedes obtinet principatum; quomodo ergo tunc, nunc verò non? nemo dicere hoc audebit. Sed tunc, & nunc, & vſque ad ſæculi conſummationem habebit imperium. Et vt planè intelligatis nos vera dicere, & quam habeat poteſtatem ea diuina ſedes, ad verbum Felicis Epiſtolam adiungemus, quæ ſic habet.

SECTIO XI.

Glorioſiſſimo & sereniſſimo filio Zenoni Auguſto Felix Epiſcopus in Domino ſalutem.

Tuæ humanitati ea ſignificari oportet, quæ rerum ordo poſtulat, quod & ſignificari par eſt, in vtilitatem ſerenitatis imperii tui: ac veluti adeſſem rogo, vt meas preces admittas apud amicas & rectas aureis tuas, tanquã Chriſtianiſſimus Imperator: nulloq́ pacto pietas tua exiſtimet nos alium magis beneuolentia, quàm te proſequi: eo tamen excepto, qui te cupit cum Deo pacem habere. Quoniam tu fideli corde permotus, de temporalis ſedis poteſtate non ambigis, atq; æternæ vitæ retributionem ex ſuperna voluntate pendere arbitraris: à mea paruitate ſuſcipere digneris venerabilem & diuinam beatiſſimi Petri principis Apoſtolorum confeſſionẽ: cui cum regni claues creditæ ſint,

Chriſtianiſ-

Chriſtianiſſimo imperio tuo præparabit in cælis cum angelis manſionem: qui cùm primus in commutabilem & inculpatam in Dominum noſtrum IESVM *Chriſtum fidem declaraſſet, ab ipſo ſaluatore beatificatus eſt. Nam cùm dixiſſet ad Dominum: Tu es Chriſtus filius Dei viui; reſponſum ab eo tulit, Beatus et Simon Bariona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cælis eſt; & ſuper hanc confeſſionem tuam ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi nõ prævalebunt aduerſus eam: vt ex ea tolleret, vnde ſuum cognomen accepit, quod eſt* CHRISTVS IESVS *& Deus, omnipotentis filius. Petrus primogenitus diaboli filius, cùm indignè ſe in Antiochenam ſanctam* DEI *Eccleſiam inſinuauerit, & pontificiam ſedem Ignatii martyris coinquinauerit, qui Petri dextra pontificatum accepit, & Euſtathii confeſſoris & præſidis* CCC XVIII. *ſanctorum patrum, qui apud Nicæam coacti ſunt, auſus eſt dicere; nõ oportere Chriſtum vocare filium Dei ſecundum diuinam ſaluatoris ſanctionem, diuinarumq; ſcripturarum traditionem, & patrum expoſitionem: ſed vnum ex trinitate paſsionem pro nobis ſuſtinuiſſe, ſecundum diuinitatis eſſentiam; veluti Arius, Apollinaris & Eunomius tradiderunt. His verbis adnixus ſalutiferam humanitatem conuellere, ſecundum quam Chriſtus paſſionem ſuſtinuit. Fertur etiam & vnus ex noſtris, tanquam de ſemine Aba m progenitus, multiplicitatem Deorum inuexiſſe:*

uexiſſe: nam ſenſus verborum tres Deos inducit, mortuum vnum, duoſque viuos: abolet autem & conſubſtantialem, ſanctaſque ſynodos reddit irritas; Nicænam, Conſtantinopolitanam, & Chalcedonenſem. Quin & Mariæ virginitatem, non recipere reperietur. Si enim verbum ex ea incarnatum, non ſuſcepit humanitatem; quid virgine opus eſt? cur Gabriel dixit ad illam, quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei: & dabit ei Dominus ſedem Dauid patris eius? Præter hæc impia, & contumelioſa facinora, cùm adulterare triſagium conatus ſit, addendo, crucifixus propter nos, in infinitas abſurditates rem adduxit. Ac quamuis ſæpius à nobis, & à tua in Chriſto fraternitate ſit monitus, & orientalibus, & ab Acacio Archiepiſcopo veſtræ regiæ vrbis, & Chriſti amicæ; conuertere ſe nunquam voluit. Propterea nunc ſancta Dei Eccleſia ex materno affectu non ceſſat, tanquam ad præcipuum eius filium verba faciens, dicere: O Chriſte amice Imperator, cultus noſtri vinculum, quo vinciuntur fideles, diſſolui ne patiaris: Chriſti Domini, & vnigeniti filii tui cognomen, ne permittas violari: ſanctiſsimã hymnodiam, quæ & vrbem veſtram ſeruauit periclitantem, tanquam ab angelis traditam, inuiolatam conſerua: Petrum Arianæ ſuperſtitionis ſectatorem, ab Antiochena Eccleſia deturba. Quamobrem Petrus mea fide abrogata ſcindit mundi conſenſum? quanam de cauſſa Petrus ſcindit tunicam meam deſuper contextam? Deus Pater Ioan. 19.

principi Apoſtolorum præcepit, quomodo vocari ſuum filium oporteret: vnigenitus in Petri confeſsione fundauit me: Spiritus ſanctus quotidie
1. ad Cor. 2. *teſtatur mihi, dicens: ne quid iudices ſcire, niſi* IESVM *Chriſtum, eumque crucifixum. Inimici, inobedientes, doloſi, extra vineam poſiti, vnigenitum Dei filium mactantes & lapidantes, & ligno crucis affigentes, eius veſtem non diuiſerunt; & Petrus veſtem meam diſcindet? portæ inferi non præualebunt aduerſus me; & Petrus conatur meum parietem demoliri? Ego religioſiſsime Imperator te regno pulſum reduxi: improbos, & meis dogmatibus non parentes, pro tuo funere tradidi: & potentiæ tibi viam reſeraui: inimicos, vna cum eorum impio dogmate deieci: antiquum tibi imperium à Deo impetraui, qui in cælis regnat, à quo imperium accepiſti. Reſpice ad tuum prædeceſſorem Imperatorem Marcianum, eiusq; fidem libens amplectere: hæreticam Petri tyrannidem radicitus quamprimum euelle. Valentini, Eutychetisq; diſcipulum ab arce deiice, & ab Eccleſiaſtica adminiſtratione, ſimulque & à ſacerdotali dignitate præcipitari decerne. Reputa tecum ô Maxime legitime fili, & inuicte Imperator; quàm certa vltione Chalcedonenſis ſynodus ſit vindicata, & quæ pœna de tuo hoſte ſumpta: libera populos ab hæretica Petri doctrina: hac tecum legatione fungitur ſancta Dei catholica & Apoſtolica Eccleſia; et ab ea, ob iam expoſitas cauſſas, depoſitum, in poſterum in communionem ne recipiatis: veſtrisq; diuinis*

diuinis literis, vt paries inter eum & Antiochenam Eccleſiam intercedat, efficite: in locum verò illius, virum ſufficite, qui operibus ſacerdotium exornet, acerque ſit cuſtos Chalcedonenſis ſanctæ ſynodi, ſuorumq́ decretorum. Omnipotens Deus imperium veſtrum ſemper in pace cuſtodiat.

Vides poteſtatem, quam obtinet ea diuina ſedes? audis, quo pacto induit non ſolùm Petri perſonam, verùm etiam ipſius IESV *Chriſti? cùm dicit, Petrus fidei meæ tunicam ſcindit. Inſpicite igitur & videte ſedulò totam Epiſtolam, et agnoſcite auctoritatem Romanæ Eccleſiæ: adiungamini illi & vos, nec veritati aduerſemini: quamuis enim ex perſona Eccleſiæ loquatur; is eſt tamen qui Eccleſiam dirigit ac gubernat. Addimus etiam præter hæc, orientalium doctorum teſtimonia. Cyrillus beatus Alexandriæ Archiepiſcopus in theſauris ita ſcribit.* Quòd oportet nos tanquã membra caput ſequi, id eſt, Romanũ pontificem & Apoſtolicam ſedẽ; à qua debemus petere quid credere, & ſentire debemus, ac tenere; quia ipſius tantùm eſt cõfutare, dirigere, redarguere, confirmare, ordinare, ſoluere, & ligare. *Audis tu qui Cyrillo contradicis, noſtri officii eſſe, vt membra corpus, ita et nos Apoſtolicã ſedem ſequi: quodq́ ad eam ſolùm pertinet dirigere, & gubernare catholicã Dei Eccleſiã? Si ergo ita ſcribit; vt ſentit, ſcribit: ſi ſic ſentiebat; ita & agebat: ſi is obedientiam & reuerentiam tunc Romano pontifici exhibebat; quis contradicit? niſi indoctus*

SECTIO XII.

fortaſſe, vel ſtultus. Hæc igitur mecum reputanti; ſubit mihi vehementer ridere, ſeu deflere potius, ac vicem eorum dolere, qui ſpontè oculos comprimunt aduerſus lucem, nec veritatem ſuſtinent audire. Quis eſt, qui neget confeßionem ſublimi voce ab Eccleſia decantatam, ſiue fidei ſymbolum? in quo apertè confitemur, vnam ſanctam, catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam, in omneis terræ parteis diſſeminatam, hanc nemo vnquam dixerit vnam; niſi ceteræ omnes tanquam membra coagmẽtatæ, ſecundùm beatum Paulum, eam veluti caput ſequantur: quæ omnia ſimul iuncta,
1.Cor. 12. *vnum conficiunt corpus: & vt ſecundùm eundem Apoſtolum, non poteſt pes vel manus, vel aliud corporis membrum capiti dicere, non opus habeo te; ita nec ceteræ Eccleſiæ, Romanæ poſſunt Eccleſiæ dicere; non indigemus te. Omnes ab illa auctoritatem capiunt, & omnes ab illa confirmantur: teſtabuntur id omnes doctorum ſcripturæ. Illa namque vt caput omnia membra recognoſcens, & de omnibus æque ſolicita; vt quod in ſuprema ſitum ſit parte, mœret, ſi membrũ aliquod langueat; curamque illius gerit, & ad ſanitatem perducit, vt dictum eſt. Inquit enim, & apertè clamat,*
2.ad Corin. 11. QVIS infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror? *Si verò membrũ aliquod abſcindatur, marceſcit, & male olet, ſed caput (quod alioqui nec laboribus, nec cruciatibus cedit) minimè lædit. Oportet autem, qui ſymbolum confitentur, & vnam Eccleſiam prædicant,*

noſſe,

noſſe, qualisnam ea ſit, vna ſancta, & Apoſtolica Eccleſia: ea eſt, aut occidentalis, aut orientalis; quod idem eſt, ac ſi dicas, Latina, vel Græca: alia namque præter has non reperietur: aliæ enim præter has ſuperſtitiones ſunt, falſæ ſynagogæ, & hæreſibus refertæ. Enumera diligenter, & vide; quod ſi Græcorum arbitraris Eccleſiam eſſe hanc, quam ſymbolum deſignat, in nihilum Petri confeſſionem concludis, aduerſus quam portas inferi non præualituras profeſſus eſt Chriſtus: nam omnis Græcorum Eccleſia, imo verò totus oriens, à Mahomethe abſorptus eſt. Nonne videmus omnes Patriarchas, atque Epiſcopos, ac ſacerdotes, in poteſtatem veniſſe Mahomethis? & ab eo petere ſacerdotii facultatem? & pedibus eius aduoluuntur, & pro eo etiam inuiti deprecantur? In quo loco collocabis; Portæ inferi, ideſt hæreticorum ora aduersùs Chriſti Eccleſiam non præualebunt? eo loco, vbi non ſolum ora hæreticorum dominantur illi; ſed etiam impii, & alienigenæ imperium tenent? eo loco, vbi nec ſacrificare tutò poſſis, nec nola, vel tintinabulum, nec crucis ſignum apparet? eo loco vbi nemo liberè poteſt dulce Chriſti nomen proferre? ſi verò protulerit, in duas partes diſcinditur? eo loco, vbi ſi ſacerdotes ſacrificantes inuenti fuerint, Chriſti hoſtes ingrediuntur atque ſubſannant? proterunt altaria, & profanant, & ſancta proiiciũt, & plagas ſacerdotibus infligunt, & protrudunt, & derident Chriſtianorum religionem? nequaquam. Sed ibi oportet eſſe, vbi

Chriſti ſignum refulget, & Eccleſiæ exornantur; nola, imagines, & altaria omnia, magno cum cultu conſpiciuntur & adorantur; & ſacerdotibus eminus reuerenter aſſurgunt populi: ibi, vbi palam Chriſti fides prædicatur: ibi, vbi terræ reges, & principes venientes ad ſacra loca inſpicienda, & Apoſtolorum capita adoranda, vnà cum illis, & præſidem eorum pontificem adorant, & eius pedibus aduoluuntur: ibi, vbi feſti dies, pſalmodiæ, preces ſine metu celebrantur: vbi nemo reformidat ſibi quenquam aduerſari: ibi, vbi ſummus pontifex, doctores, & prædicatores in omnem terram dimittit, ad prædicandum & annunciandum verbum Dei, Chriſti imitatione, imo ſaluatoris noſtri vices in terris gerens: nam ſicut is Apo-
Mar. 16. *ſtolis dixit*: ecce mitto vos, euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. *ita et hic in vniuerſum orbem magiſtros mittit, magna cum cura: qui non ſolùm ad Chriſtianos proficiſcuntur; ſed etiam ad omnes gentes, vel ex ſancti Franciſci ordine, vel Dominici, vel ex alia regula. Ergo ibi Eccleſiam confitebimur, vbi non eſt hæreſis, nec iniquitas, neque infidelitas: imo verò firma fides, & inconcuſſa. At non ita apud orientales, vbi abundat iniquitas & infidelitas. Nec meus ſermo eſt hic; ſed Theodorus Studites prodeat, & dicat hoc teſtimonium, quod nemo poterit inficiari, in decimaquinta Cathecheſi; quam legitis quidem, at non intelligitis, quia non vultis: videtur enim doctor hic aduerſus oppugnatores ima-*

res imaginum pugnare, quando dicit: AVDIO autem, quòd Romæ, principis Apoſtolorum Petri claues proponuntur ad adorandum, atque in honore haberi; quanquam non claues ſenſibiles dominus ei tradidit, ſed intellectuales, ad ligandum & ſoluendũ: at illi argenteas populo proponunt ad adorandum: tanta igitur apud eos eſt fides: & ibi ſolida Petra fidei ſecundum Dei verbum fundata: hic verò, vt videtur, abundat infidelitas ac improbitas: *Vides quod & beatus hic, ibi confitetur ſolidam eſſe fidem: nec in Petro tantùm, ſed & in eius ſucceſſoribus? Hæc quidem cum audiatis, & videatis, nec poßitis contra reſpicere, velut aduerſus refulgens & coruſcans lumen veritatis, ad ea confugitis, quæ nefas eſt dicere; ſcilicet peccatorum eſſe Romanum pontificem, & carnalibus voluptatibus inſeruientem: & ideo nolle vos honorem & reuerentiam debitam exhibere.*

Ac tametſi his, in præcedentibus reſponderimus, exactius rurſus vobis dicimus; quòd apertè mendaces eſtis: nam non quia peccator eſt, refugitis ei obedire; ſed quia Latinus eſt, et barbam tondet. Si enim illum vitaretis propter peccatum; vosmetipſos vitaretis, quia eſtis peccatores. Quomodo ergo noſtis eum iudicare; veſtros verò non iudicatis? omnes ne orientis ſacerdotes ſancti ſunt? vos hoc nõ poteſtis demonſtrare: non ergo illũ tanquam peccatorem deuitatis, quia nec vos ſine peccato SECTIO XIII.

eſtis; ſed quia Latinus, & ab opinionibus veſtris euariat. Vos namque Latinos, tanquam à fide alienos exiſtimatis, & ab eis refugere tanquam à facie ſerpentum ſimpliciores edocetis: idq́ liquido patet. Ac ſi quis ex Latinis videtur ſanctus, vos hunc ſalutare non vultis: imo verò maledicta ingeritis. Græcos quamuis flagitioſiſſimos & ſtultiſſimos, ſi ſolùm aduerſus Latinos dicant, omniū ſanctiſſimos arbitramini: inter alios quidem multos, quendam, qui vocatur Palamas, & Epheſi Marcum, hominem nec ſatis mentis compotem, ſed tumidum, ſapientiæ oſtentatorem, nulla virtute vel ſanctitate ſubnixos: quia loquuntur ſolùm, & ſcribunt contra Latinos, extollitis & celebratis, eorumq́ue imagines exornatis, feſtumq́ue agentes diem colitis, ac veluti ſanctos adoratis. Latinos verò, quamuis iampridem Eccleſia pro ſanctis colendos duxerit; vos inceſſanter blaſphematis: ita & de ſummo pontifice facitis: nam illum omninò Chriſtianum eſſe non exiſtimatis, quia Latinus: id enim ſub dentibus ſtridetis maledictis inceſſentes; & eorum, qui rerum potiuntur metum reueriti, ad aliud, quaſi aranei vmbram, confugitis; eum peccatorem appellantes, ac cetera conuicia effun-

Ioan. 8. *dentes. Cauete ne id audiatis;* QVI veſtrum eſt ſine peccato, primus lapidem tollat; *id eſt, qui peccatum non commiſit, incipiat iudicare de pec-*

Matt. 8. *cato:* & non iudicate, vt non iudicemini. *ne captetis occaſionem fratres in peccatis: non eſt officii veſtri, de peccatis principum veſtrorum inquirere,*

quirere; doctoribus omnibus aperte clamantibus, & Ioanne lingua aurea, in multis quidem orationibus, et in oratione, cuius eſt titulus, quòd oportet colere ſuos magiſtros ſpirituales, non maledicere illis. *principium orationis.* NVLLA res ad loquendi licentiam magis allicit: *paullò poſt inquit*: SI qui patri vel matri maledicunt, parentibus ſecundū carnem, ex lege morte moriuntur: quali nam dignus erit pœna, qui virum ſpiritualem magis quàm multi parentes neceſſarium audet maledictis inceſſere? non reformidans, ne terra dehiſcens ipſum de medio tollat; vel fulmen cælo demiſſum maledicam linguá adurat. Audiſtis, quid Moſis ſorori contigerit, cùm fratrem ſuum accuſaſſet & principem; quomodo impura facta eſt, & in lepram incidit, maximamque infamiam ſubiit? fratreque de ea ſolicito, Deumque deprecante; veniam non impetrauit? & paullò pòſt; & Deum placare non potuit, ſed magnam pœnam perpeſſa eſt: vt intelligamus, quàm magnum crimen ſit principes redarguere, & de aliorum vita iudicare. *Et poſt pauca*: SI in carnalibus parentibus ita; quantò magis in ſpiritualibus parentibus hanc ſeruare legem oportet: & vnumquenque in vita laborare & ſolicitum eſſe, ne in illa die audiamus: Hypocrita, cur féſtucam vides in oculo fratris tui, trabem verò in oculo tuo non vides? *& ſtatim poſtea.* cùm principes à ſubditis coluntur, id ipſis obiici-

Nume. 12.

Matth. 7.

Reg. 1. cap. 20.

Reg.1.ca 8. obiicitur, vt Heli dixit Deus: Cepi te ex domo patris tui. Si vero contumelia afficiantur, vt in Samuele; nō te abiecerunt, inquit, ſed me. Qui ſacerdotem honorat, Deū honorat: qui didicit ſacerdotē contemnere, in via progreſſus, & aduerſus Deum erit contumelioſus: qui vos recipit, inquit, me recipit: & honorifica, inquit ſacerdotes tuos. Inde Iudæi didicerunt Deū contemnere; quia Moyſen contempſerunt, eumq; lapidibus impetiuerūt. Ac ſi quis ſacerdotibus debitam exhibuerit reuerentiam, multò magis id erga Deū egerit: & quamuis improbus ſit ſacerdos, videns Deus, quòd eius cauſſa etiam indignum honoras; ipſe retributionē reddet tibi. *Et rurſus poſt pauca:* AN neſcitis quòd ſacerdos nuncius Dei eſt? non enim ex ſe dicit, quæ dicit. Si contemnis ſacerdotem, non eum contemnis, ſed Deum, qui ipſum elegit: & vnde dignoſcitur (inquit) Deum ipſum elegiſſe? Ergo ſi haces in opinione, ſpes tua inanis eſt reddita: ſi enim per eum dominus nihil operatur, neque lauacrum habes, neque myſteriorum es particeps; & benedictionibus non frueris; non igitur Chriſtianus es. Quid ergo inquit, omnes eligit Deus? per omnes ipſe operatur, quanquam indigni ſunt, quia populus ſaluatur: nam ſi per aſinam, & Balaam ſceleſtum hominem operatus eſt; multò magis per ſacerdotem: Si per Iudam operatus eſt, & per falſos prophetas prophetantes, quibus dicit, neſcio

Matth. 10. Eccleſ. 7. Exod. 17. Nume. 22.

neſcio vos, diſcedite à me, qui operamini iniquitates; multò magis per ſacerdotes operabitur: nam ſi nos principum vitam ſcrutari oportet; oporteret & nos magiſtrum eligere: & quæ ſupra ſunt, infra fient; ſupra pedes, infra caput: ſi fratrem tuum tibi iudicare nō concedit; multò magis neque tuum doctorē. *& poſt pauca.* TV ouis es, ne ſis anxiè curioſus aduerſus paſtorem; ne de his, quæ tu arguis illū, plectaris. Et quo pacto me admones, ipſe non faciens? non ipſe tibi dicit; ſi ei credis, mercedem non accipies; Chriſtus hæc docet, ne iudicemus nos mutuò, ſed ſua vnuſquiſque. *Et paullò poſt,* ne maledicamus rogo magiſtris. Si quis patrē habuerit multis criminibus obnoxium; nonne ea obtegit? ne exultes, inquit, in dedecore patris tui: multò magis de ſpiritualibus patribus hoc dicendum: exhibe reuerentiam; quia quotidie miuiſtrat tibi: curat, vt propter te legantur ſcripturæ: ſacrā domū exornat propter te: vigilat propter te, orat ꝑ te: Deo preces offert pro te, cultus eius erga Deum omnis propter te: hoc reuerere, hæc tecū cogita, & omni præſtita obſeruantia ad eum accedito. *Et paullò poſt:* audi quid dicat de principibus Iudæorum Deus: Super cathedram Moyſis ſederunt ſcribæ & phariſæi: quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite; ſecundum verò opera illorum, nolite facere: quænam deterior eorum vita reperietur? eos tamen nec dignitate deiecit, neque

neque vt à ſubditis deſpicerentur curauit; & recte: ſi enim hanc ſibi arrogarint ſubditi poteſtatem; omnes ſtatim abrogabuntur, & de tribunali deiicientur: propterea et Paulus, cùm in pontificem Iudæorum contumelias effudiſ-
Acto.23. ſet ac dixiſſet: Percutiat te Deus paries dealbate: & tu ſedens iudicas me? ſed monitus à quibuſdam vt reticeret, dicétibus: Dei pontifici maledicis? oſtendere volens, quanto honore, et reuerētia principes proſequi tenemur, inquit: Neſciebam eũ eſſe Dei pontificem. Ideo et alibi di-
Hebre.13. cit: Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete illis: ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri: ideo & huius cultus fructu potiri eos æquum eſt. *Et poſt pauca*: Cogita quid dicat Deus de Iudæis; ſuper cathedram Moyſis ſederunt ſcribæ & phariſæi, quæcunque dixerint vobis facere, facite. At nunc non poſſumus dicere, ſuper cathedram Moyſis ſederunt, ſed ſuper Chriſti: propterea inquit Paulus: pro Chriſto legatione fungimur, tan-
2.Cor.3. quam Deo exhortante per nos. *Audiſti ab hoc doctore, quo pacto colendi ſunt ſacerdotes. Si ergo de ſacerdotibus hoc dicit; multò magis de principibus ſacerdotum, & patriarchis, & doctoribus Eccleſiæ; qui à vobis in præſentia non ſolum non coluntur, verum etiam impudentiſſimè lacerantur. Quas pœnas quæſo ſubituri eſtis? magnas vt arbitror: imo verò non ſecundum meam ſententiam, ſed ſecundum aureæ linguæ, & admirandum*

dum Ioannem, cum dicit; qui ſacerdotes iniuria afficit, Chriſtum iniuria afficit: qui verò Chriſtum iniuria afficit; quid reſpondebit illa tremenda die? *Sic itaque concludit Chryſoſtomus. Si cognita ſunt vobis, quæ ex melliſluis eius orationibus expoſuimus, præſertim quo honore principes ſunt colendi, quia ſuper cathedra* IESV *& Dei ſedent: ſubiecti igitur eſtote illis; vt & nos ſubiicimur: non vt ſanctis ex virtute; ſed vt principibus: ſiquidem neque nos vt ſanctum ex virtute Romanum pontificem colimus; ſed ex primatu & ſacerdotio: nam ſi ſanctus eſt; me ſanctum non facit, ſi peccator fuero: ſi vero peccator eſt; mihi non obeſt, ſi iuſtus fuero. An exiſtimatis, quia Papa eſt, eum heredem fore regni cælorum? minimè gentium; ſed ob eius virtutes, ſi quas habet: nam Papæ multi heredes erunt ſempiternæ damnationis: non quòd Latini ſunt, & ſummi pontifices Romani; ſed propter peccata eorum. Multi etiam Conſtantinopolitani Patriarchæ, Græci videlicet, & Alexandriæ, & Antiochiæ, & Hieroſolymorum heredes erunt perennis ignis: nō quia Græci ſunt, vel Patriarchæ; ſed propter eorū ſcelera: et contra: nō eſt enim acceptio perſonarum apud Deum, vt terrenæ huius vitæ principes protinus & futuræ conſpiciantur heredes; verùm omnino qui probi ſunt. An non auditis ſapientiam dicentem*: TVNC ſtabit iuſtus in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt; ij verò videntes ſuſpirabunt & dicent:

Sapient. 5. dicent: hic eſt is, quem aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperii? ſtulti: nunc verò computatus eſt in filium Dei, & inter ſanctos ſors eius eſt. Ergo aberrauimus à via veritatis. *quare nō debemus de cuiuſuis vita iudicare, vel nimis eſſe curioſi, nam vniuſcuiuſq; opus in eo publico conuentu manifeſtabitur. Igitur fratres reſipiſcite: & pro ſalute veſtra certate; hoc pro certo ſcientes, quòd qui Romano pontifici non ſubiicitur, Chriſto non ſubiicitur; qui Petro dixit.* Tv es Petrus &c. *ac nunquam ſalutem conſequetur. Nam cùm dicitis vos illi ſubiici nolle, quia peccator eſt; id ſtultorum eſt hominum, & omnis prorſus ſenſus expertium. Cur iudicas Eccleſiæ Pontificē, quem neſcis qualisnam ſit?* nemo enim, dicit ſcriptura, nouit facta aliena, *quo pacto vos iudicatis, quem omnino, vt peccatorem non noſtis? Omnes quæſo, qui cathedram Petri adepti ſunt, improbi ſunt, & peccatores? num data opera ceteri Eccleſiæ Pontifices, atq; Proceres Papam eligunt peccatorem? nonne erubeſcitis Eccleſiæ electionem proſequi contumeliis? an neſcitis, quòd & Conſtantinopoli eum creabant Patriarcham, qui præcipuè erat honore perſpicuus & virtute? nam & apud hoſtem virtus eſt honorabilis: ita & hic eum, qui ſupra ceteros honore & virtute antecellit, conſtituunt ſuum ſacerdotem, & regem. Si vero peccator eſt, quid ad nos? is pro ſe rationem reddet, quemadmodum & nos noſtri: nemo namque pro alio iudicabitur.*

At tu

At tu vltra modum Papam deificas: nos verò ſcimus eum hominem eſſe, & peccato, & probris poſſe demergi; propterea in iis, quæ ad fidem pertinent, nolumus ei inhærere. Sed à nobis iam antea dictum eſt, hoc nihil eſſe; quoniam neceſſe eſt nos aliquem ſequi paſtorem: ille namque vt homo peccat quotidie. Si enim vna tantum hora eſſet vita noſtra, nec ita ſine ſordibus eſſe poſſemus. Sed de propriis peccatis, vnuſquiſque pro ſeſe rationem redditurus eſt, vt ſæpè iam diximus. Satis eſt nobis, ſi bene paſcamur, ſecundùm magnum theologiæ doctorem Gregorium. At ſeditionis & contentionis ſtudioſus inquit: peccatorem caput eſſe non probo. Ad quos reſpondendum, quòd benè cogitata veſtra percipimus, quæ poſtea inferius retegemus, etſi vos ob ignauiam obumbrare conamini. Nunc autem iis reſpondebimus, quæ palàm dicitis; quia ex animi vitio hoc dicitis: non enim vobis cognitum eſt eum eſſe peccatorem: neque vobis eius vitæ ratio ſatis eſt comperta; ſed impudenter calumniamini & conuiciamini illi, qui Petri ſucceſſor eſt, & IESV Chriſti figuram in terris gerit: nam qui eum peccatorem appellãt, iis quæ Iudæi afferebant, ſimilia afferunt: quoniam illi à natiuitate cæcum cernentes videre, inuidia torti, eum interrogant, dicentes: quis aperuit oculos tuos? *reſpondit,* homo, qui vocatur Chriſtus: is mihi dixit, lauare in Siloam: et lotus recepi lucem. *At illa ira accenſi dicunt*: da gloriã Deo, quia hic homo peccator eſt, *quib⁹ ille, qui nuper* Ioann. 9.

SECTIO XIIII.

cæcus

cæcus fuerat, reſpondit: ſi peccator eſt, neſcio; vnum ſcio, quòd cœcus cùm eſſem, modò video: in hoc enim mirabile eſt; quòd peccator cùm eſſet, aperuit oculos meos, qui cœcus eram: à ſæculo non eſt auditum; quia quis oculos aperuerit cœci nati: niſi eſſet hic à Deo; non poterat facere quidquam. *POSSVMVS igitur hæc ad ſucceſſorem Dei traducere, qui eſt ſanctus Papa. Si peccator eſt; quomodo maledixit vobis? & Græcos excommunicauit Nicolaus primus, temporibus Photij: & excommunicationi illi non defuit iota vnum; ſed facti ſunt captiui, vt is in excommunicatione dixit, in omnes gentes, tanquam Iudæi: ſcriptum eſt enim*, peccatores non audit Deus. *Si peccator eſt; quomodo fuit exauditus? At hic quidem ſic. Innocentius ante hunc, Eudoxiam ob Chryſoſtomi exſilium excommunicauit, & intremuit eius ſepulchrum, donec reuocato eo excommunicationem remiſit: & ſtatim cõſtitit illius tremor ſepulchri. Sed quid euenit noſtra memoria, nunc ſub Nicolao quinto Pontifice Maximo? cùm legati à Conſtantino Imperatore, qui vocabatur Dragaſes, ad eum miſſi, adhuc ſuperſint: quibus literas dedit, plenas timoris & horroris: vbi apertè, cum execratione prophetizat excidium, & internecionem extremam infelicium Græcorum: in quibus poſt alia multa (cùm conuicia & probra reſciſſet, quæ à Græcis quotidie impudentiſſimè iactabantur) mirè & hoc dicit*: OMMES gentes decretum, quod ſancitum

eſt,

eſt, receperunt: Græci verò neq; receperũt, neq; ſpes eſt eos vnquam eſſe recepturos; quæ ſuper concordia & vnione decreta ſunt: procraſtinationes enim procraſtinationibus ab eis ſemper prætexuntur: excuſationes & reſponſiones in ſingulis. Neque verò Græci arbitrentur Romanum Pontificem ita eſſe mente deſtitutum, omnemq; occidentalem Eccleſiam; vt non intelligat, quæ in ſingulis dilationibus reſpondendo nugantur: optimè cuncta nouimus: ſed toleramus in IESVM reſpicientes ſempiternum ſacerdotem, & dominum; qui ſterilem illam ficum, vſque ad annum tertium iuſsit aſſeruari, agricola iam ad excindendam arborem ſe accingente, quia nullum fructum ferebat. *O magnam calamitatem! anno* MCCCCLI. *hanc conſcripſit Epiſtolam, &* MCCCCLIII. *capta eſt Conſtantinopolis: num poteſtis dicere hæc vera non eſſe? minime gentium: cùm id ſit manifeſtum, & res ipſa apertè loquatur*: tres inquit annos expectabimus, ſi vos fortè à ſchiſmate & ſeparatione conuerteritis; & vos verè decreto adiunxeritis, ſecundum ſaluatoris de ficu præceptum. Si verò non, excindemini, ne terram otioſam & inutilem reddatis. *Hoc miraculorum miraculum maximum: quòd (vt in Epiſtola ipſa ſcribit Nicolaus Papa) Græcorum gens illa magna & formidabilis, ſapiens, clara, fortis, terrarum domina, ob diuinam vltionem, ita in barba-*

rorum ſeruitutem abducta ſit. Hæc enarranti mihi, ſubit lamentari & deplorare excidium gentis noſtræ, quanquam vos non intuemini.

SECTIO XV. *In primis ergo (vt inde initium ſumam) in memoriam reuocate fratres, & patres; qualiſnam, & quanta, exſtiterit noſtra natio: fuit enim quondam ſapiens, clara, generoſa, prudens, fortis, & quæ omnem terram ſuo ſubiecerit imperio: præterea virtutis ſtudio, & ſanctitate omnes gentes eſt ſupergreſſa, ieiuniis, vigiliis, orationibus, eleemoſynis, & (vt vno verbo dicam) veluti ſpongia hauſit omnem virtutem, Deo ſemper accepta. At in præſentia (proh dolor) omnia interciderunt: Conſtantinopolis capta eſt; cuius rei ſolum recordatione, cogor prorumpere in verba cum clamore & eiulatu, & vltimum effundere ſpiritum: qua vrbe expugnata, aræ ſunt profanatæ: templum conculcatum: magna ſanguinis effuſio ſecuta: pollutæ moniales: virgines corruptæ: caput infantibus abſciſſum: impiorum manibus principes occiderunt, monachi ſacri, ſacerdotes, præpoſiti, viri, fœminæ: connubia ſunt diuulſa: ſacra vaſa confracta: imagines ornatiſſimæ, conculcatæ ſunt, ac ſputis conſpurcatæ. O me miſerum atq; infelicem; quis poterit vnquam tantam cladem deplorare? et verbis acerbum caſum exprimere? heu, vbi regius apparatus & comitatus? vbi ordo palatii & diſciplina? vbi tot principum examen? vbi ſcholæ ſapientiæ? veh mihi miſero! vbi Patriarchalis admini-*

adminiſtratio? vbi ornatus Eccleſiæ? vbi tantus, & talis ſacrorum monachorum, ac non ſacrorum ordo, chorus & numerus? vbi monachorum et monialium ordines? Ecce, nonne cuncta ſunt à Mahomethe abſorpta? nec tantum in ipſa vrbium Regina ea mala obuenere, verùm etiam in ſubiectis regionibus plura ac deteriora, perq́; ſingulos dies hæc apertis oculis intuemur & intelligimus. Quamobrem ergo hæc? vel vos mihi dicite per dominum. Si dixeritis, vt dicere conſueſtis, ob noſtra delicta hæc eueniſſe; non ita ſe res habet, ego dicam: quoniam non magis nos, quàm ceteræ Chriſtianorum gentes, noſtris criminibus Deum irritamus: ſunt enim & aliæ nationes magis ſceleribus & peccatis obnoxiæ: quomodo non affliguntur, vt noſtra infeliciſsima & miſeranda natio? veh mihi miſero: alius ex alio ſubinde fio, cùm ad hæc animum conuerto, & cor meum conturbatur, & ſpiritus meus æſtuat: quia Iudæorum gens, quæ duo crimina commiſit, ſecundum Prophetam, dedit pœnas: duo enim mala fecit, inquit, primogenitus meus, filius Iſrael: me dereliquit fontem aquæ viuæ, & effodit ſibi ciſternam diſsipatam. *Hierem. 2.* *Et Eccleſia,* me in ligno crucifixerunt, Barrabã verò poſtulauerunt & liberarunt. *Primũ igitur, cùm Idolis inſeruiuiſſet, in captiuitatẽ abductus eſt in Mediam & Babylonem. Secundo, cùm crucifixiſſent dominum noſtrum & Deum, profecti ſunt captiui in omnes gentes. Noſtra verò natio (proh infortunium, proh dolor) neque Idolis ſeruiuit*

vnquam, neque Dei filium crucifixit: qua de cauſſa tam acerbè vexatur? Sed non ſolùm eadem, verùm etiam multo peiora, quam impii Iudæi perpetitur: ij namque in ſeruitutem abducti, omnium gentium facti ſunt ſerui; vt omnibus inuiſi & Dei hoſtes; hi verò non ſolùm gentium facti ſunt ſerui, ſed & Iudæis ipſis, qui ſunt ſerui omnium gentium. O meam calamitatem! Nonne reliquum eſt plorare et lamentari, ac diſquirere cauſſam, & credere; propter quæ patimur hæc? Ego verò aliam non poſſum inuenire (neque enim virtute noſtra natio ceteris gentibus peior eſt; imo verò melior: nam dictum eſt, verèque dictum; nationem noſtram omnes nationes virtute, & moribus antecellere) niſi ſchiſma, & quòd ſe ſubtraxerit ab obedientia, & ſubiectione Romanæ Eccleſiæ. Eam, & ſolam diſcerno eſſe cauſſam interitus noſtræ gentis: quia poſtquam ab ea diuiſi ſumus; maledictionem accepimus, & patimur, quæ nos patimur: nec ideo pænitet nos; ſed deteriores euadimus, & maledictis impetimus ipſam Eccleſiam; dicenda et tacenda aduerſus eam impudenter euomimus. Quamobrem fratres mei per Chriſtum; deſperationem omittamus: accedamus veræ Chriſtianorum vnioni: agnoſcamus peccata noſtra, ne peiores Iudæis euadamus; neue falſa ſuaſione, malitia & præſumptione ita aures obſtruamus, vt nec audiamus, nec intelligamus. Audiamus Chri-

Lucæ 10. *ſtum clamantem Apoſtolis*: QVI vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit: qui verò me ſper-

me ſpernit, ſpernit eum, qui miſit me: *Verè ergo licet dicere: Qui Papam audit, dominũ audit: qui verò Papam non audit, dominum non audit: qui verò dominum non audit, audit captiuos & gladiis comminutos. Vidi & rectè memini, cùm interfuerim diſputationibus cuiuſdam monachi Barlaam, quæ habitæ ſunt Conſtantinopoli cum quodam legato Apoſtolico de primatu Papæ; vbi concludens legatus dicit*: EGO quidem poſſum cũctas obiectiones veſtras diluere (non enim Chriſti Eccleſia, & præſes illius ſummus Pontifex miſit hominem, qui neſciat veſtris dubitationibus reſpondere) ſed vos ſemper in nugacibus verborũ argutiis verſamini. Quare mihi libet dicere tibi breue ac verũ verbum; quod & aliis Græcis, mihi iniunctum eſt dicere: hæc dicit Papa: Si volueritis & audieritis me; bona terræ comedetis, ſecundum Prophetam. Si verò nolueritis neque audieritis me; gladius vos deuorabit. *Num Pontificis os locutum eſt hæc?* *Iſaias* 1.
num habes huic quid contradicas? lege & expende, an euenerit ſicut ipſe dixit. Si ergo euenit; debetis, imo verò potius neceſſe eſt illum audire: ſecundùm verò opera illius non facere, ſi mala fuerint. Ita & nobis præcepit Dominus; Super cathedram Moyſis ſederunt ſcribæ & phariſæi; omnia quæcunque dixerint vobis facere, facite, ſecundum verò opera illorum nolite facere. Quando ergo & hic ſuper cathedra Petri ſedet; debemus ipſum tanquam Petrum audire, & imi- *Matth.* 23.

tari ſermones eius:opera verò non imitari, ſi praua ſint. Ita vos ſancti docent: ita leges & canones clamant; vt antea demonſtrauimus, & paullò poſt etiam demonſtrabimus. Nunc detegere volumus, quod vos intus aduerſus Papam, ac latinos iniuſtè continetis: dicitur enim, quòd propter peccatum illum vitatis: at hoc verum non eſt: ſed cauſſas quæritis fratres parum veras: maledixit enim vobis, & vos inuenit excommunicatio; deletiq́ funditus eſtis: ſed alius eſt morbus, ex quo ægrotat intus anima veſtra, vt antea expoſuimus; non audentes palam dicere, ne fortè cunctis hæreticis peiores vocemini, & ſitis cogniti apud omnes; magisque vultis mandere ſub dentibus. Sed aliud quid eſt, quod labiis premitis. quidam tamen adeò ſtolidi ſunt, qui apertè latinos hæreticos eſſe dicunt; & Papam præter ceteros omnes: ideoque vnionem refugitis, neque Papæ memoriam audire: neque qui vnionem ex veſtris ſacerdotibus amplectuntur, videre ſuſtinetis: neque, qui cum ipſis communicant, omninò pro Chriſtianis habetis: et ſi fortè contingit, vt in aliquod incurratis, quod vos Papæ commonefaciat, panem oblationis non accipitis, ſed furiis agitamini, ac dentibus aduerſus ipſos ſacerdotes ſæuiſſimè infrenditis, & Iudæis deteriores eſſe putatis. Hæc igitur proferre reformidantes, vt iram quorundam declinetis, ad apertum integumentum ſtrenuè confugitis, & aduerſus veritatem pugnatis, de aſini vmbra (vt fertur) decertantes.

At

At nos in præcedentibus, quos antea edidimus, quatuor libris, multa de iis eiſdē tractauimus; veritatem pro viribus apertè prædicantes, Latinosq́; in dogmatibus orthodoxos eſſe liquidò oſtēdimus; & falſis eos premi calumniis egregiè demonſtrauimus. Et in hoc quinto, profectò non pauca attulimus; ſcilicet Pontificem eſſe Petri ſucceſſorem, & vicarium ſaluatoris noſtri IESV *Chriſti comprobando: eumq́; ſolum obtinere poteſtatem, omnem Eccleſiam abſolutè dirigendi, et gubernandi, ligandi et ſoluendi, redarguendi, benedicendi, maledicēdi, corrigēdi, ac medendi; ſolumq́; illū habere facultatē de fide et ſacerdotio exquirendi. Nam ſtatim magnus Theodorus Studites, in Epiſtola ad Paſchalem Papam, hæc inquit:* AVDI apoſtolicum caput, à Deo electe, paſtor ouium Chriſti, clauiger regni cælorum, petra fidei, per quam ædificata eſt catholica Eccleſia: nam tu es Petrus, Petri ſedem exornans & gubernans. *Et poſt quædam:* Huc ades: ab occidente exſurge, & ne repellas in finem: tibi namq; dixit Chriſtus Deus noſter: Et tu quandoque conuerſus, confirma fratres tuos. *Audis quomodo appellat pontificem magnus hic Pater; Petrum, & clauigerum vitæ æternæ, & paſtorem, & apoſtolicum caput? rogatque, vt Conſtantinopoli ſubſidium ferat, propter eorum hæreſes, qui imagines oppugnabant. Vnde nam hoc? nō ob aliud aliquid, niſi quia is habebat poteſtatē ceteras Eccleſias confirmandi; tanquā qui omnibus hæreſibus ſuperior*

SECTIO XVI.

Pſal. 43.

eſſet, longeque poſitus eſſet ab omni procella hæreticorum. Huius rei ipſemet teſtis eſt in epiſtola ad Paſchalem, dicens: VOS igitur verè illimis fons, ac ſincerus iam inde à principio veræ fidei: vos ab omni hæreticorum procella longè poſiti: ſecurus totius Eccleſiæ portus: vos à Deo electa ciuitas, ad ſalutis refugium. *Intelligis quo pacto ſecurum portum appellat totius Eccleſiæ Romanum pontificem? ad quem, vt nauigia ab vndis in medio maris agitata, in portum perfugiunt; ne foris relicta, à fluctibus atque æſtu mergantur: ſic & omnes Eccleſiæ, ab hæreticis, tanquam à fluctibus vexatæ, ad Romanum pontificem, veluti ad portum ſalutis confugiunt: vbi tranquillitatem & quietem omnem nanciſcantur: nam eo loci, fidei claues Chriſtus apud Petrum Apoſtolum depoſuit; vt Eccleſiam totam paſceret, atque gubernaret: nec apud illum tantùm, ſed etiam apud eius ſucceſſores, ipſi dicens:* & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. *Quæ quidem non ſoli Petro contigerunt, ſed & eius ſucceſſoribus. Nam Silueſter magnus Papa Romanus, poſt baptiſmum Conſtantini, Arii hæreſim oboleuit: & in eadem vrbe, Liberius, ac Iulius, Athanaſium confirmarunt, & Alexandriam remiſerunt; cùm ab Arianis perſecutionem pateretur. Damaſus Papa, Eunomii hæreſim Conſtantinopolitani Patriarchæ funditus ſuſtulit. Diuus Celeſtinus, impii Neſtorii & Conſtantinopolitani Patriarchæ hæreſim per Cyrillum Theegorum deleuit. Leo ſanctiſ-*

ſanctiſsimus ſacrilegam Eutychis & Dioſcori hæreſim damnauit. Martinus & Agathon, Monothelitarum ſceleſtam hæreſim verbo & operibus ſuſtulerunt. Gregorius magnus Dialogus, impietatem eorum, qui imagines oppugnabant, anathemati ſubiecit: deinde poſt inobedientiam et ſchiſma, Nicolaus primus ipſemet Conſtantinopolim profectus eſt Photii tempore, vt tolleret ſchiſma: quem cùm non recepiſſent, excommunicationi ab eo ſuppoſiti ſunt. Poſt hunc ſummi Pontifices, per temporum vices, non deſtiterunt ſcribere & hortari Græcos ad Eccleſiæ conuerſionem, & obedientiam; quouſque coacta eſt ſynodus apud Lugdunum, quam Græci octauam vocant: cuius auctor exſtitit Gregorius Papa decimus, & vnio eſt ſubſecuta. Sed iterum defecerunt, & iterum Legatos Eccleſiæ receperunt. Cogitur ſynodus Conſtantinopolitana, cùm Papæ Legatis, Ioannis Becci temporibus Conſtantinopolitani Patriarchæ; & vnionem amplexi ſunt, ad breue tempus obedientiam oſtendentes, & pacem: ſed poſtea rurſus ad ſuum & primum vomitum reuerterunt. Sed nec rurſus defatigati ſunt Eccleſiæ catholicæ præſides eos ad obedientiam & pacem excitare: at illi cùm ſemel obſurduiſſent, non paruerunt. Protracta eſt igitur res vſque ad nos, aſpeximusq́ noſtris oculis; quòd multi ante nos Patriarchæ & reges videre exoptarunt, nec viderunt. Nos verò vidimus beatiſs. Eugenium IIII. *Romanæ Eccleſiæ Pontificem ſummum, quanto ſtudio in hoc ſan-*

ctum opus incubuerit, triremibus miſſis, & ſumptibus, vt hoc magnum vulnus ſanaretur: celebrataque eſt ſynodus ingens atque admirabilis Ferrariæ & Florentiæ inſignibus Italiæ vrbibus; magna doctorum & ſapientum virorum frequentia, et theologiæ ſcientia, ac virtute illuſtriũ. Tandem decretum ſancitum eſt, omni ſapientia & veritate conſpicuum; quod vbique eſt promulgatum, & ab omnibus gentibus receptum. Græci verò, & ex iis qui peioris ſunt conditionis, vulgares quidam homines & indocti huic contradicunt: ac ſi quis rationis particeps decreto contradicit; id non à doctrina proficiſcitur, ſed ab animi prauitate, falſa & ſtulta præſumptione, & gloria inani, quam ex vulgi imperitia aucupantur: quod quidem decretum & nos in manus ſumentes, perlegimus omni ſtudio; idque toto ex animo verum eſſe credentes, adorauimus atque amplexati ſumus: vnde ſumminiſtrata eſt nobis materia reſpondendi quinque articulis, qui in eo continentur; quorum extremus hic eſt, de Papæ primatu; quem nemo mentis compos poterit pernegare.

SECTIO XVII. *At non rectè ſentit, inquiunt; quia præter communes patrum & doctorum ſententias ea perſcripſit. Si ergo illa diuina ſedes non rectè ſentit, mentitur Chriſtus cùm dicit*: CAELVM & terra tranſibunt; verba autem mea nunquam tranſibunt. *Is enim Eccleſiæ pollicitus eſt, ſe cum ea fore, et portas inferi non præualituras aduerſus eam.*

Ideo

Ideo ne Chriſtum mendacem efficiamus (quod ſi vel cogitetur ſolum, eſt blaſphemia) inerrantem Dei Eccleſiam eſſe dicimus: quam rem teſtificabitur rurſus ipſe Theodorus Studites, ad Michaëlem Imperatorem ſcribens, ex perſona omnium præpoſitorum hoc pacto: Cùm nos in vnum conueniſſemus, venerabilis imperii veſtri iuſſu, minimi Epiſcopi & Præpoſiti: *poſt pauca dicit:* nos diluimus omnes dubitationes veſtras. Si verò aliquid dubitare, vel nõ credere videtur veſtra diuina magnificentia; eius rei explicatio à Pontifice piè eſt poſtulanda: magna et à Deo firmata manus veſtra, vt publicæ cupida vtilitatis, iubeat à veteri Roma capere declarationem; vt à principio à patribus noſtris eſt traditum: ea ô Chriſti imitator, Imperator, inter omnes Eccleſias Dei ſummum & ſupremum obtinet locum, cuius Petrus tenuit primam ſedem, ad quẽ dicit Dominus: Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, et portæ inferi nõ præualebunt aduerſum eam. *& iterum idem in alia Epiſtola ad Naucratium; cuius principiũ eſt:* Non implebitur auris mea à vocibus auditionis, *inquit:* Teſtor nunc corã Deo & hominib⁹, diuiſi ſunt à corpore Chriſti, et à ſuprema ſede, apud quã Chriſtus depoſuit claues fidei: aduerſus quã portę inferi à ſæculo nõ præualuerũt, nec præualebunt vſq; ad conſummationem eius; hæreticorum videlicet effrenata ora, ſecundum promiſsionem veracis Domini.

Audis, quo pacto ea eſt caput Eccleſiæ Chriſti; cuius Petrus eſt primus præſes: & quod nunquam præualuerunt, neque præualebunt vſque ad conſummationem ſæculi, hæreticorum effrenata ora, ſecundum promiſsionem veracis ſaluatoris? Si ergo nunquã præualuerunt hæretici aduerſus Chriſti Eccleſiam; quomodo audetis dicere eam errare? quæ inerrans à doctoribus prædicatur. Id etiam oſtenditur in tertia ſancta ſynodo; in qua allatis ab Apoſtolica ſede literis, Arcadius Epiſcopus cum ſurrexiſſet, ad ſynodum dixit: IVBEAT veſtra beatitudo Reuerendiſs. Patres allatas ad vos literas ſancti & cum adoratione vocati Cæleſtini Papæ Apoſtolicæ ſedis Epiſcopi, legi: ex quibus percipere poterit veſtra beatitudo, quãto ſtudio proſequitur omnes Eccleſias: *eadem, & horum ſimilia. Proiectus Epiſcopus protulit. Et paullò poſt Cyrillus Alexandriæ dixit:* literæ acceptæ à ſanctiſsimo Apoſtolicæ ſedis Epiſcopo Romano Cæleſtino, cum decenti honore legantur. *Audis Arcadium & Proiectum, quòd omnium Eccleſiarum curam gerit Romanus Pontifex? ob quidnam aliud, niſi quia caput eſt omnium? Quod verò Cyrillus dicit,* cum decenti honore legi quæ ſcripta ſunt à Cæleſtino, *comprobauerunt patres aperiendo capita ſua, & reuerenter audiendo quæ dicta ſunt. In quarta verò ſancta ſynodo, vt in titulo diuinæ ſcripturæ apparet, talia dicta ſunt.* VT beatiſsimus Epiſcopus Romanæ vrbis, cuius ſacerdotium ſuper

per

per omneis antiquitas eſſe voluit; poteſtatem & facultatem habet de fide, & ſacerdotibus determinandi. *Ergo quia de fide & ſacerdotibus determinandi facultatem habet; meritò caput & magiſtra omnium Chriſti Eccleſiarum in decreto ſcribitur, & à nobis colitur & adoratur: atque omnis obedientia & obſeruantia ei à nobis exhibetur, & exhibebitur; donec in hac vita permanebimus; recordati illius, qui dicit*: obedite præpoſitis veſtris, & ſubditi eſtote; ipſi enim vigilant pro animabus veſtris, vt rationem redditurі: *& meminiſſe eius nunquam ceſſabimus in ſacris miſſarum precibus, ſecundùm ſanctorum noſtrorum traditiones: ne impiorum erroribus obſecundantes, à firmitate orthodoxæ fidei excidamus: pro comperto habentes, quòd qui ipſi non ſubiicitur, nunquam ſaluabitur: ſimili modo, & qui eius non meminit, neque ſacerdos eſt, neque ſacerdotis meretur habere poteſtatem: vt* XIII. *Canon primæ & ſecundæ ſynodi apertè teſtatur; habes enim ad verbum ſic*: HAERETIcarum zizaniarum ſemina, in Chriſti Eccleſiam ſpargens aduerſarius, & videns has gladio ſpiritus radicitus euelli, alia via aggreſſus eſt, aſſumpta ſecum ſchiſmaticorum inſania, Chriſti corpus diuidere. *Sed & has inſidias ſancta ſynodus anticipans, vndecunque decreuit in poſterum*; vt ſi quis presbyter, vel diaconus tanquam ob aliquod delictum ſuum deſpiciens Epiſcopum, ante ſynodalem cognitionem, et cauſſæ diſquiſitionem,

ſitionem, ab eius communione deficere auſus fuerit: & nominis eius in ſacris miſſarum precibus ſecundum Eccleſiæ traditionem nõ meminerit; hunc depoſitioni ſubiici, & ſacerdotali omni honore priuari: qui enim in presbyteri ordine eſt conſtitutus, & metropolitanorum præuenit iudicium, & ante iudicium (quantum in ſe eſt) condemnat ſuum patrem & Epiſcopum; hic neque presbyteri dignus eſt honore, nec nomine: & qui hos ſequuntur, ſi qui fuerint ex conſtitutis in ſacris ordinibus; & ipſi ſuis dignitatibus excidãt. Monachi verò vel laici expellantur penitus ab Eccleſia, donec relicta cum ſchiſmaticis coniunctione ad ſuum Epiſcopum reuertantur. *Nonne ex hoc loco deprehendis, quòd ſacerdotes ſacerdotio abdicat: neque ſacerdotis nomen vult obtinere, qui mentionem non faciunt primatus eorum, eorumq́ ſectatores: & ſi qui ſacris ſunt ordinibus inſigniti, profanos iubet eſſe: qui in ſacris non ſunt, cuiuſcunque ſint conditionis, excommunicat? Reſipiſcite tandem fratres per Deum, reſipiſcite: nec amplius tam apertè veritati obſiſtatis, nec aduerſus paſtores animarum veſtrarum decertetis: durum eſt enim, imo verò fatui & dementis, nudis pedibus aduerſus ſtimulũ calcitrare. Nam quemadmodum oua lapidibus; ſic & capita veſtra, Ec-*
Matth. 21. *cleſiæ confringuntur: lapis namque & petra ſcandali eſt Eccleſia: & Chriſtus ipſe, illi ſe ſimilem*
1. Cor. 10. *facit. Beatus Paulus ita ſcribit*; bibebant enim de ſpi-

de ſpirituali conſequente eos petra; petra autem erat Chriſtus: hic eſt lapis de monte virginali abſciſſus: *Chriſtus verò ad Petrum*: TV es Petrus: & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam, *& reliqua, vt ſæpius dictum eſt. Ecce igitur oſtenſum eſt, quòd petra & lapis, Chriſti eſt Eccleſia: qui igitur in eam impingit: lux in eo non eſt: ſed qui ſeruat præcepta eius, non impingit, vera luce quæ in ipſo eſt illuminante, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: lux enim veritas eſt & cognitio; ac illuminantur ab ea, qui volunt, & manent in ea. Sed qui nolunt obtemperare; inſipientiæ tenebræ eorum oculos obtegunt, & impingunt, & conteruntur, ac tandem exterminantur: & reſponſum ferent, quod præcepit dominus: quòd oues meæ, meam vocem audiunt: quæ verò meæ non ſunt, vocem meam non audiunt: & lupus rapit & diſpergit eas. Ita eueniet & rationalibus ouibus, quæ vocem paſtoris non audiunt; impingent enim, & labentur in hæreſes, abſurditates, & ſchiſmata.*

Daniel. 11. *Ioan.* 1. *Ioann.* 10.

SECTIO XVIII.

Quòd verò non poſſit decipi, vel errare, vel confringi, vel perire Eccleſia; imo verò id euenire iis, qui eã oppugnant; oſtenſum eſt antea multis egregiis argumentationibus: nunc efficacius quodammodo per ſacrũ Chryſoſtomum, aureæ tubæ diuinũ Ioannem, audiamus ex oratione in Pentecoſten; cuius principium; Cælum hodie nobis facta eſt terra.

eſt terra. *Dicit enim ibi poſt alia multa ſic*: MAGNO ſtudio incumbit Deus in Eccleſiam, non parietibus fultam, ſed gratia cuſtoditam: propter Eccleſiam conſtitutum eſt cælum, terra firmata eſt, & mare effuſum, & aër repletus, paradiſus eſt plantatus, lex tradita, miſsi Prophetæ, miracula facta ſunt, mare diuidebatur & reſarciebatur, petræ ſcindebantur, & rurſus iungebantur, manna de cælo deſcendebat, & ex tempore menſa diſponebatur: propter Eccleſiam Prophetæ, propter Eccleſiam Apoſtoli. At cur tam multa? propter Eccleſiam vnigenitus Dei filius, filius hominis factus eſt, vt Paulus ait: qui proprio filio non pepercit, vt Eccleſiæ parceret: filii ſui ſanguinem effudit propter Eccleſiam: hic ſanguis irrigat illam: per eum non poſſunt illius plantæ tabeſcere, neque folia decidere: non eſt obnoxia temporum neceſſariis vicibus, neq; tempori inſeruit: æſtate quidem foliis vernat; hyeme verò non nudatur: non enim temporum neceſsitates, ſed gratia ſpiritus eam colit: propterea non euellitur, neque mirum eſt eam non euelli. Quot iam inde à principio aduerſus Eccleſiam bellum geſſerunt? cum erat planta recens, arma aduerſus eam ſunt expedita: at nunc, Dei gratia & ſancti ſpiritus robore, & Imperator eſt pius, & milites, & omnis terra fide eſt repleta: at in origine eius, in exordio, reges impii, milites irreligioſi: ob iuſſa Principum, aræ ardebant: vndique

dique fumus,& nidor: aër inquinabatur: dæmones bacchabantur: diabolus ſaltabat: pater filium abdicabat; filius patrem non colebat: natura ſcindebatur & religio: vbi igitur, qui auſi ſunt aduerſus Eccleſiam in acie ſtare? Cùm erat planta recens, non tamen iniuriam paſſa eſt: cùm cælum attingit, ſperas illam poſſe debellare? Quando vndecim erant Apoſtoli, à nemine ſuperati ſunt: imò verò, vndecim tot millia Eccleſiarum ſunt expiſcati: nunc cùm terra & mare, culta & inhabitabilis regio & vrbs, & omnes fines religione referti ſunt; tunc ſperas ei dominari? at tu non potes. Chriſtus dixit, quòd portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: facilius eſt cælum deleri, & terram exterminari, quàm Eccleſiam extingui. Quis hæc dicit? ipſe Chriſtus: Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Et rectè: nam Dei verbum ipſo cælo eſt potentiùs, quia cælum eſt opus verbi: dixit Deus, fiat cælum, & verbum fuit opus: excurrebat natura nemine impediente; quoniam ipſe Dominus eſt naturæ, & eam immutandi: ego eam ſubſtruxi, qui cælum conſtitui; ſed pro cælo ſanguinem non effudi: pro cælo cruci non fui affixus: pro cælo, cæleſte corpus non aſſumpſi. Sed quid dico de cælo? angelorũ corpus non aſſumpſi; vt intelligas me eccleſiam magis æſtimare, quàm cælũ, & terram & omnem creaturã; & ideo cælũ & terra tran-

ſibunt, verba autem mea nunquã tranſibunt: faciliùs eſt cælum aboleri, & terram extingui, quàm mea verba intercidere. Qualia ſint verba eius, in medium deducamus; videamus, an interciderint: non reuoco ego in dubium; ſed hæreticis os obſtruo. Qualia ſunt verba? cælũ & terra tranſibunt; verba autem mea nunquam tranſibunt. quale verbum? Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduerſus eam. Super hanc petram dixit, non in Petro: non enim ſuper hominem, ſed ſuper fidem Petri Eccleſiam ſuam fundauit. Quid autem erat fides? Tu es Chriſtus filius Dei viui. petram vocauit Eccleſiam, vndas excipientem, ſed non concuſſam. Eccleſia namque ſuſcipit tentationes; at non ſuperatur. Quid ergo eſt ſuper petram? id eſt, ſuper confeſsionem Petri; non ſuper opes. Non lapides iacis? non ligna? non ſpicula? nequaquam, dicit: non enim eſt ſenſibilis ſtructutura: hæc qualiccunq; ſint, tempore dilabuntur: confeſsionem verò neq; dæmones poſſunt ſuperare: teſtantur martyres, qui latus perfoſsi, fidem non amiſerunt: ô rem admirabilem! murus foditur, & theſaurus non diripitur: caro abſumitur, & fides non conſumitur: ea eſt martyrum vis. ſuper petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduerſus eam. Attendite ſedulò; eos vocat portas inferi, qui mortem pariunt:

quid

quid igitur? in infernum intrabit, ſi in diſcrimen venerit? vtique: nam vt portæ vrbis ſunt ingreſſus in vrbem; ſic portæ inferni, ingreſſus ad mortem. Cur, inquit, tentationes non prohibes? nequaquam: vt oſtendam vires meas. ſi nemo eam oppugnarit, poſſunt reſpondere: nam ſi fuiſſet oppugnata, fuiſſet vtique & expugnata: propterea eam permitto oppugnari; ne propugnatorum ſolitudini, victoriæ titulus inſcribatur: & portæ inferi, non dixit, non aggredientur eam. Quid ergo? oppugnabitur quidem; ſed non ſuperabitur: fluctuat Eccleſia; ſed non mergitur, ſed non petit profundum, excipit tela; ſed non admittit vulnera: excipit machinas, ſed turris non quaſſatur. Sed quid dico Eccleſiam? vnum verbum piſcator locutus eſt, & turris ſtetit inconcuſſa. Quot tyranni conati ſunt hoc verbum abolere, nec potuerunt? ſuper petram enim fundata eſt. Cogita quot tyranni, quot reges diademate redimiti, enſes acuti, ferarum dentes, mortes imminentes, ſartagines, fornaces, & pharetram ſuam exhauſit diabolus, & Eccleſiæ non obfuit. Qua nam de cauſſa? quia portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: ipſa res teſtimonium perhibet: teſtatur euentus experientia. Quot bellum geſſerunt? num euicerunt? ſed qui bellum geſſerunt, ſilentio tranſiguntur, & obliuioni mandantur: Eccleſia verò floret.

Vbi Claudius? vbi Auguſtus? vbi Tiberius? nuda ſunt nomina; eorum meminit nemo: nam poſtquam Eccleſiam oppugnarunt, memoria eorum deleta eſt: & Eccleſia ſuper ſolem refulget. *Audiſti verba doctoris aurei animo & corpore? audiſti à Deo afflatum & theologum patrem hunc? ſcilicet quod Eccleſiæ oppugnatores abolentur, & obliuioni mandantur: Eccleſia verò floret. Et contorquent quidem tela pugnatores; at ipſi vulnerantur. Cur nam hæc? quia Chriſtus ipſam firmauit: Chriſtus ipſam ſuo redemit ſanguine; per quem cælum firmatum eſt, terra fundata:* DOMINI enim verbo, dicit Dauid, cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum: *igitur verbo quo firmauit cælum, firmauit Eccleſiam ſuam dicens:* ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. *Quam petram? ſolidam fidei confeſſionem Petri piſcatoris; quæ firmata manet inconcuſſa, & immota, & inexpugnabilis; quemadmodum & cælum ſtat, & permanet vi verbi. Ideo in cælo, & in terra, Eccleſia Dei honorabilis, & ſancta eſt. Imò verò ſecundum aureorum verborum & ſermonum patrem hunc, cælo & angelis et omni creatura præſtantior eſt. Ideo et ſubijcit Chriſtus dicens;* cælum & terra tranſibit, verba autem mea nunquam tranſibunt. *id eſt, faciliùs eſt cælum, & terram, & omnia concuti, quàm Eccleſiam meam: incurſiones hæretici facient, at non præualebunt: in petram impingent capita ſua, & diſpergentur; quia ſuper petram*

fundata

fundata Eccleſia eſt: propterea Eccleſia tanquam petra manebit inconcuſſa; ſecura fiducia Chriſtus dixit. Nam qui à principio ſuæ prædicationis eam oppugnauerunt; deleti ſunt, & memoria eorum cum ſonitu periit. Eccleſia verò vernat, & refulget ſuper ſolem. Vbi reges qui in eam deſæuierunt? vbi Principes? vbi hæretici? Vbi Arius & Eunomius? vbi Neſtorius & Dioſcorus? vbi Seuerus & Eutyches? vbi qui præceſſerunt, & qui poſtea ſubſecuti ſunt omnes? nonne perierunt? nonne extincti ſunt? ſed Eccleſia tunc, & nunc, & ſemper eſt, vſque ad ſæculi conſummationem & finem. *Sapient. 4. & 11.*

SECTIO XIX.

Tot igitur & egregiis rebus expoſitis, ex mellifluis ſacri doctoris ſermonibus: æquum eſt, quod illi dum oraret euenit, cum omni reuerentia commemorare. Sic enim inuenimus ſcriptum in eius vita, quam Metaphraſtes enarrat, cuius initium: Et omnium qui ſecundum Deum in hac vita verſati ſunt: *poſt multa ait*: Cùm is noctu in oratione perſtaret, ſe obtulit quædam diuina res, et ſublimior; quàm vt oculis cerni poſſet: & quemadmodum rem in medium proponere, lingua vix audeat; ita & audire nouum videatur; itaque nouum quiddam, & horrore plenum audiſſe. Cæterum animaduertendum, quòd huic narrationi, æquè miſta ſunt timor & lætitia. Duo quidam viri alba amicti veſte, aſpectu horrifico viſi ſunt ei de cælo deſcende-

re; huicque præclaro viro, dum oraret in conſpectum veniſſe: quorum alter volumen, alter claues manibus continere videbatur. Cùmq; Ioannes hanc nouam ſpeciem miraretur, timore eſſe correptum: hos verò manibus apprehenſum erexiſſe, & metum abſterſiſſe, bonoque animo eum eſſe iuſsiſſe. Percontanti quinam eſſent ij viri tanta præditi gloria, qui accedere ad ſe dignati eſſent; ne timeas, eos dixiſſe: nos venimus à Chriſto miſsi. Alterum poſtea manu protenſa volumen tradidiſſe, dicentem: ſume librum, nam ego ſum Ioannes, cui ſapientia Dei, pectus tradidit, in quod & recumbere voluit: quæ quidem te & per nos ad ſcripturas pernoſcendas idoneum reddet: & te, quaſi manu ducet ad eius cognitionem. Alterum verò, manu extenſa: ſume, dixiſſe, has claues: meque Petrum eſſe ſcito, cui Deus claues in manus tradidit: quem nunc per me, crede, te eadem gratia, qua me participem facere: quare quæcunque ligaueris, vel ſolueris ſuper terram, erunt ea ligata, vel ſoluta, & in cælis. *Nonne deprehendis ex his, alterum vnà cum munere ſcripturas facilè interpretandi, & harum intelligentiam à datore ſapientiæ adiunxiſſe? alterum verò vnà cum facultate ſoluendi, & ligandi, & intelligendi, iniunxiſſe, & piè in* IESVM *Chriſtum Dei filium per eum credendi? Credite in poſterum, quòd ſine obedientia erga Petrum ſaluari non poteſtis. Et iure quidem:*

nam

nam is eſt porta ſalutis: qui per eum in cognitionem fidei non ingreditur, id eſt, vt eum agnoſcat eſſe Chriſti Vicarium; non poterit vnquam ſalutem conſequi: nam vt Chriſtus inquit: EGO ſum oſtium: qui non intrat per oſtium, ſed aliundè aſcenſum parat; fur eſt & latro. *Ita & Petrus eius ſucceſſor dicit: qui non credit per me filium inuiſibilis Dei & Patris in carne genitum, qui paſſus eſt & reſurrexit, & cetera diſpenſationis myſteria; hic hæreticus eſt: & ſaluari nullo vnquam tempore poterit. Hæc igitur & talia tenentes, quorum refertæ ſunt omnes doctorum ſcripturæ, Eccleſiæ ſubiicimur: in eaque permanemus: & in obedientia eius perſiſtere in omnia ſæcula deprecamur; vt propitium Deũ nanciſcamur in tremenda die retributionis: fiat, fiat.* Ioann. 10.

Iam quoad eius fieri potuit, præſtitimus quod polliciti ſumus; allata ad quinq; articulos reſponſione, qui in decreto Florentinæ Synodi continentur. Conſcripſimus verò hæc, à communibus patribus ac doctoribus deſumpta materia, quos Eccleſia ſanctos eſſe decernit, illorum veſtigiis inſiſtendo; & qui hæc literis theologicis mandauerunt, & tradiderunt, vt veraces ſuſcipiendo: quibus Epheſius Marcus nõ valens in ſynodo contradicere, & ſui incertus, certamen detrectauit. Perfecimus autẽ hoc opus multo labore, ac ſtudio: propterea omnes, qui hæc perlegerint, oro, ne doloſè, et cũ præſumptione aut proprio affectu inducti, percurrant; SECTIO XX.

ſed ſincera diſpoſitione adhibita, ſuam conſcientiam iudicem dictis præficiant. Arbitror enim eum, qui hac conditione ad legendum acceſſerit; à morbo ſe vindicaturum, magnamque gratiam habiturum ei, qui hæc edidit, & elaborauit, cùm hanc commentationem ex multis locis collegerim, & coagmentarim. Exantlauimus verò hunc laborem, vt dominus ſcit, qui occulta cognoſcit, non gloriam aucupando temporariam, neque opum comparandarũ gratia; ſed pura & pia mente, pro virili veritati patrocinari exoptantes: quæ quidem iis, qui apertè ſanctis contradicere nolunt, liquidò eſt demonſtrata. Et ea præterea de cauſſa hoc opus aggreſſi ſumus; vt qui horum ſtudiorum ſunt ignari, & tamen de hoc dogmate ambigunt, nequaquam ampliùs excuſationem afferre poſſint; ſe ſententias, & dicta ſanctorum planè ignorare. Ideo æquum mihi viſum eſt, volumen hoc rerum contexere & reſipiſcere aliquando volentibus, veluti ſumptuoſum quoddam conuiuiũ Cantic. 4. *apponere. Eccleſia verò, Sponſa immaculata, nullas ſordes vel rugas admittens, Sole lucidior denuò apparebit, vt fuit, & eſt, & erit; quanquam diſrumpantur, qui contra ſentiunt: nam ſemper exſtitit extra errorem: neque diuerſas opiniones prædicauit; ſed eaſdem illas, quas à diuino ore ſaluatoris accepit. Rogo vos iterum ô chariſſimi; vt hæc cum charitate legatis, & ſpiritu fidei: ac, ſi vera & iuſta viſa fuerint, iis aſſentiamini: ſi verò contra; confutetis, & ſcriptis editis rationes afferа-*

afferatis: vt & nos iis perpenſis, ſententiam noſtram cum charitate dicamus; retractantes noſtra. vel delentes. Spero igitur, Deo fiſus, qui pacis eſt pater, vos his rationibus ſuaſos, veritati ceſſuros: animi candorem & obedientiam Deo praeſtando, mutuoq́ accipiendo paracleti gratiam & prudentiam. Nam eo concedente, nulla mutatio vel imminutio pii, & patrii ſpiritus conſequetur; neque orthodoxa veritas imminuetur; abſit: malo enim millies mori, quàm ſuadere vos, vt tantillum quidem à vera fide declinetis. Reſipiſcite rogo fratres, reſipiſcite. quandiu vos in hac falſa ſuaſione perdurabitis? quandiu, ſi non vtroque, altero tamen pede claudicabitis? Excitemini ſegnes: qui humi repitis, exſurgatis: ne dum vos malum ſomnum ſtertitis, facile inimicus diſſeminet diſcordiae zizaniam. Tollatur paries, qui dirimit ſepem: fiamus vnum corpus ſub eodē capite. Eſt autem caput, ipſe Chriſtus: quem vt magiſtrū, ac vitae datorem, piè & pura conſcientia ſequendo, cognoſcemus Deum & patrem eius: à quo ab aeterno ſine tempore, ſine defluxu, & ſine paſſione eſt genitus: ſanctiſſimumque, & viuificantēeius Spiritum, à patre, tanquam à productore, ab aeterno, & à principio productum, & procedentem, & per eum emanantem, & ſcaturientem eſſentialiter & ſubſiſtenter, & prodeuntem, & editum, vnam increatam potentiam, & ſine fine regnum, immortalem vitam, & beatitudinem: quam vtinam omnes conſequamur, ne de via declinantes, in

tes, in montes, ſolitudines, & foueas delabamur: et in loca, quæ non aſpicit lux vultus Domini noſtri, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti; cui gloria & victoria in ſæcula ſæculorum. Amen. Hucuſque Gennadius.

Ex interpretatione ſacræ Liturgiæ, &c. *Multi ſunt & apud Græcos, & apud Latinos, qui ſacram Liturgiam interpretati ſunt, eiuſque myſteria expoſuerunt. Ex Græcis quidem Dionyſius Areopagita de eccleſiaſtica Hierarchia cap. Maximus Monachus de eccleſiaſtica myſtagogia: Germanus Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus, in libro myſticæ contemplationis. Simeon Theſſalonicenſis, in libro de ſeptem Sacramentis: Ex omnibus autē doctiſſimè & prolixiſſimè Nicolaus Cabaſila, in libro de diuino altaris ſacrificio. Ex Latinis, Rubertus Abbas de diuinis officiis: Iſidorus, Innocentius, Odon Cameracenſis, Stephanus Aduenſis Epiſcopus, Vvallafredus Strabo, de exordiis, & incrementis rerum eccleſiaſticarum; Bernon Augienſis Abbas, Magiſter Florus in ſua Exegeſi, & alij infiniti, qui ſoli rectè conuincere poſſunt noſtri ſæculi errones, qui Miſſam rem nouam & recenter compoſitam eſſe, impudicè affirmare non erubeſcunt.*

DE SA-

DE SACRIS ORDINATIONIBVS, QVAS GRAECI Χειροτονίας vocant.

CAPVT XIIII.

QVATVORDECImus articulus docet Euãgelium non ab aliis publicè legendum & prædicandum eſſe, ſacraq́; myſteria diſpenſanda; quàm ab his, qui ritè ad hoc miniſterij genus ordinati ſunt, quod quidem ita debere eſſe & nos ipſi agnoſcimus. Sancta etenim Catholica Eccleſią, eos ſolùm, qui legitimè ſunt vocati, ſacro item charactere canonicè inſigniti, atque iuxta Eccleſiaſticam traditionem ordinati, ab omnique hæreſeos ſuſpitione alieni; & populum docere, & ſacram Liturgiam adminiſtrare vult, atque permittit. Plurimumq́ue illos errare docet, qui exiſtimant nihil intereſſe; vtrum hæc ſacra & diuina myſteria ab his exerceantur, qui

ex laicis ad eam rem ordinatis deligantur tantum, an ab his, qui ex ſacerdotibus ritè & canonicè conſecratis & ordinatis, huic muneri præficiãtur. Ordinationes autem apud nos non alio modo fiunt, quàm eo, quem ſacri nobis perſcripſerunt Canones. Et de Epiſcoporũ quidem ordinatione primus Apoſtolorũ Canon hec docet: *Epiſcopus ordinetur à duobus vel tribus Epiſcopis. Presbyter verò ab vno Epiſcopo. Diaconus itẽ & alij eodem modo.* Quod itẽ ex Actis Apo-

Act. 13. ſtolicis diſcimus. *Erant*, inquit, *in Eccleſia quæ eſt Antiochiæ, Prophetæ & Apoſtoli, Barnabas, Simeon, Lucius, Manahen, & Saulus: miniſtrantibus autem illis Domino, dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Barnabam, & Saulum, in opus miniſterij, ad quod elegi eos. Ieiunantes autẽ ipſi, & orantes, impoſitis illis manibus, dimiſerunt eos*: Vbi quinq; leguntur preſentes viri: treſq;, duos reliquos Saulum & Barnabam ſegregatos in miniſterij munus ordinaſſe. Non licere autẽ ſecularibus principibus de Epiſcopis, aut ſententiã ferre; aut illis veteri deprauato more, qui à ſanctis Conciliis abrogatus eſt, manus impo-

imponere, 31. Canon Apoſtolicus docet. *Si quis Epiſcopus ſæcularibus poteſtatibus vſus; Eccleſiam per ipſas obtineat; deponatur, & à communione ſeparetur, & omnes, qui illi communicârint.* Et quanquam XXVIII. Apoſtolico Canone præcipitur, neminem duplici pœna ob idem crimen puniri debere: tamen vel propter delicti magnitudinẽ, vel propter peccati publicam deformitatem, duplex hoc loco irrogatur pœna: omniſque hæc electio, tanquam impia & ſacrilega abrogatur: puniunturque omnes illi, qui in hac parte, vel alios coëgerunt, vimque aliquam intulerunt, vel auctores facti, quacunq; ratione fuerint; profanique meritò & ſunt, & eſſe decernuntur. Oportet enim eum, qui ad Epiſcopatus honorẽ prouehi debet, vt quidem ſancti Patres in ſancta Nicæna ſtatuerunt Synodo, Canone quarto, ab aliis Epiſcopis deligi. *Epiſcopum,* inquit, *conuenit maximè quidẽ ab omnibus, qui ſunt in prouincia Epiſcopis, ordinari. Si autem hoc difficilè fuerit, aut propter inſtantem neceſſitatem, aut propter itineris longitudinem; tribus tamen*

omni-

omninò in idipſum conuenientibus & abſentibus quoque pari modo decernentibus, & per ſcripta conſentientibus; tunc ordinatio celebretur. Summa autem & vltima poteſtas, atque confirmatio earum rerum omnium, quæ in tota fiunt prouincia, Metropolitano tribuatur: quæ omnia ex eodem quarto Canone, eiuſdem primæ vuiuerſalis Synodi Nicænæ decerpuntur. Sed & Laodicenſis Synodi XII. Canon, hoc idẽ his verbis explicat: *Epiſcopos non oportere, præter iudicium Metropolitanorum & finitimorum Epiſcoporum, conſtitui, & ad Eccleſiæ principatũ eligi; niſi eos, quos multò antè nota, probabiliſq; vita commendauit: denique examinatos & in ratione fidei, hoc eſt, num rectam & ſanam doctrinam ſequantur, an ſecus, & in ipſius ſanæ doctrinæ politia.* Quibus item ſimilia docet XIII. eiuſdem Synodi Canon: illud adiiciens, *neque vulgo, aut popularibus hominibus electionem illorum, qui ad ſacerdotalem dignitatem ſunt euehendi, committendam eſſe*. In quorum Canonum expoſitione, illud ſcriptum legimus: *Non tantùm*, inquit, *vulgus arcetur ab Epiſcoporum electio-*

electione; ſed etiam de ipſis Sacerdotibus ſententiam ferre non permittitur: præſentique Canone innuitur, quòd non Epiſcopi tantùm antiquitùs: ſed & reliqui Sacerdotes à populo eligebantur: quod poſtea omninò ne fieret, prohibitum fuit, tanquam res inutilis ac planè peſtifera. Sed & decimusnonus Canon Antiochenæ Synodi, multa ſimilia habet: tum de Metropolitano, tum de eo, vt omnes Epiſcopi eius prouinciæ ab eo conuocentur, præſenteſque adſint. *Epiſcopus*, inquit, *ne ordinetur abſque præſentia Metropolitani prouinciæ. Par enim eſt, Metropolitano ſuos collegas atque conſeruos adeſſe. Ideo debent per epiſtolam Metropolitani conuocari. Et ſi quidem præſentes adfuerint omnes; longè melius eſſe: ſi autem difficilè fuerit conuenire omnes; tamen vel maiorem eorum partem, omnino ex omni prouincia præſentem adeſſe oportet; vel ſaltem per literas in eandem ſententiam conuenire: & ſic vel conuentu plurium facto, vel ſaltem plurium ſuffragiis collectis, Epiſcopum conſtitui debere. Si quid autem ſecus præter præſcriptum modum factum fuerit;*

nullius

nullius valoris ordinationem eſſe. Vbi verò omnia, ita vti dictũ eſt, adhibita fuerint; contradicere tamen quiſpiam per priuatam contentionem velit; plurium tamẽ conſenſus valere debet. Docet quidem eiuſdem Zonaræ interpretatio; antiquitùs ipſarum vrbium populos, Epiſcopos deligere ſolitos: cùm autem contentiones inde exorirẽtur maximæ; ipſis deinceps prouinciæ Epiſcopis, ea tota deligendi & conſtituendi poteſtas Epiſcopi, conceſſa & concredita fuit. Non ſolùm autem Epiſcopi, eo modo, quo diximus, alios Epiſcopos & Sacerdotes ſacrorum Canonum inſtituto eligebant atque conſecrabant, & non Laici, ſed & ipſa Chirotonia nihil aliud ſacris Canonibus deſignatur, quàm eius, qui tùnc conſecrandi munus exercet, in alio conſecrando diuinarum precum ſacra adminiſtratio, ac Spiritus ſancti omnia perficientis initiatoria inuocatio, propter extenſionem manus Pontificis, tum cùm illi quem initiat atq; conſecrat, benedicit. Quanquam ipſe quoque ſententiæ atque ſuffragia, quibus Epiſcopi vel Preſbyteri, eligebantur, nomine Chiro-

Similẽ planè eiuſdẽ vocis notatio-

Chirotoniç antiquitus appellari ſolebant. Nam cùm penes ciuitatum populos Pontificum deligẽdorum poteſtas fuiſſet; colligebatur tum in vnum multitudo; & hũc quidem alij poſtulabant, atque eligebant; alij alium. Vt igitur plurium vinceret ſententia; manus in altum illi qui ſuffragia ferebant ſubleuaſſe dicuntur; vt inde numerus cuiuſq; ſententiæ dinumerari, ac facilè perſpici poſſit. Atque ita ille qui plurium referebat ſententias, ceteris anteferebatur; indeq; à manus extenſione nomen Chirotoniæ originem ſumpſit. Quo item nomine, in eodem ſenſu, magni illi veritatis duces, ſancti, inquam, qui Synodis præerant Patres, nõnunquam vſi eſſe inueniuntur, ipſas ſententias & ſuffragia nomine Chirotoniæ appellantes. Quomodo ſancta Laodicenſis Synodus Canone 5. loquitur: *Non oportere Chirotonias in præſentia multorum fieri*; Chirotoniç nomine ipſam per ſuffragia electionem intelligentes: nam conſecrationem Pontificis, publicè multis præſentibus potius fieri oportebat. Electioni autem, vbi ſentẽtiæ ferebantur; propterea

nem atque etimologiã, alicubi explicat Vlpianus, Demoſtenis interpres, in ferendis ſuffragiis, quibus Athenienſes ſuos eligebant Magiſtratus: quam vocem, vt & rei ipſius imitationẽ, vt cetera multa, ad Eccleſiaſticas functiones tranſlatam fuiſſe exiſtimandum eſt.

quod nonnunquam querelæ quædam & accuſationes contra candidatos proponebantur; nulli præter eos, ad quos ſententiæ dicendæ ius pertinebat, intereſſe, ac ea quę dicebantur audire licuit. Et conſecrationem quidem atque ordinationem, à duobus vel tribus Epiſcopis fieri debere, primę Synodi quartus Canon iubet: ipſam autem per ſuffragia electionem à pluribus etiam. *Tres, inquit, omninò in eundem locum cõgregatos ordinare oportet; abſentibus quoque ſuffragium ferentibus, ſcriptiſq; aſſentientibus, electionem fieri.* Poſt diligens autem & exactum examen, multaque tam rectæ fidei, quàm morum grauitatis, & vitæ integritatis teſtimonia, demum dignos ordinari debere; indignos autẽ ab eo honore ac dignitate arceri; cùm ex multis ſacris Canonibus, Apoſtoliciſque inſtitutionibus clarum eſt, tum ex inſigni illo magni quondam Theologi Gregorij Nazianzeni, quem pro ſe inſtituerat Apologetico, longè euidentiùs conſtat: ex his, inquam, vbi eos qui tanto honore ſunt indigni, improbi, ac planè profani, veluti trãſitu quodam

dam

dam notat: eos autem qui & quales digni eſſe debeant, mirè celebrat, ſuiſque coloribus pingit, hæcq; inter cetera cum magna adfert libertate. *Quotus quiſque eſt, qui ſi ad amuſſim eam, regulámque ſeipſum exigat, quam Paulus de Epiſcopis & Presbyteris fixit; nempe vt ſobrij & prudentes ſint, non temulenti, non percuſſores; ſed docendi periti, irreprehenſibiles, atque huiuſcemodi, vt nullæ eos improborum calumniæ attingere queant; non ſeſe à normæ rectitudine permultùm abeſſe comperiet?* Et rurſum: *Primùm*, inquit, *ipſum purgari oportet, tum alios purgare: primò ipſum inſtitui; tum alios inſtituere: primùm lucem ipſum effici, Deoq́; appropinquare; tum demum alios ad Deum adducere: primò ſanctificari; tum demum alios ſanctificare.* Deinde illos appellans, qui citò & negligenter, nec ſecundum id quod ſancti Canones præcipiunt, ordinantur; hæc in medium adfert: *Quis eſt ille, qui veritatis Antiſtitem & propugnatorem, vnius dieculæ ſpacio, veluti ſimulachrum ex argilla fingit? illum, inquam, qui cum Angelorum claſſe atque ordine futurus eſt:*

qui cum Archangelis Deum celebrabit: qui ad ſupernũ altare ſacrificia tranſmittit, ſimulq́ cum Chriſto ſacrificio fungitur. Et iterum: *Qui nihil*, inquit, *dignum ſacerdotio ſecum adferunt, diſcipuli ſimul magiſtriq́ pietatis deſignantur; alios antè purgant quàm ipſi purgati fuerunt: heri extra ſacra; hodie ſacrorũ arbitri & Antiſtites, veteres vitio, pietate rudes & recentes. Quorum dignitas & vocatio, gratiæ potius & fauoris humani; quàm Spiritus ſancti inſpirationis opus eſſe videtur.* Eos proculdubiò, qui improbi & indigni in eos honores euehuntur, notans & proſcindens; ſimul autem quales oporteat eſſe illos in veritate, qui ſerui idonei & miniſtri Ieſu Chriſti futuri ſunt, docens atque ſubiiciens. Amplius autem & eos magnopere fugiendos & auerſandos eſſe; qui aliqua ſe hæreſi contaminârunt 44. Canon

2. Corin. 6. Apoſtolicus diligẽter admonet: *Epiſcopum vel Presbyterum, qui hæreticorum Baptiſmũ, vel ſacrificium admiſerit, deponi iubemus. Quæ enim eſt conuentio Chriſti cum Belial? vel quæ pars fideli cum eo, qui infidelis eſt?*

NEQVE PRECES, NEQVE OBLATIONES, NEQVE dies feſtos, neque alia donaria; corrupta vita, & moribus miniſtrorum vitiari.

CAPVT XV.

DE QVINTODECIMO autem Capite, quod Eccleſiæ miniſtros innoxios, & irreprehenſibiles eſſe debere docet: vitamque honeſtam & inculpabilem ſequi: preces item, atque ea, quæ offeruntur, dieſque feſtos & reliqua, quæ quaſi ad cauponandam gratiam comparata ſunt; pecuniam item ex alienis peccatis corradendã, remq; faciendam, aut aliquid aliud, nihil omninò ad ſalutem conferre tradit; illud dicimus, ſicq; de tota hac re ſtatuimus. Quemadmodum illi, qui ita Deo miniſtrant, pro-

ficiunt nihil; niſi irreprehenſibiles, atque ſine crimine, quantùm homini licet, ſint: puri item & innoxij: per omneque tempus tanquam ſub iugo diſciplinæ quodam viuant, in omni moderatione & ſanctitate vitæ degentes, ſuumque munus exercentes; ita preces ipſas, ſacrificia, oblationes, feſtos item dies, quæ iuxta beneplacitum Dei, eiusque amore fiunt; ad laudem præterea illius, memoriamque eorum, qui illi à ſæculo placuerunt, referuntur; ad excitationem & imitationem virtutis, ac præclarè ab illis geſtorum; rectè & conuenienter fieri, magnamq; vtilitatem animabus noſtris adferre, affirmamus. *Multum enim*, inquit ſcriptura, *valet deprecatio iuſti*: multumque proficit in illis, qui fideles Deique gratia digni ſunt: vt quidem diuus Chryſoſtomus exponens Epiſtolam ad Hebræos; inquit: *Iuſti, inquit, homines, vna ſæpius poſtulatione, omnia apud Deum lucrantur*: & ad Philippenſes item: *Procuremus*, inquit, *aliquid auxilij illis, qui ex hac vita deceſſerunt: modici quidē, opem tamen illis feramus. Quomodo autem & qua ratione? Ipſi, inquam,* pro

Iacob. 6.

pro illis exorantes, aliisq́ue vt hoc idem agant perſuadentes: pauperibus item aſsiduè pro illis aliquid impartientes; habet enim ea res non exiguam quandam conſolationem. Audi ſiquidem quid Deus dicat: Protegam ciuitatem iſtam propter me, & propter Dauid ſeruum meum. Si memoria duntaxat iuſti tantū valuit; quando & opera pro tali fiunt, quid nō poterunt? Non fruſtrà ab Apoſtolis ſancitum eſt, vt in celebratione venerandorum myſteriorum, memoria fiat eorum, qui hinc deceſſerunt. Nouerant enim illis hinc multum emolumenti fieri, multum vtilitatis: ſtante ſiquidem vniuerſo populo, manuſq́ue ad cælos extendente, cœtu item ſacerdotali, mundoq́ue poſito ſacrificio; quomodo Deum non placabimus pro iſtis orantes? Nam ita vult Deus, vt nos inuicem iuuemus. Sanctis autem meritos honores à nobis deberi, eosque omninò recipiendos & venerandos eſſe, tum templis eorum vt offeratur, iuſtum eſſe; ille qui Deus exiſtēs, noſtra cauſſa homo factus eſt, nobis præcepit: *Qui*, inquit, *vos accipit, me accipit.* Vnde D. Chryſoſtomus præclarè: *Quemadmodū*, inquit, *illis, qui in acie ſtant,* θεάνθρωπος.

atque depugnãt, ab his, qui pace fruuntur, in bellumq́; ipſi non proficiſcuntur, ſtipendia debentur; pro his enim militant illi; idem inquit nos de Sanctis Dei cògitare iuſtum eſt. Quomodo enim non abſurdum erit, his quidem, qui terreno regi militant, ſtipendia & commeatus liberaliſsimè perſolui: illis autem qui cæleſtis Regis milites ſunt; quiq́; longè moleſtiores, potentioreſq́; hoſtes in ſe ſuſtinent, pro nobiſq́; Deum exorant; & ad quos in omni tempore noſtro neceſſario, cùm precibus noſtris quotidie, res neceſſarias petituri, confugimus; cuius, inquam, fuerit ingratitudinis, nihil item ex facultatibus noſtris, neque in eos ipſos, neque in eorum templa, eoſq́; homines, qui tantorum virorum ſe ſeruitiis dediderunt, conferre? nullamq́; partem liberalitatis & munificentiæ noſtræ illis declarare? neque eos eleemoſynis noſtris alere? Orare item quotidie, Deumque deprecari, populo Chriſtiano & vtile & neceſſarium eſſe: ab eoque officio nullum excipi, Saluator ipſe, dum communem omnibus formulam orandi præſcribit, docet: *Quando,* inquit, *oraueritis, dicite: Pater noſter: & cet.* Matth. 6.

Et:

Et: *Hoc*, inquit, *genius dæmoniorum non eiicitur, niſi oratione, & ieiunio:* & aliis multis ſimilibus. Et Paulus ad Timotheum: *Obſecro igitur, primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt; vt quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & caſtitate. Hoc enim bonum & acceptum eſt coram Saluatore noſtro, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Sacerdotes demum, vt honorentur, dignum & iuſtum eſſe docet amplius Diuus Chryſoſtomus; *Tanquam communis*, inquit, *pater eſt totius vniuerſi Sacerdos. Ab omnibus igitur æquum eſt illum honorari, eiuſq́ curam haberi. Sacrificia enim Deo pro toto offert vniuerſo. Preces eodem modo ad Deum fundit, pro regibus atque illis omnibus, qui in ſublimitate poſiti ſunt; vt horum ſalus & incolumitas noſtræ tranquillitatis & ſecuritatis ſit cauſſa. Ad noſtram ſiquidem vtilitatem Deus ipſos etiam magiſtratus ordinauit. Abſurdum igitur & iniuſtum eſt, illos quidem pro nobis*

Matth. 17.

1. Timo. 2.

bella gerere; nos autem pro illis Deum, neq; per nos ipſos, neque per Sacerdotes item noſtros exorare. Et rurſum dicit idem D. Chryſoſtomus: *An,* inquit, *ignoratis ſcriptum eſſe, ſanctum Iob pro filijs conuiuantibus quotidie ſacrificia obtuliſſe? atque hac ratione peccata eorum expiaſſe; ne quid fortè peruerſi cogitarent in cordibus ſuis?* Et alio loco: *Scitote,* inquit, *tanquam Chriſti diſcipuli; quòd orantes, pro publica pace & tranquillitate vniuerſi mundi, pro omni item felici ſucceſſu id facimus: regnumq; eius quærimus, ipſamq; ianuam pulſamus, vt propter viſcera miſericordiæ ſuæ nobis illam Deus aperiat, ad eamq; ex qua olim excidimus felicitatem nos reducat.* Et rurſum: *Eſt quidem res vtilis atque ſalutaris Sanctorum precibus nos commendare; ſed ita, ſi item nos ipſi in opere ſimus; ſi item & ipſi oremus: nam alia ratione, ſi ignaui, ſi otioſi ipſi ſimus; nullam inde referemus vtilitatem. Neque enim obſcurum eſt, quid Hieremiæ pro ignauo & flagitioſo populo orare volenti, reſponſum eſt. Ter hic in cauſſa populi ad Dominum ſupplex acceſſerat: ter item*
Ierem. 7. 14. *audiuit: Ne ores; non enim exaudiam te.*
Si

Si, inquit, ſteterit pro illis, Noë, Iacob & Daniel, non liberabo illos; ſiquidem multum iam eorum præualuit malitia. Quid igitur, dicet aliquis, neceſſe eſt alios pro me exorare, ſi ipſe Deo gratus & charus ſum? nequaquam hoc dicas, ô homo. Multis enim precibus, multis deprecationibus opus habemus. Audi enim ipſum DOMINVM dicentem: *Deprecabitur*, inquit, *pro vobis Sacerdos, & remittentur vobis peccata veſtra:* Et alia his ſimilia quàm plurima. Quæ, ſi quis diligentiùs perquirit, plenam & confertam talibus reperiet totam ſacram Scripturam. Similiter autem & illa omnia, quæ Deo votis redduntur, ſunt illi acceptiſſima. *Vouete*, inquit Dauid, *& reddite: quomodo Anna Samuelem Deo vouit & reddidit*, & alia ſexcẽnta his ſimilia. Sic itẽ & feſtos dies celebramus honorantes Sanctos, tanquam Dei amicos, iuxta magnum Dauidem: *Mihi*, inquit, *nimis honorati ſunt amici tui Deus; nimis confortatus eſt principatus eorũ.* Niſi enim ſacras preces, Liturgias, dies feſtos, & his ſimilia, non cauponantes, ſed Deum piè timentes per-

Leuit. 4.
Pſal. 85.
1. Reg. 1.
Pſal. 138.

peragimus; quæ quidem omnia fidei ſunt conſequentia, præclaraq́; opera; gens quædam abſq; Deo eſſe putabimur, quæ Deum non timeat, & quæ à fide viua, quæ in omnibus principem locum tenet, ac quaſi familiã ducit, ſit alieniſſima. Sublatis enim rebus illis, quę rem aliquam neceſſariò natura ſua conſequuntur, fructuſq́; eius quodammodo ſunt, quantum in nobis illud ipſum quod principale eſt, auferri oportet. Neceſſe item eſt illum, qui verbo præeſt & doctrinæ, iuxta magnum Baſilium, cum omni circumſpectione & examine, Dei voluntate tanquam certiſſimo ſcopo ſibi propoſita, omnia agere & dicere; vt vel illis ipſis, qui eum ſequuntur, illiq́; crediderunt, vitam ſuam probet, ſuæque ab his integritatis referat teſtimonium: iuxta illud
1. Theſſ. 2. Pauli: *Vos*, inquit, *teſtes eſtis, & Deus, quàm ſanctè, & iuſtè, & ſine querela, vobis, qui credidiſtis, affuimus, vt & ipſi rectè ſcitis.* Porrò, ſi contigerit indignos miniſtros nos habere; Dei tamen vis & gratia eſt, quę omnia operatur, vt quidem vniuerſus teſtatur Theologorum chorus.

ANNO-

ANNOTATIONES.

QVEMADMODVM illi, qui Deo ita miniſtrant, &c. *Idem ſenſus eſt Nicolai Cabaſilæ, ex quo hæc deſumpta eſſe videntur. Cuius verba ex Cap. 34. hoc loco apponere libuit.* SACERDOS autem poſtquàm omnibus ea, quæ par eſt, orauerit, etiam pro ſe orat, vt à donis ſanctificetur. Quanam ſanctificatione? vt accipiat remiſſionem peccatorum. Hoc enim eſt donorum principale officium. Et vnde nam poteſt hoc ſciri? Ex iis, quæ Dominus dixit, Apoſtolis panem oſtendens: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur in remiſſionem peccatorum. Et in calice ſimiliter: Memento, inquit, Domine, etiam meæ indignitatis, & condona mihi omne delictum volũtarium & inuoluntarium. Et ne propter mea peccata prohibueris gratiam ſancti Spiritus à donis propoſitis. Remiſſionem peccatorum dat ſanctus Spiritus iis, qui ſunt donorum participes. Hæc, inquit, gratia, in me ne prohibeatur ex donis propter mea peccata. Dupliciter enim dicitur gratia operari in pretioſis donis. Vno quidem modo, per quem ipſa ſanctificantur. Alio, per quem gratia nos per ipſa ſanctificat. Primo ergo modo in donis gratiam operari, nullum poteſt humanum malum vetare. Sed quemadmodum eorum ſanctificatio non eſt humanæ virtutis opus: ita nec fieri poteſt, vt eam hominum vitium prohibeat, Secundus autem no-

ſtro

ſtro etiam ſtudio & diligentia indiget. Nos enim gratia per dona ſanctificat, ſi nos ad ſanctificationem aptos & accommodatos ceperit. Sin autem in nos imperatos inciderit, nec vllá vtilitatem attulerit, & plurimum etiam detrimentum damnumq́ue dederit: hanc gratiam, ſiue eſt ſolùm remiſsio peccatorum, ſiue cum illa etiam aliud donum datur, iis, qui cum pura conſcientia ſacram hanc Cœnam ſumunt, orat Sacerdos, ne à donis prohibeatur, vt quæ poſsit prohiberi per humanm vitium. Hanc facit orationē etiam paullò pòſt cum vniuerſa communiter multitudine.

OMNI MAGISTRATVI A DEO CONSTITVTO parendum eſſe.

CAPVT XVI.

SEXTODECIMO LOco docetis, nòn licere populo Chriſtiano aliis præeſſe, atque imperare: pœnas item ſecundum leges ſontibus irrogare, atq; omnino aliis Reip. negotiis ſeſe immiſcere. Nos autem illud dicimus: obedire, ſubiectoſq; eſſe oportere nos omni poteſtati atque

que magiſtratui: non modò bonis & rectis tantùm; ſed dyſcolis etiã,& ea omnia,quæ ab illis legibus ſancita ſunt,ſanctè &incontaminata ſeruanda. Aliter autem,Deo magis quàm hominibus obtemperandum eſſe. *Qui* (dicit alio loco Scriptura) *reſiſtit omni poteſtati, iudicium accipiet.* Et rurſum: *Qui poteſtati reſiſtit,Dei ordinationi reſiſtit.* Rom. 13.
Quomodo item eorum contumelia, qui illis non parent,quos ipſe Dominus miſit, non in his ſolùm conſiſtit;ſed in illũ ipſum amplius fertur,qui eos miſit:maiuſque iudicium iſti,quàm illi qui in Sodoma &Gomorrha perierunt,reportabũt.Dicit enim Dominus: *Qui accipit vos; me accipit. Et qui vnum ex his, quem ego mitto, recipit,me recipit. Qui vos audit,me audit: & quicunque vos non receperit, neque audiierit ſermones veſtros; exeuntes foràs de domo & ciuitate, excutite puluerem de pedibus veſtris. Amen amen dico vobis, tolerabiliùs erit terræ Sodomorũ et Gomorrhæorũ in die iudicij, quàm illi ciuitati.* Et Apoſtòlus: *Qui*,inquit,*vos ſpernit; non hominem ſpernit, ſed Deum qui dedit Spiritum ſanctum ſuum in nobis.* Matth. 10. Ioan. 13. Luc. 10. Matth. 10. 1. Theſſ. 4.

Opor-

Oportet igitur nos non ciuilibus tantùm magiſtratibus obedire; ſed Apoſtolis etiam ipſis, atque doctoribus, ſacræque Scripturæ Spiritu ſancto plenis interpretibus parére: neque illis per minas & terrores aliquos obſiſtere, aut aliquo pacto aduerſari. In ea autem parte, qua eos qui ſua omnia vendiderunt damnatis; mundumque, & ea, quæ in mundo ſunt, ſalutis ſuæ cauſſa reliquerunt: in eo item, quòd Euangelium non de temporalibus, ſed de æternis tantùm rebus omnia præcipere dicitis; & quòd ſolam perpetuam cordis iuſtitiam illud prædicet: ac ita omninò totum intelligendum & interpretandum eſſe putatis. Hoc quidem nulla ex parte recipimus: ſed Dei Eccleſiæ Doctorum interpretationem ſequuti, dicimus, illud Euangelicum dictum clarè ſeipſum explicare: *Vade*, inquit, *& vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habēbis theſaurum in cælis: & tum veni, & ſequere me.* Quod nos neque allegoricè, neque per vllam figuram, ſed ſimpliciter, & ad ſenſum, vitamque & mores relatè dictum putamus. Hic enim ipſe, qui eam quæ-

Matth. 19.

quæſtionem propoſuerat, exiſtimabat eũ modum & rationem vitæ æternæ conſequendæ ſibi Dominum demonſtraturum atque ſubiecturum; per quem ſempiternum in vſu & poſſeſſione bonorum ſuorum victurus eſſet. Vbi autem longè aliud Chriſtus Dominus, quàm ille vellet, reſpondiſſet, ipſamque bonorum omnium abrenunciationem, vitæ æternæ comparandæ auctorem & adminiſtram eſſe dixit; tum demum veluti & ſua interrogatione, & Domini reſponſione damnata, aufugit: & vide, quid interrogans dicat: *Hæc omnia ſeruaui à iuuentute mea.* Dominus verò id, quod caput continet cauſſæ ſubijcit: ipſam inquam paupertatem: *Vade,* inquit, *& vende omnia:* nam ſi quid tibi reliquum feceris, illius ſeruus facilè euades. *Et da,* inquit, *pauperibus, & ſequere me:* hoc autem eſt, in reliquis item omnibus ſis meus diſcipulus ſemper, & vbique me ſequaris: non vt hodie meus ſis diſcipulus, meiſque præceptis adhæreas, cras autem me relinquas, ad tuaque redeas; ſed conſtans & idem, repudiatis omnibus, in curſu

V vitæ

qui cum Archangelis Deum celebrabit: qui ad ſupernũ altare ſacrificia tranſmittit, ſimulq́; cum Chriſto ſacrificio fungitur. Et iterum: *Qui nihil,* inquit, *dignum ſacerdotio ſecum adferunt, diſcipuli ſimul magiſtriq́; pietatis deſignantur; alios antè purgant quàm ipſi purgati fuerunt: heri extra ſacra; hodie ſacrorũ arbitri & Antiſtites, veteres vitio, pietate rudes & recentes. Quorum dignitas & vocatio, gratiæ potius & fauoris humani; quàm Spiritus ſancti inſpirationis opus eſſe videtur.* Eos proculdubiò, qui improbi & indigni in eos honores euehuntur, notans & proſcindens; ſimul autem quales oporteat eſſe illos in veritate, qui ſerui idonei & miniſtri Ieſu Chriſti futuri ſunt, docens atque ſubiiciens. Amplius autem & eos magnopere fugiendos & auerſandos eſſe; qui aliqua ſe hæreſi contaminârunt 44. Canon
2. Corin. 6. Apoſtolicus diligẽter admonet: *Epiſcopum vel Presbyterum, qui hæreticorum Baptiſmũ, vel ſacrificium admiſerit, deponi iubemus. Quæ enim eſt conuentio Chriſti cum Belial? vel quæ pars fideli cum eo, qui infidelis eſt?*

NEQVE

NEQVE PRECES, NEQVE OBLATIONES, NEQVE dies feſtos, neque alia donaria; corrupta vita, & moribus miniſtrorum vitiari.

CAPVT XV.

DE QVINTODECImo autem Capite, quod Eccleſiæ miniſtros innoxios, & irreprehenſibiles eſſe debere docet: vitamq́ue honeſtam & inculpabilem ſequi: preces item, atque ea, quæ offeruntur, diesq́ue feſtos & reliqua, quæ quaſi ad cauponandam gratiam comparata ſunt; pecuniam item ex alienis peccatis corradendã, remq́; faciendam, aut aliquid aliud, nihil omninò ad ſalutem conferre tradit; illud dicimus, ſicq́; de tota hac re ſtatuimus. Quemadmodum illi, qui ita Deo miniſtrant, pro-

ficiunt nihil; niſi irreprehenſibiles, atque ſine crimine, quantùm homini licet, ſint: puri item & innoxij: per omneque tempus tanquam ſub iugo diſciplinæ quodam viuant, in omni moderatione & ſanctitate vitæ degentes, ſuumque munus exercentes; ita preces ipſas, ſacrificia, oblationes, feſtos item dies, quæ iuxta beneplacitum Dei, eiusque amore fiunt; ad laudem præterea illius, memoriamque eorum, qui illi à ſæculo placuerunt, referuntur; ad excitationem & imitationem virtutis, ac præclarè ab illis geſtorum; rectè & conuenienter fieri, magnamq; vtilitatem animabus noſtris adferre, affirmamus. *Multum enim*, inquit ſcriptura, *valet deprecatio iuſti*: multumque proficit in illis, qui fideles Deique gratia digni ſunt: vt quidem diuus Chryſoſtomus exponens Epiſtolam ad Hebræos; inquit: *Iuſti, inquit, homines, vna ſæpius poſtulatione, omnia apud Deum lucrantur*: & ad Philippenſes item: *Procuremus*, inquit, *aliquid auxilij illis, qui ex hac vita deceſſerunt: modici quidē, opem tamen illis feramus. Quomodo autem & qua ratione? Ipſi, inquam,*

Iacob.6.

pro

pro illis exorantes, aliisq́ vt hoc idem agant perſuadentes: pauperibus item aſſiduè pro illis aliquid impartientes; habet enim ea res non exiguam quandam conſolationem. Audi ſiquidem quid Deus dicat: Protegam ciuitatem iſtam propter me, & propter Dauid ſeruum meum. Si memoria duntaxat iuſti tantũ valuit; quando & opera pro tali fiunt, quid nõ poterunt? Non fruſtrà ab Apoſtolis ſancitum eſt, vt in celebratione venerandorum myſteriorum, memoria fiat eorum, qui hinc deceſſerunt. Nouerant enim illis hinc multum emolumenti fieri, multum vtilitatis: ſtante ſiquidem vniuerſo populo, manuſq́ ad cælos extendente, cœtu item ſacerdotali, mundoq́ poſito ſacrificio; quomodo Deum non placabimus pro iſtis orantes? Nam ita vult Deus, vt nos inuicem iuuemus. Sanctis autem meritos honores à nobis deberi, eoſque omninò recipiendos & venerandos eſſe, tum templis eorum vt offeratur, iuſtum eſſe; ille qui Deus exiſtẽs, noſtra cauſſa homo factus eſt, θεάνθρωπος. nobis præcepit: *Qui*, inquit, *vos accipit, me accipit*. Vnde D. Chryſoſtomus præclarè: *Quemadmodũ*, inquit, *illis, qui in acie ſtant,*

atque depugnāt, ab his, qui pace fruuntur, in bellumq́ ipſi non proficiſcuntur, ſtipendia debentur; pro his enim militant illi; idem inquit nos de Sanctis Dei cogitare iuſtum eſt. Quomodo enim non abſurdum erit, his quidem, qui terreno regi militant, ſtipendia & commeatus liberaliſſimè perſolui: illis autem qui cæleſtis Regis milites ſunt; quiq́ longè moleſtiores, potentioreſq́ hoſtes in ſe ſuſtinent, pro nobiſq́ Deum exorant; & ad quos in omni tempore noſtro neceſſario, cùm precibus noſtris quotidie, res neceſſarias petituri, confugimus; cuius, inquam, fuerit ingratitudinis, nihil item ex facultatibus noſtris, neque in eos ipſos, neque in eorum templa, eoſq́ homines, qui tantorum virorum ſe ſeruitiis dediderunt, conferre? nullamq́ partem liberalitatis & munificentiæ noſtræ illis declarare? neque eos eleemoſynis noſtris alere? Orare item quotidie, Deumque deprecari, populo Chriſtiano & vtile & neceſſarium eſſe: ab eoque officio nullum excipi, Saluator ipſe, dum communem omnibus formu-

Matth. 6. lam orandi præſcribit, docet: *Quando*, inquit, *oraueritis, dicite: Pater noſter: & cet.*

Et:

Et: *Hoc*, inquit, *genus dæmoniorum non eiicitur, niſi oratione, & ieiunio:* & aliis multis ſimilibus. Et Paulus ad Timotheum: *Obſecro igitur, primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt; vt quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & caſtitate. Hoc enim bonum & acceptum eſt coram Saluatore noſtro, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Sacerdotes demum, vt honorentur, dignum & iuſtum eſſe docet amplius Diuus Chryſoſtomus; *Tanquam communis*, inquit, *pater eſt totius vniuerſi Sacerdos. Ab omnibus igitur æquum eſt illum honorari, eiuſq; curam haberi. Sacrificia enim Deo pro toto offert vniuerſo. Preces eodem modo ad Deum fundit, pro regibus atque illis omnibus, qui in ſublimitate poſiti ſunt; vt horum ſalus & incolumitas noſtræ tranquillitatis & ſecuritatis ſit cauſſa. Ad noſtram ſiquidem vtilitatem Deus ipſos etiam magiſtratus ordinauit. Abſurdum igitur & iniuſtum eſt, illos quidem pro nobis*

Matth. 17.

1. Timo. 2.

bella gerere; nos autem pro illis Deum, neq; per nos ipſos, neque per Sacerdotes item noſtros exorare. Et rurſum dicit idem D. Chryſoſtomus: *An,* inquit, *ignoratis ſcriptum eſſe, ſanctum Iob pro filijs conuiuantibus quotidie ſacrificia obtuliſſe? atque hac ratione peccata eorum expiaſſe; ne quid fortè peruerſi cogitarent in cordibus ſuis?* Et alio loco: *Scitote,* inquit, *tanquam Chriſti diſcipuli; quòd orantes, pro publica pace & tranquillitate vniuerſi mundi, pro omni item felici ſucceſſu id facimus: regnumq́; eius quærimus, ipſamq́; ianuam pulſamus, vt propter viſcera miſericordiæ ſuæ nobis illam Deus aperiat, ad eamq; ex qua olim excidimus felicitatem nos reducat.* Et rurſum: *Eſt quidem res vtilis atque ſalutaris Sanctorum precibus nos commendare; ſed ita, ſi item nos ipſi in opere ſimus; ſi item & ipſi oremus: nam alia ratione, ſi ignaui, ſi otioſi ipſi ſimus; nullam inde referemus vtilitatem. Neque enim obſcurum eſt, quid Hieremiæ pro ignauo & flagitioſo populo orare volenti, reſponſum eſt. Ter hic in cauſſa populi ad Dominum ſupplex acceſſerat: ter item*
Ierem. 7. 11. 14. *audiuit: Ne ores; non enim exaudiam te.*

Si

*Si, inquit, ſteterit pro illis, Noë, Iacob &
Daniel, non liberabo illos; ſiquidem multum
iam eorum præualuit malitia.* Quid igitur,
dicet aliquis, neceſſe eſt alios pro me exo-
rare, ſi ipſe Deo gratus & charus ſum? ne-
quaquam hoc dicas, ô homo. Multis enim
precibus, multis deprecationibus opus
habemus. Audi enim ipſum D*OMI-
NVM* dicentem: *Deprecabitur*, inquit, *Leuit. 4.*
*pro vobis Sacerdos, & remittentur vobis pec-
cata veſtra:* Et alia his ſimilia quàm pluri-
ma. Quæ, ſi quis diligentiùs perquirit,
plenam & confertam talibus reperiet to-
tam ſacram Scripturam. Similiter autem
& illa omnia, quæ Deo votis redduntur,
ſunt illi acceptiſſima. *Vouete*, inquit Dauid, *Pſal. 85.*
& reddite: quomodo Anna Samuelem Deo *1. Reg. 1.*
vouit & reddidit, & alia ſexcenta his ſimi-
lia. Sic itẽ & feſtos dies celebramus hono-
rantes Sanctos, tanquam Dei amicos, iux-
ta magnum Dauidem: *Mihi*, inquit, *nimis* *Pſal. 138.*
*honorati ſunt amici tui Deus; nimis confor-
tatus eſt principatus eorũ.* Niſi enim ſacras
preces, Liturgias, dies feſtos, & his ſimilia,
non cauponantes, ſed Deum piè timentes
per-

peragimus;quæ quidem omnia fidei ſunt conſequentia,præclaraq́; opera;gens quædam absq;Deo eſſe putabimur,quæDeum non timeat,& quæ à fide viua, quæ in omnibus principem locum tenet, ac quaſi familiã ducit, ſit alieniſſima. Sublatis enim rebus illis,quę rem aliquam neceſſariò natura ſua conſequuntur,fructusq́; eius quodammodo ſunt, quantum in nobis illud ipſum quod principale eſt,auferri oportet. Neceſſe item eſt illum, qui verbo præeſt & doctrinæ, iuxta magnum Baſilium, cum omni circumſpectione & examine, Dei voluntate tanquam certiſſimo ſcopo ſibi propoſita, omnia agere & dicere; vt vel illis ipſis, qui eum ſequuntur, illiq́; crediderunt,vitam ſuam probet,ſuæque ab his integritatis referat teſtimonium: iuxta illud
1.Theſſ.2. Pauli: *Vos*,inquit,*teſtes eſtis, & Deus, quàm ſanctè, & iuſtè, & ſine querela, vobis, qui credidiſtis, affuimus, vt & ipſi rectè ſcitis.* Porrò, ſi contigerit indignos miniſtros nos habere;Dei tamen vis & gratia eſt,quę omnia operatur, vt quidem vniuerſus teſtatur Theologorum chorus.

ANNO-

ANNOTATIONES.

QVEMADMODVM illi, qui Deo ita miniſtrant, &c. *Idem ſenſus eſt Nicolai Cabaſilæ, ex quo hæc deſumpta eſſe videntur. Cuius verba ex Cap. 34. hoc loco apponere libuit.* SACERDOS autem poſtquàm omnibus ea, quæ par eſt, orauerit, etiam pro ſe orat, vt à donis ſanctificetur. Quanam ſanctificatione? vt accipiat remiſsionem peccatorum. Hoc enim eſt donorum principale officium. Et vnde nam poteſt hoc ſciri? Ex iis, quæ Dominus dixit, Apoſtolis panem oſtendens: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur in remiſsionem peccatorum. Et in calice ſimiliter: Memento, inquit, Domine, etiam meæ indignitatis, & condona mihi omne delictum volūtarium & inuoluntarium. Et ne propter mea peccata prohibueris gratiam ſancti Spiritus à donis propoſitis. Remiſsionem peccatorum dat ſanctus Spiritus iis, qui ſunt donorum participes. Hæc, inquit, gratia, in me ne prohibeatur ex donis propter mea peccata. Dupliciter enim dicitur gratia operari in pretioſis donis. Vno quidem modo, per quem ipſa ſanctificantur. Alio, per quem gratia nos per ipſa ſanctificat. Primo ergo modo in donis gratiam operari, nullum poteſt humanum malum vetare. Sed quemadmodum eorum ſanctificatio non eſt humanæ virtutis opus: ita nec fieri poteſt, vt eam hominum vitium prohibeat, Secundus autem no-

ſtro

ſtro etiam ſtudio & diligentia indiget. Nos enim gratia per dona ſanctificat, ſi nos ad ſanctificationem aptos & accommodatos ceperit. Sin autem in nos imperatos inciderit, nec vllá vtilitatem attulerit, & plurimum etiam detrimentum damnumq́ue dederit: hanc gratiam, ſiue eſt ſolùm remiſsio peccatorum, ſiue cum illa etiam aliud donum datur, iis, qui cum pura conſcientia ſacram hanc Cœnam ſumunt, orat Sacerdos, ne à donis prohibeatur, vt quæ poſsit prohiberi per humanm vitium. Hanc facit orationẽ etiam paullò pòſt cum vniuerſa communiter multitudine.

OMNI MAGISTRATVI A DEO CONSTITVTO parendum eſſe.

CAPVT XVI.

SEXTODECIMO LOCO docetis, non licere populo Chriſtiano aliis præeſſe, atque imperare: pœnas item ſecundum leges ſontibus irrogare, atq; omnino aliis Reip. negotiis ſeſe immiſcere. Nos autem illud dicimus: obedire, ſubiectoſq; eſſe oportere nos omni poteſtati at-

que magiſtratui: non modò bonis & rectis tantùm; ſed dyſcolis etiã,& ea omnia,quæ ab illis legibus ſancita ſunt,ſanctè &incontaminata ſeruanda.Aliter autem,Deo magis quàm hominibus obtemperandum eſſe. *Qui* (dicit alio loco Scriptura) *reſiſtit omni poteſtati, iudicium accipiet.* Et rurſum: *Qui poteſtati reſiſtit,Dei ordinationi reſiſtit.* Rom. 13.
Quomodo item eorum contumelia, qui illis non parent,quos ipſe Dominus miſit, non in his ſolùm conſiſtit;ſed in illũ ipſum amplius fertur,qui eos miſit:maiuſque iudicium iſti,quàm illi qui in Sodoma &Gomorrha perierunt,reportabũt.Dicit enim Dominus: *Qui accipit vos; me accipit. Et qui vnum ex his, quem ego mitto, recipit,me recipit. Qui vos audit,me audit: & quicunque vos non receperit, neque audiierit ſermones veſtros; exeuntes foràs de domo & ciuitate, excutite puluerem de pedibus veſtris. Amen amen dico vobis, tolerabiliùs erit terræ Sodomorũ et Gomorrhæorũ in die iudicij, quàm illi ciuitati.* Et Apoſtòlus: *Qui*,inquit,*vos ſpernit; non hominem ſpernit, ſed Deum qui dedit Spiritum ſanctum ſuum in nobis.* Matth. 10. Ioan. 13. Luc. 10. Matth. 10. 1. Theſſ. 4.

Opor-

Oportet igitur nos non ciuilibus tantùm magiſtratibus obedire; ſed Apoſtolis etiam ipſis, atque doctoribus, ſacræque Scripturæ Spiritu ſancto plenis interpretibus parére: neque illis per minas & terrores aliquos obſiſtere, aut aliquo pacto aduerſari. In ea autem parte, qua eos qui ſua omnia vendiderunt damnatis; mundumque, & ea, quæ in mundo ſunt, ſalutis ſuæ cauſſa reliquerunt: in eo item, quòd Euangelium non de temporalibus, ſed de æternis tantùm rebus omnia præcipere dicitis; & quòd ſolam perpetuam cordis iuſtitiam illud prædicet: ac ità omninò totum intelligendum & interpretandum eſſe putatis. Hoc quidem nulla ex parte recipimus: ſed Dei Eccleſiæ Doctorum interpretationem ſequuti, dicimus, illud Euangelicum dictum clarè ſeipſum explicare: *Vade*, inquit, *& vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habēbis theſaurum in cælis: & tum veni, & ſequere me*. Quod nos neque allegoricè, neque per vllam figuram, ſed ſimpliciter, & ad ſenſum, vitamque & mores relatè dictum putamus. Hic enim ipſe, qui eam quæ-

Matth. 19.

quæſtionem propoſuerat, exiſtimabat eũ modum & rationem vitæ æternæ conſequendæ ſibi Dominum demonſtraturum atque ſubiecturum; per quem ſempiternum in vſu & poſſeſſione bonorum ſuorum victurus eſſet. Vbi autem longè aliud Chriſtus Dominus, quàm ille vellet, reſpondiſſet, ipſamque bonorum omnium abrenunciationem, vitæ æternæ comparandæ auctorem & adminiſtram eſſe dixit; tum demum veluti & ſua interrogatione, & Domini reſponſione damnata, aufugit: & vide, quid interrogans dicat: *Hæc omnia ſeruaui à iuuentute mea.* Dominus verò id, quod caput continet cauſſæ ſubijcit: ipſam inquam paupertatem: *Vade*, inquit, *& vende omnia:* nam ſi quid tibi reliquum feceris, illius ſeruus facilè euades. *Et da*, inquit, *pauperibus, & ſequere me:* hoc autem eſt, in reliquis item omnibus ſis meus diſcipulus ſemper, & vbique me ſequaris: non vt hodie meus ſis diſcipulus, meisque præceptis adhæreas, cras autem me relinquas, ad tuaque redeas; ſed conſtans & idem, repudiatis omnibus, in curſu

vitæ & imitationis meæ perſiſte. Hoc ipſum enim eſſe verè & ex animo regnum cæleſte quęrere, eiusque deſiderio duci; docet magnum illud orbis Chriſtiani ſydus D.Chryſoſtomus: *Præpeditur enim,* inquit, *quaſi maiori quodam affectu ille, qui vult perfectus eſſe, auaritia atque diuitiarum ſtudio: ſi verò ea quæ habet, vitæ æternæ cauſſa vendiderit, ac in pauperes erogârit, non aberrabit, ſed vita æterna, iuxta Domini promiſſa, perpetuis potietur temporibus.*

DE CONSVMMATIONE MVNDI.

CAPVT XVII.

CAPVT DECIMVMſeptimum Confeſſionis veſtræ docet; in fine & conſummatione ſæculi, ipſum Chriſtum Dominum venturum, viuosque ſimul & mortuos iudicaturum; & piis quidem & hone-

ſtis

ſtis viris, vitam ſempiternam, gaudiumque perpetuum; prauis autem & impiis hominibus, ſupplicium æternum redditurum: eamque ipſam puram & putam veritatem eſſe, vobis libenter aſſentimur. Quicunque autem, vel ipſorum præmiorum, vel pœnarũ finem aliquem futurum eſſe dicunt; vel iudaicas opiniones, aut potius fabulas denuò inducunt, dicentes: Ante vltimã mortuorum reſurrectionem ſanctos & pios homines in hoc mũdo regnaturos: hi planè delirant; indeque meritò ipſos auerſamur, ac veluti fabularum & nouitatum auctores condemnamus.

DE GRATIA, ET LIBERO ARBITRIO.

CAPVT XVIII.

DECIMVMOCTAuum Caput à vobis propoſitum, liberi arbitrij rationẽ explicat: de quo ita ſentimus. De his quidem, quæ in nobis ſunt; rectè à vobis dicitur: de illa verò parte, vbi docetis, ſine auxilio Dei ſaluari poſſe neminem, ita ſtatuimus. Non ignorare & nos Dei gratia & auxilio primò & præcipuè in omni re nos opus habere, ſecundùm quod à Chriſto di-
Ioan. 15. ctum eſt: *Sine me nihil poteſtis facere.* Sed ſimul item ſanctorum Doctorum, ac diuinæ Scripturæ interpretum dicta & interpretationem, qui nunquam à vero ſacræ Scripturæ ſenſu & ſcopo aberrârunt: vtpotè illi, qui à Spiritu ſancto edocti, lucem perſpicuitatis ſacræ addiderunt Scripturæ, noſque in omnibus piè & ſanctè erudierunt,

erudierunt, in omni re ſequimur. Docet igitur D.Chryſoſtomus, gratiam, etiamſi gratia ſit, volētes tamē ſolos ſaluare. Quomodo idem exponens Epiſtolam ad Hebræos, in quodam morali, dicit: *Oportet,* Hom. 12. in Cap. 7. inquit, *in omnibus nos cuſtodire, atque magnam cautelam adhibere, ne aliquando obdormiamus. Ecce enim, dicit Pſaltes: Non* Pſal. 120. *dormitat, neque dormiet, qui cuſtodit Iſraël. Et ibidem: Ne des in commotionem pedem tuum. Non dixit, ne commouearis; ſed, ne des in commotionem pedem tuum. Igitur in nobis & non in alio ſitum eſt, dare pedem noſtrū in commotionem; vel omninò firmum, ne commoueatur tenere. Si enim voluerimus firmiter ſtare, & ſi conſtanter greſſum fixerimus, non commouebimur. Quid igitur? nihílne ad Deum referemus? immò omnia ad eum referenda ſunt. Non tamen ita, vt non ſimul liberi arbitrij ſua integritas conſeruetur. Si ergo in Deo omnia, inquit; cur igitur multarum rerū item cauſſam & principium nos eſſe dicit? Non aliam certè ob rem; quàm ne liberum noſtrum in aliqua parte lædatur arbitrium. Ex nobis igitur res noſtræ dependent,*

dent,& ex illo. Nam & nos primùm ea, quæ recta & honeſta ſunt, velle oportet; tum & ille ea, quæ ſua ſunt, benignè & munificè confert. Sequitur autem ille, non antecedit noſtras volũtates; ne in aliquo labefactetur noſtrum arbitrium. Verùm vbi nos id quod rectum & honeſtum eſt elegerimus; tum & ipſe plurimùm nos iuuat, præſenſq; fert auxilium.

Rom. 9. Quid igitur ad illud Pauli dicemus: Neque volentis, neque currentis eſſe, ſed miſerentis Dei. *Primum,* inquit Chryſoſtomus, *non ex ſuo ſenſu, ſed ex eo, quod antè propoſuerat, loquitur: & concludit Paulus, quaſi ex certis præmiſſis. Cùm enim dixiſſet, ſcriptum eſſe: Miſerebor, cui miſertus ſum; & miſericordiam præſtabo, cui miſerebor: tanquã id, quod ex ea Scriptura videbatur ſequi, ſubỹcit; Non volentis igitur, neq; currentis, ſed miſerentis eſt Dei. Quod ſi ſic explicetur; quid amplius deſideremus, non video.* Deinde illud ad eandem rem cum eodem Chryſoſtomo dicere poſſumus. *Cuius id, quod maius eſt, exiſtit; eius totum eſſe dicitur. Cùm igitur noſtrum ſit velle & eligere; Dei autem complere, & ad perfectionem deducere; quia illius*

*illius eſt, quod maius eſt; meritò vſu communi dicendi totum ſuum eſſe dixit, ſic enim & nos facere ſolemus. Verbi gratia. Aedificium aliquod præclarè exſtructum videntes, dicimus hoc totum opus huius vel illius artificis eſſe; & ſi non totum eius eſt, ſed & operarum, & eius qui materiam præbet domini, & aliorum plurimorum: quia tamen plura ab illo conferuntur; meritò totum illius eſſe dicatur. Sic etiam & hoc ſimiliter. Sed & in multudine eodem modo, vbi plurimi ſunt, omnes eſſe dicuntur; vbi autem pauci, nullus. Sic igitur & Diuus Paulus dixit: Neque volentis, neque currentis eſſe, ſed miſerentis Dei. Duo autem hoc loco non parui momenti perficit, & corrigit. Vnum quidem, ne vnquam ex bonis operibus nimis efferamur: ſiue, inquit, curris, ſiue contendis, non putes illud quod rectè factum eſt, tuum eſſe. Niſi enim ſupernum auxilium adfuerit, fruſtrà laborabis. Quòd tamen eò, quò tendis, peruenias, clarum eſt, quòd currendo & volendo, id aſſequaris. * Non ſic igitur dixit, nos fruſtrà currere; ſed ita demum, ſi totum noſtrum eſſe putamus;*

* In Græco quidem eſt τοῦτο, puto tamen legendum ὅτῳ.

ſi non maiorem partem rerum noſtrarum ad Deum referimus. Neque enim Deus ipſe totum ſuum eſſe voluit; ne videatur nos fruſtrà, & ſine legitimo certamine coronare: neque item noſtrum; ne in ſuperbiam incidamus. Si enim minimam partem habentes, tamen alta ſapimus; quid ſi totius operis noſtri Domini eſſemus, quid non faceremus? Ad quam animi inſolentiam & arrogantiam extirpandam; & hæc, & multa alia ſimilia Deus fecit, & dixit. Verùm iterum dicet quis: Quid hæc? quorſum, inquit, hoc? Ergo, ſi quid fortè cum honeſtate coniunctum fecerimus, ſuperbiemus, ac ad ipſum cælum animis efferemur? Iterum igitur Chryſoſtomus ad Philippenſ. inquit: *Dum aliquid rectum facimus, tum lætemur, Deus enim, inquit, eſt, qui operatur in nobis. Tanto igitur ſtudioſius attendamus nobis: neque nimis efferamur; ſiquidem hæc talia Deus operatur in nobis. Si igitur ipſe operatur; oportet, vt et nos voluntatem exhibeamus ſimul applaudentem, complectentem, & minimè effuſam. Si verò voluntatem in nobis ipſe operatur; quomodo nos ad id quod bonum & honeſtum eſt, adhor-*

Serm. 8. in cap. 2.

adhortaris? Etenim ſi vt velimus ipſe facit; fruſtrà nobis dicit, obedite; non enim obedimus: fruſtrà dicit, in timore ac tremore opereris ſalutem; ſi totum Dei eſt. Non ad hoc igitur dixit, Deum eſſe operantem in nobis, & vt velimus, & vt operemur; ſed vt ſolicitudinem noſtram releuet, & metum refrenet. Audi, inquit, ſi volueris, tunc operabitur, vt magis velis, & promptitudinem ipſe nobis dabit, & operandi efficaciam. Quando enim voluerimus; voluntatem ipſam noſtram poſtea magis adauget. Vtpotè, volo quidpiam boni operari: bonum iſtud, ipſe operatur, & per ſeipſum etiam voluntatem. Quemadmodum enim, cùm ipſa bona opera, dona Dei dicit; non deiicit nos à noſtro libero arbitrio; ſed illud in nobis integrum conſeruat: ita quando dicit operatur in nobis, & velle & perficere, non aufert à nobis arbitrij libertatem; ſed oſtendit quod ipſum virtutis exercitium, magnum nobis calcar, magnam promptitudinem ad rectè faciendi voluntatem adfert. Vt enim ex opere naſcitur opus; ita ex otio trahitur otium. Dediſti eleemoſynam; incitaris magis ad dandum: non dediſti; pigreſces

magis: temperanter tranſegiſti vnum diem; habes profectum in alterum: ignauè te geſſi-
Prouer. 18. *ſti; auxiſti ſegnitiem. Impius enim, inquit, cùm in profundum malorum venerit, contemnit, ſic & iuſtus, vbi in arcem iuſtitiæ conſcenderit, tum magis ac magis porrò contendit, & aſpirat. Vt enim ille deſperatione quadam ignauior efficitur; ita iſte conſiderata bonorum multitudine, diligentior redditur; veritus ne totum perdat. Pro bona, inquit, voluntate, hoc eſt, propter dilectionem, propter placiti ipſius comitatem, vt quæ ipſi placent fiant, & iuxta voluntatem ipſius omnia exequantur. Vides Deum omni ex parte operari. Vult enim nos iuxta voluntatem ſuam viuere. Si autem vult, ad hoc certè nobis ipſe cooperatur; hocq; ipſe omnino perficit: vult enim vt rectè viuamus. Vides, quomodo non aufert arbitrij libertatem; omnia, inquit, facite ſine murmurationibus, & diſceptationibus. Diabolus enim, vbi nequit nos ab eo quod rectum & honeſtum eſt abducere; alia via conatur mercedem noſtram exinanire: aut enim vanam gloriam, aut arrogantiam nobis perſuadet: aut ſi nihil horum, murmurationem:*

nem: vel ſi neque hanc, tum diſceptationem, atque cenſuram morum atq; dogmatum: num rectè ſcilicet, an ſecus ſe habeant. Quibus omnibus grauis eſt diuinitùs propoſita pœna, graue exitium. Nam & mores veteres nos ſequi oportet, & ſacræ Scripturæ interpretibus parêre & ſubiici neceſſarium eſt. In quo enim Spiritu locutus eſt Paulus, in eodem Petrus & reliqui: in eodem item ſancti Antiſtites & ſancti Hierarchę noſtri, Baſilius magnus, Gregorius Theologus, Ioannes Chryſoſtomus, ac vniuerſus ille ſanctorum Patrum chorus; prælucentes tanquam clariſſima quædam lumina mundi, verbumq; vitæ elucidantes, & ea, quæ ſacra & diuina ſunt nobis annunciantes, hæcq; nobis omnia ſumma fide & integritate enarrantes. Rurſum igitur idem D. Chryſomus, ad Timoth. hunc in modum dicit: *Si igitur quis emundauerit ſe ipſum; erit vas in honorē et ſanctificationem. Vides, inquit, vt non naturæ, carnaliſq; neceſſitatis ſit, aureum aut fictile vas effici; ſed noſtræ tantummodò voluntatis, idq; dum hîc ſumus in hac vita. Ibi enim neque fictile vas, aureum fieri poteſt,* *Hom. 6. in 2. Tim. c. 2.*

neque

neque hoc item in illud commutari; at verò dum hîc ſumus, magna huius immutationis, & commigrationis facultas volenti datur. Vas erat fictile Paulus; & euaſit in aureum. Iudas vas fuit aureum; ſed in fictile conuerſus fuit. Et alio loco exponens illud Pauli ad Epheſios: Gratia Dei ſaluati ſumus, ait: *Ne beneficiorum magnitudo te extollat; vide, quomodo te reprimat. Gratia, inquit, Dei ſaluati eſtis per fidem. Deinde ne rurſus libera voluntatis facultas lædatur; poſuit & ea quæ noſtra ſunt, quæ tamen ipſa ex nobis non eſſe docuit, non, inquit, ex nobis, addit ſtatim: Nam neque fides, inquit, ex nobis; niſi enim ipſe nos vocaſſet, quomodo credere poſſemus? Dei igitur donum eſt, neque ipſa tamen fides ad ſalutem ſufficit; ſed ne vacuos otioſoſq; nos ſaluet, requirit eam, quæ per dilectionem operetur. Sed & hoc ipſum Dei donum eſt, ne quis glorietur. Et rurſum cùm dicit: Neminem ex operibus iuſtificari; hoc ideo facit, vt hoc pacto gratia & benignitas Dei illuſtrius appareat. Ac ſi diceret: opera habentes non eſt auerſatus; ſed ab operibus deſtitutos gratia ſaluauit. Verùm ne quis iterum dum audit;*

Serm. 4. in Cap. 2.

dit; non ex operibus, ſed ex fide nos iuſtificari; ignauus & otioſus reddatur; *vide quid ſubiungat: Ipſius enim factura ſumus, creati in Chriſto Ieſu ad opera bona, quæ præparauit Deus, vt ambulemus in eis.* Conſtanti enim & perſeueranti virtute in hoc certamine opus eſt; ſine qua, nihil ex his rebus quæ dictæ ſunt, nos quidquam iuuare poteſt. Seruare enim nos ea omnia oportet, quæ nobis Chriſtus Dominus præcipit: ac ne minimum quidem ex illis tranſgredi: vt hac ratione, noſtra fides excellenti virtute ſeſe commendet, ac quaſi in lucem conſpiciendam proferat.

DEVM

DEVM NON ESSE AVCTOREM MALORVM.

CAPVT XIX.

DECIMONONO IGItur loco docetis; cauſſam peccati penes nos, malamque voluntatem noſtram, atque electionem eſſe; Deum autem nullo modo vllius mali cauſſam exiſtere. Quod quidem à vobis præclarè, veriſſimeque dicitur. Exponens enim D. Chryſoſtomus Epiſtolam ad Timotheum dicit: *Scias*, inquit, *Deum omnia gubernatione ſua moderari: omnibus rebus prouidere: & alia quidem ipſum per ſe efficere; alia verò fieri permittere, nihilq; mali velle fieri. Bona autem omnia ex voluntate noſtra, & illius adiutorio, proueniunt, nihilq; ipſum latere; omnia autem mala, à noſtra proficiſci voluntate. Premuntur iuſti, vt coronentur: peccatores verò, vt pœnas perſoluant. Neque tamen aut omnes improbi hîc plectuntur; ne reſurrectioni plerique non cre-*

In Morali Homiliæ 8. in 2. Timot. Cap. 3.

credant: neque omnes item iuſti calamitatibus diuexantur: ne quis improbitatem vtilem, & laudabilem eſſe putet. Quæ omnia, ſi rectè nobiſcum expendemus; nihil profectò erit, quod nos in hac vita valdè perturbare poſſit. Si autem Sacras Scripturas aſſiduè audiemus; inueniemus profectò ea omnia, quæ nos ad ſalutem mirificè inſtruere poſſunt. Et paullo pòſt progreſſus, inquit, *In nobis ſitum eſt, ex ipſis rebus aduerſis lucrari, iacturamq́ perferre. Non hoc facit triſtium euentuum natura, ſed noſtra voluntas. Multa pertulit Iob: gratè ſuſtinuit omnia, iuſtificatus eſt: multa minora alius; ſed blaſphemauit, ſed indignè tulit, maledixit, in Deumq́ commotus eſt, ideo iudicatus & damnatus eſt. Forti igitur & magno animo opus eſt, & nihil graue nobis, durumq́ eſſe videbitur: ſicut & contra, ſi ille infirmus fuerit; nihil erit, quod non grauiſſimum eſſe videatur.* Tũ enim demum diabolus aliquid proficit; vbi mentem noſtram Deo adhærentem non inuenit; vbi immoderatum & intemperantem animum cernit. Cùm enim homo mandatorũ Dei non recordatur, neq; iuſtifi-

In Morali Homiliæ 9. in 2. Timot. Cap. 4.

Iob. 1.

iuſtificationes eius ſeruat; tum demum illum captiuum prehendit, cumque eoque, tanquam inſidioſiſſimus Pirata, in aduerſos
Geneſ.2. exitij ſcopulos profugit. Nam & Adam, ſi apud ſe recenti memoria tenuiſſet præceptum illud; *ex omni ligno comedes:* ſi item ſeruaſſet iuſtificationem illam, quæ dicit: *quacunque die comederis, morte morieris*; nunquam in ea mala; in quæ poſteà detruſus eſt, coniectus fuiſſet. Nemo igitur Deum accuſet: nemo in eum cauſſam malorum ſuorum referat. Non enim in illis, qui vocant, cauſſa incredulitatis conſiſtit; ſed in his, qui vocantibus non parent, atque reſiliunt. Atqui, dicet quis: meliùs fuit longè inuitum etiam pertrahi. Apage verò cum iſta tua oratione. Nemo enim ad honores, nemo ad coronas, nemo ad conuiuia, & panegyres ac ſolennitates quenquam nolentem vi cogit; nemo inuitum, & quaſi catenis vinctum trahit: hoc enim non honorantis eſt, ſed contumelia afficientis potiùs. In gehennam mittit ille inuitos, in regnum porrò cæleſte volentes atque currentes inuitat. Cùr igitur non

omnes

omnes id quod melius eſt ſequuntur? propter eam, quæ cuique ineſt, infirmitatem. Cur igitur eam non extirpat? An non vniuerſam hanc naturam, tanquam librum quendam, immenſam humanitatem ſimul & potentiam eius enarrantem, expandit? an non tot ſeruos ſuos Prophetas miſit? an non toties nos vocauit? an non infinitis & inuſitatis ſignis & portentis ſua confirmauit? an non gehennam, æternumque exitium comminatus eſt? an non regnum cæleſte toties promiſit? an non *Matth.5.* quotidie ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos? imbres item ſuos mittit ſuper iuſtos & iniuſtos? Vellem dices potius neceſſitate bonus eſſe; & ab ipſis præmiis, quæ hanc libertatē conſequuntur, excidere; quàm integra voluntate improbus exiſtens, tam acerbæ damnationis ſententiæ ſubiici atque puniri. Atqui pugnat cum rerum natura, neceſſitatem fieri virtutem. Verùm ſi ignoras ea, quæ ſunt facienda; age, prode ignorantiam tuam, & tunc tibi dicentur ea, quæ dici oportet: aut ſi bene noſti, quæ recta ſunt, & ea quæ nocitu-

ra eſſe videantur; cur non abſtines? cur in vetita ruis? Non poſſum, inquis. Atqui ceteri, eiusdem ſortis & conditionis homines, longè maiora poſſunt: teque ſuo exemplo conuincunt: abundeque os iſtud tuum impudens obſtruunt. Tu fortaſſe, cùm vxorem habeas, temperare tibi ab aliena non potes; alius autem etiam ſine vxore incorruptam ſeruat continentiam. Quam igitur tuæ incontinentiæ adferes defenſionem? Non ſum, inquies, eiusdem naturæ, non eiusdem complexionis. Ea ſcilicet cauſſa, quòd nolis: nam te non poſſe, dicere non debes; cùm tibi facilè demonſtrabitur, omnes ad virtutē idoneos naſci. Nam quod ſimpliciter quis non poteſt; illud etiam omni neceſſitate incumbente, nunquam poterit. Quod cùm non facit; præter voluntatem ſuam non facere iudicatur: quale hoc eſt; volare, aut in cælum ſubleuari, graui hoc pondere corporis depreſſum, poſſibile non eſt. Quid igitur, ſi Rex facere præcipiat hæc? Quid ſi non facienti mortem proponat; dicens, ſe eos, qui non volaturi ſint, obtrun-

truncaturum, vel igni traditurum, vel aliquid ſimile paſſuros? faciétne iuſſum quiſpiam? parebítne? nequaquam. Non enim poteſt: non patitur natura. Quid, ſi idem Rex iubeat, vt temperatè & continenter viuant; nónne ſtatim plurimi huic imperio parebunt? negabis fortaſſe, propter eos, qui tale mandatum transgredientur. Quid ſi eosdem vinctos in carcerem coniiciat, ibíque concludat; poterúntne æſtum illum cupiditatis ſuæ perferre, nihilque inconueniens perpeti? optimè profectò. Non igitur dicas, hunc quidem natura eſſe bonum, illum malum. Non enim, ſi ita à natura quis conſtitutus eſſet, vllo vnquam tempore, vt clarè videmus, immutari poſſet. Voluntatis igitur noſtræ, non naturæ, totum vitium eſt.

DE SACRIS TRADITIONIBVS, ET PRAESERtim Monachatu.

CAPVT XX.

VIGESIMVM CAPVT docet, vos quidem bona opera non repudiare, omnemque pietatem, & religionem ſequi; dies tamen feſtos, ſacrificia, ſtata item ieiunia, fraternitates, monachorum denique vniuerſam politiam, & alia his ſimilia, inutilia eſſe cenſere. Quod quidem nec rectè, nec ſanctis Patribus conſentaneè fit, atque dicitur. Si enim omnia opera bona, vt dicitis, complectimini; cùm hæc ipſa eius generis ſint, vel in primis hæc colere, eorumque ſtudioſi eſſe debebatis. Nam primò de Aſcetica vita, quæ eadem Monaſtica eſt, illud magnus Baſilius docet: *Aſcetica*, inquit, *vita, vnum ſolum ſcopum & finem habet; ſalutem animæ: omniaq; ea, quæ ad eam ſalu-*

ſalutem aliquo modo conferre poſſunt, vitæq́; ſuæ inſtitutum, atque regulam, tanquam Dei mandata, cum omni timore & cautione ſeruare: cùm ne ipſorum quidem præceptorum Dei alius ſcopus ſit; quàm eos ſeruare, qui illis obediunt. Oportet igitur, quemadmodum illos, qui loturi in balneum ingrediuntur, omni veſte nudari; ſic & eos, qui vitam monaſticam ingrediuntur, ab omnibus vitæ huius impedimentis denudatos, intra philoſophicæ vitæ metas ſe continere. In qua quidem rerum omnium repudiatione, illud ſummum eſt; vt prauas cupiditates primùm deponamus: deinde illud, quod vi & natura ſua primum illud ſequitur; vt omnia reliqua vitæ impedimenta à nobis reiiciamus. Et cùm hoc genus vitæ delegerimus, quod in amabili quadam ſocietate conſiſtit; illud inprimis curare, vt ſit omnium cor vnum, & anima vna; voluntas item & ſtudia, iuxta D. Pauli præceptum, eadem: Vnum exiſtere corpus, ex pluribus membris compactum: omnem item perfectionem fraternæ vnitatis & concordiæ complecti: nihil proprium ha-

bentes,ſed omnia in cõmune poſſidentes. Neq; verò ſolum hoc tale genus hominũ accuſandũ non eſt; ſed etiam ſummis laudibus & commendatione efferẽdum: maximè illi, quos diuinus amor ad veram illam pulchritudinem cæleſtem contemplandã erexit, ac planè vulnerauit, ipſumque ſponſum Chriſtum Dominum ſectari, illique adhærere docuit. In quibus alij aliam pulchri & honeſti in Eccleſia Dei ſpeciem ſunt complexi,& occinunt. Et alij quidem virginitatis perſonant hymnos: alij eorum, qui ieiuniis, & humicubationibus domarunt corpora ſua, celebrant encomia: alij eorum animi magnitudinem, qui ſua omnia propter Chriſtum vendiderunt,admirantes; illorum laudes longè lateque perſequuntur. Non tam illud,quomodo vnoquoque eorum,quæ dicta ſunt, rectè quis defungi poſſit, verbo docentes; quàm vel ſolam laudem prædictorum, ad omnem virtutis profectum & incrementa plurimum valere exiſtimantes. Detrahere autẽ,aut conuiciis laceſſere hoc tale genus hominũ,quomodo pium & chriſtianũ ſit?

Vt enim ad aliquod opus vocati atq; conducti, ſiquidem ille, qui eos vocauit, hoc ꝓpoſitum & hunc finem habet, vt metant, ad hoc ipſum ſe totos præparant: ſi item vt ædificent, ad ædificandum ſe totos componunt ac cohortantur: ſic illi, qui in nomine Ieſu Chriſti collecti ſunt, in primiis finem & ſcopũ illius, qui eos collegit, cognoſcere, ac ita demum ad eum finẽ ſeſe componere, ac pręcingere omni conatu debẽt; ne ſuo fruſtrentur fine; ſed vt potius, eum amorẽ, qui ex mutuo complacendi ſtudio emanat, conſequantur, & ne improbitatis & negligentiæ iudicium ſubeant. Debentque illius Apoſtolici meminiſſe dicti, qui inquit: *Obſecro vos, ego vinctus in Domino; vt dignè ambuletis vocatione veſtra, in qua vocati eſtis.* Clariùs autem ipſe Dominus omnia nobis in diuinis ſuis promiſſionibus explicat: *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & habitationem apud ipſum faciemus.* Vt igitur ex eo habitat in ſingulis nobis, ſi præcepta eius ſeruamus; ita multò magis, vbi duo

Epheſ. 4.

Ioan. 14.

Matth. 14. vel tres cõgregati fuerint in nomine eius, in medio illorum ſe adfuturum pollicetur: ſi itidem omnem vitam, & mores ſuos ad mandata eius compoſuerint. Nam ſi indignè vocatione ſua ambulauerint, neque ad voluntatem Dei ſeruandam conſpirârint: & ſi in nomine Domini in idem congregati eſſe videantur; illud tamen au-*Lucæ 6.* dient: *Quid me vocatis Domine, Domine, & non facitis, quæ ego præcipio vobis?* Qui igitur diuinæ gloriæ particeps effici vult, & tanquam in claro ſpeculo, formam Chriſti in mente & animo ſuo contemplari; debet inſatiabili amore, & eo, qui expleri non poteſt ſtudio, ex toto corde, & ex omnibus viribus ſuis, nocte, atque die, auxilium eius, ad id ipſum rectè & conſtanter comprehendendum quærere. Quo perfectè nemo frui poterit; niſi prius ita, vti dictum eſt; ab omni ſe mundana voluptate, ab omnibusque aduerſæ poteſtatis cupiditatibus abiunxerit, quæ cum luce diuina pugnant, omnique operi bono inimica & aduerſaria ſunt. Proinde, ſi cognoſcere velis, cuius cauſſa à Deo benigniſſimo opifice condi-

Baſilius in Oratione de libero arbitrio.

conditi, ac in deliciarum paradiſo colloca-
ti, ad extremum in numerum iumento-
rum inſipientium coniecti, ſimileſque illis
facti, ab incontaminataque illa gloria ex-
cluſi ſumus; hanc ipſam cognoſce. Quòd
vbi primùm per inobedientiam ſerui car-
nis, per prauos affectus, facti ſumus; ibi nos
ſtatim ipſos à beata excluſimus vita, regio-
ne viuentium: ac in captiuitate, & dura ſer-
uitute conſtituti; adhucque iuxta Babylo- *Pſal. 136.*
nis flumina ſedemus, quòd hactenus in
Aegypto detineamur, nondumq; terram
promiſſionis hereditate adiuimus, melle
& lacte manantem: nondum aſperſum eſt
cor noſtrum cæleſtis agni ſanguine; adhuc
enim laqueus inferni, atque hamus mali-
tiæ in illo infixus hæret: nondum recepi-
mus lætitiam ſalutaris Chriſti; adhuc enim
ſtimulus mortis pungit nos: nondum in-
duimus nouum hominem, qui ſecundùm
Deum creatus eſt in ſanctitate & iuſtitia; *Epheſ. 4.*
ſiquidem necdum depoſuimus veterem *Ibidem.*
hominem, qui corrumpitur ſecundùm
cupiditatem fraudis: nondum circumferi- *1. Cor. 15.*
mus imaginem hominis cæleſtis, conſor-

Rom.8. formes gloriæ illius facti; amplius enim imaginem terreni gerimus: nondum veri
Ioan.4. adoratores adoramus Deum in Spiritu &
Rom.6. veritate; adhuc enim regnat peccatum in mortali corpore noſtro: nondum vidi-
Rom.1. mus gloriam incorruptibilis Dei; adhuc enim in hac tenebrarum valle detinemur:
Rom.13. nondum induimus arma lucis; quia necdum depoſuimus arma & opera tenebra-
Rom.12. rum: nondum reformati ſumus nouitate mentis; adhuc enim conformamur ſæculo huic in mentis noſtrę vanitate: nōdum
Galat.6. cicatrices eius in corpore noſtro geſtamus, facti in myſterio crucis; adhuc enim
1.Pet.2. in carnalibus paſſionibus atque cupidita-
Rom.8. tibus viuimus: nondum heredes Dei, coheredes autem Chriſti facti ſumus; adhuc
Ibidem. enim ſpiritum ſeruitutis, non autem filiationis Dei geſtamus: neque enim hactenus
2.Cor.6. templum Dei, tabernaculum Spiritus ſancti effecti ſumus; amplius enim idolorum templa, vaſaq; ſpirituum nequitię, propter eam, quæ nobis ineſt ad mala procliuitatē, ſumus. Profectò enim nondum ſinceritatem illam, & puritatem morum, mentiſq; ſplen-

ſplendorem nobis acquiſiuimus: nondum ſpiritali, & absq; omni dolo, lacte, mentisque noſtræ incremento & perfectione digni ſumus: nondum nobis illuxit dies, nec lucifer exortus eſt in cordibus noſtris: nōdum nos occupauit Sol iuſtitiæ, neq; ſplendor radiorum eius: nondum ſimilitudinem Dei noſtri recepimus, neque conſortes eius diuinæ naturæ facti ſumus: nondum germana magni regis purpura, neq; genuina imago Dei facti ſumus: nondum eius diuino amore vulnerati: nondum ſpiritali charitate ſponſi noſtri Ieſu Chriſti perculſi: nondum inuiſibilis, & myſticè communionis participes facti ſumus. Et vt in ſumma omnia complectar: nondū genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis effecti ſumus; ſiquidem amplius ſerpentes, amplius genimina viperarum ſumus. Quomodo enim non ſerpentes illi, qui in terra perpetuò repunt, & ea tantū quæ terrena ſunt ſapiunt, neque conuerſationem ſuam in cælo habent: quomodo non item genimina viperarum; qui non obedientiæ Dei, ſed potiùs fœdi

Geneſ. 1.
2. Petr. 1.
1. Cor. 11.
1. Petr. 2.
Matth. 3.
Philip. 3.

fœdi ſerpentis rebellioni adhæremus? Quibus igitur verbis compellabo, quibus lacrymis, quo gemitu flectam illum, qui ſolus poteſt eum, qui in me crudelem Dominum fixit, pellere errorem? Aut quomodo eas, quæ in me regnant, prauas cupiditates excludam, vt particeps efficiar gloriæ Chriſti; vt ſanctus & mundus filius Dei ſim; vt in eam requiem, in quam me præceſſit caput meum Chriſtus, ingrediar? Torrentes lacrymarum profundam; lauabo per ſingulas noctes lectum meum; donec in tribulatione & cordis mei anxietate exaudiar, miſericordiamq; conſequar: donec cum Maria optimam me partem elegiſſe ſentiam: donec cęleſti pane, qui mundo dat vitam, dignus efficiar. Verùm, dicet quis: Itáne plurimi Chriſtianorum, ſi non omnia Dei mandata compleuerint, fruſtrà ſe in aliis exercebunt? Quo loco bonũ erit beati Petri meminiſſe; qui poſt tot res præclarè geſtas, cùm toties ſe beatum à Domino audiuiſſet, ex leui voluntatis diuinæ detrectatione, illud audit: *Niſi lauero te, non habebis partem mecum*, vt interim taccam,

Pſal. 6. *Lucæ 10.* *Ioan. 6.* *Ex Aſceticis Baſilij.* *Ioan. 13.*

taceam, neque ex ignauia, neque ex contemptu; ſed potius ex ſumma erga Dominum reuerentia atque pietate id eum feciſſe. Atqui amplius dicet quis, ſcriptum eſſe: *Quiſquis inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit*: & ita vel ipſam nominis diuini inuocationem, ad ſaluandos eos qui inuocant, ſufficere. Verùm, audiat ille viciſſim Apoſtolum dicentem: *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt?* ſi verò credis; audi ipſum Dominum: *Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum; ſed qui facit voluntatem Patris mei.* Quod ſi vel hoc ipſum, facere voluntatem Patris, nihil iuuat; inutileque habet operis ſtudium; niſi debitè & ſuo modo fiat; hoc autem eſt, niſi diuini amoris & æternæ felicitatis conſequendæ cauſſa ſuſcipiatur: ſic enim ipſe Dominus decreuit: *Faciunt*, inquit, *vt videantur ab hominibus: Amen dico vobis, quia receperunt mercedem ſuam.* Vnde & Apoſtolus inſtitutus dicit: *Si*, inquit, *bona mea profundam in eſcas pauperum: ſi corpus meum tradidero, ita vt in igne ardeam, charitatem autem non habeam; nihil*

Ioel. 2. Rom. 10.

Rom. 10.

Matth. 7.

1. Cor. 13.

ſum: quid de nobis dicemus, qui vitam mollem, & omni voluptate diffluentem, illi, qui ex lege & voluntate Dei eſt, longè anteponimus? Qua tandem ratione, aut æternæ vitæ felicitatem, aut Sanctorum contubernium, & ſocietatem, aut cum Angelis gaudia in conſpectu iuſti iudicis Chriſti nobis pollicebimur? Stultæ profectò & inſanæ mentis eſt hæc cogitatio. Quomodo enim in pari honore in regno cæleſti cum beato Iob conſidebit ille, qui ne minimam quidem partem eius fidei habuerit; ac ne exiguam quidem afflictionem, moderatè, & cum gratiarum actione portauerit? Quomodo cum Dauide, qui in condonandis iniuriis, ſufferendisque inimicis, nullam vnquam animi magnitudinem prætulerit? Quomodo cum Daniele, qui non aſſidua continentia, & deprecatione ſedula Deum quæſierit? Quomodo item cum aliis Sanctis, qui ne veſtigium quidem vllum eorum virtutis, in vita moribusque ſuis demonſtrauit? Quis Agonethetes adeò eſt iniquus, iudiciique expers, qui paribus præmiis, & coronis dignetur victo-

ἰσοπολιτείαν.

victorem; & illum, qui ne in aciem quidem deſcendere voluerit? Quis Dux & Imperator in æquā prædæ partē vocabit eos, qui ne in pugna quidem conſpecti ſunt, cū illis, qui egregia potiti ſunt victoria? Bonus quidem & clemens Dominus; ſed idem iuſtus ſimul. Ne igitur vna tantū parte Deum illum eſſe agnoſcamus, ſola ſcilicet miſericordia illius; neq; eius immenſam humanitatē, & benignitatem, occaſionē ignauię & inertiæ faciamus. Ideo enim de cælo tonat, ideo fulmina iacit; vt nemo eius bonitatē contemnat: idem ille, qui ſolem ſuum exoriri facit, idem * cœcitate improbos ferit: ille qui pluuiis terram rigat, idem igne, ſulphure, ſpiritu, procellaque agit, vertitque omnia. Vt enim illa ſunt manſuetudinis, & benignitatis eius; ita hæc ſeueritatis ſigna: vt aut propter illa diligamus, aut propter iſta metuamus eū: ne illud & nos audiamus: *Nunquid diuitias bonitatis & patientiæ, & longanimitatis eius contemnis, ignorans quoniam benignitas eius ad pœnitentiam te adducit? ſecundùm autem duritiam tuā, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram*

* καὶ αὐλεψίαν καταδικάζει. *Vel; idem mentis cæcitatē iuſtē vindicat.*

Rom. 2.

iram in die iræ. Cùm igitur abſque exercitio illorum operum, quæ Deus præcepit, non ſit ſpes vlla ſalutis; nihil profectò eorum, quæ præcepta ſunt, contemnere tutum eſt. Magnæ enim eſt præſumptionis; de ipſo legiſlatore, eiuſque legibus, nos iudicium ſententiamque ferre velle. Agè

Ex Aſceticis Baſilij. igitur, euangelica dogmata omni ex parte, cum vera fide complectamur omnes; cõmunem denique curam & conſilium cõ conferamus; ne nos vlla pars diuinæ voluntatis effugiat. Si enim Chriſtianum, Deique hominem perfectum eſſe oportet; debet certè is omnes partes mandato-

Epheſ. 4. rum Dei complere, in menſuram ætatis

1. Cor. 9. plenitudinis Chriſti. Nam vt mihi prædicandi neceſſitas incumbit, & væ mihi erit, niſi euangelizauero; ita & vobis idem ſtudium, idemque periculum ineſt, ſi aut circa neceſſariorum inueſtigationem ſocordes fueritis, aut ſi remiſſi & ſoluti in cuſtodia earum rerum, quæ nobis traditæ ſunt, ipſorumque operum ſtudio extiteri-

Ioan. 12. mus. Ideo enim dicit Dominus: *Sermo quẽ locutus ſum, ille iudicabit eum in nouiſſimo die.*

die. Et ſeruus neſciens, & digna plagis faciens, vapulabit paucis: ſeruus autem ſciens, & non faciens, nec ſe totum ad voluntatem domini componens, vapulabit multis. *Lucæ 12.*
Sit igitur doctrinæ diſpenſatio, ex parte quidem mea, ſine reprehenſione; ex parte autem veſtra, fructuoſa; ſcientes vniuerſæ ſacræ Scripturæ partes, atque mandata aliquando ad tribunal Ieſu Chriſti, ante oculos noſtros poni debere. *Arguam te*, inquit Scriptura, *& conſtituam in conſpectu tuo peccata tua.* *Pſal. 49.* Hoc pacto namque, cum omni vigilantia & ſobrietate his, quæ dicuntur, diligentius inuigilabimus, & diuina dogmata ad opus ſedulò producere feſtinabimus; ignorantes, qua die, & qua hora Dominus noſter ſit venturus. *Matth. 24.* Ea enim quę nobis cum Deo intercedit coniunctio, non in ea, quæ ſecundum carnem eſt cognatione conſiſtit; ſed ſolo prompto ſtudio exercendæ voluntatis eius perficitur. *Baſilius defi-nit. 22.* *Qui ex Deo eſt*, inquit Scriptura, *verba Dei audit.* *Ioan. 8.* Et iterum: *Qui Spiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt.* *Rom. 8.* Quem locum exponens D. Chryſoſtomus, inquit: *Vt ne lauacri dono* *Homil. 14.*

confiſi, vitam ſubſequentem negligerent, ait: Quamuis Baptiſma acceperis, niſi Spiritu poſtea ducaris, dignitatem datam perdidiſti, & adoptionis prærogatiuam prodidiſti. Propterea non dixit, quicunque Spiritum acceperunt; ſed, quicunque Spiritu ducuntur; hoc eſt, quicunque omnem vitam ita viuunt, hi ſunt filij Dei. Et Ioannes; *Vos amici mei eſtis; ſi feceritis, quæ præcipio vobis.* Impoſſibile autem eſſe, quenquam regno cæleſti potiri; qui non maiorem ea, quę legis eſt, Euangelij iuſtitiam præ ſe tulerit, ipſe Dominus clarè docet: *Niſi,* inquit, *abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Et Paulus: *Omnia,* inquit, *damnum eſſe putaui, præ excellentia cognitionis Ieſu Chriſti Domini noſtri, cuius cauſſa omnia in damno collocaui, ac veluti ſtercora arbitratus ſum; vt Chriſtum lucrifaciam, & inueniar in illo; non habens in me iuſtitiam meam, quæ ex lege eſt, ſed eam quæ ex fide Ieſu Chriſti, quæ ex Deo eſt, iuſtitia in fide. Omne enim, quod ex fide non eſt, peccatum eſt.* Oportet igitur nos Spiritu Dei regi; oportet rectæ

Ioan. 15. *Matth. 5.* *Philip. 3.* *Rom. 14.*

fidei

fidei adhærere; vt digni futura ſalute efficiamur. Sed & illud item nõ ignorandum eſt, ac vtique confitendum, omnium eorum quæ in nobis bona ſunt, ipſiuſque tolerantiæ earum paſſionum, quæ pro Chriſto ſuſcipiuntur, Deum ipſum fontem & auctorem eſſe. Dicit enim Ioannes: *Non poteſt homo accipere quidquam, niſi illi datum fuerit de cælo. Quid habes homo, quod non accepiſti? Gratia enim Dei ſaluati ſumus per fidem, non ex nobis, Dei enim donum eſt; non ex operibus noſtris; ne quis glorietur: & hoc*, inquit, *à Deo.* Nobis enim datum eſt pro Chriſto, non modò credere in illum, ſed etiam pro illo pati, idem certamen habentibus. Neque item multum de ſe præſumendum eſt ob ea præclarè geſta, quę facit quis: neq; omninò alij contemnendi; cùm ad eos, qui in ſe confidebant, & alios, tanquam ipſi iuſti aſpernabantur, illa dicta ſit parabola: *Duo homines aſcendebant in templum, vt orarent, etc.* Sibi enim, & nõ Deo ſua tribuere bona omnia; nihil aliud eſt, quàm Deũ negare, cũ ipſoq; ex aduerſo pugnare. Propter illos igitur,

Ioan. 5.
1. Cor. 4.
Epheſ. 2.
Philip. 1.
Luca 18.

qui ſibi ipſis confidunt, & non omnia in Deum omnium bonorum auctorem referunt, ſed & alios fortaſſe præ ſe contemnunt, ea parabola docet: quantumuis admiranda quadam iuſtitia, & quæ proximũ Deo hominem efficiat, præpolleat quis; ſi tamen cum ſuperbia, & aliorum deſpicientia, ea ipſa iuſtitia ſit coniuncta; eam in meram vanitatem hominem detrudere, ipſique Apoſtatæ angelo, qui quondam Deo par eſſe voluit; ſimilem reddere. *Nemo profectò ſibi confidat; nemo,* ait Baſilius, *putet ſe ſuis cogitationibus & conſilijs in Euangelij perfectione Deo placere poſſe; ſed omnia noſtra in Deum referamus, illiq́; ſoli confidamus. Fi-*
2.Cor.3. *duciam*, inquit Paulus, *habemus ad Deum per Chriſtum. Neque enim ſufficientes ſumus ex nobis ipſis, vel cogitare aliquid bonum, tanquam ex nobis: ſed omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt, qui ſufficientes nos fecit eſſe*
2.Cor.4. *miniſtros noui teſtamenti ſui.* Et alibi: *Habemus*, inquit, *theſaurum hunc in vaſis fictilibus, vt ſit abundantia virtutis ex Deo, & non ex nobis.* Amplius autem ipſe docuit:
Ioan.14. *Si diligitis me, mandata mea ſeruate.* Quandiu

diu enim vniuerſa mandata Domini non ſeruamus: quandiu vitam noſtram ita non comparamus, vt illud teſtimonium eius referre poſſimus, *vos non eſtis ex hoc mundo*; tandiu eum non diligimus, Spiritumque eius ſanctum fruſtrà nos accepturos ab eo expectamus. Non ſolùm autē præcepta eius opere complere iuſtū eſt; ſed & in aliis quoque virtutibus atque traditionibus nos exercere oportet, feſtos dies non contemnentes, memores Canonis 53. *Si quis Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, in feſtis diebus carnem & vinum non ſumat, abhorrens, & non propter exercitationem; deponatur: vt qui habeat iniuſtam conſcientiam propriam; & ſit multis offenſionis cauſſa.* De ieiunio item Canone 69. ſic præcipitur: *Si quis ſacram Quadrageſimam non ieiunet, aut feriam quartam, aut Paraſceuen; excommunicetur.* Et reliqua. Sed & ipſe Dominus per Moyſen ieiunium ſanxit, vt quidem multis in locis ſcriptum legimus: & peculiariter, dum in hunc modum legem fert: *Anima quæ per ieiunium afflicta & humiliata non fuerit, peribit.* Satagamus Ioan. 15.

igitur per ieiunium & orationem mercatum ſalutis exercere. *Ieiunantes autem; non ieiunemus ad lites & contentiones: non percutiamus hominem humilem & aduenam: diſſoluamus omnia vincula impietatis, ac violentorum contractuum conſcindamus chirographa: eſurientibus panem & eſcam frangamus: egenis & vagis domos noſtras*, iuxta Prophetæ præceptum, *aperiamus. Ieiunantes corpore, ieiunemus & mente, in omnibus nos ab omni malo abſtinentes; tum erumpet quaſi manè lux noſtra*, ita vti ſcriptum eſt, *tum inuocabimus, & DOMINVS exaudiet: tum clamabit, & dicet: Bono animo ſis: Ecce adſum.*

Iſaie. 58.

DE CVL-

DE CVLTV ET VENERATIONE SANctorum.

CAPVT XXI.

VIGESIMVM PRImum Caput,& idem vltimum conſiderationis veſtrę,de veneratione & cultu Sanctorum inſtitutum eſt. Memorias ſcilicet Sanctorum vtiliter celebrari, easque ad id ſolùm, vt fides noſtra ſolidetur & confirmetur conferre; dum cogitamus eos gratiam & auxilium, fide diuinitùs conſecutos eſſe. Nos autem dicimus, inuocationem quidem verè & propriè ſoli Deo conuenire, illique primò & propriiſſimè deberi; eam autem, quæ Sanctorum eſt, inuocationem, non propriè dici; ſed ex accidenti, vt ita dicã, quodammodo, & ex gratia, & priuilegio quodam. Neque enim, aut Petrus, aut Paulus ipſe exaudit eorum quenquam, qui illũ inuocant; ſed gratia & donum, quod habent,

Matth.28. iuxta illud promiſſum: *Ego*, inquit, *vobiſcum ſum, vſque ad conſummationem ſæculi.* Et de ea quidem inuocatione, quę ipſi Deo debetur, Paulus ad Romanos ſcribit: *Quomodo*, inquit, *inuocabunt, in quem non crediderunt?* Deum, inquam, ſine omni dubio intelligens. Quod autem & nos ſoli Deo propriè inuocationem tribuimus; patet ex ipſa ſacra arcanorum celebratione, vbi ſic Deum cōpellamus: *Dignare nos, Domine, liberè & cum bona venia audere te cæleſtem Deum Patrem inuocare, dicentes: Pater noſter, qui es in cælis.* Et rurſum: *Domine Deus virtutum ſis nobiſcum; alium enim præter te, in anxietatibus & tribulationibus noſtris adiutorem non habemus.* Et iterum: *Alium*, inquit, *præter te Deum, non agnoſcimus.* Mediatores autem facimus omnes Sanctos. In primis autem & excellenter ante alios omnes, ipſam Dei Genitricem Virginem Mariam Matrem Dei. Secundùm hanc autem, atque ſecundum Angelorum atque aliorum Sanctorum choros, templis, donariis, ſupplicationibus, ſacris imaginibus eorum; non proprio Dei cultu,

Rom.10.

tu,ſed relatè & conſideratione quadam ad ipſa exemplaria, honorem facimus, illiſq; aduoluimur. Scimus enim eum honorem, qui λατρεία dicitur, ſoli Deo deferri; neque alium extra illum Deum agnoſcimus, neque adoramus deos alienos, neque in Sanctis, eorumque imaginibus venerandis nimii ſumus; ſed intra modum; metuentes ſcilicet, ne eum honorem, qui Dei proprius eſt, illis deferamus: quod abſit. Res enim eſt impia, & à Chriſti Eccleſia, eiusque alumnis alieniſſima, verè, & non ad aliud relatè, ſacras imagines adorare; quarum omnis honor ad prima eorũ exemplaria, inquit D. Baſilius, referri debet. Cæterum, & alios Sanctos omnes mediatores nobis, & aduocatos conſtituimus; nec in præſenti tantùm hac vita, ſed etiam in futura. Nam & hæc mediatio quædam eſt, cùm Angeli aliique Sancti, atque adeò non minus ipſa mundi Domina pro nobis exorat. Neque tamen ſimpliciter pro omnibus, neque pro aliquo qui in letali peccato mortuus eſt, illi deprecantur. Nequaquam enim hoc dicendum eſt. Iam enim

σχετικῶς οὐ λατρευτικῶς προσκυνοῦμεν. οὐκ ἐπιπολὺ γινόμεθα ἅγιοι τὴν σχέσιν.

vna ſentẽtia hos tales à ſua excluſit miſericordia Deus, ac tale quid cõtra illos pronũciauit: *Si ſteterit Noë, aut Iob, aut Daniel, filios eorũ, et filias non liberabunt*; ſed pro illis ſolis exorãt, pro quib⁹ preces ſuas gratas & acceptas Deo eſſe arbitrantur; pro his ſcilicet, qui in medio pœnitẽtiæ curſu ex hac vita ſunt rapti; nondum tamen peccatorum ſuorũ ſordes planè emundare potuerunt; idque profectò ſtante adhuc iudicio, necdumque lata ſententia. Nam vbi ſemel ſolutum fuerit theatrum; vbi quiſque ad ſibi deſignatum locum pœnæ abductus fuerit; ibi iam mediatio nulla eſt, neque omnino vnquam fiet. Hæc enim mediatio nunc, dum in hac vita ſumus, in Eccleſia ſuſcipitur atque prædicatur: dum nunc quidem Sanctos, nunc ipſam Dominam, & Matrem Dei, nunc Angelos, menteſque beatas, compellamus, ac illorum ſacris precibus nos commendamus. Et Dominam quidam noſtram hoc modo: *Sanctiſſima*, inquit, *Domina noſtra, Dei Mater, intercede pro nobis peccatoribus*. Sanctos verò Angelos: *Omnes cæleſtes virtutes, ſanctorum-*

Ezech. 14.

rúmque Angelorum, & Archangelorum chori; orate pro nobis. Sed & Prophetam illum, atque præcurſorem, Baptiſtamque Domini: glorioſos item Apoſtolos, Prophetas, Martyres, ſanctoſque Paſtores, ac Doctores; ſanctarum item Mulierum cœtus, omneſque Sanctos oramus, vt intercedant pro nobis peccatoribus; quo gratia Dei ipſius inſuperabili, item diuina ac incomprehenſibili virtute ſanctæ Crucis, propitius nobis peccatoribus fiat. Nobis, inquã, eum ſolum verũ Deum colentibus, illiq; ſoli confitentibus, in veraque pænitentia perſeuerantibus. Rogamus item, vt oculos animæ noſtræ illuminet; ne aliquando onere peccatorum depreſſi obdormiamus in morte, inimicuſque noſter præualeat aduerſus nos. Precibus igitur & interpellationibus eorum omniũ, quos ſuprà memorauimus, petimus clementiſſimum Deum; vt ipſe ſuſceptor & liberator noſter eſſe velit; noſque à laqueis inimicorum noſtrorum benigna ſua miſericordia liberare dignetur.

ANNO-

ANNOTATIONES.

NEQVE enim, aut Petrus, aut Paulus ipſe exaudit quenquam, &c. *Non hoc dicunt, quòd ſancti omnino non audiant, quodque preces noſtras non cognoſcant; pugnat enim hoc cum his Sanctorum compellationibus, quas paullò pòſt ipſi ſubiungunt.* SANCTISSIMA Domina noſtra Dei mater, intercede pro nobis peccatoribus. Et ſanctorum Angelorum & Archangelorum chori, orate pro nobis, &c. *Quales item multæ perſimiles veterum Græcorum Patrum voces vbique exaudiuntur.* SANCTI Dei vos lacrymis, & fletu doloris pleno, rogo. *Origenis.* O Baſili, cælitùs aſpice carnis ſtimulum, aut tuis ſiſtas intercesſionibus, &c. *Nazianzeni.* O communes generis humani cuſtodes, optimi curarum ſocij,, precum ac votorum inuicem ſuffragatores, legati apud Deum potentisſimi, aſtra mundi, flores Eccleſiarum. *Baſilij. Quis enim aut non audientem, aut non ſentientem hoc modo compellat? Sed illud potius dicunt, quòd neq; ipſi Sancti viribus ſuis, ſed diuino dono preces noſtras cognoſcunt, neq; nobis de ſuo tribuant quidquam; ſed Deus ipſe ſanctorum precibus, promisſionibuſque, quas illis fecit, flexus ac perſuaſus, donat, largiturque omnia. Percipiunt autem & exaudiunt noſtras preces Sancti, vel in ipſo Dei*
Sap. 7. *Verbo, quod eam ob cauſſam,* candor lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius: *Vel in ipſo diuino lumine:*

ne: iuxta illud: NON erit tibi amplius ſol ad lucendum per diem, nec ſplendor lunæ illuminabit te, ſed erit tibi Dominus in lucẽ ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam: non occidet vltra Sol tuus, & Luna tua non minuetur; quia Dominus erit tibi in lucem ſempiternam, &c. *Et Apocal.21.* Et ciuitas non eget Sole, neque Luna, vt luceat in ea; nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius eſt agnus: *Vel etiam miniſterio Angelorum, iuxta illud Tobiæ:* Quando orabas cum lacrymis, & ſepeliebas mortuos; ego obtuli orationem tuam Domino: *Et illud Apocal.8.* Et alius Angelus venit, & ſtetit ante altare, habens thuribulum aureum: & data ſunt ei incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei. Et aſcendit fumus incenſorũ de orationibus Sanctorum, de manu Angeli coram Deo. *Verùm hæc alterius, & prolixioris ſunt conſiderationis.* *Iſaiæ 60.*

σχετικῶς λατρευτικῶς προσκυνουμέναις. Non proprio Dei cultu; ſed relatè ad exemplar. &c. *Non caruit menda hic locus: itaq; ſenſum & ſententiam ſecuti ſumus.*

οὐκ ἐπιπολύγωνόμεθα ἅγιοι τὴν σχέσιν. Neque in venerandis imaginibus nimij ſumus; ſed intra modum, &c. *Græcè ſic ſcriptum erat, quod certè nullum ſenſum habere videtur: id tamen eos velle dixiſſe, quod poſuimus, & res, & verba ipſa innuunt: tum Canon ſeptimæ & octauæ*

octauæ Synodi docet, vbi ſic de imaginibus decernitur. SACRAM imaginẽ Domini noſtri IESV CHRISTI, & omnium Saluatoris, æquo honore cum libro ſanctorum Euangeliorum adorari decernimus. Sicut enim per ſyllabarum eloquia, quæ in libro feruntur, ſalutem conſequntur omnes; ita per colorum imaginariam operationem & ſapientes & idiotæ cuncti, ex eo quod in promptu eſt perfruuntur vtilitate. Quæ enim in ſyllabis ſermo, hæc & Scriptura, quæ in coloribus, prædicat & commendat. Dignum eſt enim, vt ſecundùm congruentiam rationis, & antiquiſsimam traditionem, propter honorem, qui ad principalia ipſa refertur, etiam deriuatiuæ imagines honorentur & adorentur, vt ſanctorum Euangeliorum ſacer liber, atque typus pretioſæ Crucis.

EPILOGVS
DE QVIBVSDAM, VT
ISTI VOCANT, ABVSIBVS.

AMPLIVS AVTEM AD eos, quos dicitis abuſus reſpõdentes dicimus: Primùm vtriusque ſpeciei participes eſſe oportere omnes dicitis; & rectè quidẽ: nam & nos hoc idem tremendis myſteriis partici

ticipantes facimus,illi, inquam, qui his digni ſumus; præter id, quòd non in azymo, ſed in fermentato pane panis ſpeciem accipimus. Secundũ eſt,quod dicitis,melius eſſe nubere,quàm vri; iuxta illud Pauli: 1.Cor.7.
Vnius vxoris virum, & reliqua,quæ Paulus 1.Timo.3.
in hoc genere præcipit. Proinde & nos illis ſacerdotibus, qui in virginitate perſiſtere non poſſunt, priusquàm tamẽ conſecrentur & Sacerdotes fiant, vxores accipiendi poteſtatem damus. Deus enim matrimonium ſanxit. Illud item non ignoramus, turpitudinis germina multa ſuſcipi inter eos, qui Sacerdotes vxores accipere prohibent.Ille autem,qui ſemel virginitatẽ profeſſus eſt,virgo permaneat,nec iã illi vllam amplius licentiam poſt votum ſuſceptum nubendi damus. *Nemo enim mittens ma-* Luca 9.
num ad aratrum, & reſpiciens retrò,idoneus eſt conſequẽdo cæleſti regno. Si verò huic humanitus quid cõtigerit; hunc eccleſiaſtica diſciplina coërcemus, ac ad moderationẽ vitæ, per pænitentiam atq; confeſſionem, carnis item mortificationem, ac omnem vitæ continentiam reuocamus, ac veluti

luſtra-

luſtratione quadam expiamus: nihil dubitantes miſericordiam benigniſſimi Dei, humanæ eius infirmitati non defuturam. Tertio loco explicatis, ſacram Liturgiam cum maiore pietate & deuotione apud vos, quàm apud aduerſarios veſtros celebrari; vt quam ad quæſtum & ad lucum à quibuſdam referri dicatis, indeque multiplicationem priuatarum Miſſarum exortam eſſe: vnam item ſolam Liturgiam vos celebrare, non ritu Romanæ Eccleſiæ plures, ſcribitis. Si qui igitur ſunt, qui ad quæſtum & lucrum tantum referant myſterium; illi turpiter & improbè faciunt; quod certum & confeſſum eſſe, & nos, & veritas ipſa teſtatur. Quod autem additis, mortem Chriſti non tantum vetus primi parentis noſtri debitum ſuſtuliſſe, ſed & omne aliud peccatum deleuiſſe; in eam partem illud dicimus: Debitores nos eſſe vniuerſæ legis diuinæ implendæ; ad imitationemq; vitæ & conuerſationis eius, qui pro nobis mortuus eſt & reſurrexit, pro poſſe cuiusque nos obli-
2.Cor.5. gari; memores illius Apoſtolici: *Charitas*,
inquit,

inquit, *vrget Chriſti nos, iudicantes hoc: ſi enim vnus pro omnibus mortuus eſt; num ergo omnes mortui ſunt? At vnus quidem pro omnibus mortuus eſt CHRISTVS: vt & qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit.* Si enim vna parte corporis ſui tantùm circumciſus iuxta legem Moyſis, debitor eſt vniuerſæ legis; quantò magis circumciſus quis Chriſti circumciſione, depoſitione vniuerſi corporis peccatorum carnis, quemadmodum ſcriptum eſt, debitor efficitur adimplere illud Apoſtoli dictum: *Ego mundo crucifixus ſum, & mundus mihi. Viuo autem iam non ego, ſed viuit in me Chriſtus.* Mortuos enim nos oportet eſſe peccato; neque amplius illi ſeruire; & ita demum ſequi Chriſtum; quòd quidem eſt Deo plenè & perfectè viuere. Si enim liberè peccabimus; néc pænitentiam agemus vnquam; hac quidem ratione, ne mors quidem Chriſti, quam adeò ſuperbè iactamus, nobis proderit quidquam. De confeſſione autem & remiſſione peccatorum, quod quarto loco ponitis; ex

Galat. 5. *Coloſſ. 2.* *Galat. 6.* *Galat. 2.*

ſententia magni Baſilij reſpondemus.

In Aſceticis Cap. 26. *Oportere vnumquenque Chriſtianorum, ſi quidem dignum pœnitentia profectum demonſtrare velit, vitæq́ ad legem Ieſu Chriſti inſtitutæ habitū & conſuetudinem ſibi competrare; nullum animi motum occultum apud ſe continere, nullumque verbum non expenſum proferre, ſed occultiſſima etiam quæque cordis ſui confiteri: non quibuſuis paſſim; ſed illis tantùm, qui remedium & ſciunt & poſſunt adhibere.* Et in alio loco inquit idem D. Baſilius: *Oportet illis*, inquit, *quibus commiſſa & concredita eſt ſacrorum Dei myſteriorum diſpenſatio, peccata ſua confiteri. Sic enim antiquitùs omnes illi, qui pænitentiam egerunt, ad genua Sanctorum feciſſe inueniuntur.* De poteſtate autem remittendi & retinendi peccata, illud exiſtimandum eſſe putamus, nec omnibus, vt dictum eſt, paſſim, nec ſimpliciter traditam eſſe; ſed pænitentis obedientia interueniente tantùm, paratoq; animo ad ea omnia facienda, quæ is, cui ea cura animæ noſtræ demādata eſt, iuſſerit atque preſcripſerit: tum vt is, qui abſoluendus eſt, verè & ex animo pęniteat.

pæniteat. Vera enim pænitentia eſt, ad eadem non relabi mala. Nam ſi quis ad eadem peccata redeat; hic ſimilis eſt cani, ad ſuum vomitum redeunti. Oportet autem vita & propoſito, ab omni temerario auſu nos remouere, contrariaque remedia vulneribus noſtris adhibere. Quintum eſt de oblationibus, feſtis diebus, ſtatis ieiuniis, de traditionibus item; & quòd gratis per Chriſtum peccata, & non propter aliqua merita & iuſtitias noſtras nobis remittantur, confiteri debeamus: impoſſibile item eſſe omnes traditiones quenquam ſeruare poſſe; vnde grauantur & perterrentur piæ & trepidæ conſcientię. Ad quæ omnia verbis Diui Baſilij ſic reſpondemus: *Cauendũ,* inquit, *nobis eſt; ne occaſione vnius præcepti, alia tranſgrediamur. Quare,* inquit, *& ipſe Paulus, de ciborum ratione docens, non ſimpliciter carnis rationem non habendam eſſe monet: ſed in deſideriis. Tanquam illud quidem, quod ad libidinem & voluptatem in carne noſtra eſt præceps & procliue, per exercitationem atque mortificationem ſit extirpandum: illud autem, quod eſt vtile, quódque ad*

2. Petr. 2.

Rom. 13

virtutis & pietatis exercitium confert, eſtq́; neceſſarium diligenti cura & ſtudio exercendum, atque conſeruandum. Eſca enim, inquit
1.Corint.8. *Paulus, nos Deo nõn commendat; & regnum*
Rom.14. *Dei non eſt cibus & potus; ſed iuſtitia, pax, gaudium in Spiritu ſancto. Quare & ipſa cibi abſtinentia, cum ratione eſt ſuſcipienda: quam ſi, inquit, ipſe per ſe expendas; neque ſi manducauerimus, abundabimus; neque ſi non manducauerimus, deficiemus. Neque enim illi, qui non comedunt, meliores ſunt comedentibus, ſi ipſum ſolum comedere ſpectes; neq; iterum illi qui comedunt, deteriores his qui nõ comedunt: ſed hoc ſolum tantùm conſideres, ſi cetera omnia eadem ſunt.* Omne igitur corporis exercitium ad animi virtutem referri, & comparari debet. Fit enim plerunque, vt ea quæ per ſe ipſa pulchra & honeſta non ſunt, quòd tamen talibus inſeruiant, ipſa etiam pulchri & honeſti formam & ſpeciem acquirunt. Hac igitur ratione ea omnia, quæ nobis à ſanctis Patribus tradita ſunt, tanquam ea, quæ hunc ſolum finem reſpiciunt, ſeruare & amplecti debemus. Qui enim talia ſpernit, Deum ipſum

ipſum ſpernit. Neque omnino quidquam carum rerum, quæ nobis à ſanctiſſimis viris ſunt relictæ, aut ridendum, aut traducendum eſt. Et ſi qui, præter pium vſum ac finem, his abutantur; non oportet tamen propterea tales traditiones irridere, ac traducere; ſed eos quidem qui illis abutuntur, leniter inſtruendo admonere; ipſarum autem rerum verum & rectum vſum demonſtrare. Quod quidem magnus ille Baſilius ſæpiùs facere conſueuit, maximè verò in eo loco, vbi quærit: *Num acceptabile ſit Deo opus aliquod bonum, etiam ſi non per omnia iuxta præceptum Dei ritè & debitè ſit factum?* Nihil enim eſt, quod nos magis imitatores Chriſti faciat; quàm vbi proximorum noſtrorum curam ſuſcipimus. Pudor autem eſt homini Chriſtiano, ſanctis & piis inſtitutis conſcientiam ſuam grauari, aut perterreri dicere. Omne enim, quod ex Deo eſt, vincit mundum. Quare inquit idem Baſilius: *Quis adeò eſt ſenſus expers, quis tam incredulus, vt putet ſe non poſſe illis rebus ferendis parem eſſe, quæ iam antè multi alij pertulerunt? aut*

Lucæ 10.

1. Ioan. 5.

Deeſt particula μη.

quomodo tanquam viribus ſuis grauiora, magíſque laborioſa recuſabit quis, quæ nulla difficultate multi, qui eum anteceſſerunt ſuperarunt? Quare & monaſticam vitam, quæ recto fine Deique cauſſa ſuſcipitur, nemo vnquam bonus contempſit; nemo riſit. Quam etſi quidem multi fidenter aggredi fortaſſe audent: vt tamen dignè & competenter ad calcem vsque perueniant, paucis fortaſſe curæ eſt; etſi omninò non in ipſo recto propoſito laus operis conſiſtit; ſed in ipſo fine fructus eſt totius laboris. Et ipſum quidem vitæ genus laudant, miranturque omnes: iuniores autem & rudiores inſtruxerunt & hortati ſunt illi qui potuerunt; vt alicubi à quodam ſubiicitur & præcipitur: *Diſce*, inquit, *tu qui ſolitarius, fideliſque homo es, ipſiuſq́ pietatis operarius; diſce, inquam, Euangelicæ conuerſationis modum*, & reliqua. Et rurſus idem ipſe in eodem loco docens, cum qua probatione & examine eos, qui ſe huic vitæ generi addicere volunt, ſuſcipi oporteat, inquit: *Neceſſe eſt illos cohortari, vt à prima ſtatim ætate tradant & offerant ſe Deo illi, qui ſe huic generi*

generi vitæ addicere volunt. Qui enim ita fecerit; & charitate erga Deum germanus, & in eius retributionis, quæ à Domino propoſita eſt perceptione, firmus apparebit. Quæ verò contra traditiones à vobis ex Diuo Paulo adferuntur, vel ex his quæ iam dicta ſunt facilè ſolui & explicari poſſunt: Apoſtolum ſcilicet, non de his obſeruationibus & traditionibus in illis locis agere, quæ piè & ſecundum Deum ſunt: ſed de illis, quæ tum ab Hæreticis atque aliis prauis hominibus, falsò & impiè confingebantur. Itaque Diuus Chryſoſtomus in Capite quarto ad Timoth. hæc de Manichæis, Encratiſtis, ac Marcioniſtis dicta eſſe interpretatur: *Vt autem illi, qui rectæ & ſanæ adhærent fidei, ſub tuta & ſecura ancora nauigant; ſic illi qui ab ea ſemel exciderunt, nuſquam tutò & conſtanter conſiſtere poſſunt. Sed cùm multùm ſuſdéque per omnes errores diuagati fuerint; ad extremum in ipſa extremæ perditionis vada atque ſcopulos deferuntur.* In ſecunda autem ad Coloſſ. gentilium atque Iudæorum his verbis ſuperſtitiones reiici, de illiſque, qui

Hom. 12 in 1. Tim. c. 4.

vna ſentētia hós tales à ſua excluſit miſericordiaDeus,ac tale quid cōtra illos pronū-
Ezech. 14. ciauit: *Si ſteterit Noë, aut Iob,aut Daniel,filios eorū,et filias non liberabunt*; ſed pro illis ſolis exorāt, pro quib' preces ſuas gratas & acceptas Deo eſſe arbitrantur;pro his ſcilicet,qui in medio pænitētiæ curſu ex hacvita ſunt rapti;nondum tamen peccatorum ſuorū ſordes planè emundare potuerunt; idque profectò ſtante adhuc iudicio, necdumque lata ſententia. Nam vbi ſemel ſolutum fuerit theatrum;vbi quiſque ad ſibi deſignatum locum pœnæ abductus fuerit; ibi iam mediatio nulla eſt, neque omnino vnquam fiet. Hæc enim mediatio nunc, dum in hac vita ſumus, in Eccleſia ſuſcipitur atque prædicatur: dum nunc quidem Sanctos, nunc ipſam Dominam, & Matrem Dei,nunc Angelos,menteſque beatas, compellamus, ac illorum ſacris precibus nos commendamus. Et Dominam quidam noſtram hoc modo: *Sanctiſſima*,inquit, *Domina noſtra, Dei Mater, intercede pro nobis peccatoribus*. Sanctos verò Angelos: *Omnes cæleſtes virtutes, ſancto-*

rum-

rúmque Angelorum, & Archangelorum chori; orate pro nobis. Sed & Prophetam illum, atque præcurſorem, Baptiſtamque Domini: glorioſos item Apoſtolos, Prophetas, Martyres, ſanctosque Paſtores, ac Doctores; ſanctarum item Mulierum cœtus, omnesque Sanctos oramus, vt intercedant pro nobis peccatoribus; quo gratia Dei ipſius inſuperabili, item diuina ac incomprehenſibili virtute ſanctæ Crucis, propitius nobis peccatoribus fiat. Nobis, inquã, eum ſolum verũ Deum colentibus, illiq; ſoli confitentibus, in veraque pænitentia perſeuerantibus. Rogamus item, vt oculos animæ noſtræ illuminet; ne aliquando onere peccatorum depreſſi obdormiamus in morte, inimicusque noſter præualeat aduerſus nos. Precibus igitur & interpellationibus eorum omniũ, quos ſuprà memorauimus, petimus clementiſſimum Deum; vt ipſe ſuſceptor & liberator noſter eſſe velit; nosque à laqueis inimicorum noſtrorum benigna ſua miſericordia liberare dignetur.

ANNO-

ANNOTATIONES.

NEQVE enim, aut Petrus, aut Paulus ipſe exaudit quenquam, &c. *Non hoc dicunt, quòd ſancti omnino non audiant, quodque preces noſtras non cognoſcant; pugnat enim hoc cum his Sanctorum compellationibus, quas paullò poſt ipſi ſubiungunt.* SANCTISSIMA Domina noſtra Dei mater, intercede pro nobis peccatoribus. Et ſanctorum Angelorum & Archangelorum chori, orate pro nobis, &c. *Quales item multæ perſimiles veterum Græcorum Patrum voces vbique exaudiuntur.* SANCTI Dei vos lacrymis, & fletu doloris pleno, rogo. *Origenis.* O Baſili, cælitùs aſpice carnis ſtimulum, aut tuis ſiſtas interceſsionibus, &c. *Nazianzeni.* O communes generis humani cuſtodes, optimi curarum ſocij,, precum ac votorum inuicem ſuffragatores, legati apud Deum potentiſſimi, aſtra mundi, flores Eccleſiarum. *Baſilij. Quis enim aut non audientem, aut non ſentientem hoc modo compellat? Sed illud potius dicunt, quòd neq; ipſi Sancti viribus ſuis, ſed diuino dono preces noſtras cognoſcunt, neq; nobis de ſuo tribuant quidquam; ſed Deus ipſe ſanctorum precibus, promiſsionibuſque, quas illis fecit, flexus ac perſuaſus, donat, largiturque omnia. Percipiunt autem & exaudiunt noſtras preces Sancti, vel in ipſo Dei*
Sap.7. *Verbo, quod eam ob cauſſam*, candor lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius: *Vel in ipſo diuino lumine:*

ne:

ne: *iuxta illud*: NON erit tibi amplius ſol ad lucendum per diem, nec ſplendor lunæ illuminabit te, ſed erit tibi Dominus in lucẽ ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam: non occidet vltra Sol tuus, & Luna tua non minuetur; quia Dominus erit tibi in lucem ſempiternam, &c. *Et Apocal.21.* Et ciuitas non eget Sole, neque Luna, vt luceat in ea; nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius eſt agnus: *Vel etiam miniſterio Angelorum, iuxta illud Tobiæ*: Quando orabas cum lacrymis, & ſepeliebas mortuos; ego obtuli orationem tuam Domino: *Et illud Apocal.8.* Et alius Angelus venit, & ſtetit ante altare, habens thuribulum aureum: & data ſunt ei incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei. Et aſcendit fumus incenſorũ de orationibus Sanctorum, de manu Angeli coram Deo. *Verùm hæc alterius, & prolixioris ſunt conſiderationis.* *Iſaie 60.*

σχετικῶς λατρευτικῶς προσκυνουμέναις. Non proprio Dei cultu; ſed relatè ad exemplar. &c. *Non caruit menda hic locus: itaq; ſenſum & ſententiam ſecuti ſumus.*

ὀυκ ἐπιπολύγωνόμεθα ἅγιοι τὴν σχέσιν. Neque in venerandis imaginibus nimij ſumus; ſed intra modum, &c. *Græcè ſic ſcriptum erat, quod certè nullum ſenſum habere videtur: id tamen eos velle dixiſſe, quod poſuimus, & res, & verba ipſa innuunt:. tum Canon ſeptimæ & octauæ*

octauæ Synodi docet, vbi ſic de imaginibus decernitur. SACRAM imaginẽ Domini noſtri IESV CHRISTI, & omnium Saluatoris, æquo honore cum libro ſanctorum Euangeliorum adorari decernimus. Sicut enim per ſyllabarum eloquia, quæ in libro feruntur, ſalutem conſequntur omnes; ita per colorum imaginariam operationem & ſapientes & idiotæ cuncti, ex eo quod in promptu eſt perfruuntur vtilitate. Quæ enim in ſyllabis ſermo, hæc & Scriptura, quæ in coloribus, prædicat & commendat. Dignum eſt enim, vt ſecundùm congruentiam rationis, & antiquiſsimam traditionem, propter honorem, qui ad principalia ipſa refertur, etiam deriuatiuæ imagines honorentur & adorentur, vt ſanctorum Euangeliorum ſacer liber, atque typus pretioſæ Crucis.

EPILOGVS
DE QVIBVSDAM, VT
ISTI VOCANT, ABVSIBVS.

AMPLIVS AVTEM AD eos, quos dicitis abuſus reſpõdentes dicimus: Primùm vtriusque ſpeciei participes eſſe oportere omnes dicitis; & rectè quidẽ: nam & nos hoc idem tremendis myſteriis par-

tici

ticipantes facimus, illi, inquam, qui his digni ſumus; præter id, quòd non in azymo, ſed in fermentato pane panis ſpeciem accipimus. Secundũ eſt, quod dicitis, melius eſſe nubere, quàm vri; iuxta illud Pauli: *Vnius vxoris virum*, & reliqua, quæ Paulus in hoc genere præcipit. Proinde & nos illis ſacerdotibus, qui in virginitate perſiſtere non poſſunt, priusquàm tamẽ conſecrentur & Sacerdotes fiant, vxores accipiendi poteſtatem damus. Deus enim matrimonium ſanxit. Illud item non ignoramus, turpitudinis germina multa ſuſcipi inter eos, qui Sacerdotes vxores accipere prohibent. Ille autem, qui ſemel virginitatẽ profeſſus eſt, virgo permaneat, nec iã illi vllam amplius licentiam poſt votum ſuſceptum nubendi damus. *Nemo enim mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retrò, idoneus eſt conſequẽdo cæleſti regno.* Si verò huic humanitus quid cõtigerit; hunc eccleſiaſtica diſciplina coërcemus, ac ad moderationẽ vitæ, per pænitentiam atq; confeſſionem, carnis item mortificationem, ac omnem vitæ continentiam reuocamus, ac veluti

1.Cor.7.
1.Timo.3.
Luc. 9.

luſtra-

luſtratione quadam expiamus: nihil dubitantes miſericordiam benigniſſimi Dei, humanæ eius infirmitati non defuturam. Tertio loco explicatis, ſacram Liturgiam cum maiore pietate & deuotione apud vos, quàm apud aduerſarios veſtros celebrari; vt quam ad quæſtum & ad lucum à quibuſdam referri dicatis, indeque multiplicationem priuatarum Miſſarum exortam eſſe: vnam item ſolam Liturgiam vos celebrare, non ritu Romanæ Eccleſiæ plures, ſcribitis. Si qui igitur ſunt, qui ad quæſtum & lucrum tantum referant myſterium; illi turpiter & improbè faciunt; quod certum & confeſſum eſſe, & nos, & veritas ipſa teſtatur. Quod autem additis, mortem Chriſti non tantum vetus primi parentis noſtri debitum ſuſtuliſſe, ſed & omne aliud peccatum deleuiſſe; in eam partem illud dicimus: Debitores nos eſſe vniuerſæ legis diuinæ implendæ; ad imitationemq; vitæ & conuerſationis eius, qui pro nobis mortuus eſt & reſurrexit, pro poſſe cuiusque nos obli-
1.Cor.5. gari; memores illius Apoſtolici: *Charitas*, inquit,

inquit, *vrget Chriſti nos, iudicantes hoc: ſi enim vnus pro omnibus mortuus eſt; num ergo omnes mortui ſunt? At vnus quidem pro omnibus mortuus eſt CHRISTVS: vt & qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit.* Si enim vna parte corporis ſui tantùm circumciſus iuxta legem Moyſis, debitor eſt vniuerſæ legis; quantò magis circumciſus quis Chriſti circumciſione, depoſitione vniuerſi corporis peccatorum carnis, quemadmodum ſcriptum eſt, debitor efficitur adimplere illud Apoſtoli dictum: *Ego mundo crucifixus ſum, & mundus mihi. Viuo autem iam non ego, ſed viuit in me Chriſtus.* Mortuos enim nos oportet eſſe peccato; neque amplius illi ſeruire; & ita demum ſequi Chriſtum; quòd quidem eſt Deo plenè & perfectè viuere. Si enim liberè peccabimus; nec pænitentiam agemus vnquam; hac quidem ratione, ne mors quidem Chriſti, quam adeò ſuperbè iactamus, nobis proderit quidquam. De confeſſione autem & remiſſione peccatorum, quod quarto loco ponitis; ex

Galat. 5.

Coloſſ. 2.

Galat. 6.

Galat. 2.

ſententia magni Baſilij reſpondemus. *Oportere vnumquenque Chriſtianorum, ſi quidem dignum pænitentia profectum demonſtrare velit, vitæq́; ad legem Ieſu Chriſti inſtitutæ habitū & conſuetudinem ſibi comperare; nullum animi motum occultum apud ſe continere, nullumque verbum non expenſum proferre, ſed occultiſſima etiam quæque cordis ſui confiteri: non quibuſuis paſſim; ſed illis tantùm, qui remedium & ſciunt & poſſunt adhibere.* Et in alio loco inquit idem D. Baſilius: *Oportet illis,* inquit, *quibus commiſſa & concredita eſt ſacrorum Dei myſteriorum diſpenſatio, peccata ſua confiteri. Sic enim antiquitùs omnes illi, qui pænitentiam egerunt, ad genua Sanctorum feciſſe inueniuntur.* De poteſtate autem remittendi & retinendi peccata, illud exiſtimandum eſſe putamus, nec omnibus, vt dictum eſt, paſſim, nec ſimpliciter traditam eſſe; ſed pænitentis obedientia interueniente tantùm, paratoq; animo ad ea omnia facienda, quæ is, cui ea cura animæ noſtræ demādata eſt, iuſſerit atque pręſcripſerit: tum vt is, qui abſoluendus eſt, verè & ex animo pęniteat.

In Aſceticis Cap. 26.

pæniteat. Vera enim pænitentia eſt, ad eadem non relabi mala. Nam ſi quis ad eadem peccata redeat; hic ſimilis eſt cani, ad ſuum vomitum redeunti. Oportet autem vita & propoſito, ab omni temerario auſu nos remouere, contrariaque remedia vulneribus noſtris adhibere. Quintum eſt de oblationibus, feſtis diebus, ſtatis ieiuniis, de traditionibus item; & quòd gratìs per Chriſtum peccata, & non propter aliqua merita & iuſtitias noſtras nobis remittantur, confiteri debeamus: impoſſibile item eſſe omnes traditiones quenquam ſeruare poſſe; vnde grauantur & perterrentur piæ & trepidæ conſcientię. Ad quæ omnia verbis Diui Baſilij ſic reſpondemus: *Cauendũ*, inquit, *nobis eſt; ne occaſione vnius præcepti, alia tranſgrediamur. Quare, inquit, & ipſe Paulus, de ciborum ratione docens, non ſimpliciter carnis rationem non habendam eſſe monet: ſed in deſideriis. Tanquam illud quidem, quod ad libidinem & voluptatem in carne noſtra eſt præceps & procliue, per exercitationem atque mortificationem ſit extirpandum: illud autem, quod eſt vtile, quódque ad*

2. Petr. 2.

Rom. 13

virtutis & pietatis exercitium confert, eſtq́; neceſſarium diligenti cura & ſtudio exercendum, atque conſeruandum. 1. Corint. 8. *Eſca enim, inquit Paulus, nos Deo non commendat; & regnum* Rom. 14. *Dei non eſt cibus & potus; ſed iuſtitia, pax, gaudium in Spiritu ſancto. Quare & ipſa cibi abſtinentia, cum ratione eſt ſuſcipienda: quam ſi, inquit, ipſe per ſe expendas; neque ſi manducauerimus, abundabimus; neque ſi non manducauerimus, deficiemus. Neque enim illi, qui non comedunt, meliores ſunt comedentibus, ſi ipſum ſolum comedere ſpectes; neq; iterum illi qui comedunt, deteriores his qui nō comedunt: ſed hoc ſolum tantùm conſideres, ſi cetera omnia eadem ſunt.* Omne igitur corporis exercitium ad animi virtutem referri, & comparari debet. Fit enim plerunque, vt ea quæ per ſe ipſa pulchra & honeſta non ſunt, quòd tamen talibus inſeruiant, ipſa etiam pulchri & honeſti formam & ſpeciem acquirunt. Hac igitur ratione ea omnia, quæ nobis à ſanctis Patribus tradita ſunt, tanquam ea, quæ hunc ſolum finem reſpiciunt, ſeruare & amplecti debemus. Qui enim talia ſpernit, Deum

ipſum

ipſum ſpernit. Neque omnino quidquam *Lucæ* 10.
earum rerum, quæ nobis à ſanctiſſimis viris
ſunt relictæ, aut ridendum, aut traducendum
eſt. Et ſi qui, præter pium vſum ac
finem, his abutantur; non oportet tamen
propterea tales traditiones irridere, ac traducere;
ſed eos quidem qui illis abutuntur,
leniter inſtruendo admonere; ipſarum
autem rerum verum & rectum vſum
demonſtrare. Quod quidem magnus ille
Baſilius ſæpiùs facere conſueuit, maximè
verò in eo loco, vbi quærit: *Num acceptabile
ſit Deo opus aliquod bonum, etiam ſi non
per omnia iuxta præceptum Dei ritè & debitè
ſit factum?* Nihil enim eſt, quod nos magis
imitatores Chriſti faciat; quàm vbi proximorum
noſtrorum curam ſuſcipimus.
Pudor autem eſt homini Chriſtiano, ſanctis
& piis inſtitutis conſcientiam ſuam
grauari, aut perterreri dicere. Omne *1. Ioan. 5.*
enim, quod ex Deo eſt, vincit mundum.
Quare inquit idem Baſilius: *Quis adeò eſt* Deeſt particula μὴ.
*ſenſus expers, quis tam incredulus, vt putet
ſe non poſſe illis rebus ferendis parem eſſe,
quæ iam antè multi alij pertulerunt? aut*

 quomo-

quomodo tanquam viribus ſuis grauiora, magíſque laborioſa recuſabit quis, quæ nulla difficultate multi, qui eum anteceſſerunt ſuperarunt? Quare & monaſticam vitam, quæ recto fine Deique cauſſa ſuſcipitur, nemo vnquam bonus contempſit; nemo riſit. Quam etſi quidem multi fidenter aggredi fortaſſe audent: vt tamen dignè & competenter ad calcem vsque perueniant, paucis fortaſſe curæ eſt; etſi omninò non in ipſo recto propoſito laus operis conſiſtit; ſed in ipſo fine fructus eſt totius laboris. Et ipſum quidem vitæ genus laudant, miranturque omnes: iuniores autem & rudiores inſtruxerunt & hortati ſunt illi qui potuerunt; vt alicubi à quodam ſubiicitur & præcipitur: *Diſce*, inquit, *tu qui ſolitarius, fideliſque homo es, ipſiuſq́; pietatis operarius; diſce, inquam, Euangelicæ conuerſationis modum*, & reliqua. Et rurſus idem ipſe in eodem loco docens, cum qua probatione & examine eos, qui ſe huic vitæ generi addicere volunt, ſuſcipi oporteat, inquit: *Neceſſe eſt illos cohortari, vt à prima ſtatim ætate tradant & offerant ſe Deo illi, qui ſe huic generi*

generi vitæ addicere volunt. Qui enim ita fecerit; & charitate erga Deum germanus, & in eius retributionis, quæ à Domino propoſita eſt perceptione, firmus apparebit. Quæ verò contra traditiones à vobis ex Diuo Paulo adferuntur, vel ex his quæ iam dicta ſunt facilè ſolui & explicari poſſunt: Apoſtolum ſcilicet, non de his obſeruationibus & traditionibus in illis locis agere, quæ piè & ſecundum Deum ſunt: ſed de illis, quæ tum ab Hæreticis atque aliis prauis hominibus, falsò & impiè confingebantur. Itaque Diuus Chryſoſtomus in Capite quarto ad Timoth. hæc de Manichæis, Encratiſtis, ac Marcioniſtis dicta eſſe interpretatur: *Vt autem illi, qui rectæ & ſanæ adhærent fidei, ſub tuta & ſecura ancora nauigant; ſic illi qui ab ea ſemel exciderunt, nuſquam tutò & conſtanter conſiſtere poſſunt. Sed cùm multùm ſuſdéque per omnes errores diuagati fuerint; ad extremum in ipſa extremæ perditionis vada atque ſcopulos deferuntur.* In ſecunda autem ad Coloſſ. gentilium atque Iudæorum his verbis ſuperſtitiones reiici, de illiſque, qui

Hom. 12 in 1. Tim. c. 4.

credit, qui ſui vitæqúe ſuæ nullam habet rationem; periculis ſeipſum obiiciens, illíque paſſionibus communicans. Ob idqúe dixit Apoſtolus: Et inuentus ſum in me ipſo non habens meam iuſtitiam: illam quæ ex lege eſt; ſed eam quæ ex fide eſt Chriſti, eam, inquam, quæ ex Deo eſt iuſtitiam, in fide: fide enim illum cognoſcimus: fide reſurrectioni illius aſſentimur: fide ad communionem paſſionum ipſius erigimur. Et iterum idem Chryſoſtomus: *Fidelis,* inquit, *Deus, qui promiſit nos ſaluare, idem omninò ſaluabit; ſed non alio modo, quàm eo, quo promiſit: ſi voluerimus, ſi audiemus ipſum: non ſimpliciter; neque veluti ligna & lapides, otioſos & deſides. Rectè autem illud, confidimus per Dominum, poſuit; quaſi dicat: benignitati eius nos credere oportet; omniáque noſtra ad eum referre, in eumque reiicere: ita tamen, vt & ipſi in omni virtutis & honeſtatis genere ad extremum vſque ſpiritū nos exerceamus.* Non igitur ſimpliciter Chriſtum teneamus, ſed ei conglutinemur. Nam ſi vel minimùm receſſerimus, proculdubiò peribimus. Scriptum eſt enim: *Peribunt omnes, qui*

Homil. 5. in 2. Theſſal. Cap. 3.

In Morali Homiliæ 8. in 1. Corint. Cap. 3.

Pſal. 72.

elongant ſe à te. Conglutinemur igitur ei: & conglutinemur per opera: *Qui enim ſeruat opera mea; ipſe manet in me*, inquit: & profectò plurimis exemplis nos multùm coniungit. Et animaduerte, quæſo: ipſe caput, nos membra: ipſe fundamentum, nos ædificium: ipſe vitis, nos palmites. Hæc omnia conglutinationem demonſtrant; & nihil vacuum in medio relinquunt, ne minimùm quidem. Quippe qui parùm abeſt; cùm proceſſerit, aberit longiùs. Nam vel minimus palmes ſi à radice abſcindatur, ſtatim areſcit, ac inutilis efficitur. Itaq; id, quod in ea re minimum eſſe videtur, paruum omninò non eſt; ſed in eo, quaſi totum conſiſtit. Et proinde, vbi quid parùm deliquerimus, nolimus vel exiguum deſpicere; ſiquidem id neglectum, quàm primùm in immenſum creſcit. Et de fide quidem hactenus. De Monachatu autem illud cum Diuo Baſilio ſentimus, benigniſſimum Deum, qui ſalutis noſtræ curam habet perpetuam, in duo quaſi vitæ genera omnem hunc præſentẽ vitæ ſtatum diuiſiſſe; coniugum, inquam,

In principio Aſceticorũ.

atq;

atq; virginum: ita, vt qui non poſſit virginitatis perferre certamina; vxorē accipiat. Illud rectè ſciens; quòd non minor ab ipſo cōtinentiæ & ſanctitatis expoſcetur ratio; quomodo ſcilicet eos, qui piè & ſanctè in matrimonio vixerunt, liberosque ad laudem & honorem Dei educârunt, imitatus fuerit. Vnicuique enim ex his fructibus, quos ex ea charitate, quam erga Deum & proximum geſſit, producere debuit, reddenda erit ratio. Et item ex omni prætermiſſione & contemptu mandatorum Dei: neque verò ſola ratio reddenda; ſed etiam grauis & inexcuſabilis pœna ſubeunda; ipſo Domino apud Matthęum comminante: *Qui amat patrem ſuum, aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus.* Ne igitur tibi omnia licere putes, etſi maritus ſis, tanquam omnem iam poteſtatem mūdo adhærendi conſecutus; cùm maiore etiam tibi cautione opus ſit ad id, vt certam acquiras ſalutem. Tu verò cęleſtis conuerſationis amator: tu angelici inſtituti negotiator: tu qui ſanctorum Ieſu Chriſti Apoſtolorum commilito eſſe cupis; obfirma ani- Matth. 10.

animum tuum ad ſubeunda omnia illa, quæ iubentur aduerſa: atque ſtrenuè & fidenter te adiunge Monachorum cœtui: atque eorum qui præclarè viuunt ſis imitator; eorumque res geſtas inſcribe cordi tuo. Velis vnus ex paucis eſſe: rarum enim, quod bonum: & propterea regnum ipſum cæleſte paucis patet. Si rapere illud vis; violentus exiſtas oportet. Submitte igitur collum iugo Chriſti: circumda clitellis illius humeros tuos; preme atque extenua tu ipſe ceruicem tuam perpetuo virtutum exercitio; in ieiuniis, in vigiliis, in obedientia, in quieto ſilentio, in pſalmodiis, in orationibus, in lacrymis multis, in opere ipſo, in omni rerum aduerſarum, quæ exoriuntur, tolerantia: ſiue illæ à dæmonibus contra te excitentur, ſiue ab ipſis hominibus proficiſcantur. Cuius exercitij ſocia & adminiſtra virginitas eſſe ſolet in illis, qui tam præſtanti bono rectè & prudenter vti ſciunt. Non enim ſola abſtinentia ab opere carnis, virginitatis perficit donum; ſed omnem item vitam noſtram, vniuerſos item actus, & mores noſtros, pudorem

Hæc item ex eodem loco Baſilij.

dorem & virginitatem quandam ſuam conſeruare oportet, in omni inſtituto ac conatu ſuo: id quod ſanctum & integrum eſt præſeferentes. Si igitur cupimus ſecundum ſimilitudinem Dei, characterem animæ noſtræ per quandam animi quietem & tranquillitatem exornare, vt inde vitæ ἀπάθειαν. itē noſtræ immortalitas prolatetur; attendamus nobis, ne indignè pacto & data fide viuentes, Ananiæ & Saphiræ iudicium in- Act. 5. curramus. Quibus licuit quidem ſtatim à principio poſſeſſiones ſuas ſibi habere, nec illas Domino dicare: at poſteaquàm inanis gloriæ ſtudio ſua bona voto & dedicatione Dei fecerunt, illique non tam vt Deo placerent, quàm vt apud homines liberalitate & munificentia conſpicui & admirandi eſſent; conſecrârunt: vbi de pretio illarum clàm ad ſe partem aliquam auerterunt; talem contra ſe Dei indignationem commouerunt, cuius Petrus executor & adminiſter fuit; vt nulla etiam pænitentia curari, aut expiari potuerint. Proinde, ante quidem caſtæ & religioſę vitæ votum atque promiſſionem, liberum

eſt cuiq; volenti, iuxta conceſſam & legitimam viuendi rationem, coniugio ſeſe tradere: ſi quis verò ſponte & liberè, voto ac profeſſione ſua, Deo ſe tradidit; huic verò amplius non licet retrò pedem referre; ſed potius totum ſe illi, veluti quoddam ſemel Deo oblatum ac dedicatum donarium, purum & integrum conſeruare: ne, ſi ſemel voto Deo ſacratum corpus communis vitæ functionibus cõtaminârit; in fœdiſſimum ſacrilegii crimen incurrat. Hæc autem cùm dico, non vnum tantùm genus elatæ cupiditatis intelligo; vti quidem permulti putant, in ſola corporis cuſtodia totum virginitatis & caſtitatis conſiſtere decus; ſed ab omni item licentioſa cupiditate eum, qui ſe Deo conſecrauit, continere ſe debere exiſtimo; ne aliqua mundi huius labe, mentis ſuæ puritatem contaminet, aut impedimentum aliquod ad verè diuinam peragendam vitã ſibi accerſat. Hęc igitur illum, qui mundo præſentique vitæ renunciauit; ne vas ſemel Deo dicatum aliquo praue cupiditatis affectu contaminet, intueri oportet: illud-

illudque apud ſe maximè expendere; iam ſe ſupra humanam naturam eſſe, altiuſque pennas ſuas extuliſſe, ac immortale quoddam, & corporis expers vitæ genus complexum eſſe, angelicamque vitam ſequutum: liberum enim ab omni coniugali lege eſſe, nullamq; aliam pulchritudinem præter Deum ipſum, mentis oculorumque intuitu perpetuò ſpectare: hoc proprium eſt angelicæ naturę opus. Rumpendæ igitur ſunt omnium cupiditatum & affectionum vitæ huius compedes illi, qui verè & per omnia Deum ſequi, & imitari velit. Quod niſi per omnimodum mundi contemptum, morumque veterum obliuionem, obtineri nullo modo poteſt. Niſi enim nos planè ab omni mortali cogitatione, cõmunisq; vitæ conſuetudine ſeparauerimus, ac veluti ad alium quendã mundũ omni animi cõtentione ac propenſione, mortalitate hac ſuperata, tranſtulerimus; iuxta Pauli dictũ: *Omnis cõuerſatio veſtra ſit in cœlis*; nunquã finẽ illũ quem quærimus, Deo perfectè placẽdi, cõſequemur; Domino pręcisè dicente: *Philip. 3.*

eum

Luc. 14. eum qui non renunciauerit omnibus quæ habet; non poſſe eius eſſe diſcipulum. Quod vbi fecerit; omni deinceps cuſtodia cor ſuum eum obſeruare conuenit; ne ſanctæ illæ, quas de Deo concepit cogitationes illi effluant, néue memoriam mirabilium eius, rerum vaniſſimarum cogitatione contaminet: ſed aſſidua potius, & ab omni rerum mundanarum contagione munda & libera, rerum diuinarum meditatione, animó impreſſam atque firmiſſimo ſigillo obſignatam ſanctam de Deo cogitationem ſecum vbique circumferat. Hac enim ratione charitas Dei nobis quæritur; ſimulque nos ad omne mandatorum Dei exercitium excitat: quo item exercitio ipſa conſeruatur, vt conſtanter & perſeueranter colatur. Quod quidem ipſe Dominus demonſtrat, nunc quidem di-

Ioan. 14. cens: *Si diligitis me, mandata mea ſeruate:*

Ioan. 15. nunc autem; *ſi mandata mea ſeruabitis, manebitis in dilectione mea:* quales ille homi-

Matth. 5. & 19. nes alio loco perfectos vocare ſolet. Itaque non oportet mirari, recte & honeſtè viuentium Monachorum vitam, perfectam appel-

appellari. *Per profeſſionem quidem lauacri,* inquit Chryſoſtomus, *priora noſtra omnia nobis condonauit; ac poſt eam veniam, ipſúmque lauacrum, ſecundum præſidium & remedium, quod ex pœnitentia eſt, peccatoribus reliquit. Si fuerint,* inquit Propheta, *peccata veſtra vti coccinum; inſtar niuis ea dealbabo, ac in contrarium habitum transferam.* *Iſaie.* 1. *Proinde non tam quidem cadere obeſt; quàm, vbi cecideris, non te ſtatim erigere, periculoſũ eſt.* Proinde laudare potiùs, quàm extenuare monaſticæ vitæ inſtitutum, conuenit. Qui enim eos, qui ſe in perfecta virtute exercent, colit atque obſeruat; hic Deum ipſum tantò magis honorabit: at qui hos ſemel contemnere didicerit; hic facilè, peſſimo profectu, in ipſum Deum contumelioſus euadet. *Qui vos accipit,* inquit *Matth.* 10. D*OMINVS, me accipit; qui vos ſpernit, me ſpernit.* Hos igitur & nos imitemur: & ſic omni ex parte Deum, ipſius vitæ honeſtæ ſtudio glorificabimus. Neque verò illud rectè quis dicere poteſt; non poſſe quenquam his ſæculis ad eum gradum virtutis

 per-

peruenire. Nam cùm charitas Dei non doceatur; ipſaque lex non aliud ſit, quàm earum, quarum nobis ſemina natura indidit, facultatum agricola quædam & nutrix: Vel enim in ea parte, vbi Deus proximos noſtros, tanquam ipſos nos amare iuſſit, inſpiciamus, obſecro, diligēter; num item eius rei omni ex parte perficiēdæ vim & ſemina nobis inſita à Deo habeamus. Quod quidem ita eſſe facillimè deprehendemus. Quis enim non videt hominem natura manſuetum, & ſociale animal eſſe, non ſolitarium, non ferum: neque adeò quidquam eius naturæ eſt propriū; quàm cum aliis communem vitam agere, aliis vti, ſimileque ac cognatum diligere. Quarum igitur rerum nobis Deus prior ſemina dedit; earum meritò & iure ſuo à nobis fructum & prouentum expetit, dicens: *Ioan. 13.* *Mandatum*, inquit, *nouum do vobis, vt diligatis inuicem.* Ad quod mandatum eò magis animos noſtros excitare volēs; ſignum & indicium ſuorum diſcipulorum, non miracula, non virtutum portenta ab illis exqui-

Hæc item ex Aſceticis Baſilij.

exquirit; quanquam & horum, in Spiritu ſancto, illis magnam vim conceſſurus erat: ſed audi quid dicat: *In hoc cognoſcent vos, quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem mutuam inter vos colueritis.* Ibidem. Quæ quidem duo Dei & proximi dilectionis præcepta, ita ſecum vbique nectit ac glutinat; vt ea officia quæ in proximum cõferuntur, in ſeipſum transferat: *Eſuriui*, inquit, *& dediſtis mihi comedere.* Matth. 25. Et deinde infert: *Quæcũq;*, inquit, *feciſtis vni ex minimis iſtis fratribus meis, mihi feciſtis.* Proinde per primum quidem pręceptum licet ſecundũ etiam perficere: per ſecundum autem eſt quidam reditus & conuerſio ad primum. Qui enim diligit Dominum; idem conſequenter diligit & proximum ſuum. 1. Ioan. 4. *Qui*, inquit, *diligit me, mãdata mea ſeruabit.* Ioan. 14. *Præceptum autem meum hoc eſt, vt diligatis inuicem, ſicut ego dilexi vos.* Ioan. 13. Eum item, qui diligit proximum, Dei dilectionem complere teſtatur; vt qui ea officia quę proximo impenduntur, in eam partem accipere ſoleat, ac ſi in ſe collata ſint. Quapropter fidelis ille in domo

Exod. 32. Domini ſeruus Moyſes, tantam erga fratres præ ſe tulit charitatem, vt deleri potius elegerit ex libro vitæ, in quem inſcriptus fuerat; quàm vt populus ille præuaricator, ſuorum delictorum veniam conſequi non deberet. Neque verò ſolùm ipſa mandata Dei, ea veneratione nobis ſunt colenda; ſed vt in ſummam rem contrahamus totam; ſanctiſſimorum item Patrum vniuerſę traditiones & inſtituta contemnenda non ſunt. *Præcipientium quidem differentia*, inquit Baſilius, *nihil debet lædere obedientiam earum rerum, quæ præcipiuntur. Cùm ne Moyſes quidem aſpernatus ſit conſilium Iethro ſoceri ſui rectè monentis. Et ipſorum quidem præceptorum differentia magna eſt. Nam alia quidem ſunt, quæ Domini præceptis aduerſantur, corrumpunt ꝗ ea, aut ſaltem admixtione earum rerum, quæ prohibitæ ſunt contaminant: alia verò & ſi clarè cum illis non coniunguntur: plurimum tamen ad ea rectè perficienda conferunt, ac quaſi opem quandam præſentem adferunt.* Oportet enim Pauli dicentis meminiſſe: *Prophe-*

In Aſceticis. *Exod. 18.* Deeſſe videtur particula μὴ. *1. Theſſ. 5.*

Prophetias nolite contemnere; omnia verò probantes, quod bonum eſt retinete; ab omni opere prauo abſtinete vos. Et rurſum: *Omnia conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti: & in promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit veſtra obedientia.* Et ſi quid fortaſſe ex his, quæ iubentur tale eſt, quod cum lege Dei conſentiat, vel quod ad eam explendam nos iuuet; huic ipſi tanquam Dei mandato, omni ſtudio & diligentia nos parêre oportet; ſatisfacientes illi mandato Pauli; *ſufferentes vos mutuo cum charitate Dei.* Si quid verò præcipitur, quod legi diuinæ aduerſetur, eamque aut euertat, aut inquinet; tum demum illud dicere opportunum erit: *Magis oportet nos obedire Deo, quàm hominibus*; memores Domini dicentis: *Alienum enim non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo; neque enim nôrunt vocem alienorum:* & Apoſtoli, qui noſtræ cautionis & ſecuritatis cauſſa non dubitat, vel Angelos

2.Cor.10.
Epheſ.4.
Act.5.
Ioan.10.

Galat. 1. ipſos perſtringere, cum dicit: *Etiam ſi nos ipſi*, inquit ille, *aut Angelus de cælo euangelizauerit vobis aliud, præter id, quod vobis euangelizauimus, Anathema ſit.* Vnde inſtruimur: quod & ſi maximè cognatus quis ſit, & ſi maximè clarus; ab eo autem, quod Dominus præcipit nos prohibeat, vel ad id quod ab ipſo vetitum eſt ſolicitet & impellat; fugiendum & tãquam peſtem his, qui diligunt D*OMINVM*, auerſandum eſſe. Quod quidem de his quæ à nobis dicta ſunt, nullo modo verè intelligi poteſt. Ea enim quæ ſynodicè conſtituta ſunt, omnes Chriſti fideles, tanquam diuinitùs inſpiratæ Scripturæ conſentanea recipiunt, atque amplectuntur ſemper: ob idque & à ſuffocato vſque ad hodiernum diem abſtinemus nos, illudque auerſamur, ſanctorum Patrum, atque adeò ipſorum Apoſtolorum præceptis inhærentes, ſcriptum enim eſt: *Ab idolothytis abſtinendum eſſe, ſanguine & ſuffocato.* Et in ſexta Synodo Canone LXVII. decernitur: *Si quis ſanguinem animantis comederit, ex-*

com-

communicetur. Diuus quoq; Baſilius hac de re legem ferens, inquit: *Inuenio, diuinas Scripturas tum veteris tum noui teſtamenti repetens, neque in multitudine, neque in magnitudine eorũ, quæ delinquũtur; ſed in ſola cuiuſcunq; mandati tranſgreſſione, conſpicuè cenſeri & iudicari contra Deum incredulitatem; & commune eſſe contra quamcunq; inobediẽtiam Dei iudicium.* Et paullò ſuperius: *Ex iſtis itaq; & conſimilibus manifeſtum eſſe iudico; quod generaliter quidem cupiditatum malitia, ex ignorantia Dei & praua de illo opinione oritur: peculiariter verò diſſidia hæc multorum inter ſe, nõ aliunde proficiſci, quàm quòd indignos nos gubernatione & moderatione Domini, ipſi conſtituamus. Ad conſiderationem enim talis vitæ, ſi fortè aliquando,* inquit Baſilius, *me referre volui; nè modũ quidem & magnitudinem talis ſtupiditatis, aut ſtultitiæ, aut vecordiæ (propter .n. excedentiã malitiæ, vno certo nomine illam appellare non poſſum) inuenire potui. Si enim in brutis animãtibus inde concordia oritur & pficiſcitur, quod ad ſuos duces ſeruant obedientiam; quid*

In Proœmio Aſceticorũ.

dicemus nos in tanta inter nos diſcordia, in tanto mandatorum Dei contemptu & rebellione deprehenſi? An non reputabimus hæc omnia, nunc quidem ad noſtram doctrinam & conuerſionem à Deo propoſita eſſe? in magno verò illo & terribili iudicij die, in confuſionem ac condemnationem eorum, qui diſciplinam reſpuerunt, ab illo producenda eſſe?
Iſaiæ 1. *ipſo dicente: Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui; Iſraël autem me non cognouit, & populus meus non intellexit.* Et multa alia his ſimilia. Illud item ab Apoſtolo dictum; *Si,* inquit, *patitur vnum membrum; compatiuntur reliqua membra.*
1. Cor. 12. Et illud; *Ne ſint ſchiſmata in corpore; ſed vt membra mutuo ſui gerant curam;* ab vna ſcilicet omnia inhabitante anima mota & impulſa. Quorſum, inquam, hæc talis hominis fabrica? quorſum fabricæ explicatio? Ego quidem exiſtimo eò ſpectare omnia, vt eadem ſeruetur ſimilitudo: idem rectus ordo; immò multo maior in ipſa Dei Eccleſia, ad quam dictum eſt: *Vos eſtis corpus Chriſti, & membrum de membro,*

bro, vno, ſolo, vero principatum obtinente, ac mutuò omnia membra conglutinante capite, ipſo, inquam, C*HRISTO* I*ESV*. Apud quos verò mutua non colitur concordia; neque vinculum pacis ſeruatur, neque Spiritus manſuetudo cuſtoditur; ſed diſcordia, contentio, & æmulatio implent omnia: nimis profectò audax res eſt, tales vocare membra Chriſti, aut dicere ab ipſo regi: ſtultæ verò mentis, non liberè fateri, in illis imperium ſenſus carnis dominari; ſecundùm ſententiam Apoſtoli præcisè dicentis; *Cui exhibuiſtis vos ſeruos ad obediendum, ſerui eſtis eius, cui obediſtis.* Cuius ſenſus proprietates, alibi clarè exponens inquit; *Cùm enim ſit in vobis zelus & contentio; nónne carnales eſtis?* Docens autem liquidè, quàm acerbus ſit horum exitus, & quàm nihil tales homines commune habeant cum vera pietate, dicit: *Sapientia*, inquit, *carnis inimica eſt Deo. Legi enim Dei non eſt ſubiecta; nec enim poteſt. Qui autem in carne ſunt, Deo placere nē poſſunt.* Ob idque dicit Dominus: *Neminem poſſe duobus ſimul ſeruire dominis.* Neq;

Rom.6. *Hæc ex Aſceticis Baſilij.*

1.Cor.3.

Rom.8.

Matth.6.

tales illud, quod in Actis Apoſtolorum di-
Actor. 4. citur, implere poſſunt; *Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna; & erant illis omnia communia:* nemine ſcilicet propriæ voluntati parente, ſed omnibus in commune, in vno ſancto Spiritu, vnam vnius Domini *IESV CHRISTI* volun-
Ioan. 6. tatem quærentibus, qui dixit: *Deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam; ſed voluntatem eius, qui miſit me Patris.* Ince-
Epheſ. 2. damus igitur iuxta hunc Canonem ſanctè, *ædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Ieſu Chriſto: in quo omne ædificium compactum*
1. Theſſ. 5. *creſcit in templum ſanctum in Domino. Deus autem pacis ſanctificet perfectè, id totũ quod ſumus, ſpiritum, inquam, animam, & corpus noſtrum; inculpabileq́; in diem aduentus Do-*
1. Timo. 2. *mini noſtri conſeruet. Fidelis autem eſt Deus, qui vocauit nos & vos ſimul; & qui omnes vult ſaluari.* Quod & faciet, ſi mandatis eius, quod quidem vniuerſæ ſalutis caput eſt, paruerimus: & ſine quorum cuſtodia, impoſſibile eſt quenquam gratia *IESV CHRISTI* in Spiritu ſancto, Vt quidem

iam ſuperiùs demonſtratum eſt ac diſtinctiùs illuſtratum, certam conſequi ſalutẽ. Ne igitur dimidia tantùm parte illum Deum eſſe agnoſcamus; neq; eius benignam miſericordiam noſtræ ignauiæ & pigritiæ anſam capiamus: ſed his omnibus quæ dicta ſunt ſobriè intenti; ad opus ipſum omnia eius diuina dogmata deducere ſtudioſè curemus: nihil aliud reſpicientes, quàm illum qui dicit: *Ignem veni mittere, & quid volo, niſi vt ardeat?* Cuius ignis in ſe opus Dauid experiri volens, inquit: *Proba me Domine, & tenta me; vre renos meos & cor meum.* Hic ſiquidem ignis, interni oculi trabe abſumpta, mundum oculum conſtituit; vt naturali videndi facultate recuperata, aſſiduè mirabilia de lege Dei contempletur, cum illo, qui dixit: *Reuela oculos meos; & conſiderabo mirabilia de lege tua.* Hic talis ignis dæmones fugat; malitiã adurit, futuræ reſurrectionis eſt vis & facultas, immortalitatis efficientia, ſanctorum animę irradiatio ac rationabiliũ facultatum ordo & ſeries. Hunc eundem ignem, vt & ipſe ad nos pertingat, Deum exoremus omnes,

Ex Baſilij Oratione de libero arbitrio.

Luc. 12.

Pſal. 25.

Hæc eadem ex Baſilio

Pſal. 118.

vt in

vt in luce bonorum operum ex omni parte ambulantes; ne minimum quidem offendamus vnquam; ſed tanquam luminaria quædam orbis vniuerſi conſpicui, verbis vitæ vbique inhæreamus: vt ita beneficiorum Dei participes facti, cum Domino noſtro *IESV CHRISTO* in vita hac quaſi conſepulti; præcepta eius omnesque virtutes, ac totum hoc quod diuinum & ſalutare eſt, dignè, ſanctè, vt quidem neceſſarium eſt, adimplentes, requieſcamus. Sic enim vniuerſo hoc incolatus noſtri tempore peracto; ad veram illam cæleſtis gloriæ patriam transferemur: qua gratia & beneuolentia *IESV CHRISTI* Domini noſtri digni efficiamur. Amen. Et hæc quidem, Fratres chariſſimi, hactenus; quæ, vt & ipſi videtis, omnia cum Scripturis diuinitùs nobis traditis, preclarè conueniunt, iuxta ſapientiſſimorum, ſanctiſſimorumque ſimul ac Deum ſpirantium Patrũ interpretationem & dilucidationẽ. Neq; enim nobis licet priuata confiſis interpretatione, aliquid diuinitùs inſpiratæ Scripturæ aut ipſos intelligere, aut aliis tradere;

dere;niſi quantùm cum ſcopo ſanctarum Synodorum, Eccleſiæque ſanctę Theologorum illud ipſum conuenit; ne ſemel ex recto Euangelicæ doctrinæ tramite, veræque ſapientiæ & intelligentiæ ſemita abrepti, præcipites feramur; néue ſenſus deinceps noſter, more Protei, in hanc & illam formam fidei transferatur, hucque atque illuc diuagetur. Atqui fortè dicet quis veſtrum: quæ igitur earum rerum, quæ ſuo loco dimotæ ſunt, correctionis ſpes? quæ ratio? quę inquam & qualis? Hæc, inquam, Deo ipſo iuuante; ſi nihil præter ea, quæ nobis à ſanctis Apoſtolis ſanctiſque ſynodis diuinitùs ordinata ſunt, ordiemur; nihil aliud ſequemur. Qui enim intra hos limites ſe rectè & conſtanter continere volet; hic quaſi eundem chorum ducet nobiſcum; hic eiuſdem fidei & communionis nobiſcum erit. Nam ille, qui ſępe dictos Canones reſpuit, & contra Apoſtolos ſimiliter contumaciter progreditur, & aduerſus Sanctos impudenter ſe offert; hic nullam nobiſcum communionem habere poterit. Aut quæ pars huic inter nos eſſe po-

poteſt? quomodo item domeſticus & contubernalis noſter efficitur? cùm omnes piè viuere volentes, ſic alloquantur noſtri contubernij Doctores, illudque doceant.

Ignatius in Epiſtola ad Hierotheū. Hic quidem; *Quiſquis dixerit aliud præter illa, quæ ſtatutà ſunt: ſit quantumuis fide dignus, virginitatem & omnem vitæ continentiam colat, ſigna & miracula faciat, futura prædicet; lupus tamen hic ouium pellibus tectus, ouibuſq; exitium moliens exiſtimandus eſt.* Alter verò; *Qui ex his, quæ Deo plenis Patribus viſa & decreta ſunt; aliquid conuellere velit; huic non amplius œconomia adſcribenda eſt, ſed transgreſſio & præuaricatio dogmatis.* Alius autem: *Oportet*, inquit, *illos tremendum iudicium Chriſti ante oculos habere, ſcientes quantum diſcrimen ſit ex his rebus, quæ nobis à Spiritu ſancto traditæ ſunt, aliquid auferre, vel illis aliquid addere. Non igitur oportet quenquam nouarum ſententiarum ambitiosè auctorem eſſe velle; ſed illa, quæ nobis à ſanctis viris prædicata, & relicta ſunt, agnoſcere.* Cùm igitur tot & tanti ſacræ doctrinæ interpretes, nos aliud ſequi, prętcr ea, quę accepimus, prohibeāt; vna

vna & ſola rerum recuperandarum ratio ſupereſt; idem ſemper cum ſanctis conſiliis ſentire, Canonibusque Apoſtolicis per omnia inhærere, & ſic in omnibus *CHRISTVM* Dominum & Magiſtrum ſequi.

ET vos igitur Germani viri doctiſſimi, mediocritatis noſtrę filij in Chriſto chariſſimi; cùm ſapienter, magnoque conſilio, ac tota mente velitis, cum ea quæ apud nos eſt Ieſu Chriſti ſanctiſſima Eccleſia, vos coniungere; nos tanquam parentes filiorum amantes libenter obuiis, vt aiunt, vlnis hanc veſtram charitatē, ac humanitatem in ſinum mediocritatis noſtræ recipimus; ſi modò apoſtolicas & ſynodicas nobiſcum ſimul ſequi traditiones volueritis, hiſque voſipſos ſubiicere. Tunc enim demum verè & ſincerè vna domus nobiſcū efficiemini. Et vt confidimus, vbi ei, quæ apud nos eſt ſanctæ & Catholicæ Ieſu Chriſti Eccleſiæ vos ſubiicietis; magnam laudem & commendationē apud omnes bonos, & rectè ſentientes inde conſequi poteritis: ſicq; ex duabus Eccleſiis, quaſi vna,

Dei

peruenire. Nam cùm charitas Dei non doceatur; ipſaque lex non aliud ſit, quàm earum, quarum nobis ſemina natura indidit, facultatum agricola quædam & nutrix: Vel enim in ea párte, vbi Deus proximos noſtros, tanquam ipſos nos amare iuſſit, inſpiciamus, obſecro, diligēter; num item eius rei omni ex parte perficiēdæ vim & ſemina nobis inſita à Deo habeamus. Quod quidem ita eſſe facillimè deprehendemus. Quis enim non videt hominem natura manſuetum, & ſociale animal eſſe, non ſolitarium, non ferum: neque adeò quidquam eius naturæ eſt propriũ; quàm cum aliis communem vitam agere, aliis vti, ſimileque ac cognatum diligere. Quarum igitur rerum nobis Deus prior ſemina dedit; earum meritò & iure ſuo à nobis fructum & prouentum expetit, dicens: *Ioan. 13.* *Mandatum*, inquit, *nouum do vobis, vt diligatis inuicem.* *Hæc item ex Aſceticis Baſilij.* Ad quod mandatum eò magis animos noſtros excitare volēs; ſignum & indicium ſuorum diſcipulorum, non miracula, non virtutum portenta ab illis exqui-

exquirit; quanquam & horum, in Spiritu ſancto, illis magnam vim conceſſurus erat: ſed audi quid dicat: *In hoc cognoſcent vos, quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem mutuam inter vos colueritis.* Ibidem. Quæ quidem duo Dei & proximi dilectionis præcepta, ita ſecum vbique nectit ac glutinat; vt ea officia quæ in proximum cōferuntur, in ſeipſum transferat: *Eſuriui*, inquit, *& dediſtis mihi comedere.* Matth. 25. Et deinde infert: *Quæcūq*, inquit, *feciſtis vni ex minimis iſtis fratribus meis, mihi feciſtis.* Proinde per primum quidem pręceptum licet ſecundū etiam perficere: per ſecundum autem eſt quidam reditus & conuerſio ad primum. Qui enim diligit Dominum; idem conſequenter diligit 1. Ioan. 4. & proximum ſuum. *Qui*, inquit, *diligit me, mādata mea ſeruabit.* Ioan. 14. *Præceptum autem meum hoc eſt, vt diligatis inuicem, ſicut ego dilexi vos.* Ioan. 13. Eum item, qui diligit proximum, Dei dilectionem complere teſtatur; vt qui ea officia quę proximo impenduntur, in eam partem accipere ſoleat, ac ſi in ſe collata ſint. Quapropter fidelis ille in domo

Exod. 32. Domini ſeruus Moyſes, tantam erga fratres præ ſe tulit charitatem, vt deleri potius elegerit ex libro vitæ, in quem inſcriptus fuerat; quàm vt populus ille præuaricator, ſuorum delictorum veniam conſequi non deberet. Neque verò ſolùm ipſa mandata Dei, ea veneratione nobis ſunt colenda; ſed vt in ſummam rem contrahamus totam; ſanctiſſimorum item Patrum vniuerſe traditiones & inſtituta contemnenda non ſunt. *Præcipientium quidem differentia*, inquit Baſilius, *nihil debet lædere obedientiam earum rerum, quæ præcipiuntur. Cùm ne Moyſes quidem aſpernatus ſit conſilium Iethro ſoceri ſui rectè monentis. Et ipſorum quidem præceptorum differentia magna eſt. Nam alia quidem ſunt, quæ Domini præceptis aduerſantur, corrumpuntq́ ea, aut ſaltem admixtione earum rerum, quæ prohibitæ ſunt contaminant: alia verò & ſi clarè cum illis non coniunguntur: plurimum tamen ad ea rectè perficienda conferunt, ac quaſi opem quandam præſentem adferunt.* Oportet enim Pauli dicentis meminiſſe:

In Aſceticis.

Exod. 18.

Deeſſe videtur particula μὴ.

1. Theſſ. 5.

Prophe-

Prophetias nolite contemnere; omnia verò probantes, quod bonum eſt retinete; ab omni opere prauo abſtinete vos. Et rurſum: *Omnia conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti: & in promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit veſtra obedientia.* Et ſi quid fortaſſe ex his, quæ iubentur tale eſt, quod cum lege Dei conſentiat, vel quod ad eam explendam nos iuuet; huic ipſi tanquam Dei mandato, omni ſtudio & diligentia nos parêre oportet; ſatisfacientes illi mandato Pauli; *ſufferentes vos mutuo cum charitate Dei.* Si quid verò præcipitur, quod legi diuinæ aduerſetur, eamque aut euertat, aut inquinet; tum demum illud dicere opportunum erit: *Magis oportet nos obedire Deo, quàm hominibus*; memores Domini dicentis: *Alienum enim non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo; neque enim nôrunt vocem alienorum:* & Apoſtoli, qui noſtræ cautionis & ſecuritatis cauſſa non dubitat, vel Angelos

2.Cor. 10.

Epheſ. 4.

Act. 5.

Ioan. 10.

Galat. 1. ipſos perſtringere, cum dicit: *Etiam ſi nos ipſi*, inquit ille, *aut Angelus de cælo euangelizauerit vobis aliud, præter id, quod vobis euangelizauimus, Anathema ſit.* Vnde inſtruimur: quod & ſi maximè cognatus quis ſit, & ſi maximè clarus; ab eo autem, quod Dominus præcipit nos prohibeat, vel ad id quod ab ipſo vetitum eſt ſolicitet & impellat; fugiendum & tãquam peſtem his, qui diligunt D*OMINVM*, auerſandum eſſe. Quod quidem de his quæ à nobis dicta ſunt, nullo modo verè intelligi poteſt. Ea enim quæ ſynodicè conſtituta ſunt, omnes Chriſti fideles, tanquam diuinitùs inſpiratæ Scripturæ conſentanea recipiunt, atque amplectuntur ſemper: ob idque & à ſuffocato vſque ad hodiernum diem abſtinemus nos, illudque auerſamur, ſanctorum Patrum, atque adeò ipſorum Apoſtolorum præceptis inhęrentes, ſcriptum enim eſt: *Ab idolothytis abſtinendum eſſe, ſanguine & ſuffocato.* Et in ſexta Synodo Canone LXVII. decernitur; *Si quis ſanguinem animantis comederit, ex-*

com-

communicetur. Diuus quoq; Baſilius hac de re legem ferens, inquit: *Inuenio, diuinas Scripturas tum veteris tum noui teſtamenti repetens, neque in multitudine, neque in magnitudine eorũ, quæ delinquuntur; ſed in ſola cuiuſcunq; mandati tranſgreſſione, conſpicuè cenſeri & iudicari contra Deum incredulitatem; & commune eſſe contra quamcunq; inobediẽtiam Dei iudicium.* Et paullò ſuperius: *Ex iſtis itaq; & conſimilibus manifeſtum eſſe iudico; quod generaliter quidem cupiditatum malitia, ex ignorantia Dei & praua de illo opinione oritur: peculiariter verò diſſidia hæc multorum inter ſe, nõ aliunde proficiſci, quàm quòd indignos nos gubernatione & moderatione Domini, ipſi conſtituamus. Ad conſiderationem enim talis vitæ, ſi fortè aliquando,* inquit Baſilius, *me referre volui; ne modũ quidem & magnitudinem talis ſtupiditatis, aut ſtultitiæ, aut vecordiæ (propter .n. excedentiã malitiæ, vno certo nomine illam appellare non poſſum) inuenire potui. Si enim in brutis animãtibus inde concordia oritur & ꝓficiſcitur, quod ad ſuos duces ſeruant obedientiam; quid dice-*

In Proœmio Aſceticorũ.

dicemus nos in tanta inter nos diſcordia, in tanto mandatorum Dei contemptu & rebellione deprehenſi? An non reputabimus hæc omnia, nunc quidem ad noſtram doctrinam & conuerſionem à Deo propoſita eſſe? in magno verò illo & terribili iudicij die, in confuſionem ac condemnationem eorum, qui diſciplinam reſpuerunt, ab illo producenda eſſe?
Iſaie 1. *ipſo dicente: Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui; Iſraël autem me non cognouit, & populus meus non intellexit.* Et multa alia his ſimilia. Illud item ab Apoſtolo dictum; *Si,* inquit, *patitur vnum membrum; compatiuntur reliqua membra.*
1.Cor.12. Et illud; *Ne ſint ſchiſmata in corpore; ſed vt membra mutuo ſui gerant curam;* ab vna ſcilicet omnia inhabitante anima mota & impulſa. Quorſum, inquam, hæc talis hominis fabrica? quorſum fabricæ explicatio? Ego quidem exiſtimo eò ſpectare omnia, vt eadem ſeruetur ſimilitudo: idem rectus ordo; immò multo maior in ipſa Dei Eccleſia, ad quam dictum eſt: *Vos eſtis corpus Chriſti, & membrum de membro,*

bro, vno, ſolo, vero principatum obtinente, ac mutuò omnia membra conglutinante capite, ipſo, inquam, C*HRISTO* I*ESV*. Apud quos verò mutua non colitur concordia; neque vinculum pacis ſeruatur, neque Spiritus manſuetudo cuſtoditur; ſed diſcordia, contentio, & æmulatio implent omnia: nimis profectò audax res eſt, tales vocare membra Chriſti, aut dicere ab ipſo regi: ſtultæ verò mentis, non liberè fateri, in illis imperium ſenſus carnis dominari; ſecundùm ſententiam Apoſtoli præcisè dicentis; *Cui exhibuiſtis vos ſeruos ad obediendum, ſerui eſtis eius, cui obediſtis.* Cuius ſenſus proprietates, alibi clarè exponens inquit; *Cùm enim ſit in vobis zelus & contentio; nónne carnales eſtis?* Docens autem liquidè, quàm acerbus ſit horum exitus, & quàm nihil tales homines commune habeant cum vera pietate, dicit: *Sapientia*, inquit, *carnis inimica eſt Deo. Legi enim Dei non eſt ſubiecta; nec enim poteſt. Qui autem in carne ſunt, Deo placere nō poſſunt.* Ob idque dicit Dominus: *Neminem poſſe duobus ſimul ſeruire dominis.* Neq;

Rom.6. *Hæc ex Aſceticis Baſilij.*

1.Cor.3.

Rom.8.

Matth.6.

tales illud, quod in Actis Apoſtolorum dicitur, implere poſſunt; *Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna; & erant illis omnia communia:* nemine ſcilicet propriæ voluntati parente, ſed omnibus in commune, in vno ſancto Spiritu, vnam vnius Domini IESV CHRISTI voluntatem quærentibus, qui dixit: *Deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam; ſed voluntatem eius, qui miſit me Patris.* Incedamus igitur iuxta hunc Canonem ſanctè, *ædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Ieſu Chriſto: in quo omne ædificium compactum creſcit in templum ſanctum in Domino. Deus autem pacis ſanctificet perfectè, id totũ quod ſumus, ſpiritum, inquam, animam, & corpus noſtrum; inculpabileq́ in diem aduentus Domini noſtri conſeruet. Fidelis autem eſt Deus, qui vocauit nos & vos ſimul; & qui omnes vult ſaluari.* Quod & faciet, ſi mandatis eius, quod quidem vniuerſæ ſalutis caput eſt, paruerimus: & ſine quorum cuſtodia, impoſſibile eſt quenquam gratia IESV CHRISTI in Spiritu ſancto, Vt quidem iam

Actor. 4. Ioan. 6. Epheſ. 2. 1. Theſſ. 5. 1. Timo. 2.

iam ſuperiùs demonſtratum eſt ac diſtinctiùs illuſtratum, certam conſequi ſalutē. Ne igitur dimidia tantùm parte illum Deum eſſe agnoſcamus; neq; eius benignam miſericordiam noſtræ ignauiæ & pigritiæ anſam capiamus: ſed his omnibus quæ dicta ſunt ſobriè intenti; ad opus ipſum omnia eius diuina dogmata deducere ſtudioſè curemus: nihil aliud reſpicientes, quàm illum qui dicit: *Ignem veni mittere, & quid volo, niſi vt ardeat?* Cuius ignis in ſe opus Dauid experiri volens, inquit: *Proba me Domine, & tenta me; vre renos meos & cor meum.* Hic ſiquidem ignis, interni oculi trabe abſumpta, mundum oculum conſtituit; vt naturali videndi facultate recuperata, aſſiduè mirabilia de lege Dei contemplctur, cum illo, qui dixit: *Reuela oculos meos; & conſiderabo mirabilia de lege tua.* Hic talis ignis dæmones fugat; malitiā adurit, futuræ reſurrectionis eſt vis & facultas, immortalitatis efficientia, ſanctorum animę irradiatio ac rationabiliū facultatum ordo & ſeries. Hunc eundem ignem, vt & ipſe ad nos pertingat, Deum exoremus omnes,

Ex Baſilij Oratione de libero arbitrio.

Luc. 12.

Pſal. 25.

Hæc eadem ex Baſilio

Pſal. 118.

vt in

dere;niſi quantùm cum ſcopo ſanctarum Synodorum, Eccleſiæque ſanctę Theologorum illud ipſum conuenit; ne ſemel ex recto Euangelicæ doctrinæ tramite, veræque ſapientiæ & intelligentiæ ſemita abrepti, præcipites feramur; néue ſenſus deinceps noſter, more Protei, in hanc & illam formam fidei transferatur, hucque atque illuc diuagetur. Atqui fortè dicet quis veſtrum: quæ igitur earum rerum, quæ ſuo loco dimotæ ſunt, correctionis ſpes? quæ ratio? quę inquam & qualis? Hæc, inquam, Deo ipſo iuuante; ſi nihil præter ea, quæ nobis à ſanctis Apoſtolis ſanctiſque ſynodis diuinitùs ordinata ſunt, ordiemur; nihil aliud ſequemur. Qui enim intra hos limites ſe rectè & conſtanter continere volet; hic quaſi eundem chorum ducet nobiſcum; hic eiuſdem fidei & communionis nobiſcum erit. Nam ille, qui ſępe dictos Canones reſpuit, & contra Apoſtolos ſimiliter contumaciter progreditur, & aduerſus Sanctos impudenter ſe offert; hic nullam nobiſcum communionem habere poterit. Aut quæ pars huic inter nos eſſe po-

poteſt? quomodo item domeſticus & contubernalis noſter efficitur? cùm omnes piè viuere volentes, ſic alloquantur noſtri contubernij Doctores, illudque doceant. Hic quidem; *Quiſquis dixerit aliud præter illa, quæ ſtatuta ſunt: ſit quantumuis fide dignus, virginitatem & omnem vitæ continentiam colat, ſigna & miracula faciat, futura prædicet; lupus tamen hic ouium pellibus tectus, ouibuſq; exitium moliens exiſtimandus eſt.* Alter verò; *Qui ex his, quæ Deo plenis Patribus viſa & decreta ſunt; aliquid conuellere velit; huic non amplius œconomia adſcribenda eſt, ſed transgreſſio & præuaricatio dogmatis.* Alius autem: *Oportet*, inquit, *illos tremendum iudicium Chriſti ante oculos habere, ſcientes quantum diſcrimen ſit ex his rebus, quæ nobis à Spiritu ſancto traditæ ſunt, aliquid auferre, vel illis aliquid addere. Non igitur oportet quenquam nouarum ſententiarum ambitioſè auctorem eſſe velle; ſed illa, quæ nobis à ſanctis viris prædicata, & relicta ſunt, agnoſcere.* Cùm igitur tot & tanti ſacræ doctrinæ interpretes, nos aliud ſequi, prçter ea, quç accepimus, prohibeāt;

Ignatius in Epiſtola ad Hierotheū.

vna

vna & ſola rerum recuperandarum ratio ſupereſt; idem ſemper cum ſanctis conſiliis ſentire, Canonibusque Apoſtolicis per omnia inhærere, & ſic in omnibus *CHRISTVM* Dominum & Magiſtrum ſequi.

Et vos igitur Germani viri doctiſſimi, mediocritatis noſtrę filij in Chriſto chariſſimi; cùm ſapienter, magnoque conſilio, ac tota mente velitis, cum ea quæ apud nos eſt Ieſu Chriſti ſanctiſſima Eccleſia, vos coniungere; nos tanquam parentes filiorum amantes libenter obuiis, vt aiunt, vlnis hanc veſtram charitatē, ac humanitatem in ſinum mediocritatis noſtræ recipimus; ſi modò apoſtolicas & ſynodicas nobiſcum ſimul ſequi traditiones volueritis, hiſque voſipſos ſubiicere. Tunc enim demum verè & ſincerè vna domus nobiſcū efficiemini. Et vt confidimus, vbi ei, quæ apud nos eſt ſanctæ & Catholicæ Ieſu Chriſti Eccleſiæ vos ſubiicietis; magnam laudem & commendationē apud omnes bonos, & rectè ſentientes inde conſequi poteritis: ſicq; ex duabus Eccleſiis, quaſi vna,

Dei

Dei beneuolentia facta; reliquum tempus in beneplacito Dei tranſigemus, vnaque ſimul viuemus, donec tandem ad cæleſtem illam transferamur patriam. Qua vtinam potiamur omnes in C*HRISTO* I*ESV*, cui ſit laus & gloria. *AMEN.*

Scriptum DEI benignitate Conſtantinopoli, Anno ab incarnato IESV CHRISTO Domino noſtro 1576. Menſis Maij die 15. in ædibus ac reſidentia beatiſſimi Patriarchæ. Subſcriptum manu Patriarchæ.

ANNO-

ANNOTATIONES.

PRIMVM vtriuſque ſpeciei participes eſſe oportere &c. *Nemo fuit vnquam, qui modò vel ſacras literas ſeriò legerit, vel antiquitatis Eccleſiaſticæ aliquam notitiam habuerit, vel qui ſaltem ſobrio & quieto animo res ſacras tractauerit; qui vtriuſque ſpeciei vſum magnopere neceſſarium eſſe iudicârit. Qui enim ſacram ſcripturam legit, ille facilè animaduertit, ſacra quidem myſteria nobis à Chriſto Domino relicta eſſe; ſed & eorundem diſpenſatores, Apoſtolos, viroſque Apoſtolicos inſtitutos.* SIC nos, *inquit Apoſtolus*, exiſtimet homo, tanquam Dei miniſtros, & diſpenſatores miniſteriorum eius. *Teſtamentum, vltimamq́; voluntatem, quam nulli mortalium tranſgredi licet, nobis perſcriptum eſſe; ſed eiuſdem teſtamenti procuratores atque executores Apoſtolos, eorumque ſucceſſores conſtitutos. Atqui & depoſiti & legati diſpenſandi tota poteſtas, penes diſpenſatores, teſtamentiq́; curatores poſita eſſe ſolet; ſi præſertim teſtator voluntatem ſuam diſertis verbis non expreſſerit; ſi diſtinctè quid cuique debeatur, non docuerit: quod in hoc vtriuſque ſpeciei legato factum eſſe videmus. Datur diuinum legatum duodecim præſentibus curatoribus ſolis, vt ipſi præſentes vtantur; adhibetur alius nemo, ampliuſq́; additur nihil. Qua cauſſa? niſi vt tota diſpenſationis poteſtas, penes curatores ac diſpenſatores tanti legati ſit;*

ita vt niſi additus locus ille Ioannis octauo fuiſſet: NISI manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis ſanguinem: *qui tamen multas expoſitiones recipit; ne vnam quidē ſpeciem multitudo à teſtamenti curatoribus ex legato iure repetere poſſet. Aliquid autem præter voluntatem vel diſpenſatorum vel curatorum ex demortui hereditate ſibi vſurpare, nihil aliud eſt; quàm furem & violentum inuaſorem eſſe, ipſiuſq́ vltimæ voluntatis teſtatoris euerſorem. Nulla igitur neceſsitas eſt vtriuſque ſpeciei, ſi voluntatem teſtatoris ſpectes. Sic qui veteris Eccleſiæ mores aliqua ex parte cognouit; ille æquè frequentem vſum vnius ſpeciei, quàm vtriuſq; facilè animaduertere potuit. Primùm in domeſticis & priuatis communionibus, quarum ſæpius Tertullianus, Hieronymus, Cyprianus item meminerunt. Vbi enim minùs dignos ſe eſſe cenſebant, vt ad martyrum templa venirent; domi aſſeruatam Euchariſtiam communicabant.* NON ſciat maritus, *inquit Tertullianus vxori ſuæ;* quid ſecretò ante omnem cibum guſtes: & ſi ſciret panem, non credit illum eſſe, qui dicitur. *Et Cyprianus docet.* Cùm mulier quædam arcam ſuam, in qua domini ſanctum fuit, manibus indignis tentaſſet aperire; igne indę ſurgente deterritam eſſe, ne auderet attingere. *Hieronymus autem.* QVOD, inquit, in Eccleſia non licet; (ſcilicet corpus Chriſti accipere) nec domi liceat: nihil deo clauſum eſt, & tenebræ quoq; lucent apud Deum,

In Apologia ad Pammachium.

Deum. Probet ſe vnuſquiſque, & ſic ad corpus Chriſti accedat. *Deinde in perſecutionibus, vbi vtriuſque ſpeciei commodus vſus nequaquam eſſe potuit: in ſolitudinibus item; cuius vtriuſque rei meminit in ea Epiſtola quam ad Cæſariũ patricium ſcripſit Baſilius.* ILLVD autem, inquit, in perſecutionis temporibus neceſsitate cogi quempiam, non præſente ſacerdote, aut miniſtro, id eſt Diacono, communionem propria manu ſumere &c. *Et paullò poſt*: Omnes in eremis ſolitariam vitam agentes, vbi non eſt ſacerdos, communionem domi ſeruantes, à ſeipſis communicant. *Et*: IN Alexandria, inquit, & Aegypto, vnuſquiſque eorum qui ſunt de populo, vt plurimùm habent communionem in domo ſua. *Demum in nauigationibus ipſis, quomodo Paulus in Actis communicaſſe videtur; & Satyrus frater D. Ambroſii, de quo illud idem ſcribit Ambroſius; cui quod ſecum geſtabat in naui, Chriſtiani de Euchariſtia contulerunt, quod alligauit in orario, & orarium inuoluit in collo, atque ita ſe deiecerat in mare; non requirens de nauis compage reſolutam tabulam, cui ſupernatans iuuaretur; quoniam fidei ſolius arma quæſierit. Quod item in ægrotis: qui vtriuſque ſpeciei capaces eſſe non poſſunt, fieri ſolitum; ex pulcherrima illa de Serapione hiſtoria; apud Euſebium lib. 6. Cap. 36. videre licet. In peregrinorum item communione, quæ laica etiam dicebatur, et qua nonnunqu[illegible]ici puni[illegible]bantur, quæ*

ex aſſeruata Euchariſtia conferebatur peregrinis, ſub vnaq; ſpecie dabatur. Cuius rei auctor eſt Irenæus in Epiſtola ad Victorem, referente Euſebio lib. 5. Cap. 24. Cyprianus in Epiſtola ad Antonianum. Toletanum concilium Cano. 4. Quod idem cernitur in illa communione, quæ obuiam Epiſcopis aliiſq; magnis viris mitti à Diœceſanis ſolebat, ad probandum, num eiuſdem eſſet communionis, & num ea, quæ ad pacem ſunt ſecum ferrent. Cuius rei apud veteres ſcriptores frequens fit mentio. Quomodo item & in illa communione, quæ die Paraſceue, atque die Sabbati magni ſemper fiebat, & nunc fit etiam, ex præſanctificatis atque præconſecratis, ac in multis aliis ſimilibus eodem modo clarè videre licet. Tum quidem certè, cùm ea de re à Conſtantienſi Synodo Canon latus eſt, ad vnamque ſolam ſpeciem communio laica reuocata, totum quaſi orbem, præter eas, quæ Vikleff atque Hus hæreſim ſecutæ erant, prouincias, vna ſola ſpecie ſponte, & nullo Eccleſiaſtico quaſi Canone iubente, vſum fuiſſe patet: quod vel ex ipſo decreto eius concilii, quod in hunc modum decernit, apparet: Cùm in nonnullis mundi partibus quidã temerariè aſſerere præſumant, populum Chriſtianum debere ſacramentum Euchariſtiæ ſub vtraque panis & vini ſpecie ſuſcipere; & non ſolùm ſub ſpecie panis, ſed & ſub ſpecie vini popul laicum paſsim communicent &c. *Et infrà.* Vnde cùm huiuſcemodi conſuetudo ab Eccleſ... ...nctis Patribus. rationabi-

tionabiliter introducta, & obſeruata ſit; habenda eſt pro lege: quam non licet reprobare, aut ſine Eccleſiæ auctoritate pro libito mutare &c. *Quæ quidem omnia, cùm Græci rectè perſpecta habeant, neque nunc neque aliâs vnquam, in hac parte nimii vtriuſq; ſpeciei exactores extiterunt: & cùm in eo totum ſtudium ſuum collocaſſent, quò aliquid vel perexiguum reperirent, in quo Latinos accuſarent; vnius ſpeciei tamen vſum nunquam illis ſeriò obiecerunt: non prætermiſſuri, ſi quid in ea re momenti ineſſe putarent. In Concilio quidem Florentino, vbi omnia etiam minima vtrinque diligentiſſimè expendebantur, ea præcipuè, quæ ad hoc ſpectabant ſacramentum: de vtriuſque tamen communionis vſu, aut decreto Conſtantienſi; ne verbum quidem vnum prolatum fuit. Idq; ob eam cauſſam; quòd & ipſi Græci, eos, qui à re diuina abſunt, & qui domi infirmi communicant, vna ſola reficiunt ſpecie; non aliud iudicantes, quàm illud nihil omninò intereſſe: num aliquis ſub vna, aut ſub vtraque ſpecie communicet; cùm vtrobique plenus & integer Chriſtus accipiatur. Sed & iſti ambitione atque ſtudio nocendi homines temulenti, qui hoc tanquam vexillum quoddam perturbandæ Reipub. Chriſtianæ erexerunt, alio modo hac de re loquuntur, vbi crapulam edormierunt; & alio, vbi praua cupiditate victi omnia agunt, feruntq;. Edormita crapula Luterus in libro declarationis Eucharistiæ, inquit,* NON dixi, neque conſului,

 neque

turpiter erraſſe Eccleſiam Romanam demonſtrare poſſent; & per quem Romanæ ſedis ignorantia vel nequitia argui poßit. Luterus etiam profitetur amplexum ſe opinionem hanc de vtraque ſpecie, vt à ſede Romana & Conciliis liberiùs diſsidere poßit. Ita iſti faſcinum quæſierunt, quò commodè ouiculis Chriſti fucum facere poßint. Si quando autem dubitabatur, num aliquid boni inſit in hac vtriuſque ſpeciei, extra obedientiam, nimia et pertitinaci repetione: nunc planè hæc omnis dubitatio ſublata eſſe videtur; cùm, ſi hoc eorum hominum ſtudiū, cum ſenſu & voluntate Chriſti coniunctum fuiſſet; nunquam huiuſcemodi homines ex hoc ipſo quaſi principio, in tot poſtea errores tam fœdos, diſsidia tot, omniumq́ rerum humanarum & diuinarum perturbationem, blaſphemias, meram deniq; impietatem prolapſi fuiſſent: neque hæc ipſa res tot peſtium & calamitatum ſeminarium fuiſſet. Non quod in ſpeciebus aliquid mali inſit; ſed quòd melior ſit obedientia quàm victima: & auſcultare magis, quàm offerre adipem arietum: quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt, repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere, ait Dominus omnipotens. Inobedientia autem, omnis erroris mater & magiſtra eſt. Sed & hæc hactenus.

Qui Sacerdotes vxores accipere prohibebant &c. *Neque hoc priſcum eſt, neque cum veteri more Eccleſiæ coniunctum. Quanquam enim in primis creſcentis Eccleſiæ terminis, non ex continenti-*

tinentibus tantum, ſed etiam ex illis, qui vnius vxoris eſſent viri, & presbyteri & Epiſcopi eligerentur; tamen vbi iam in eum ordinem aſſerebantur, non ampliùs vxoribus conniuebant ſuis. Lubet hac de re duorum ampliſſimæ auctoritatis virorum adferre teſtimonia; Græci alterius, Latini alterius. Ex Græcis Epiphanius eſt, Epiſcopus Cypri: ex Latinis D. Hieronymus. Epiphanius igitur contra Montaniſtas, nuptias tanquam

Tom. 1. lib. 2. Hæreſ. 48 *natura impuras damnantes, ſic ſcribit.* GAVDET, inquit, Apoſtolus his, qui approbatum Dei cultum præſtare poſſunt; & virginitatem, ac caſtitatem, & continentiam exercere deligunt. Verùm vnas nuptias honorat; etiamſi maximè ſacerdotii dona per eos, qui ab vnis nuptiis ſe continuerunt, & in virginitate vitam degunt, ſe ornaſſe præexpreſsit; velut etiam Apoſtoli ipſius eccleſiaſticam ſacerdotii regulã ordinatè ac ſanctè conſtituerunt. Si verò quis per debilitatem opus habuerit, poſt primę vxoris obitum ſecundas nuptias contrahere: hunc ipſum veritatis regula non interdicit, hoc eſt, eum qui non ſit ſacerdos. *Et longè clariùs con-*

Hæreſi. 58. *tra Catharos.* REVERA enim non ſuſcipit ſancta Dei prædicatio poſt Chriſti aduentum eos, qui à nuptiis, mortua ipſorum vxore, ſecundis nuptiis coniuncti ſunt, propter excellentem ſacerdotii honorem ac dignitatem. Et hæc certò ſancta Dei Eccleſia cum ſinceritate obſeruat: ſed et adhuc viuentẽ & liberos gignentem

vnius

vnius vxoris virum non ſuſcipit; ſed eum, qui ſe ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, & presbyterum, & Epiſcopum, & hypodiaconum; maximè vbi ſinceri ſunt Canones eccleſiaſtici. At dices mihi; omninò in quibuſdam locis adhuc liberos gignere, & Presbyteros, & Diaconos, & hypodiaconos; at hoc non eſt iuxta canonem, ſed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem, quum non inueniretur miniſterium. Nam quod decentius eſt; id ſemper Eccleſia per Spiritum ſanctum benè diſpoſita videns, ſtatuit apparare, vt cultus diuini indiſtracti Deo perficerentur, & ſpirituales neceſsitates cum omni beneuola conſcientia peragerentur. Dico autem, quòd decorum eſt propter repentina miniſteria ac neceſsitates, vt Presbyter, & Diaconus, & Epiſcopus Deo deditus ſit. Si enim præcipit populo ſanctus Apoſtolus dicens, vt ad tempus vacent orationi, quantò magis ſacerdoti id præcipit, vt indiſtractus ſit, inquam, ad vacandum ſecundùm Deum ſacerdotio, quod in ſpiritualibus neceſsitatibus ac vſibus perficitur. *Iiſdem planè verbis hoc idem docet D. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum hoc modo:* SED & ipſa Epiſcopalis electio mecum facit. Non enim dicit, eligatur Epiſcopus, qui vnam ducat vxorem, & filios faciat; ſed qui vnam habuerit vxorem, & filios in omni ſub-

b ditos

ditos diſciplina: certè confiteris, nō poſſe eſſe Epiſcopū, qui in Epiſcopatu filios faciat: alioquin ſi deprehenſus fuerit, nō quaſi vir tenebitur, ſed quaſi adulter damnabitur. Aut permitte ſacerdotibus exercere opera nuptiarū, vt idē ſint virgines, quod mariti: aut ſi ſacerdotibus non licet vxores tangere; in eo ſancti ſunt, quia imitātur pudicitiam virginalem. Sed et hoc inferendū. Si laicus et quicunque fidelis orare non poteſt, niſi careat officio coniugali; ſacerdoti cui ſemper pro populo offerenda ſunt ſacrificia, ſemper orandum eſt. Si ſemper orandum eſt, ergo ſemper carendum matrimonio. Nam & in veteri lege, qui pro populo hoſtias offerebant; non ſolùm in domibus ſuis nō erant, ſed purgabantur ad tempus, ab vxoribus ſeparati, & vinum & ſiceram non bibebant, quæ ſolent libidinem prouocare. *Et in Apologia ad Pammachium.* IGITVR, vt dicere cœperamus, Chriſtus virgo, virgo Maria, vtriuſque ſexus virginitatem dedicauere: Apoſtoli vel virgines, vel poſt nuptias continentes; Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè poſt ſacerdotium in æternum pudici. Quid nobiſmet ipſis illudimus & iraſcimur, ſi ſubantibus nobis ſemper ad coitum, præmia pudicitiæ denegentur? Volumus opiparè comedere, vxorū adhærere complexibus, & in numero virginum & viduarum regnare cum Chriſto? idem ergo habebit fames

Epiſtol. 50.

mes præmium, & ingluuies? ſordes & mun-
ditiæ? ſaccus & ſericum? Lazarus recepit mala
in vita ſua, & diues ille purpuratus, craſſus, &
nitidus, fruitus eſt carnis bonis dum aduiue-
ret; ſed diuerſa poſt mortem tenent loca; mi-
ſeriæ deliciis, & deliciæ miſeriis commutan-
tur: in noſtro arbitrio eſt; vel Lazarum ſequi,
vel diuitem. *Et aduerſus Vigilantium.* QVID
facient orientis Eccleſiæ? quid Aegypti & ſe-
dis Apoſtolicæ? quæ aut Clericos virgines ac-
cipiunt, aut continentes; aut ſi vxores habue-
rint, mariti eſſe deſiſtunt? Hoc docuit Dor-
mitantius, libidini frena permittens, & natu-
ralem carnis ardorē, qui in adoleſcentia ple-
runque ferueſcit, ſuis hortatibus duplicans,
imo extinguens coitu feminarum; vt nihil ſit,
quo diſtemus à porcis, quo differamus à bru-
tis animantibus, quo ab equis; de quibus ſcri-
ptum eſt: Equi inſanientes in feminas facti
ſunt mihi: vnuſquiſque in vxorem proximi
ſui hinniebat. Hoc eſt quod loquitur per Da-
uid ſpiritus ſanctus: Nolite fieri ſicut equus
& mulus, quibus non eſt intellectus. Et rur-
ſum de Dormitantio & ſociis eius: In chamo
& freno maxillas eorum conſtringe, qui non
approximant ad te. *Hæc Hieronymus.*

Sanctorum Patrum, atque adeò Apoſtolo-
rum *Conſtitutio Apoſtolica, hæc eſt.* VISVM
eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil vltrà impo-
nere vobis oneris quam hæc neceſſaria; vt ab-
ſtineatis

ſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione, à quibus cuſtodientes vos benè agitis. *Quod idem canone 62.ita præcipiunt.* SI quis Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omninò ex ſacerdotali Catalogo, comederit carnes in ſanguine animæ ipſorũ, vel quid à feris captũ, vel morticinum, deponatur: hoc enim lex prohibuit: ſi autem ſit laicus, ſegregetur. *Canon item, quem iſti tanquam ſextæ Synodi allegant, in hunc modum præcepit.* SACRA ſcriptura nobis præcepit, vt abſtineamus à ſanguine & ſuffocato & fornicatione. Meritò igitur damnamus eos, qui cuiuſcunque animalis ſanguinem arte aliqua condunt, & ſic comedunt. Qui hoc fecerit Clericus, deponatur; laicus excommunicetur. *Nos verò ad Apoſtolicam quidem conſtitutionem reſpondentes; dicimus: præceptum illud pro tempore tantùm factum fuiſſe, hoc eſt, quàm diu idola manebant, & quàm diu item Iudaicæ infirmitatis habenda fuit ratio, & quatenus erant immolatitia, & ad idolorum, quibus conſecrata erant, culturam pertinentia: quod ſatis etiam ipſius decreti verba declarant: non enim dixit, vt abſtineant à contaminatione idolothyti, ſed à contaminationibus idolothyti, & ſanguinis, & ſuffocati. Hæc enim omnia erant contaminationes; quia omnis ſanguis habebatur diis conſecratus: & omne item ſuffocatum, propter ſanguinem retentum: in illo autem quod ſequitur; & à fornicatio-*

nicatione; repetendum eſt verbum, abſtineant; non referendo fornicationem ad contaminationes, quas dixerat. Fornicatio enim, & ſi crimen graue eſt, non tamen ad contaminationem cultus idolorum pertinet. Immolatitium autem ſanguinem, & ſuffocatum in hoc decreto prohibita eſſe, teſtes & auctores ſunt Tertull. in apologetico, Cyrillus Hieroſol. in catecheſi 4. Iuſtinus martyr in quæſt. 45. Greg. Naz. in Serm. in ſanctum Paſcha. Origenes lib. 8. contra Celſum, & Magnetes antiquiſſi. auctor lib. 3. apologiæ pro Euangelio contra Theoſthenem Euangelia calumniantem. Vbi autem & idola ſunt ſublata, nec amplius illis offertur quidquam; & iam infirmitatis Iudaicæ tanquam deſperatæ nullus habendus eſt reſpectus: quinimò potiùs illud agendum, ne vlla ex parte Iudaizare, eorumque ſuperſtitionem ſequi videamur: ſublata legis cauſſa legem ſublatam eſſe putamus: cùm præſertim, quemadmodum tùm cùm ea lex ferebatur, illud maxime cauebatur, ne Chriſtiani gentilizare viderentur: ita nunc viciſſim plurimùm curandum eſt; ne Iudæorum ritus ſequi videamur. Itaque iam ipſe Paulus poſterioribus temporibus, huius legis, vbi eius cauſſa auferri cœpta eſt, rationem non habuit; cùm omnibus indifferenter vtendum eſſe, nihil interrogantes propter conſcientiam, præcipit: alia præſertim cauſſa longè maiore eum mouente, quòd iam exoriebantur homines attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquentes

quentes mendacium, & cauteriatam habentes conſcientiam: prohibentes nubere, & abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt veritatem. Quorum error, ne aliquo modo confirmaretur; omnibus paßim indifferenter, cum benedictione & gratiarum actione vti præcipitur. Hocque magis eſt Iudaizare, ſi modo perſentiant Græci, contra præceptum Pauli, qui omnibus indifferenter veſcendum eſſe putat, à ſuffocato abſtinere, quam in azymo pane, Chriſti exemplo, cœnã Domini conficere. Sed iſti feſtucã ex oculis alienis eiiciunt, cùm trabem in ſuis nõ videant. Ad Canonẽ autẽ ſextæ Synodi illud dicimus: Canonem illũ ſextæ Synodi non eſſe; ſed particularis cuiuſdã, quæ poſt quatuor, vel quinq; annos, à ſexta Synodo fuit ab Imperatore Iuſtiniano in deſpectum quaſi Sergii Pontificis, qui tum eius conatibus obſiſtebat, congregata. Cui neque legati ſedis Apoſtolicæ præfuerunt Conſtantinòpoli, neque deinceps ipſe ſummus Pontifex ſubſcripſit. Et reuera illi Canones multa habent, quæ neque planè Catholica ſunt, & iam futurum ſchiſma olent. Itaque per iocum ab ipſis Græcis πενθέκτη quinta ſexta dicebatur; quòd neque quinta, neque ſexta eſſet; ſed monſtrum potius, vtriuſque ſibi nomen vendicans. Hæc autem ita eſſe, vt diximus, non melius cognoſci poteſt, quàm ex illorum ipſorum Canonum verbis: ſic enim habent. Quoniam autẽ ſanctæ & [illegible]es ſynodi quinta &